This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

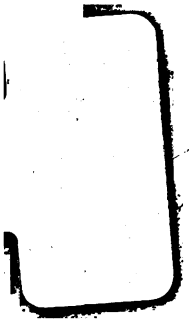

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

VYFTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

SINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART
MDCCXCV.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

EEN EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XLI. BOEK.

Stoffe van dit Boek. Werkzaamheden van de Commisſie der Gewapende Burgeren te Woerden. Haare Koninglyke Hoogheid beſluit uit Nymegen na 's Gravenhaage te gaan. Geeft des kennis aan Staaten van Gelderland en Burgemeesteren te Nymegen. Met welk een Gezelſchap zy Nymegen verlaat. Wat haar op dien tocht bejegent. De Heer C. J. DE LANGE VAN WYNGAARDEN *krygt berigt van de komst eener aanzienlyke Perſoonaadie. Wat hem bewoog om ophoudende maatregels te neemen. Vaardigt deswegen een Boode af aan de Commisſie te Woerden, en den Generaal* VAN RYSSEL. *Beſluit, op eigen gezag, dit te bewerkſtelligen. Rydt na Woerden en ontmoet van daar gezondene Ruiters. Hoe de Commisſie te Woerden oordeelde, in dit geval, te moeten handelen.* DE LANGE *krygt tyding van het aanhouden der Prinſeſſe. Hoe zich deeze Aanhouding toegedraagen hebbe. In een Huis gebragt. Het*

XLI. BOEK. *Geſprek der Prinſesſe met* VAN GENDEREN *over dit ophouden. De Heeren der Commisſie te Woerden begeeven zich na de Prinſesſe. Schikkingen en voorzieningen door hun gemaakt. Hunne Onderhandeling met de Prinſesſe. Voorſtel in welke Plaats zy verkoos haare ruste te neemen. Zy verkiest Gouda. Zwaarigheid door den Heer* VAN TOULON *gemaakt over het Nagtverblyf te dier Stede. Onderhoud hier over met de Prinſesſe. Zy bieden Woerden of Schoonhoven aan. Haare keuze valt op Leerdam. Heeren uit de Gecommitteerden en eene Ruiterbende haar ter geleide aangeboden. Geſprek der Commisſie met den Baron* BENTINCK *over dit ophouden. Aanvang der te rugreize. De Prinſesſe verkiest te Schoonhoven te vernagten. Afſcheid van de Heeren der Commisſie en betuigingen van de Prinſesſe te dier gelegenheid. Haar Brief aan den Griffier* FAGEL. *en aan den Raadpenſionaris. Vertrek van Schoonhoven na Leerdam. Brief der Commisſie meldende het Beſluit van hun Ed. Gr. Mogenden. Antwoord van hun Ed. Gr. Mog. aan de Prinſesſe. Poogingen door hun Hoog Mogenden aangewend om Staaten van Holland tot andere gedagten te brengen. Staaten van Holland volharden. Komst der Prinſesſe te Nymegen. Brief van haare Koninglyke Hoogheid aan Staaten van Holland. Haar ſchryven aan de Staaten der overige Gewesten. Brief van den Stadhouder aan de Algemeene Staaten. Hun Hoog Mogenden houden op nieuw by Staaten van Holland aan. Hun ſchryven aan den Stadhouder. Hoe de zaak ter Staatsvergadering van Holland zich toedroeg. Nader Advys van de Ridder-*

derſchap over dit aanhouden. Tegengeſteld Advys der Afgevaardigden van Amſterdam. Raadſlag van Schoonhoven. Raadſlagen der andere Steden. Verſchillende Beoordeelingen deezer zaake by de Landzaaten. Voorſtel te Amſterdam en te Leyden gedaan, wegens het aanhouden der Prinſeſſe. Hoe zommigen oordeelden dat men haar als Gyzelaareſſe, moest bewaard hebben. Antwoord der Staaten van Utrecht te Amersfoort vergaderd. Hoe Staaten van Overyſſel deeze Gebeurtenis opnamen. Het gevoelen der Staaten van Friesland. Schryven dier Staaten aan de Prinſeſſe. Staaten van Zeeland keuren het Gedrag van Holland zeer af. THULEMEYER *geeft 'er berigt van ten Pruisſiſchen Hove. Zyn Vertoog by de Algemeene Staaten. By Staaten van Holland. Schryven des Barons* VAN RHEEDE. *Antwoord der Staaten van Holland aan den Pruisſiſchen Afgezant. Gelderland, Zeeland, Utrecht en Friesland, lieten de gevolgen aan Holland over. Tweede Vertoog van* THULEMEYER *by hun Ed. Gr. Mogenden. Brief van Gelderland aan Holland. Beſluit by Holland om de zaak der Aanhoudinge nader te onderzoeken, en daar op een Antwoord te gronden. Aanſpraak der Ridderſchappe te dier gelegenheid. Schriftelyk Antwoord aan den Koning van Pruiſſen. Dit voldoet niet. Staaten van Holland buitengewoon, op verzoek van* THULEMEYER, *vergaderd. Vorderingen des Konings van Pruiſſen. Deeze aan het Groot Beſogne overgeleverd. Beſluit om twee Gezanten ten Berlynſchen Hove te zenden. Voorſlag van Delft omtrent de Provincien, die den Pruiſſen Door-*

XLI. BOEK.

tocht vergunden. THULEMEYERS *gevoelen over de voorgeſlagene Bezending Beſluit om de hulp van Frankryk in te roepen. Gerustſtellende verzekering van Frankryk Verdenking op den Heer* BRANDSEN *gevallen. Belooning uitgeloofd aan die de zaak van den Heer* BRANDSEN *in een helder licht ſtelde. Voorſtel om eene talryke Bezending aan het Franſche Hof te doen. Lyst van veertig Perſoonen om 'er vyf en twintig uit te kiezen. Vreemd gedrag des Franſchen Afgezants* DE VERAC *in 's Gravenhaage. Het vertrek van diens Schoonzoon baart agterdenken. Zyn Opontbodt. Afſcheid en Vertrek. Oordeelvellingen over het heenen gaan diens Gezants. Aanduiding van de oorzaak der Werkloosheid van Frankryk in deezen.*

1787. Stoffe van dit Boek.

Ons laatstvoorgaande Boek ontvouwde, in 't algemeen, wat ter Verdeediging van *Holland* beraamd, beſlooten en volvoerd werd, zo te Land als te Water, byzonder door de Commisſie tot Verdeediging van dat Gewest en der Stad *Utrecht* aangeſteld, te *Woerden* zitting houdende; doch wy hebben, dit vermeldende, niet dan in 't voorbygaan kunnen ſpreeken van 't geen de Schutteryen en de Gewapende Genootſchappen, door Staaten van *Holland* gewettigd, in deezen uitvoerden. Te aanmerkelyk en te zonderling intuſſchen zyn de Hoofdrollen door deezen op dit Tooneel vol beroerenisſe geſpeeld, om geene byzonderder vermelding

ding te verdienen: te meer daar dit Lichaam der *Hollandſche* Burgeren, door het aanhouden der Prinſesſe van ORANGE, aanleiding gaf tot de Omwenteling, welke wy voorhebben, in dit, en 't volgende Boek, algemeen te ſchetzen. Het byzonder Verſlag deswegen verſchuivende tot wy het voorgevallene in 's Lands Gewesten, bepaalder met het oog der Geſchiedkunde beſchouwende, ons te nederzetten om daar van eene omſtandige beſchryving te geeven, overeenkomſtig met ons Plan, hier boven breeder aangeduid (*). XLI. BOEK. —— 1787.

Vroeger dan de Staats-Commisſie ter Verdeediging van *Holland* en de Stad *Utrecht*, beſtondt 'er eene andere Commisſie, door de Gecommitteerden der Gewapende Genootſchappen benoemd, en beſtemd om zich op de naast mogelyke plaats, waar de nood omtrent was, te vervoegen: en hier toe hadt men *Woerden* verkooren (†), de eigen Stad waar wy de Staats-Commisſie werkzaam vonden. Deeze Burger Commisſie, uit de yverigſte Voorſtanders der Grondwettige Herſtellinge beſtaande, was ſteeds onvermoeid bezig om dezelve te bevorderen, en onderhieldt, ten dien einde, naauwe gemeenſchap met de Vergaderingen, van tyd tot tyd, door de Gewapende Burgercorpſen, nu in deeze, dan in geene der *Hollandſche* Steden gehouden. Werkzaamheden van de Commisſie der Gewapende Burgeren te *Woerden*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 156.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 202.

XLI. BOEK. —— 1787.

den. Uit deeze Vergaderingen daagden de ſterkſte Voorſtellen en veruitzienſte Ontwerpen op (*); als mede de ſtoutmoedigſte Verklaaringen van de oogmerken der Leden, die zich op 't naauwst en plegtigst verbonden hadden, tot voorſtand van alles wat zich daar tegen mogt aankanten, ingediend ter Vergaderinge van *Holland* (†); terwyl zy ook de werkzaamheden der Staats-Commisſie kragtdaadig onderſchraagde, en wederzyds elkander ſterkten (§).

Voorloopig hebben wy reeds het een en ander te boek geſlaagen, zo van 't geen vóór als naa eene Gebeurtenis, die aan den geheelen loop deezes Burgertwists, tot eenen Burgerkryg aangegroeid, eene wending gaf, niet min onverwagt dan verbaazend, en ons in 't breede ſtaat te melden, eer wy voortvaaren, met het ontvouwen van de verrigtingen deezer beide Commisſien, die der Burgeren gewapenden arm in *Holland* beſtuurden.

Haare Koninglyke Hoogheid beſluit uit *Nymegen* na *'s Haage* te gaan.

Hoe des Stadhouders Egtgenoote dagt over den ſtaat des Geſchils tusſchen zyne Hoogheid, *Holland*, en die Leden des Bondgenootſchaps, welke de zyde van *Holland* hielden, behoeven wy hier niet te herhaalen, en onze Leezers alleen te wyzen op haare eigene verklaaring, breedvoerig voorgeſteld in eenen Brieve aan den Graave VAN

(*) Ald. bl. 207.

(†) By uitſtek die van den 4 July en 4 Aug. reeds door ons geboekt, XIV D. bl. 235. en 239.

(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 374. 395.

van Goertz (*). Met deeze begrippen vervuld en haakende om het verblyf te *Nymegen* voor dat van *'s Gravenhaage* te verwisſelen, en een voor haaren Egtgenoot gunſtigen keer aan die thans langs hoe meer verwarrende zaak te geeven, nam zy het Beſluit de Reis na *'s Gravenhaage* aan te neemen (†), met oogmerk om daar weinig dagen te blyven.

Geeft des kennis aan Staaten van *Gelderland* en Burgemeesteren te *Nymegen*.

Hier van gaf zy, vóór haar vertrek, kennis aan den Voorzitter der Gedeputeerde Staaten te *Nymegen*, als mede aan den voorzittenden Burgemeester dier Stad. In den Brieve aan den eerſten, geeft de Prinſes voor reden van haar Reize. „ Een en het „ zelfde belang hebbende met den Prins „ mynen Gemaal, die, om bekende rede„ nen, niet in den *Haage* kan verſchynen, „ heb ik geoordeeld dat myne preſentie „ aldaar misſchien iets konde toebrengen „ tot redding van het Vaderland, en beves„ tiging der Conſtitutie; dit heilzaam oog„ merk alleen doet my de reize onderneemen:" terwyl zy in den anderen ſchryft, „ waare

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 369.

(†) Wy laaten het voor rekening van den Heer Mandrillon, als hy aan den Heer Hertzberg toeſchryft, „ dat deeze Staatsdienaar de Prinſeſſe, „ deeze *gevaarlyke* Reis zou aangeraaden hebben, „ waar van hy de gevolgen wel voorzag; ten einde „ eene drangrede te meer te kunnen aanvoeren, om „ den Koning van *Pruiſſen* tot vyandlyke maatregelen tegen *Holland* te doen beſluiten." *Mémoires pour ſervir a l'Hiſtoire de la Revolution des Provinces-Unies*, 1787. *p.* 59.

XLI. BOEK. 1787.

„ waare zugt voor het Vaderland, en voor „ de belangen van myn Huis, onafſcheid- „ baar van die van den Staat, zetten my „ tot deeze Reis aan (*)."

Met welk een Gezelſchap zy *Nymegen* verlaat.

Reeds vroeg, op den acht en twintigſten van Zomermaand, begaf zich haare Koninglyke Hoogheid uit *Nymegen*, met een klein gevolg. Zy zelve zat in haare Koets met de Freule VAN WASSENAAR STARRENBERG, eene haarer Hofdames, en eenen haarer Kamerheeren den Graave VAN RANDWYK; in een tweede Koets bevonden zich de Klerk ter Secretarye KEUCHENIUS, een Kamerdienaar en twee Kameniers. Op eene vooruitrydende Chais hadt zich geplaatst een der Adjudanten Generaal van zyne Hoogheid, de Baron BENTINCK en een der Heeren Gouverneurs van de jonge Prinſes, de Luitenant Collonel DE STAMFORDT; beide de Koetzen waren de gewoone rydtuigen van het Hof, bezet door het gewoon getal Koetziers en Lyfknegts, allen in hun gewoon liverei.

Wat haar op die Reis bejegende.

Wat haar op deezen korten tocht bejegende, was van zo veel gevolgs, dat wy, meer dan in 't voorbygaan, daar van moeten ſpreeken, en de voornaamſte omſtandigheden van dit, toen ten tyde veel gerugts maakend en altoos gedenkenswaardig Voorval,

(*) *Echte Beſcheiden aangaande het gebeurde aan Mevr. de Prinſeſſe van Orange en hoogstdezelver Reize van Nymegen na de Oranjezaal. Te Nymegen by* VAN GOOR, 1787. *Met de Brieven en Staatsbeſluiten*, bl. 1. 2.

1787.

val, zo nauwkeurig en onpartydig als ons mogelyk is, vermelden (*).

De Heer C. J DE LANGE krygt berigt van de komst eener aanzienlyk Perſonaadie.

Van de veelvuldig deezen Zomer uitgetoogene gewaapende Burgeren uit de *Hollandſche* Steden en Dorpen, die op onderſcheide plaatzen post gevat hadden, lag een gedeelte des Genootſchaps van *Gouda*, op 't laatst van Zomermaand, in bezetting by de *Goejanverwelle-Sluis* in *Zuidholland*, onder bevel van den Heere Mr. CORNELIS JOHAN DE LANGE, Vryheer van *Wyngaarden* en *Ruigbroek*, regeerend Schepen en Raad van *Gouda*. — Twee geloofwaardige Leden des Genootſchaps van *Haastrecht* gaven dien Heer ten middernagt, tusſchen den zeven en acht en twintigſten van Zomermaand berigt, dat zy hem konden ver-

(*) Tot dit Verhaal bedienen wy ons, zonder van elke byzonderheid den Berigter op te geeven, van de hier bovengemelde *Echte Beſcheiden*; van *Een omſtandig en echt Relaas van 't geen, zo by het aanhouden van Haare Koninglyke Hoogheid, op derzelver Reize aan de Vlist tusſchen Schoonhoven, als by derzelver Arrivement, aan de Goejanverwelle-Sluis, en verblyf aldaar, is voorgevallen op Donderdag den 28 Juny 1787.* door den Commandant DE LANGE, CORNELIS VAN LEEUWEN, JAQUES BROTIER, D VAN GENDEREN en MARTINUS VERSYL, *Jansz., den 15 July 1787.* gedagtekend in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1708. enz. te vinden; als mede het *Berigt hier van, op den eisch der Staaten van Holland, voor de Commisſie ter Verdeediging van Holland en Utrecht aan hun Ed. Gr. Mog.* den 28 Aug. 1787. ingezonden. In de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4154. *enz.* voorkomende. Men treft de twee laatstgemelde Stukken ook aan in de *Verzaameling van Stukken, by* CHALMOT, I. D. bl. 29. *enz.*

XLI. BOEK. 1787.

verzekeren, dat, in den eerst volgenden Naamiddag, een zeer aanzienlyk Perſoonadie, door *Schoonhoven* en *Haastrecht* zou trekken. Voor reden van weetenſchap geevende, dat 'er, op twee aangeweezene plaatzen, by bekende en genoemde Perſoonen, vyftien paarden, tot voorſpan, beſprooken waren.

Wat hem bewoog om ophoudende Maatregels te neemen.

Zints eenige dagen hadden door *Holland*, en ook in deeze ſtreek, gerugten geloopen, dat de Stadhouder, die zich nu in *Gelderland*, dan in het *Sticht*, ontrug gewagt, om zyne Party te doen zegevieren. Hier mede zamenſtemmende beweegingen hadt de Heer DE LANGE beſpeurd onder lieden, die hy grond hadt vast te ſtellen, dat den Prins van *Oranje*, op eene byzondere wyze, waren toegedaan. Deeze gerugten, deeze beweegingen, deeden hun vaſtſtellen, dat 'er iets in til was.— Het getal der beſtelde paarden bragt hem op het denkbeeld, dat die verwagte aanzienlyke Perſonaadie geen ander kon weezen dan zyne Hoogheid zelve, of iemand van diens Gezin. Indien die veronderſtelling waar en deeze Reis, zo als hy vermeende, na *'s Gravenhaage* beſtemd was, zag hy gevolgen te gemoete van dien aart en aangelegenheid, dat hy zich verpligt oordeelde, tot verhindering van dezelve, maatregels te beraamen.

Vaardigt deswegen een Bode af

Zulk eene zaak, op eigen gezag, en alleen met zyne byhebbende Manſchap te onderſtaan, dagt hem ongeraaden, en het be-

beter van zyn voorneemen kennis te geeven aan de Staatscommisſie te *Woerden*, en van den Generaal VAN RYSSEL eenige Ruiters te verzoeken, tot byſtand in zyne onderneeming. 's Nagts ten drie uuren vaardigde hy een Renbode af, tot het een en ander einde, met uitdruklyken laſt, ten ſpoedigſten te rug te keeren, om, in gevalle de Heeren der Staats-Commisſie, dit zyn voorneemen ondienſtig of nadeelig oordeelden, de bedoelde Ophouding te kunnen ſtaaken. XLI. BOEK. 1787. aan de Commisſie te *Woerden* en de Generaal VAN RYSSEL.

Ondertusſchen deedt de Bevelhebber DE LANGE eenige naast by hem zynde Officieren ontbieden, om hun zyn Plan mede te deelen, en te verneemen, wie genegen waren hem, in de uitvoering, de hand te bieden. De Capitein CORNELIS VAN LEEUWEN, en de Grenadier Luitenant JAQUES BROTIER, booden zich terſtond aan.

In niet weinig verlegenheids bevondt zich de Heer DE LANGE, toen 'er 's Morgens van *Woerden* nog geen beſcheid kwam. Spoed vereischte de zaak en de Boode kon door het een of ander beletzel opgehouden weezen. Hy nam des in beraad, van zyn Plan af te zien, of, op eigen gezag, dit ſtuk te waagen, welk laatſte by hem de voorkeus vondt. Ten dien einde liet hy den Capitein VAN LEEUWEN en den Luitenant BROTIER van de *Goejanverwelle-Sluis*, nevens één Serjeant en zestien Schutters des Genootſchaps van *Gouda* uittrekken na de tot de hinderlaag beſtemde plaats de *Glybaan* aan de *Vlist* by *Bon-Repas* gele- Beſluit op eigen gezag dit te bewerkſtelligen.

XLI. BOEK. 1787.

legen: met last om aldaar zeer heimlyk zich op te houden, en toe te zien, of langs die post, een Reisgezelschap, waar op eenig vermoeden viel, zynen weg zou neemen, en in dat geval, op te houden, en, met alle mogelyke beſcheidenheid, na de gemelde Sluis te voeren, hunne Manſchappen in behoorlyke tugt te houden, en te maaken dat geene ongeregeldheden aan de Boeren, of 't byzynde Gevolg van dien verdagten Perſoon, gepleegd werden.

Rydt na *Woerden* en ontmoet van daar gezondene Ruiters.

Onmiddelyk naa deeze beſtelling ſteeg de Heer DE LANGE te paard en reedt na *Woerden*, om mondeling met de Staats-Commisſie en de Generaal VAN RYSSEL te handelen. De Cornet VAN MARLE, met twintig Ruiters, uit het Regiment des Luitenant Generaals van HESSEN-PHILIPSTHAL, kwam hem te gemoete by het Schoolhuis te *Papekoop*; en hy vernam, dat deeze gezonden waren, door den Generaal VAN RYSSEL, om na de *Vliſt* te trekken, en zich te vereenigen met de Manſchap uit het *Goudaſche* Genootſchap. Verzekerings genoeg, dat zyn ontwerp de goedkeuring der Heeren van de Staats-Commisſie weggedraagen hadt.

Hoe de Commisſie te *Woerden* oordeelde, in dit geval, te moeten handelen.

In de daad hadden deeze Heeren, de boodſchap van den Bevelhebber DE LANGE ontvangende, deeze Ruiters, te zyner verſterkinge, afgevaardigd, met last aan deezen en den Cornet VAN MARLE, om ter aangeweezene Plaats post te vatten, en daar voorby trekkende Perſoonen af te vraagen, van waar zy kwamen? en werwaards zy hee-

heenen gingen? en alle Perſoonen aan te houden, wier komst in *Holland* voor de rust nadeelig kon zyn, en daar van terſtond kennis te geeven. — Zy, die zich verantwoordelyk rekenden aan Staaten van *Holland* voor alle gebeurtenisſen, welke zy konden voorzien, en egter niet hadden voorgekomen, oordeelden tot het geeven van die Order te meer verpligt te zyn, om tegen te gaan alle oproerige aanſlagen, ſtrekkende tot het verhinderen en beletten der Grondwettige Herſtelling; en begreepen, in het geeven van zodanige Orders, te minder zwaarigheids te moeten maaken, om dat niemand weeten kon, wat 'er van de verſpreide Tyding waar was, en welke bedoelingen daar onder verborgen konden zyn; als mede, en dat hun Ed. Gr. Mog. wat 'er ook gebeuren mogt, naderhand altoos zulke Orders konden ſtellen, als deezen noodig vonden; mits zy ſlegts zorgden, dat de zaaken niet buiten haar geheel geraakten.

De Lange krygt tyding van het aanhouden der Prinſeſſe.

De Heer DE LANGE, ſchoon verzekerd van de goedkeuring zyns Plans, werd te raade, om, naa den Cornet VAN MARLE tot het verhaasten van zyn tocht aangeſpoord te hebben, na *Woerden* te ryden, en nade re opening van zyn Plan te geeven. — Van daar wederkeerende kwam hem de Wagtmeester des Cornets VAN MARLE te gemoet, met kundſchap, dat haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouw, de Gemaalin van den Heer Erfſtadhouder aangekomen, en door een gedeelte van het *Goudaſche* Genoot-

XLI. BOEK. 1787.

nootſchap, aan *Vlist* opgehouden en verzogt was haare Reize niet verder voort te zetten. Waarop DE LANGE, nevens den Wagtmeester, na *Woerden* wederkeerde, om een nader raadſlag met de Staats-Commisſie en den Generaal VAN RYSSEL te houden.

Hoe zich de Aanhouding toegedraagen hebbe.

Het ophouden van de Reis haarer Koninglyke Hoogheid droeg zich, volgens de beste beſcheiden, in deezer voege toe. De *Goudaſche* Manſchap legerde zich ter aangeweezene plaatze, in zulker voege, dat geen Rydtuig hun kon ontſnappen. In den naamiddag, omtrent drie uuren, naderde een Chais, en Rydtuigen daar agter. De Sergeant ADAM SCHOUTEN, met twee Schutters, traden toe, en hielden de Chais tegen, ondanks het ſterk opryden. De Baron BENTINCK, met den Collonel DE STAMFORD was op dezelve gezeten, en vroeg de eerstgemelde, *wat zy moeſten hebben?* Hy kreeg ten antwoord, *te moeten weeten wie zy waaren, en wie in de Rydtuigen zaten.* Hier op eenige Naamen genoemd hebbende, die de Sergeant niet wel verſtondt; doch daar onder de *Prinſes van Pruiſſen*; maar niet de *Prinſes van Oranje:* weshalven hy verzogt die Naamen in geſchrift te mogen hebben. Dit weigerde de Heer BENTINCK, en wilde dat zyn Capitein by hem zou komen; de Sergeant gaf te verſtaan, dat deeze dit niet zou doen. Naa eenige woordewisſeling en tegenweer ſtapte de Heer BENTINCK van de Chais, (dit aftreeden werd den Heer STAMFORD belet,)

let) en vervoegde zich by den Capitein VAN LEEUWEN, die op de vraag *wie hy en zyn gevolg waren?* ten antwoord kreeg, *vier Dames*, en dat hy de Quartiermeester Generaal BENTINCK was. Op de verdere vraag, *van waar zy kwamen en werwaards zy heen gingen?* verklaarde hy van *Schoonhoven* te komen, en naa *'s Gravenhaage* te willen. Dit zelfde gaf hy, naa eenige woordenwisseling over zyn Perſoon, te kennen aan den Luitenant BROTIER, met verzoek *om hem op zyn woord van Eer, te willen gelooven, en te laaten voortryden.* De Luitenant, hier op hernomen hebbende, *dat hy niet twyfelde aan zyn woord van Eer; doch tevens vastſtelde, dat myn Heer* BENTINCK *hun ook zou aanzien voor Lieden die desgelyks Eer ſtelden in het betragten van hun pligt, en het opvolgen der ontvangene bevelen;* hervroeg de Heer BENTINCK *of hy dan niet mogt paſſeeren?* Dit werd met *ja* beantwoord, mits hy niet kwalyk nam, dat zy hem vergezelden. Op zyne verdere vraag, *waar heen?* en verzoek van ſpoed te maaken; want dat 'er de *Prinſes van Pruiſſen* by was, kreeg hy te houden, *dat het geleiden zou duuren tot zekeren afſtand, en dat men ſtapvoets zou moeten ryden; om dat de Manſchap niet tegen de Paarden kon oploopen.* XLI. BOEK. 1787.

De Heer BENTINCK keerde naa zyn Chais weder, en middelerwyl bekwam men, door twee Afgevaardigden aan de *Goejanverwelle-Sluis* kundſchap van het aanhouden haarer Koninglyke Hoogheid, met haar Gevolg.—

Om

XLI. BOEK. 1787.

Om dit te geleiden ging de Capitein VAN LEEUWEN met vier man voor de Rydtuigen uit. De Luitenant BROTIER, de Prinſes door de twee Gelederen met gepreſenteerd geweer hebbende laaren ryden, verdeelde zyne Manſchap by de Rydtuigen en ſloot met de overigen den optocht.

Naa min dan een vierde uurs rydens verzogt de Heer BENTINCK den Heer VAN LEEUWEN te ſpreeken, en gaf deezen te verſtaan, dat het te traag ging, dat Mevrouw de *Prinſes van Oranje* 'er zich by bevondt, en niet gewoon was zo langzaam te ryden. Men betuigde zo ſterk te zullen aanſtappen als mogelyk was. Onder dit raſer wegſpoeden zag de Capitein VAN LEEUWEN van verre Ruiters naderen; die hy bevondt de afgezondenen des Generaals VAN RYSSEL te zyn; met last om alles aan de *Vlist* op te houden.

By het opdaagen dier Ruiterbende werd, naa eenigen tegenweer, de Heer BENTINCK van de Chais gelaaten, en vervoegde zich by den Cornet VAN MARLE; met deeze woorden, *Myn Heer! ik ben hier gearreſteerd van die Auxiliairen; ik verzoek dat myn Heer, my hier van ontſlaat, dat wy onzen weg vervorderen.* Op de vraag van VAN MARLE, wie die Heer was? trok hy, den Naam verſtaan hebbende de ſchouders op; 't geen hy herhaalde op het zeggen des Heeren van BENTINCK, dat Mevrouw de *Prinſes van Oranje* 'er ook by was; met byvoeging, *Ik heb Orders om alles aan te houden.* 't Welk hy aan de koets

koets der Prinſesſe desgelyks betuigde, die antwoordde *niet te gelooven dat die Order haar betreffen kon*, en hem verzogt een Expresſe aan den Generaal VAN RYSSEL te zenden, om kennis van haare Aankomst te geeven; wel verzekerd dat die Generaal geen hinder zou willen toebrengen aan haare Reize. Op het zeggen van BENTICNK, *dat het hier de plaats niet was om te arreſteeren, dat zulks op de grenzen hadt moeten geſchieden*, gaf Capitein VAN LEEUWEN te verſtaan, *dat men, waar hy doorgetrokken was, mogelyk geen Order gehad, of zyn pligt niet betragt hadt!* XLI. BOEK. 1787.

Een Wagtmeester des Cornets VAN MARLE werd daar op met een Briefje van den Capitein VAN LEEUWEN afgezonden aan de Staats-Commisie te *Woerden*. Voorts gaf die Capitein zyn voorneemen te kennen om na het digt by liggend Dorp *Haastrecht* te trekken; doch hy bedagt zich, aan VAN MARLE voor reden geevende, dat het gemelde Dorp zeer oproerig was, dat 'er zich ſlegts tien of twaalf *Patriotten* bevonden, 't welk, zelfs voor de Prinſes zeer onaangenaame gevolgen kon hebben; waarom hy in bedenking gaf, of het niet meer geraaden ware, den weg na *Oudewater* op te ſlaan; VAN MARLE keurde dit goed. Een der Paarden voor de Koets der Prinſesſe, door de beweegingen van de Ruitery en der Voetknegten, aan 't ſpringen geraakt, dreigde die Koets in 't water, 't welk aan wederzyde van den weg liep, te vallen; doch de Paarden in de ſtrengen

XLI. BOEK. 1787.

vastgeraakt, worden door de Bedienden van de Prinſes ontward.

Aan den *Haastrechtſchen* Dyk wilde de Heer BENTINCK zo ras de Ruiters rechtsaf gereeden waren, linksom na *Haastrecht* ryden. Schoon de Dyk vol ſtondt van Inwoonders deezes Dorps, de Prinſes te gemoet gegaan, luidkeels ſchreeuwende *Hier heen! deezen weg!* werden de Paarden rechtom geleid, en den weg na *Haastrecht* afgeſneeden door de Capitein VERZYL, die aan de *Goejanverwelle Sluis* het tegenhouden van haare Koninglyke Hoogheid vernomen hebbende, terſtond met tien man, ter verſterking van de Bezetting aldaar gekomen was: ook vaardigde VAN MARLE acht Ruiters af om deezen Capitein tegen den aandrang der Dorpelingen te onderſteunen.

In een Huis gebragt.

Zo begeleid, en onder deeze ontmoetingen, kwam de Prinſes omtrent ten zeven uuren, aan het Veer by *Goejanverwelle Sluis* en werd daar ontvangen door den Luitenant der *Goudſche* Artilleristen, DANIEL VAN GENDEREN, die met zes Man de Pont bewaarde waar mede hy haare Koninglyke Hoogheid en Gevolg overvoerde, en geleidde ten huize van den Landman ADRIAAN LEEUWENHOEK, by wien de Commandant DE LANGE zyn intrek genomen hadt. Onder het gaan naa gemelde Boerenwooning vroeg de Heer BENTINCK aan VAN GENDEREN, *of het hier de gewoonte was iemand met het blanke Zwaard op te wagten?* oogende op het ontbloote Zydgeweer des

des Luitenants. Deeze antwoordde *wel te weeten, wanneer hy zyn Sabel moet trekken, of opſteeken.* Gelyk hy ook, met Mevrouw de Prinſes ten huize ingereeden, zyn Sabel opſtak, en de Heer BENTINK te gemoet voerde, *het een vreemde uitdrukking te vinden, den Sabel, dien hy, als Luitenant der Artillery droeg een Zwaard te noemen;* waar op de Heer BENTINCK hernam, *het op die wyze niet gemeend te hebben.* — De Heer VAN GENDEREN boodt der Prinſeſſe zodanige ververſſingen aan, als te dier plaats te bekomen waren. Toen zy hier voor bedankte, en uit haar Koets eenigen Spys en Drank deedt komen liet hy het nodige tafelgoed aanbrengen. XLI. BOEK. 1787.

Haar geſprek over dit ophouden met VAN GENDEREN.

Haare Koninglyke Hoogheid met de Freule VAN WASSENAAR STARRENBERG, en de Heeren BENTINCK, RANDWYK en STAMFORT in het Voorvertrek, terwyl het overige gevolg in eene andere Kamer geplaatst was, eenigen tyd vertoefd hebbende, terwyl VAN GENDEREN zich daar ſteeds onthieldt, vroeg zy deezen, *of de Officier van de Ruitery order gehad hadt om haar te arreſteeren?* die daar op antwoordde, *diens Order niet te weeten; maar te gelooven*, dat *die Officier dezelfde Orders als zy zou gehad hebben.* — Vervolgens beklaagde haare Koninglyke Hoogheid zich over de wyze, waar op zy gearreſteerd, en dat zulks gewapenderhand geſchied was; als mede over de weigering aan den Heer BENTINCK om met een der Officieren na *Woerden* te ryden; ten einde aan de Heeren Gecommitteer-

XLI. BOEK. 1787.

den kennis van het aanhouden te geeven: van welk verzoek en weigering de Heeren VAN LEEUWEN en BROTIER, verklaarden niets te weeten; en geen wonder: dewyl dit niet met hun, of één hunner, maar met den Cornet VAN MARLE was voorgevallen, die den Heer BENTINCK toeſtondt een open briefje aan den Generaal VAN RYSSEL te ſchryven. — Een algemeener onderhoud volgde hier op. Haare Koninglyke Hoogheid deedt aan VAN GENDEREN verſcheidene vraagen, wegens het bedryf en de kostwinningen der Landlieden in deezen oord, de ſterkte der Bezettinge, en het getal der Manſchappen van de Gewapende Burgercorpſen. — Onder dit geſprek kreeg VAN GENDEREN eene boodſchap, van waarheid ontbloot; doch welks valschheid hy niet wist, te weeten, dat men op een afſtand ſterk hoorde ſchieten; dit deedt hem haare Koninglyke Hoogheid vraagen, *of 'er nog meer Gevolgs op den weg was?* onder verzekering, *dat hy dan daar tegen maatregelen zou moeten neemen.* De Prinſes betuigde hem, op haar woord, *dat 'er geen Gevolg meer te wagten ſtondt.*

De Heeren der Commisſie te *Woerden* begeeven zich na de Prinſeſſe.

De Gedeputeerden te *Woerden* hadden, terwyl dit aan de *Goejanverwelle - Sluis* voorviel, ten zes uuren uit den Renbode aan den Generaal VAN RYSSEL afgevaardigd, en het open briefje des Kwartiermeesters-Generaal VAN BENTINCK, tyding van het gebeurde gekreegen. Onmiddelyk, zonden zy een Renbode tot hun Ed. Groot Mog. in *'s Gravenhaage*, en beſlooten, on-

onverwyld haare Koninglyke Hoogheid, in eigen perſoon te gaan ſpreeken: deels om nadere kundſchap te bekomen, aangaande den toedragt der zaake, deels om met Mevrouwe de Prinſesſe te overleggen wat in deezen diende gedaan te worden, en de noodige ſchikkingen te beraamen. XLI. BOEK. 1787.

Hier toe begaven zich de Heeren CAMERLING, BLOK, DE WIT, nevens hunnen Secretaris COSTERUS, op een Rydtuig derwaards, vergezeld door twintig Ruiters van 't Regiment des Prinſen HESSEN-PHILIPSTHAL, hoedanig een Geleide die Heeren, als zy het noodig oordeelden, vóór en naa dien tyd te meermaalen namen. By hunne komst aan de *Goejanverwelle-Sluis* vonden zy daar hun Mede-gecommitteerden VAN TOULON, die op zyne te rug reize van *Rotterdam*, den weg over *Gouda* neemende, verſtaan hadt, dat op de gerugten, wegens het doortrekken van een groot Perſoonaadie of Perſonaadien, zonder te weeten welken, het Gemeen, in en by laatstgemelde Stad, en bovenal aan de *Stolwyker Sluis*, en den *Haastrechtſchen Dyk*, in grooten getale, was zamengeſchoold.

Een Boode van Staat verzogt, terſtond naa de aankomst deezer Heeren Gecommitteerden, gehoor by haare Koninglyke Hoogheid. Ondertusſchen deeden zy zich onderrigten omtrent de maatregels, ter handhaavinge van de goede Orde, en ter beveiliginge der Prinſesſe, beraamd. Zy kreegen voldoenend beſcheid. De Hoofd- Schikkingen en voorzieningen door hun genomen.

XLI. BOEK. 1787.

wagt ſtondt uit, verſterkt met het Piquet onder den Luitenant LINKERT. De Luitenant BROTIER hadt met een Veldſtuk, daar reeds verſcheide dagen te vooren tot verdeediging van die post gebragt, en een genoegzaam aantal Manſchap, zich op den *Yſſeldyk* geplaatst, om den aandrang des Gemeens van *Gouda* af te weeren. De Barriere was geſlooten, en bezet door een Wagt onder den Heer VERZYL. De Ruiters, onder den Cornet VAN MARLE ſtonden beneden op het Plein, voor de Herberg, tegen over de Hoofdwagt geſchaard.

Onderhoud met de Prinſesſe.

Op de ontvangene kundſchap, dat haare Koninglyke Hoogheid gereed was die Heeren op te wagten, begaven zy zich, vergezeld door den Commandant DE LANGE, na het huis, waar deeze zich bevondt. Omtrent dit verblyf waren geene gewapende Manſchappen, dan twee Schildwagten voor de deur. Binnen gelaaten zynde vonden zy de Prinſes alleen, en gaven, by monde van den Heer BLOK, hoofdzaakelyk haare Koninglyke Hoogheid te verſtaan; „ dat „ zy Gedeputeerden, op het ontvangen „ van de tyding der Aankomst en het „ Aanhouden van haare Koninglyke Hoog„ heid, ten uiterſten verbaasd geſtaan had„ den over dit onverwagt Voorval, en, „ uit hoofde van hunnen uitgebreiden Last, „ zich verpligt hadden gevonden, in eigen „ Perſoon, by haare Koninglyke Hoogheid, „ te komen verneemen naa het oogmerk „ van haare Koninglyke Hoogheid, met eene „ zo onverwagte Reize, waar van zy meen„ den,

„den, dat Staaten van *Holland* geene ken- XLI.
„nis droegen, en naa eene zo lange afwee- BOEK.
„zigheid, en juist in een tydſtip, waar in
„de Heer Prins van ORANGE, haar Ge- 1787.
„maal, boven de Stad *Utrecht* zich bevondt,
„aan 't hoofd van een aantal Troepen van
„den Staat: waar door het geheele Land,
„en byzonder ook de Provincie *Holland* in
„vreeze gebragt was voor eenen aanval.
„'t Welk hun Ed. Gr. Mog. hadt bewoo-
„gen tot het benoemen eener Commisſie
„ter Verdeediging van *Holland* en van de
„Stad *Utrecht*; om welke redenen zy van
„oordeel waren, dat zy, zonder zich ver-
„antwoordelyk te ſtellen, niet konden toe-
„laaten, dat haare Koninglyke Hoogheid
„zich dieper in de Provincie begaf, zon-
„der alvoorens deswegen het goedvinden
„van 's Lands Staaten te verſtaan: om
„'t welk te verneemen zy reeds, vóór hun
„vertrek uit *Woerden*, een Boode naa
„'s *Gravenhaage* gezonden hadden."

Op dit alles gaf haare Koninglyke Hoog-heid, in algemeene woorden, te verſtaan, „dat, vermids de Heer Prins van ORANGE „thans niet in de Provincie komen kon, „zy beſlooten hadt zich derwaards te be-„geeven, met een goed Oogmerk." —— Heeren Gecommitteerden hielden ernſtig aan, om dit Oogmerk te mogen weeten, als mede of zy genegen ware, om, op billyke voorwaarden, tot Herſtelling van de Rust mede te werken? —— De Prinſes hernam hier op, „Dat haar Oogmerk goed was," en beklaagde zich voorts over de veelvul-

XLI. BOEK. 1787.

dige Onregtvaardigheden den Prins van ORANGE aangedaan. —— De Commisſie betuigde op dit laatſte zeggen, haar leedweezen, „zulks uit haare Koninglyke Hoogheid te moeten hooren: naardemaal het „aan een Vry Volk niet kwalyk kon genomen worden, dat het zelve zyne wettige „Regten reclameerde, en dat men altyd „in 't oog behoord te houden, dat de Regenten waren aangeſteld tot bevordering „van het Heil des Volks, en het Volk geenzins geſchikt was ter vergrooting van het „Gezag der Regenten." — Haare Koninglyke Hoogheid, liet hier op volgen, „dat „deeze ook haare gevoelens waren, dat elk „zyne Regten hadt; doch dat het hier de „plaats niet was om over dit Onderwerp „breedvoeriger te ſpreeken."

Voorſtel in welk eene plaats zy verkoos haare nagtrust te neemen. Zy verkiest *Gouda*.

Daar mede brak dit onderhoud af. De Heeren Gedeputeerden, hernamen, dat, vermids zy, zonder vóórafgaande bewilliging van hun Ed. Gr. Mog. haare Koninglyke Hoogheid niet verder in de Provincie durfden laaten voortreizen, en zy ter plaatze, waar zy zich thans bevondt, den nagt niet zou kunnen doorbrengen, verzogten te mogen weeten, werwaards de Prinſesſe zich, tot het neemen van de nagtrust, zou gelieven te begeeven? *Gouda* was de Stad der verkiezinge van haare Koninglyke Hoogheid. De Heer VAN TOULON, een der Gedeputeerden, Raad en Vroedſchap ten gemelde Stede, gaf te kennen, dat, indien dit de wensch haarer Koninglyke Hoogheid ware, hy zig vooraf derwaards

zou

zou begeeven, om de Regeering daar van te verwittigen, en de noodige ſchikkingen te maaken. XLI. BOEK.

Een oogenblik naa dit zeggen verzogt de Heer VAN TOULON zyne Mede-gedeputeerden afzonderlyk te mogen ſpreeken. Eene by hem opkomende bedenking ſtelde hy, in een ander vertrek gegaan, hun voor. Hy maakte zwaarigheid in het verblyf van Mevrouw de Princeſſe binnen *Gouda:* alzoo hy, de *Gouwenaars*, zyne Stadgenooten, wel kennende, oordeelde dat, tegen het oogmerk van haare Koninglyke Hoogheid, onder het Gemeen, in die Stad, beweegingen zouden kunnen ontſtaan, nadeelig voor de rust dier Stad, en welke de Prinſes zelve in onaangenaamheden zouden kunnen inwikkelen. Waarom hy in bedenking gaf of het niet geraaden ware, haar een ander nagtverblyf voor te ſlaan; 't zy te *Woerden*, het zy te *Schoonhoven*, zynde beide deeze Steden ſlegts één uur rydens van de *Goejanverwelle-Sluis* gelegen. 1787. Zwaarigheid door den Heer VAN TOULON gemaakt in het Nagtverblyf ter die Stede.

Dit voorſtel vondt algemeenen ingang en goedkeuring. Weder in 't vertrek, waar haare Koninglyke Hoogheid zich onthieldt, gekomen zynde, vonden zy haar niet meer alleen; maar in 't gezelſchap van de Freule VAN WASSENAAR STARRENBERG, den Graaf VAN RANDWYK en den Baron BENTINCK. Naa den uitſlag huns afzonderlyken onderhouds vermeld en der Prinſeſſe, indien haare keuze op *Woerden* mogt vallen, het Kasteel, waar in zy hun intrek hadden, tot een verblyfplaats aangeboden te hebben, Onderhoud hier over met haare Hoogheid. Zy bieden *Woerden* of *Schoonhoven* aan.

XLI. BOEK. 1787.

ſcheen haare Koninglyke Hoogheid niet te kunnen gelooven, dat de zwarigheden, wegens het verblyf te *Gouda* gegrond waren, en betuigde daar over geene vreeze te hebben. Teffens gaf zy haare verwondering te kennen over de ſpoedige verandering van gedagten by die Heeren, die, kort geleden, deeze Stad hadden voorgeſlaagen. — Eene bevreemding, welke zy zogten weg te neemen met te verklaaren, dat zy, in het gehoudene geſprek, door den Heer VAN TOULON, nader onderrigt van den toeſtand der zaaken, nu ook vertrouwden dat haare Koninglyke Hoogheid wel een blyk van haare goede oogmerken zou willen geeven, door van dit Plan af te zien, en alzo mede te werken tot behoudenisſe van de goede Orde en Rust te dier Stede, dewyl haare Koninglyke Hoogheid, zo min als iemand zou kunnen inſtaan voor het gedrag van een dom en woest gepeupel.

Haare keuze valt op *Leerdam*.

Hier in beruste Mevrouw de Prinſesſe; doch verkoos zich niet na *Woerden*, maar na *Schoonhoven* te begeeven: naa een kort geſprek met den Graave VAN RANDWYK veranderde zy van beſluit, zeggende liever naa *Leerdam* te willen ryden, als zynde eene Heerlykheid van den Prins van ORANGE.—Tegen deeze keuze verzetten de Heeren Gecommitteerden zich niet; alleen gaven zy in overweeging of het der Prinſesſe, naa eene zo langduurige en vermoeiende Reize, niet te moeilyk zou vallen, zich zo verre te rug te begeeven. Dochzy bleef by het genomene beſluit.

Heeren uit de

De Baron BENTINCK bragt eene zwaarig-

heid

Onderhoud met haare K. HOOGHEID aan de Goejanverwelle Sluis.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

heid omtrent deezen terugtocht te berde. Dien eigenſten naamiddag door *Schoonhoven* rydende, waren 'er eenige Menſchen op de been geweest, en ſchoon zy, naar 's Barons getuigenisſe, geene onbehoorlykheden gepleegd hadden, twyfelde hy zeer of haare Koninglyke Hoogheid wel veilig door *Schoonhoven* zou kunnen trekken. Dan alle zwaarigheid werd uit den weg geruimd door Heeren Gecommitteerden, die zich volkomen overtuigd hielden, dat die zamenloop des Volks alleen moest toegeſchreeven worden aan de onverwagte verſchyning van haare Koninglyke Hoogheid, voor wier veiligheid zy wel durfden inſtaan. Ter meerder verzekering hier van booden zy aan, dat twee hunner, en eene Ruiterbende, naar genoegen der Prinſesſe, haar door gemelde Stad zou geleiden. Dit nam zy, naa eenige woordewisſeling, aan.

XLI. BOEK. 1787. Gecommitteerden en eene Ruiterbende haar ten geleide aangeboden.

De noodige bevelen tot het overzetten der Rydtuigen en der Ruiterye gegeeven hebbende, hielden Heeren Gecommitteerden een afzonderlyk geſprek met den Baron BENTINCK over het geeven van eene Schriftlyke Order tot het laaten doortrekken der Prinſesſe door *Schoonhoven*. Zy toonden overtuiglyk de noodloosheid hier van, uit hoofde van het aanbod dat twee Leden der Commisſie haare Koninglyke Hoogheid zouden vergezellen; en gaven, te dier gelegenheid, den Baron hun leedweezen te kennen, dat die ontmoeting juist haare Koninglyke Hoogheid was bejegend; doch toonden tevens hunne verpligting om de nadere

Geſprek der Commisſie met den Baron BENTINCK over dit ophouden.

XLI. BOEK. 1787.

dere Bevelen hunner Ed. Gr. Mog., deswegen in te wagten; waar op die Baron rondelyk erkende, dat zy niet anders handelen konden dan zy gedaan hadden.

Aanvang der Terugreize.

Alles was nu tot het voortzetten der Reize in gereedheid. De Heeren DE WIT en VAN TOULON reeden, met een gedeelte der Ruiterye, vooruit. De twee andere Heeren CAMERLING en BLOK, benevens de Commandant DE LANGE, geleidden haare Koninglyke Hoogheid, langs een klein aantal in twee gelederen geſchaarde *Goudſche* Schutters, ſtaande met gepreſenteerd Geweer, in en uit de Pont, zonder eenige Gewapende Manſchappen, naa het Rydtuig, waar deeze Heeren afſcheid namen, en der Prinſesſe eene behoudene Reize toewenschten.

Haare Hoogheid verkiest te *Schoonhoven* te vernagten.

De vooruitgereede Heeren der Commisſie, met een gedeelte der Ruiterye, wagtten haare Koninglyke Hoogheid, met het andere gedeelte van dit Geleide op, en reeden gezamenlyk voort. Niet verre van *Schoonhoven* vervoegde zich de Baron BENTINCK by het Rydtuig der Heeren DE WIT en TOULON, met kennisgeeving, dat de Prinſesſe, te zeer vermoeid van de Reize, beſlooten hadt, dien nagt te *Schoonhoven* te blyven. Waar op die Heeren aanboden vóór af die Stad in te ryden, en aldaar met de Magiſtraat een voeglyken intrek voor haare Koninglyke Hoogheid, en haar Gevolg, te bezorgen. Dit beaamd zynde geſchiedde. Waar op zy, zo ras mogelyk te rug gekeerd, de Prinſesſe des kennis gaven, en dezelve

ge-

geleidden na de Stads Doelen, tot verblyf der Vorstinne beſtemd. Zy lieten de Ruitery buiten de Stad, ſchoon dezelve op verlof der Magiſtraat binnen reedt; doch buiten weeten of toedoen der twee Leden van de Commisſie, die, zulks vernomen hebbende, hun last gaven de Stad weder te verlaaten.

Affcheid van de Heeren der Commisſie, en Betuigingen van haare Hoogheid te dier gelegenheid.

By het affcheid neemen deezer Heeren van haare Koninglyke Hoogheid, bedankte zy hun, op eene vriendelyke wyze, voor de Egards, voor haar Perſoon betoond; 't geen de Baron BENTINCK nogmaals, uit haaren naam, herhaalde. — De klagten vervolgens gedaan, door de Freule WASSENAAR VAN STARRENBURG en haare Kamenier, wegens het beletten om, ter verrigting van zekere noodwendigheid, buitens huis te gaan, door een gewapenden Schildwagt, deedt tot de groote zaak niets. De Baron BENTINCK ſtelde, by het jongſte geſprek met de twee Heeren Gecommitteerden, het verzoek voor, dat aan de twee Schutters, door de Magiſtraat in het Voorhuis van de Doelen geplaatst, last mogt gegeeven worden om van daar te vertrekken; althans buiten het huis post te vatten. Dit bewerkten zy terſtond; ſchoon naa de Heeren het Huis reeds verlaaten hadden, de Baron BENTINCK de Leden der Commisſie verwittigde, dat, zo die Schutters 'er opgeſteld waren om voor de deur de wagt te blyven houden, haare Koninglyke Hoogheid zich daar tegen niet verzetten wilde.

Naa een kort verblyf dier twee Heeren ten

XLI. BOEK. 1787.

ten huize van een der regeerende Burgemeesteren, vertrokken zy na *Woerden* met een gedeelte der Ruiterye, terwyl het overige gedeelte, naa eenigen tyd, in een Herberg buiten de Stad, uitgerust te hebben, des anderen daags weder vertrok; en haare Koninglyke Hoogheid zich den geheelen volgenden dag onbelemmerd binnen *Schoonhoven* onthieldt.

Haar Brief aan de Griffier FAGEL.

Twee Brieven vaardigde zy van daar af. De eerſte, tot geleide van den tweeden dienende, aan den Griffier FAGEL gerigt, was van deezen inhoud. — „Het ſingulier ge„val my van daag gebeurd, heeft my doen „ſchryven nevensgaanden Brief aan den „Heer Raadpenſionaris van *Holland*; in„houdende de redenen van myne Aankomst, „hem verzoekende denzelven onder het oog „van haar Ed. Gr. Mog. te willen brengen. „Ik heb het te gelyk van mynen pligt ge„agt U. W. E. G. daar van kennis te gee„ven, om denzelven in ſtaat te ſtellen, hun „Hoog Mog. daar van te verwittigen, het „zy in de Beſogne, het zy in de Vergade„ring, zo als U. W. E. G. het geſchiktst „oordeelt. Ik zal my niet inlaaten in eenige „Reflexien omtrent het Geval. Ieder die „my kent, zal ligtelyk begrypen, hoe diep „ik moet getroffen zyn over eene Gebeur„tenis, zo weinig overeenkomende met „myne Gevoelens en Oogmerken. Hoo„pende ik in korten in ſtaat geſteld te zyn „deeze laatſte te vervolgen, met al den „yver en getrouwheid, die de waare be„langen van het dierbaar Vaderland en van

„myn

„ myn Huis, de Bevestiging van de Con- XLI.
„ ſtitutie, en het herſtel der Rust en Vrede, BOEK.
„ van my verlangen."

In den tweeden ſchreef zy den Raadpen- 1787.
ſionaris eenigzins uitvoeriger. „ De vuurig-
„ ſte wenſchen van myn hart, in dit hach- Aan den
„ lyk oogenblik, waar in de Republiek zich Raad-
„ bevindt, daar de Prins Erfſtadhouder ver- penſio-
„ hinderd is, zelve in *Holland* te komen, naris.
„ om door myne Tusſchenkomst, zo moge-
„ lyk, mede te werken, ter verhoeding van
„ eenen dreigenden Burgeroorlog, en ter ver-
„ effening van de Geſchillen, op gronden
„ van de welgevestigde Conſtitutie, zyn de
„ eenigſte redenen geweest van myne Reis
„ na 's *Gravenhaage*, dewelke ik my ge-
„ flateerd had, dat geheim zou zyn ge-
„ bleeven tot naa myne aankomst op de
„ *Oranjezaal*; van waar ik daadlyk myn
„ oogmerk in deezen zou gecommuniceerd
„ hebben aan hun Ed. Gr. Mog., als mede
„ aan de Staaten Generaal. —— Nimmer
„ had ik gedagt dit heilzaam oogmerk eenig-
„ zins te zien verydelen, vóór dat ik in ſtaat
„ geſteld was alle myne poogingen daar toe
„ aan te wenden. Het is U Wel-Ed. Geſtr.
„ bekend, dat ik belet wordt myne Reis
„ verder voort te zetten. Ik hoop evenwel,
„ dat dit uitſtel de zaak niet buiten haar ge-
„ heel zal brengen; maar ik heb noodig
„ geoordeeld aan U Wel-Ed. Geſtr. ken-
„ nis te geeven van de waare redenen my-
„ ner Aankomst in *Holland*, met verzoek
„ om dezelve onder het oog van hun Ed.
„ Gr. Mog. te brengen."

Naa

XLI BOEK. 1787.

Naa het afvaardigen deezer Brieven verliet de Prinſesſe 's anderendaags, in den vroegen morgen, *Schoonhoven*, haaren weg op *Leerdam* neemende. Dit vroegtydige vertrek was oorzaak, dat zy den Brief der Heeren Gecommitteerden, met de onderhandsch bekomene beſcheiden van het Beſluit by voorraad door hun Ed. Gr. Mog. genomen, eerst te *Leerdam* ontving.

Vertrek van *Schoonhoven* na *Leerdam*.

Deeze Brief behelsde, dat zy, zich verpligt hebbende om die Vorstinne daadlyk kennis te zullen geeven van het Beſluit der Staaten van *Holland*, over het door hun verrigtte, op de Reize van haare Koninglyke Hoogheid na de *Oranjezaal*, niet mogten afzyn haar ten ſpoedigſten te berigten, „dat „ zy, ſchoon geene legale kennisſe bekomen hebbende, van der Staaten Reſolutie op dit Susjet, egter van ter zyde geinformeerd waren, dat de Leden der Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog. de „ Misſive door hun aan Hoogstdenzelven „ gedepecheerd, als mede van haare Koninglyke Hoogheid aan den Heer Raadpenſionaris deezer Provincie, en aan de „ de Heer Griffier FAGEL, gezonden, hadden overgenomen, om deeze delicate Materie ter kennisſe van hunne Principaalen te brengen; en dat hunne gehoudene „ Conduites geapprobeerd waren."

Brief der Commisſie aan de Prinſesſe melldende het Beſluit van hun Ed. Gr. Mog.

Het Antwoord door Staaten van *Holland* aan haare Koninglyke Hoogheid afgevaardigd hieldt in, dat de Meerderheid der Vergaderinge het noodzaaklyk geoordeeld hadt haar ſchryven over te neemen: waar door

Antwoord van hun Ed. Gr. Mog. aan de Prinſesſe.

'er,

'er, voor als nog, geen Beſluit op hadt kunnen vallen.

De Griffier FAGEL deelde ter Vergadering van hun Hoog Mog. den Brief der Prinſesſe aan den Raadpenſionaris van *Holland* mede, die te raade werden, nog ſtaande de Vergadering, hun Ed. Gr. Mog. by Aanſchryvinge te verzoeken „om, ten ſpoe„ digſten, en zonder eenig verwyl, de „ noodige Orders te willen ſtellen; ten ein„ de haare Koninglyke Hoogheid, op haa„ re voorgenomene Reize, geen verder Op„ onthoud ontmoette, en dat alle verhin„ deringen, daar omtrent plaats hebbende, „ aanſtonds mogten worden geremoveerd; „ op dat aldus de heilzaame poogingen, „ in de Misſive van haare Koninglyke Hoog„ heid vermeld, ten effecte mogten worden „ geſteld, waar van hun Hoog Mog. ver„ zogten ten allereerſten, te mogen gein„ formeerd worden."

1787. Poogingen door Hun Hoog Mog. aangewend om Staaten van *Holland* tot andere gedagten te brengen.

Onderrigt van het overneemen der Staaten van *Holland* ſchreeven zy, dien eigen dag 's avonds om zeven uuren, een nader dringenden Brief, te verſtaan geevende, „ dat hun Hoog Mogenden, zonder zich „ in eeniger maniere te willen mengen, „ in de Regten aan Staaten van *Holland* en „ *Westfriesland*, als Territoriaale Overheid, „ competeerende, egter met vernieuwinge „ van de Inſtantien, op heden reeds ge„ daan, dezelve op het vriendelykſt ver„ zogten, ſerieuſe reflectie te willen ſlaan „ op de gevaarlyke gevolgen, welke de ge„ daane Demarche, betrekkelyk het ver-

XLI. BOEK. 1787.

„ hinderen van de Reize van haare Koninglyke Hoogheid na *'s Haage*, buitenlands, „ ten nadeele van de Republiek, zou kunnen veroorzaaken; en dat hun Hoog Mog. „ in gevalle de Heeren Staaten van *Holland* „ in deezen, niet voldeeden aan de Inſtantien van hun Hoog Mog. de gevolgen „ van 't geen, uit dien hoofde, de Republiek zou kunnen overkomen, lieten „ voor rekening van *Holland*.

Holland volhardt.

De Afgevaardigden van *Holland* bleeven hunne gedaane Verklaaring aankleeven; die der zes andere Gewesten namen ſchriftlyk over, 't geen hier omtrent 's morgens en 's avonds was voorgevallen (*).

Komst der Prinſeſſe te *Nymegen*.

Onverhinderd hadt de Prinſeſſe haare Terugreize van *Schoonhoven* over *Leerdam* na *Nymegen* voortgezet, en bedankt voor het aangeboden geleide eener Ruiterbende, die de Baron VAN PATKULL, Bevelhebber te *Bommel*, hadt doen opzitten, op het verſpreide gerugt, dat de Huſſaaren en Cuiraſſiers des Rhygraaven VAN SALM, uit *Utrecht* getrokken waren om haar, op den Terugtocht op te ligten. — Met veel vreugdebetoons ontving men de wederkeerende Vorſtinne. Zyne Hoogheid, die zich te *Amersfoort* bevondt, vervoegde op de tyding van het wedervaaren zyner Gemalinne, zich desgelyks naa *Nymegen*.

Brief van haare Hoogheid aan

Ten hoogſten misnoegd over dit verhinderen haarer Reize gaf haare Koninglyke Hoog-

(*) *Reſol. Gen.* 29 Juny. *Reſol. van Holl.* 29 Juny 1787.

Hoogheid, kort naa haare Aankomst te *Nymegen*, haare geraaktheid en gevoelens Staaten van *Holland* te kennen, in eenen Brieve, die op deezen zin liep. „Hoe „groot ook onze bevreemding was, toen „wy op Donderdag den acht en twintigsten „van Zomermaand, op Ordere der Gecommitteerdens van U Ed. Gr. Mog. ter Defensie derzelve Provincie en van de Stad *Utrecht*, zyn aangehouden, en door dezelve zyn verhinderd geworden op onze „Reize na de *Oranjezaal*, en zulks niet „tegenstaande wy gemelde Gecommitteerden, op het nadrukkykst, en naar waanheid, verzekerd hadden, dat dezelve onze „Reize geene andere dan rust en vredelievende bedoelingen hadt, en zelfs, ter „voorkoming van alle opschudding, vóór„af, zo veel mogelyk, geheim gehouden „was, kunnen wy evenwel aan U Ed. Gr. „Mog. niet ontveinzen, dat wy nog meer „getroffen zyn over de wyze, op welke „deeze vreemde stap by U Ed. Gr. Mog. „opgenomen en verder behandeld is.

XLI. BOEK. 1787. Staaten van *Holland*.

„Toen wy van de plaats, daar men ons „eerst hadt opgehouden, tot binnen *Schoonhoven* terug gekeerd zynde, aan U Ed. „Gr. Mog. kennis gaven van die zonderlinge Gebeurtenis, en te gelyk, op de „zagtste wyze, vertoonden, hoe weinig „dergelyke behandeling met onze gevoelens en oogmerken overeenkomstig was, „en hoe zeer wy verlangden, als nog, door „het voortzetten van onze Reis, aan dezelve te kunnen voldoen. — Toen vlei-

XLI. BOEK. —— 1787.

„den wy ons, in de daad, uit hoofde van „de attentie, welke wy meenden van U „Ed. Gr. Mog. te mogen verwagten, dat „U Ed. Gr. Mog. het gedrag door hunne „Gecommitteerden gehouden, nimmer goed„gekeurd, althans, op het berigt daar „van, door eenige verhaasting hunner Ver„gadering, allen mogelyken ſpoed zouden „gemaakt hebben, om ons nog in ſtaat te „ſtellen van onze goede oogmerken, ten „nutte van den Lande, door het voort„zetten onzer Reize, te kunnen bevorde„ren. —— en het heeft ons daarom zeer „bevreemd, dat U Ed. Gr. Mog. ons niet „alleen tot Saturdag des Morgens den der„tigſten van Zomermaand te *Schoonhoven* „na derzelver antwoord hebben doen wag„ten; maar ons daarenboven, by dat ant„woord, niet anders gemeld hebben, dan „dat, op onze Misſive, voor als nog geene „Concluſie hadt kunnen vallen: terwyl wy „boven dien, door eene Misſive van der„zelver voornoemde Gecommitteerdens be„rigt ontvangen hebben, dat hunne gehou„dene Conduites door U Ed. Gr. Mog. „zyn geapprobeerd.

„Deeze Approbatie Ed. Gr. Mog. Hee„ren! van onze Ophouding, en de Zwaa„righeid, die, niet tegenſtaande onze mon„delinge en ſchriftlyke openinge van onze „bedoelinge, en niettegenſtaande de na„druklyke Inſtantien van de Heeren Staa„ten Generaal, evenwel by de Meerder„heid uwer Vergaderinge, door derzelver „Overneeming gemaakt is, om ons den

„Door-

„ Doortocht naa de *Oranjezaal* vry te laa- XLI.
„ ten, hebben wy niet anders kunnen op- BOEK.
„ neemen dan voor eene openlyke blyk ——
„ van Mistrouwen op ons Vorstlyk Woord, 1787.
„ en verklaarde Oogmerken, en te gelyk
„ voor eene beraadene en gewelddaadige Be-
„ lemmering in die Vryheid, welke aan ons,
„ in onze betrekking, zo wel in deeze Re-
„ publiek in 't algemeen, als in U Ed. Gr.
„ Mog. Provincie in 't byzonder, niet kan
„ geweigerd worden.

„ Wy hebben daarom ook niet geaarzeld
„ Ed. Gr. Mog. Heeren! om, op het ont-
„ vangen dier berigten, uit uwe Provincie
„ te rug en weder herwaards te keeren.
„ En, naa dat U Ed. Gr. Mog. onze goede
„ en vreedzaame Oogmerken, door deeze
„ hunne handelwyze, hebben doen mislук-
„ ken, vinden wy ons niet alleen aan ons
„ zelven verpligt, om, op het ernstigst,
„ eene openbaare en genoegzaame Reparatie
„ te vorderen, wegens den Hoon ons daar
„ door aangedaan; maar om ook, op het
„ nadrukkelykst, te protesteeren, dat wy, van
„ nu af aan, alle gevreesde gevolgen der
„ tegenwoordige Verdeeldheden, en drei-
„ genden Burger-oorlog zelfs, dien wy
„ door onze tusschenkomst hadden tragten
„ te verhoeden, alleenlyk laaten voor re-
„ kening en ter verantwoording van die gee-
„ nen, welke die geweldige Belemmering
„ onzer poogingen, door hunnen invloed,
„ hebben doorgedrongen. Terwyl wy even-
„ wel nimmer zullen ophouden, met allen
„ yver, de waare belangens te helpen be-

XLI. BOEK. 1787.

„ vorderen van eene Natie, van welke wy „ zelfs, te midden van haare Verbitteringen, „ en van de Beledigingen ons door U Ed. „ Gr. Mog. aangedaan, over 't algemeen „ meer blyken van Eerbied en Liefde heb„ ben ontvangen, dat men, naa zulke ver„ nederende Besluiten en Handelingen van U „ Ed. Gr. Mog. zoude hebben mogen ver„ wagten."

Zy schryft aan de Staaten der andere Gewesten.

Een verhaal der Aanhoudinge, in 't hoofdzaaklyke geheel overeenkomende, met het geen wy hier boven optekenden, en de Afschriften van de Brieven, dus verre over dit voorval gewisseld, zondt haare Koninglyke Hoogheid aan Staaten van *Gelderland*, *Zeeland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overyssel*, *Stad* en *Lande*, als mede aan het Landschap *Drenthe*; „ vertrouwende, dat, gelyk hun „ Hoog Mog. zich, van den beginne af, niet „ onttrokken hadden, om, ten opzigte van „ deeze zaake, de sterkste instantien te doen „ by Staaten van *Holland*, ook hun Ed. Mo„ gendan, niet zouden weigeren, met „ Hoogstdezelven, ten dien einde mede te „ werken."

Brief van den Stadhouder aan de Algemeene Staaten.

Op het oogenblik dat zyne Hoogheid in 't zekere onderrigt werd van het Ophouden zyner Gemalinne, liet hy, in eene Brieve, uit *Amersfoort* den negenentwintigsten van Zomermaand gedagtekend, en aan de Algemeene Staaten geschreeven, zich dus hooren. „ Wy behoeven U Hoog Mogenden „ niet onder het oog te brengen, hoe zeer „ wy getroffen en gevoelig zyn aangedaan „ over eene zo geweldige daad tegen eene

„ Door-

„ Doorlugtige Perſoon, die ons zo dierbaar
„ is, geattenteerd; U Hoog Mog. begry-
„ pen ligtelyk, dat wy ons niet ongevoe-
„ lig kunnen toonen aan eene Flettriſure
„ Ons en Ons Huis, en aan de Perſoon van
„ eene Koninglyke Prinſesſe, aangedaan;
„ en wy verwagten dus, met eene volko-
„ mene Fiducie, dat U Hoog Mog. zoda-
„ nige Maatregelen wel zullen willen nee-
„ men, dat haare Koninglyke Hoogheid, zo
„ ſpoedig doenlyk, uit haare Detentie ont-
„ ſlaagen worde. Wy verwagten ook, dat
„ U Hoog Mogenden, als niet onverſchil-
„ lig kunnende zyn in de Belangens en de
„ Eer van Ons, van onze dierbaare Gema-
„ linne, en van onze Kinderen, wel zullen
„ willen medewerken, dat de Flettriſure
„ aan de Perſoon van onze Gemalinne aan-
„ gedaan, ten ſpoedigſte gerepareerd wor-
„ de; terwyl wy ook niet kunnen verwag-
„ ten, dat de Koninglyke Huizen, aan wel-
„ ken Onze Gemalinne en Wy zo na gepa-
„ renteerd zyn, onverſchillig kunnen zyn
„ aan eene zo gewelddaadige handelinge."

Hun Hoog Mogenden beſlooten, op het ontvangen van deezen Brieve, den aandrang by Staaten van *Holland* gedaan te herhaalen, „ ten einde," gelyk zy zich uitdrukten, „ het Leed haare Koninglyke Hoog-
„ heid onder weegs overgekomen, op eene
„ alzins billyke wyze, gerepareert, en Hoogst-
„ dezelve niet alleen onverlet; maar op de
„ convenabelſte wyze, verzogt worde,
„ Hoogstderzelver Reize herwaards voort
„ te zetten, om aan het door haare Koning-

Hun Hoog Mog. houden op nieuw by Staaten van *Holland* aan.

XLI BOEK. 1787.

» lyke Hoogheid zelve gemanifesteerd oog-
» merk te kunnen en als nog te willen vol-
» doen. — Met nadruklyke Verklaaringe,
» dat hun Hoog Mogenden, aan den eenen
» kant, zulks beſchouwen, als een zeer
» bekwaam en gepast middel, waar door,
» onder GODS Zegen, de zo verregaande
» Oneenigheden en Verdeeldheden, met de
» akeligſte gevolgen, die dezelve reeds ge-
» had hebben, en by derzelver voortduuring,
» nog verder te dugten ſtaan, en waar door
» de Republiek zich op den rand van haar
» verderf gebragt ziet, nog voorgekomen,
» en voor derzelver anderzins gewisſen On-
» dergang zou kunnen bewaard blyven; daar
» hun Hoog Mogenden, aan den anderen
» kant, ten ſterkſten apprehendeeren de ramp-
» zalige gevolgen, die uit eene langere ver-
» wyling, of verhindering van haare Ko-
» ninglyke Hoogheid, op Hoogstderzelver
» Reize, en loflyk Oogmerk, voor de Repu-
» bliek, zouden kunnen ontſtaan, en waar aan
» zy nogmaals moeten herhaalen geen het
» minſte aandeel te willen hebben, of nee-
» men; maar by eenig verder delay of ver-
» weigering, om aan de billyke en kragtige
» Inſtantien van deeze Hooge Vergadering
» een gepast gehoor te verleenen, dezelve
» alleen zullen moeten overlaaten voor re-
» kening en ter verantwoording van Hoog-
» gemelde Heeren Staaten, die hier door,
» daar toe oorzaake zouden komen te gee-
» ven."

Wat zy den Stad Antwoord aan zyne Hoogheid te ſchryven,

Verder ſtelden hun Hoog Mog. vast in wat

wat zy by Staaten van *Holland* in 't werk gesteld hadden, en nog deeden; als mede dat zy niet zouden aflaaten, door *alle gepaste middelen*, overeenkomstig met derzelver *bevoegdheid*, den *aart der zaake*, de *Dignitéit* van haare Koninglyke Hoogheid, en het *Aanbelang*, welk zy zo voor *hunne Persoonen*, als met *betrekkinge* tot de *Republiek*, in Hoogstderzelver Persoonen en Huis stelden, werkzaam te blyven; ten einde de Heeren Staaten van *Holland* als nog te beweegen, om, met allen spoed, aan de zo billyke Instantien van deeze Vergadering, gelyk ook aan die van zyne Dooril. Hoogheid, te willen voldoen."

XLI. BOEK. 1787. houder schreeven.

De Afgevaardigden van *Holland*, *Overyssel*, *Stad* en *Lande* naamen een Afschrift over van den Brieve, op deezen voet aan zyne Hoogheid gerigt; en de Griffier FAGEL gaf der Prinsesse de weete van 't geen, deeze zaak betreffende, by hun Hoog Mogenden verrigt en werkstellig gemaakt was (*).

Wyd verschillend waren de begrippen ter Staatsvergaderinge van *Holland*. *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, keurden het gehoudene Gedrag der Heeren Gecommitteerden goed; *Gornichem* en *Enkhuizen* lieten zich niet in tot deeze zaake; de Ridderschap, *Delft*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik* wraakten de handelwyze

Hoe de zaak ter Staatsvergadering van *Holland* zich toedroeg.

(*) *Resol. Gen.* 1 July 1787.

XLI. BOEK. 1787.

wyze dier Leden. Voorts werd dit ſtuk als van te kieſchen aart om zonder de Principaalen af te doen, door *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, overgenomen; en vaſtgeſteld den reeds opgegeeven Brief, deeze overneeming vermeldende, aan de Prinſes te ſchryven. De Ridderſchap, met de Steden, die haare zyde hielden, wilden alles aanwenden om de komst dier Vorstinne in *'s Gravenhaage* te bevorderen, en te bewerken.

Nader Advys der Ridderſchappen over dit aanhouden.

By het kort daar op volgende nader beraadſlaagen over deeze zaak deelde de Ridderſchap, in dit eerst voorgeſteld gevoelen volhardende, haare nadere gedagten, ſchriftlyk mede. Welk Advys wy moeten afſchryven. „ De Ridderſchap vondt zich verpligt, uithoofde van de aangelegenheid der zaake, het gewigt der gevolgen en het ware inzigt derzelve, aan hun Ed. Gr. Mog. onbewimpeld voor te draagen, dat zy, niet dan met de uiterſte aandoening en verontwaardiging, reeds op voorleeden Vrydag vernomen hebbende de verregaande Inſulte haare Koninglyke Hoogheid aangedaan; dat de conſequentien derzelve van oogenblik tot oogenblik hachlyker worden en van dien aart zyn, dat, zonder een allerſpoedigst Redres, niet minder te voorzien is dan het uitbarsten van eene allerbloedigſte ſcheuring in het hart van de Provincie van *Holland* zelve; en het verwekken van de gegronde verontwaardiging

„ging der grootſte Haven van *Europa*, het XIIK
„welk niet tegen de Republiek, maar al- BOEK.
„leen tegen de Provincie van *Holland*, ech- ———
„teeren moet." 1787.

„Dat, genoegzaam bekend zynde hoe ver-
„ſchillende de denkwyze zy van de Ingeze-
„tenen dezer Provincie, in onderſcheide
„Plaatzen derzelve, de Heeren van de Or-
„de zich daar over niet behoeven te alar-
„geeren; maar teffens niet minder verze-
„kerd zyn, dat het Affront, by haare Ko-
„ninglyke Hoogheid ondergaan, het juiste
„middel is, om het grootſte Medelyden te
„verwekken by de Voorſtanders van het
„Stadhouderlyke Huis, en van de Perſoon
„van haare Koninglyke Hoogheid; dat dit
„Medelyden, de ſmeulende woede ontbran-
„dende, een uitbarsting kan veroorzaaken,
„welke, hoe zeer ook door overmagt, het
„zy van Burger- het zy van Militaire Wa-
„penen geſtuit wordende, egter onver-
„mydelyk eene Bloedplenging zal veroor-
„zaaken, onder Mede-burgers en Mede-
„ingezetenen van een en dezelfde Provin-
„cie, waar aan men niet dan met afſchuw
„en ſchrik kan denken.

„Dat, integendeel het toelaaten van
„eene onverhinderde Paſſage, aan haare
„Koninglyke Hoogheid, en eene betaam-
„lyke zorg voor Hoogstderzelver vei-
„ligheid, op eene decente wyze inge-
„zigt, alle oorzaak van Oproer voorge-
„komen zou hebben. En dat, aan Hooge-
„dezelve, naar regten, competeerde een
„veilig Transport, in een vry Land na haar

„eigen

XLI. BOEK. 1787.

» eigen Goed, daar zy niet, dan met de beste inzigten, zich na toe begeeven » hadt, zelfs niet schroomende van haar eigen Persoon, tot waarborg van die inzigten, aan het Oppergezag van hun Ed. Gr. » Mog. aan te vertrouwen, en zich dus, als » in Gyzeling, tot Pand haarer opregtheid, » te begeeven, afgescheiden van haar Gemaal, haare Kinderen, en al wat zy dierbaarst heeft, en zich stellende onder het » bereik van de directe Vergaderplaats van » den Souverain, voorzien van eene genoegzaame Militaire Magt om tumultueuse » Bewegingen tegen te gaan, die toch alleen maar van een ongewapend Graauw » te dugten waren, en waar van haare Koninglyke Hoogheid haar afkeer altoos » heeft gemanifesteerd. — Dat dus de gewaande vrees voor Oproer van de Commissie tot het Defensieweezen, hoe zeer » by de Heeren van de Ridderschap nimmer » goedgekeurd, veel minder erkend, ten » klaarsten blykt van allen grond ontbloot » te zyn; en daar men, zelfs in tyden van » Oorlog, nooit anders aanhoudt, dan bekende Vyanden, of suspecte Persoonen, » so is het niet dubieus, dus de Heeren van » die Commissie haare Koninglyke Hoogheid hebben geconsidereerd, of als een » *Vyandin van Staat*, of te minsten als een » *Suspect Persoon*.

» En alhier kan de vrees der gevolgen, » welke deeze roeklooze stap, nu zich » moet sleepen, niet ontveinsd worden; immers, de grootste Huizen van *Europa* » zyn

„ zyn aan haare Koninglyke Hoogheid ver- XLI.
„ maagſchapt. De Keizer, de Koning van BOEK.
„ *Engeland*, de Koning van *Pruiſſen*, de ——
„ Hoven van *Heſſen* en *Brunswyk*, de *Deen-* 1787.
„ *ſche* en *Zweedſche* Hoven moeten zich ge-
„ voelig toonen aan de Behandeling, wel-
„ ke zelfs ten opzigte van een Privaat Per-
„ ſoon, in de daad, wederrechtlyk zou
„ zyn, en die, ten opzigte van een Perſoon,
„ van een zo verheeven Rang, aan eene
„ Kunne, welke alzoos verdubbeling van
„ egards vordert, ongeagt de rondborstige
„ verklaaring haarer alzins pryslyke Inzig-
„ ten, zonder conſideratie voor haar Vorstlyk
„ woord, alle de gegronde aanleiding moet
„ geeven tot het vorderen eener volledige
„ Reparatie, vergezeld van zodanige ernſti-
„ ge verklaaringen, die den ongelukkigen
„ toeſtand van deeze weleer zo bloeiende
„ Provincie, zo mogelyk, nog zullen moe-
„ ten verergeren, en de droevige tweeſpalt
„ en bittere verwarring vermeerderen, de
„ geobæreerde Finantien onherſtelbaar maa-
„ ken, en de kwynende, ja zieltoogende
„ Negotie, die eenigſte bron van ons be-
„ ſtaan, den laatſten doodſteek toebren-
„ gen.

„ Om alle deeze redenen is de Ridder-
„ ſchap, zich aan haare voorheen gegeeven
„ Advyzen, ten ſterkſten houdende, nog van
„ Advis, op de beleefdſte en dringendſte
„ wyze, haare Koninglyke Hoogheid te
„ verzoeken, Hoogstderzelver Reis na den
„ *Haage* te willen hervatten, en haare Poo-
„ gingen, tot herſtelling der Rust, wel te

„ wil-

XLI. BOEK. 1787.

„ willen aanwenden; wyders te verklaaren
„ het overyld en onvoorzigtig Gedrag van
„ de Commissie, zich noemende ter De-
„ fensie van deeze Provincie en van de Stad
„ *Utrecht*, te disapprobeeren, en te dis-
„ avouëeren; voorts Gecommitteerde Raa-
„ den te gelasten by Hoogstdezelve te ver-
„ neemen, of haare Koninglyke Hoogheid
„ haare Reize te water over de rivieren, of
„ wel te lande, zal verkiezen te doen; en,
„ naar die keuze de noodige Orders alom
„ te geeven tot Hoogstderzelver Veiligheid
„ en alom decente Receptie; als mede om
„ voor de conservatie van de Rust en Stilte
„ onder de Ingezetenen te zorgen, zo door
„ het emaneeren van scherpe Publicatien
„ tegen de Stoorders derzelve, als door het
„ ontbieden van genoegzaame Escortes, om
„ dezulken, zonder aanzien van Persoon,
„ binnen de paalen van behoorlyke stilte en
„ goede orde te houden.

„ Betuigende laatstlyk, de Heeren van
„ de Ridderschap, dit hun Advys in gemoe-
„ de, en naar hun beste weeten te beschou-
„ wen, als het geschikste middel om het
„ dreigend Gevaar af te wenden; houdende
„ zich voor GOD en alle Ingezetenen van
„ *Holland* onverantwoordelyk en onschuldig
„ aan alle de gevolgen, welke het pous-
„ seeren van een tegenovergesteld Syste-
„ ma onvermydelyk na zich zal sleepen;
„ en waar van zich het schriklyk Tafereel
„ aan kundige oogen niet kan verbergen;
„ maar blyven zal voor rekening van die
„ geenen, die deeze Provincie, en alle der-
„ zel-

„ zelver goede Ingezetenen, zonder onder- XLI.
„ ſcheid van derzelver denkwyze, zullen BOEK.
„ dompelen in een grondlooze poel van al- ——
„ le de rampen, die aan een Binnenland- 1787.
„ ſchen Burgerſtryd, en aan het zich roek-
„ loos op den hals haalen van Buitenland-
„ ſche Vyanden, altoos verknogt zyn."

De Afgevaardigden van *Amſterdam* oordeelden zich onvermydelyk verpligt, dit Advys der Ridderſchappe gehoord hebbende, om, voorbehoudens de nadere Aanteekening, die de Heeren hunne Principaalen noodig zouden mogen oordeelen, tegen den zo bedenklyken Inhoud van het Advys der Ridderen, zich aankanten; mitsgaders om, voorbehoudens hun nader Advys op den laatst ingekomen Brief van haare Koninglyke Hoogheid, voor het tegenwoordige, van wegen den nadeeligen invloed van het Advys der Ridderſchappe op 's Lands gewigtigſte belangen, by voorraad, zo veel in hun vermogen was, voor te komen en tegen te gaan, het geen door hun Heeren Afgevaardigden, in gevolge van den gegeeven last, aen aanzien deezer zaake, ten zelfden dage, in beraadſlaaginge gebragt was, even als het Advys der Ridderſchappe, in de Staatsſtukken te laaten inlyven. Tegengeſtelt Advys der Afgevaardigden van *Amſterdam*.

't Zelve was van deezen inhoud. Dat de Agtbaare Raad der Stad *Amſterdam*, de Stukken tot het beletten der meergemelde Reize behoorende, (uitgenomen den laatst ingekomen Brief van haare Koninglyke Hoogheid,) mitsgaders nog een Verzoekſchrift van Gecommitteerden uit den grooten Krygs-

raad

XLI. BOEK. 1787.

raad en van Geconſtitueerden uit de Burgerij der Stad *Amſterdam*, inhoudende een verzoek, dat de Agtbaare Raad de Overkomst van haare Koninglyke Hoogheid gelieſd evan de hand te wyzen, met aanzegging om zich, by proviſie, van het Grondgebied deezer Provincie te verwyderen, onderzogt hebbende, hadt begreepen; „Dat „ zy, zonder te treeden in eenig onderzoek „ omtrent de Motiven van de Reize van „ haare Koninglyke Hoogheid, of zonder „ eenige Remarques te maaken op de by„ zondere wyze, waar op dezelve is on„ dernomen, alleen het oog moest veſtigen op de gevolgen, die waarſchynlyk, en „ volgens den aart der zaake, uit dezelve „ zouden hebben moeten ſpruiten, en welke „ Heeren Gecommitteerden van het Defenſieweezen zeer wel hebben gepenetreerd, „ wanneer zy hebben begreepen, dat het „ woest Gemeen, van de zuivere oogmer„ ken van haare Hoogheid niet overtuigd „ zynde, op zodanige onverwagte Aan„ komst, ligtlyk den Oproerkreet zou heb„ ben kunnen aanheffen, en tot gevaarly„ ke uiterſtens overſlaan.

„ Dat het den Agtbaaren Raad zelfs is „ toegeſcheenen, dat, al waren hun Ed. „ Gr. Mog. van die Komst verwittigd ge„ weest, en daar door in ſtaat geſteld om „ alle mogelyke Precautien te neemen, „ zulks nog geene genoegzaame zekerheid „ zou hebben kunnen geeven, dat het Ge„ meen, by het welk het zaad van Oproer, „ zedert een geruimen tyd, gekoesterd, al

„ vry

„ vry diepe wortels heeft geſchooten, door een Evenement van dien aart nieuw voedzel ontvangende, door de wyste en voorzigtigſte Maatregelen, van welken niet altoos een even gelukkig ſucces kan verwagt worden, te beteugelen zou geweest zyn, of nog zou weezen, en dat, om die redenen de Komst van haare Koninglyke Hoogheid, by proviſie, niet anders dan allerzorglykst voor de Rust deezer Provincie zou kunnen zyn, en dus uitwerkzels hebben, direct ſtrydig met de Oogmerken door haar, by haare Misſives, gemanifesteerd.

„ Dat, met opzigt tot die Oogmerken, de Agtbaare Raad hadt bevonden, dat haare Koninglyke Hoogheid, kennis geeft, die Reize te hebben ondernomen, om, zo mogelyk, een dreigenden Burger-oorlog voor te komen, en de ſubſiſteerende Geſchillen te vereffenen.

„ Dat, gelyk iedet Ingezeten van de Republiek, wien het behoud van het Vaderland ter harte gaat, in zyn kring, verpligt is om daar toe mede te werken, het dan ook aan den Agtbaaren Raad zeer aangenaam is geweest, zodanige Diſpoſitie by haare Koninglyke Hoogheid te hebben mogen beſpeuren, vertrouwende, dat de Poogingen, welke zy daar toe zou willen aanwenden, gegrond zullen weezen op de Veiligheid deezer Provincie, Luister van hun Ed. Gr. Mogenden Vergadering, Vryheid en Regten der Ingezetenen, en dat zy dan ook niet twyfelt of hun Ed.

XLI. BOEK. 1787.

XLI. BOEK. 1787.

„ Gr. Mog. zullen die Poogingen gaarne
„ ſecondeeren. — Doch dat de Agtb.
„ Raad niet kan zien, dat daar toe eene
„ *Perſoneele Verſchyning* van haare Koning-
„ lyke Hoogheid in *'s Hage*, welke, om
„ reeds gemelde redenen, gevaarlyk gehou-
„ den wordt, noodig is; daar haare Hoog-
„ heid, op eene andere wyze, de Gevoe-
„ lens van haar hart, en de Middelen,
„ welke zy, tot voorſchreevene einden noo-
„ dig zou rekenen, aan hun Ed. Gr. Mog.
„ zou kunnen open leggen.

„ Op alle welke gronden de Agtb. Raad
„ het verrigtte van de Heeren der Stads
„ Gedeputeerden ter Dagvaard, in het ap-
„ probeeren der Conduites van de Heeren
„ van het Defenſieweezen laudeert, en op-
„ gemelde Heeren verder gelast, om van
„ wegen deeze Stad te adviſeeren, dat aan
„ haare Koninglyke Hoogheid, van wegen
„ hun Ed. Gr. Mog., in de ernſtigſte en
„ nadruklykſte termen, zou behooren te
„ worden onder 't oog gebragt, dat hun
„ Ed. Gr. Mogenden niet kunnen verber-
„ gen, dat Hoogstdezelve de clandestine
„ wyze, en route, zó wel als de verdere
„ omſtandigheden, welke de onverwagte
„ Reize van haare Koninglyke Hoogheid
„ vergezeld hebben, niet kunnen compas-
„ ſeeren met het gedeclareerde van haare Ko-
„ ninglyke Hoogheid, van gekomen te zyn
„ met Intentie om de Rust, van deeze Pro-
„ vincie te willen herſtellen, en den ge-
„ vreesden Burger-oorlog voor te komen.

„ Dat hun Ed. Gr. Mogenden liever zou-

„ den

„ den gezien hebben, dat haare Koninglyke XLI.
„ Hoogheid, tot een incontestabel bewys, BOEK.
„ van derzelver opregte Gevoelens, om tot
„ zo heilzaame einden mede te werken, al 1787.
„ haar vermogen hadt gelieven aan te wen-
„ den, om haaren Doorlugtigen Gemaal te
„ dehorteeren van de gewelddaadige en
„ hostile Dispositien, waar mede hy, zo
„ wel tegen deeze Provincie, als die van
„ *Utrecht*, en vooral de Stad *Utrecht*, on-
„ ophoudelyk werkzaam is; en speciaal
„ ook, dat haare Koninglyke Hoogheid
„ zich beyverd hadde, om in die Pro-
„ vincie, waar in Hoogstdezelve nu ze-
„ dert een zo geruimen tyd haar verblyf
„ gehouden heeft, door haaren veel ver-
„ mogenden invloed, het openbaar Geweld
„ te doen ophouden, de dispotieke Maat-
„ regelen van zommige Regenten, te doen
„ bereugelen, en de bedrukte Burgers in
„ hunne Regten te doen herstellen, en daar
„ door den eersten en boven al noodzaak-
„ lyken hoeksteen te leggen, waar op de
„ Rust in 't lieve Vaderland, tevens met de
„ waare Vryheid, voortaan gevestigd kan
„ worden; en dat hun Ed. Gr. Mogen-
„ den, om die reden, vertrouwen en in-
„ steeren, dat haare Koninglyke Hoogheid,
„ by provisie, en tot nader goedvinden
„ van hun Ed. Gr. Mogenden, dan ook
„ die Reize zal staaken, als geenszins kun-
„ nende strekken ter bereiking van de oog-
„ merken, dewelke haare Koninglyke Hoog-
„ heid, in haare Misive aan den Heere
„ Raadpensionaris, heeft voorgesteld."

XLI. BOEK. 1787.

Advys van *Schoonhoven.*

Hoe zeer dit Advys tegen dat der Ridderſchappe rechtſtreeks inliep, en ſterke taal ſprak, mogt het zagt heeten by dat de Gezondenen uit *Schoonhoven* ter Dagvaard, uit naam hunner Stadsregeering, ten dien dage, ter tafel van Staaten van *Holland* bragten; „ Deeze is," zo ſpraaken „zy, rypp„ lyk gelet hebbende op den inhoud des „ Briefs van Mevrouwe de Princeſſe van „ *Oranje* uit *Schoonhoven* den agt en „ twintigſten van Juny geſchreeven, van „ oordeel, dat de Mediatie van haare Ko„ ninglyke Hoogheid, om het billyk „ Misnoegen van hun Ed. Gr. Mogenden, „ op den Stadhouder uit den weg te rui„ men, volſtrekt niet kan worden geadmit„ teerd: naardien de Geſchillen thans van „ dien aart zyn, dat daar omtrent geene Be„ middeling tuſſchen den Souverain en zyn „ Stadhouder of eerſten Staats-Amptenaar, „ kan worden aanvaard; daar bovendien „ welgemelde haare Koninglyke Hoogheid, „ by gelegenheid der Conferentien, gehou„ den tuſſchen den Graave van Goertz „ en de Heer de Raineval (*) haare by„ zondere betrekking op haaren Gemaal, „ Willem den Vyfden, al te ſterk heeft „ doen doorſtraalen, dan om haar jegens„ woordig van Partydigheid, nopens de „ inlandſche Geſchillen, te kunnen incul„ peeren, en mitsdien toelaaten om de „ dif-

(*) Zie wegens deeze Onderhandelingen een breed verſlag in onze *Vaderl. Hiſt.* XI. Deels bl. 336. *enz.*

„ differenten tusſchen de Provinciaalen Sou- XLI.
„ verain doorgebrooken te bemiddelen. — BOEK.
„ Terwyl al verder de Regeering deezer ——
„ Stad de Komst van haare Koninglyke 1787.
„ Hoogheid binnen deeze Provincie, (ſchoon
„ met een heilzaam oogmerk,) thans geen-
„ zins bedagt en als een gepast middel kan
„ oordeelen, om in het generaal een einde
„ te maaken aan de ontſtaane Onlusten;
„ maar, in tegendeel, hetzelve aanmer-
„ ken als zeer dangereus voor de Tran-
„ quiliteit, Rust en Veiligheid der Inge-
„ zetenen, gemerkt het blind en oproerig
„ Gemeen, opgehitst door omgekogte
„ Huurlingen, met herinnering van de
„ denkwyze van den Stadhouder in voo-
„ rige en laater tyden, alligtlyk zou doen
„ overslaan om de stem der Rede te keer
„ te gaan, en zich schuldig te maaken aan
„ de allergevoeligſte Excesſen, ten ruïne
„ der Bezittingen, en ten kosten van het
„ Bloed der deugdzaame en braave Bur-
„ gers, quaſie ter Eere van den Stadhou-
„ der.

„ Weshalven de Regeering deezer Stad
„ het noodzaaklyk agt, dat haare Koning-
„ lyke Hoogheid, geduurende de tegenwoor-
„ dige Troubles, zich buiten deeze Provin-
„ cie houdt, laatende intusſchen aan haare
„ Koninglyke Hoogheid onverlet, om, in-
„ dien zy iets aan hun Ed. Gr. Mogenden
„ hadt voor te draagen, zulks, by Adres
„ te kunnen doen."

Vervolgens werd door *Amſterdam*, *Gor-* Raadſla-
richem en *Schoonhoven*, de Overkomst der gen der

XLI. BOEK. 1787.

Princesse geheel afgeweezen. — *Haarlem*, *Leyden*, *Schiedam*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, stonden in 't zelfde gevoelen als *Amsterdam*. — *Dordrecht* hieldt de Brieven van den Prins en Prinsesse, ten aanzien van den Souverain, op zo hoogen toon ingerigt, dat men zich deswegen niet kon uiten, en waren dus gelast zich, op die Brieven, als nog ongereed te houden. *Gouda* en *Rotterdam* hadden nog geen naderen last (*).

andere Steden.

Verschillende Beoordeelingen van deeze zaak by de Landstaten.

Liepen de gevoelens der Staatsleden in *Holland* zo wyd van een, die der Ingezetenen volgden desgelyks den stroom der heerschende en ten hoogsten peil opgewasene Partyschappen. Deezen beklaagden de Vorstinne als, op de onwettigste en gewelddaadigste wyze, gestoord in haare voorneemens ten beste des Lands. Geenen verfoeijden haare geheime bedoelingen, als ten oogmerke hebbende, om, door Oproer, den Prins te herstellen. Men sprak van toebereidzels hier toe in *'s Gravenhaage*, en dat, wanneer, door de komst der Prinsesse; alles gaande en in oproer zou weezen, zyne Hoogheid, met drie duizend uitgeleezene Manschappen, zich eenen weg na die Hofplaats zou gebaand hebben; met meer vertellingen van dien aart, die ligt geloof vonden by de eene en als opgeraapte leugentaal van de andere Party verworpen wierden. Wy zullen met deeze te boeken zo min

(*) *Resol. van Holl.* 29 en 30 may en 7 July 1787.

min onze Geſchiedenis opvullen, als met het vermelden van de vreemde berigten, die door het Land liepen, toen de eerſte maare der Ophoudinge van de Prinſeſſe zich verſpreidde. XLI. BOEK. —— 1787.

Uit het Advys der Stad *Amſterdam* blykt, welk een verzoek Gecommitteerden uit den Grooten Krygsraad en Geconſtitueerden uit de Burgery dier Stad, by de Regeering ylings gedaan hadden, ten opzigte van de Verwyderinge der Prinſeſſe van *Hollands* Grondgebied (*). In dit ſpoor traden ook de Geconſtitueerden te *Leyden*, die de Vroedſchap met een Verzoekſchrift aangingen, om ter Staatsvergaderinge te willen helpen tot beſluit brengen; „ Dat haare Ko„ ninglyke Hoogheid, op de allerſerieuſte „ wyze, zou geëxhorteerd worden, om zich „ ten ſpoedigſten buiten het Territoir van „ deeze Provincie te begeeven, en haar „ Vorſtlyk Woord te verpanden van daar „ niet weder te verſchynen vóór en aleer „ aan Haar, op eene legaale wyze, de „ Reſolutie van hun Ed. Gr. Mog. zal „ conſteeren, waarby hun Ed. Gr. Mog. „ declareeren, dat de Apparitie van één „ der Perſoonen uit het Huis van *Oranje* „ niet meer ſchadelyk zy voor de Rust en „ Veiligheid deezer Provincie —— of wel „ anderzins, dat hun Ed. Gr. Mog. zullen „ zorgen, dat haare Koninglyke Hoogheid „ niet verder in de Provincie kome, of, „ daar

Voorſtellen te *Amſterdam* en te *Leyden* gedaan, wegens het aanhouden der Prinſeſſe.

(*) Zie hier boven bl. 48. Dat Adres is geheel geplaatst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1903.

XLI. BOEK. 1787.

„ daar uit vertrokken zynde, binnen de„ zelve niet wederkeere, dan naa zodanige„ voorgaande Reſolutie."

Het ſpoedig vertrek der Prinſesſe van *Hollands* Grondgebied, maakte zodanige voorſlagen van zo weinig kragts, als het begrip, dat veelen, op de eerſte tyding der vasthouding voor hun gevoelen uitbragten; naamlyk dat, daar haare Koninglyke Hoogheid de ſtoutmoedigheid gehad hadt om deeze Reis te onderneemen, en de Gecommitteerden te *Woerden* moeds genoeg betoond hadden om haar aan te houden, deeze laatſten haar als een Gyzelaresſe moesten vastgehouden hebben (*).

Hoe ſommigen oordeelden, dat men haar als Gyzelaresſe moest bewaard hebben.

Dan laaten wy verneemen wat het gevolg was der rondgaande Brieven door de te *Nymegen* wedergekeerde Vorstinne aan de zes Gewesten geſchreeven. — Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd waren de eerſte gereed met, in eenen Brieve, haare Koninglyke Hoogheid te beklaagen, over dit oponthoud, en het beletzel haar in den weg gelegd om te voldoen aan die verheevene beginzelen, en heilzaame doeleinden, waar mede zy de Reize na *Holland* hadt ondernomen, terwyl zy hunne Gelastigden, wier afkeuring van den gedaanen ſtap der Staaten van *Holland* zy hooglyk preezen, thans in last gaven, om ter Vergadering van hun Hoog Mogenden te verklaaren, „ dat zy, in overweeging neemende hoe een „ der

Antwoord der Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd.

(*) Zo vinden wy ſchreef'er naderhand de Heer MANDRILLON over *Mem.* p. 10.

„ der eerſte en weezenlykſte Regten van alle Ingezetenen eener vrye Republiek in 't algemeen, en deezer Landen in 't byzonder, hier in beſtaat, dat niemand hunner in zyne Vryheid mag worden belemmerd anders dan door de algemeene Wetten, of door de geregtlyke uitſpraak van zynen dagelykſchen en wettigen Regter, moesten betuigen reeds uit dit algemeene oogpunt, niet dan met de uiterſte bevreemding, te hebben kunnen zien het Oponthoud aan haare Koninglyke Hoogheid, op haare Reize na de *Oranjezaal* toegebragt.

„ Nog merkelyk was deeze bevreemding vermeerderd, wanneer hun Ed. Mog. daar by conſidereerden, dat de Regten, dus aan elk vry Ingezeten toekomende, nu geſchonden waren, in de Perſoon van eene Vorstin, door haare Betrekkingen in deeze Republiek, aan elk der Provincien even ſterk verbonden; door haare Geboorte aan een der magtigſte Vorsten van *Europa*, een Vriend en Nabuur van dit Gemeenebest, zo naauw verknogt, en door haare Perſoneele Hoedanigheden tot geheel andere bejegeningen geregtigd.

„ Dat hun Ed. Mog. al verder in aanmerking neemende, hoe deeze Demarche was geſchied door eene Commisſie van eenige weinige Heeren; en zulks vergelykende met het geen, zedert eenigen tyd, van dien zelfden kant, tegen de Souverainiteit deezer Provincie was on-

XLI. BOEK. 1787.

XLI. BOEK. 1787.

„ dernomen, uit dit een en ander voor de
„ vryheid der Ingezetenen; voor de Onaf-
„ hangelykheid der Bondgenooten; ja voor
„ de Veiligheid van het ganſche Gemeene-
„ best, niet dan de allergevaarlykſte en
„ ſchroomlykſte gevolgen konden te ge-
„ moet zien.

„ Dat hun Ed. Mog. zich ondertuſſchen
„ hadden gevleid, dat deeze ſtap ter ken-
„ miſſe van hun Ed. Gr. Mog. gekomen
„ zynde, en tevens de heilzaame oogmer-
„ ken der Reize van haare Koninglyke
„ Hoogheid aan Hoogſtdezelven zynde
„ opengelegd, hun Ed. Gr. Mog. ten min-
„ ſten in overweeging daar van, den ge-
„ daanen ſtap zouden hebben gedisappro-
„ beerd, de aan haare Koninglyke Hoog-
„ heid toegebragte Belemmering, onder
„ behoorlyke Reparatie, uit den weg ge-
„ ruimd, en de ondernomene Reize, be-
„ nevens derzelver heilzaame doeleinden,
„ op allerlei wyzen gefaciliteerd.

„ Dan dat hun Ed. Mog. nu, in tegen-
„ deel, moetende verneemen, dat hun Ed.
„ Gr. Mog. althans de Meerderheid van
„ derzelver Vergadering, den gedaanen ſtap
„ hadden geapprobeerd, de Misſive van
„ haare Koninglyke Hoogheid, zonder vol-
„ doend of beſliſſend Antwoord gelaaten,
„ en dus het heilzaam oogmerk haare Rei-
„ ze geheel en al verydeld, ten ſterkſten
„ moesten inſteeren, ten einde hun Hoog
„ Mogenden, by continuatie, alle mogelyke
„ inſtantie by de Provincie van *Holland*
„ aanwenden, dat als nog aan haare Ko-
„ ning-

„ ninglyke Hoogheid werde gegeeven vol- XLa
„ komen Reparatie en Satisfactie, wegens, BOEK.
„ den Hoon Hoogstdezelve aangedaan, ——
„ mitsgaders de Belemmering aan Hoogst- 1787.
„ dezelve toegebragt, met Declaratoir, dat
„ hun Ed. Mog. in deezen, met de by
„ hun Hoog Mog. genomene Reſoluden
„ ten vollen inſtemmende, alle de gevol-
„ gen, welke dit Gemeenebest, wegens
„ den Hoon in 't zelve aan de naaste Bloed-
„ verwante eens magtigen Monarchs aan-
„ gedaan, mogten dreigen of onverhoopt-
„ lyk overkomen, geheel en al voor re-
„ kening en verantwoording van hun Ed.
„ Gr. Mog. of de Meerderheid van der-
„ zelver Vergadering, overlaaten.

„ Ja, dat ook hun Ed. Mog. zelf, we-
„ gens de betrekking, waar in zyne Doorl.
„ Hoogheid en haare Kon. Hoogheid met
„ deeze Provincie, even gelyk met de
„ overige Provincien ſtaan, deezen ſtap
„ met geene onverſchillige oogen konden
„ aanzien; maar ten allerſterkſten op Re-
„ paratie deszelven moesten aandringen.
„ De gevolgen, welke uit eene weige-
„ ring van dien, door de verdere Verwy-
„ dering en Verbittering der Gemoede-
„ ren, in dit ongelukig tydſtip, ook
„ binnen 's Lands mogten ontſtaan, al me-
„ de voor rekening en verantwoording der
„ Meerderheid van hun Ed. Gr. Mog. Ver-
„ gaderinge overlaatende (*)."

Veel

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1691. *enz.*

XLI. BOEK. 1787.

Hoe Staaten van *Overysſel* deeze Gebeurtenis opnamen.

Veel zagter, ja geheel anders, namen Staaten van *Overysſel* deeze Gebeurtenis op, blykens dit hun ſchryven aan de Prinſesſa. „ Hoe zeer het ons, ten allen tyde, „ aangenaam zyn zoude uwe Koninglyke „ Hoogheid, in derzelver begeerten en „ oogmerken te ſecondeeren, hoopen wy, „ dat uwe Koninglyke Hoogheid, by na- „ dere overweeginge, ten aanziene van „ derzelver verhinderde Reize na *'s Haage*, „ wel zal gelieven te begrypen, dat hetzelve „ op het Souverain Territoir van eene ande- „ re Provincie zynde voorgevallen, wy ons „ onbevoegd moeten agten daar omtrent „ eenige Kennisneeming te doen, veel meer „ om ons daar in, op eenigerhande wyze, „ verder te immisceeren.

„ Alleen zullen wy op het Narré van dat „ Voorval in uwe Koninglyke Hoogheids „ Misſive van den tweeden deezer ver- „ vat, maar remarqueeren, dat wy oor- „ deelen ons te zeer overtuigd te mogen „ houden van de Egards der Heeren Staa- „ ten van *Holland* voor uwe Koninglyke „ Hoogheids Perſoon, en eminenten Rang, „ dan dat wy zouden kunnen onderſtel- „ len, dat eenige de geringſte Intentie by „ hun Ed. Gr. Mogenden, of derzelver „ Gecommitteerden, zou gehuisvest heb- „ ben, om iets Hoonends voor uwe Ko- „ ninglyke Hoogheid te onderneemen; en „ dat wy alles liever denken te moeten „ toeſchryven aan eene verſchillende ma- „ nier van beſchouwen van de waare ge- „ ſchaapenheid van zaaken in de Provincie

„ van

„ van *Holland*; welke de Heeren Staaten XLI.
„ zullen geoordeeld hebben van die na- BOEK.
„ tuur te zyn, dat eene onverwagte Appa- ——
„ ritie van uwe Koninglyke Hoogheid niet 1787.
„ zo wel, als uwe Koninglyke Heogheid
„ ons te kennen geeft, te meenen, aan
„ het oogmerk, om de tegenwoordige Be-
„ roerten te ſtillen, beantwoord zou hebben.
„ Voor het overige betuigen wy onze
„ hartgrondige wenſchen, dat uwe Koning-
„ lyke Hoogheids, by derzelver Miſſive
„ opgegeeven verlangen, om, door der-
„ zelver Tuſſchenkomst, de onheilen van
„ eenen Burgeroorlog voor te komen, met
„ een gewenscht Succes mogen worden
„ bekroond; en dat uwe Koninglyke Hoog-
„ heid, ook ter Plaatze van haare tegen-
„ woordige Reſidentie, daar toe de noodig-
„ de middelen zal weeten te vinden, en in
„ 't werk te ſtellen; op dat alzo deeze
„ Landen, en by conſequentie uwe Ko-
„ ninglyke Hoogheids Doorlugtig Huis,
„ voor eene totaale ruïne bewaard blyve;
„ waar toe uwe Koninglyke Hoogheid ons
„ ten allen tyde bereid zal vinden, met al
„ ons vermogen, mede te werken (*)."

Zodanig een ſchryven mogt men wagten uit een Gewest met *Holland* thans meest éénſtemmig denkende; en op dien zelfden grond mede, dat Staaten van *Friesland*, tegenwoordig eenen daar van wyd verſchillenden toon zouden ſlaan, over het Gedrag der Meerderheid van *Hollands* Staatsleden. Gevoelen der Staaten van *Friesland*.

Nim-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1697.

XLI. BOEK. 1787.

„ Nimmer" dus lieten zy zich hooren, „Ed. „ Mogende Heeren! hadden wy kunnen „ denken, dat binnen deeze Republiek aan „ een Perſoon van zo hooge Afkomst, aan „ een Perſoon, waar toe de Staat eene zo „ naauwe Betrekking heeft, aan een Per„ ſoon, die, op haar Koninglyk Woord, „ verzekerde geene dan Vredelievende, den „ Lande heilzaame en haarer verheevene „ hoedanigheden waardige oogmerken in „ haare Reize te bedoelen, zodanige leſive „ Belemmeringen zouden zyn toegebragt, „ als Hoogstdezelve, in Uwer Ed. Mog. „ Provincie, heeft ondervonden; waar van „ ook het gevolg is geweest, dat haare „ Koninglyke Hoogheid deeze Reize heeft „ moeten ſtaaken, en na *Nymegen* te rug „ gekeerd is.

„ Deeze Daad kan niet dan de diepſte „ impreſsie by ieder bedaard en welden„ kend mensch maaken; terwyl hy hier „ uit ziet, dat de goede Orde, Rust en „ Veiligheid, (waar op deeze Gewesten, „ onder het Gezag en de geregelde Be„ ſtuuringe hunner Overheden, en de voor„ treffelyke handhaaving van billyke Wet„ ten, zo lange hebben mogen roemen, „ en den Nabuuren ten voorbeelde ſtrek„ ken,) thans, in zommige Oorden van „ *Nederland* helaas! zo verre geweeken „ zyn, dat aan de Gemalinne van den Erf„ ſtadhouder der Zeven Provincien, bin„ nen dezelve, gewapender hand, belet „ wordt, die Vryheid te oefenen, welke „ aan ieder Individueel Perſoon toekomt.

„ Niet

„ Niet minder gevoelig moet dit aan XLI.
„ ieder der Bondgenooten zyn, wanneer BOEK.
„ zy aan de eene zyde nagaan, welk een ——
„ Effect zulk eene eclatante Gebeurtenisse 1787.
„ by vreemde Mogenheden moet doen; en
„ dat, aan den anderen kant, veelligt door
„ dit Voorval, de weg tot Bemiddeling
„ der Verdeeldheden, die de Republiek
„ ongelukkig verscheuren, en derzelver
„ ondergang zo haarblyklyk dreigen, hoe
„ langer hoe meer verwyderd en moeilyk
„ gemaakt moet worden.

„ Wy bidden, derhalven, U Ed. Mog.
„ om, met al dien ernst, welke de zaak
„ in haaren aart, en met opzigt tot de daar
„ uit mogelyke gevolgen beschouwd, ver-
„ eischt, het voorgemelde in serieuse over-
„ weeginge te neemen; en vervolgens alle
„ zulke maatregelen te beraamen, en te
„ werk te stellen, dat haare Koninglyke
„ Hoogheid behoorlyke Reparatie voor 't
„ voorledene ontvange, en Hoogstdezelve,
„ voor het vervolg, bevryd blyve van Ont-
„ moetingen, welke te eenemaal onbe-
„ staanbaar zyn, zo wel met de Orde, die
„ in een Vry Land behoort plaats te heb-
„ ben, als met de Hoogagtinge en Confide-
„ ratie aan haare Illustre Persoon alleszins
„ verschuldigd; ten einde ook daar door
„ de middelen ter onderlinge Bevredigin-
„ ge gefaciliteerd, en afweeringe van
„ verdere Onheilen en Verwyderingen met
„ vrugt bevorderd mogen worden."

Van deezen Brief aan hun Ed. Gr. Mog. zonden Staaten van *Friesland* Affchriften aan Schryven diet Staaten

XLI. BOEK. 1787.

aan zyne Hoogheid, als mede aan Mevrouwe de Prinsesse, vol beklag over den Hoon haar in die Ophouding overgekomen, betuigende, in den Brief aan laatstgemelde gerigt, „zich te vleijen, dat deeze Ontmoeting haare Koninglyke Hoogheid in allen „ gevallen, niet zou afschrikken die vre„ delievende Oogmerken tot herstel van „ Rust en Harmonie, welke Hoogstdezelve „ zo plegtig betuigd hadt alleen te be„ oogen, op alle gepaste wyzen, te willen „ emploijeeren en behartigen; ten einde „ eens eindelyk alle Verwydering weg ge„ nomen, alle Oneenigheid bygelegd, en „ alle Onheilen, 's Lands gewisfen onder„ gang, indien die blyven voortduuren, „ aankondigende, nog, onder Gods Ze„ gen mogten voorgekomen worden (*).

aan de Prinsesse.

Staaten van *Zeeland* keuren het gedrag van *Holland* zeer af.

Staaten van *Zeeland* betoonden, in de Brieven aan zyne Hoogheid en diens Gemalinne, over dit geval, afgevaardigd, genoegzaam in dien eigen smaak, hun verregaand ongenoegen, wegens „ de zo onaangenaame als onwaardige Ontmoeting haare Koninglyke Hoogheid bejegend;" en hunne verwondering, over den „ violenten „ stap;" terwyl zy hun welgevallen erkenden in de poogingen door hunne Afgevaardigden, nevens die van *Gelderland*, *Utrecht* en *Friesland* aangewend, om Staaten van *Holland* te beweegen om Haar eene behoorlyke Satisfactie te doen erlangen (†).

Niet

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl 2149.
(†) *Not. van Zeel.* 9, 12 en 14 July 1787.

Niet zonder grond gewaagde een en ander Gewest, in het ſchryven, aan hun Ed. Gr. Mog. van het Misnoegen eener nabuurige Mogenheid, aan de Prinſesſe zo na verwant, en de mogelyke, ja waarſchynlyke, heillooze gevolgen daar uit den Lande te wagten, indien *Holland* niet tot het geeven eener toereikende Voldoening kon verſtaan. — De Heer THULEMEYER, Gezant des Konings van *Pruiſſen* by den Staat, ſpande alles in om, zo ras doenlyk, zynen Vorst te verſtendigen van eene Gebeurtenis diens Zuster wedervaaren, eigenaartig veronderſtellende, dat deeze dit geval met geene onverſchillige oogen zou aanzien. Niet meer dan twaalf dagen naa dit Voorval, ſtelde hy twee Vertoogen daar over ter hand het een aan de Algemeene Staaten, het ander aan Staaten van *Holland* gerigt. Beide van eenen zeer veel beduidenden inhoud.

THULEMEYER geeft 'er de weet van ten *Pruiſſiſchen* Hove.

In het eerſte voerde hy deeze taal. „ De „ Wysheid van U Hoog Mogenden heeft „ de verbaazing en de gevoelige ſmert voor„ zien, met welke zyne *Pruiſſiſche* Maje„ ſteit moest aangedaan zyn, verneemende, „ dat de ontworpen Reis van zyne Door„ lugtige Zuster na *'s Haage*, met de heil„ zaamſte oogmerken ondernomen, naby „ *Schoonhoven*, door Gewapende Perſoo„ nen was geſtremd geworden.

Zyn Vertoog by de Algemeene Staaten.

„ De Koning is onderrigt van de verſtandige „ denkwyze, welke in de Vergadering van „ hun *Hoog* Mogenden de overhand ge„ had heeft, met betrekking tot deeze on„ verwagte en geweldige Daad, gelyk ook

XLI. BOEK. 1787.

„ van de Besluiten, welke daar op genomen zyn, en zal dezelve zekerlyk goedkeuren.

„ Het is de uitdruklyke Order van zyne „ *Pruisische* Majesteit, dat ik aan hun Ed. „ Gr. Mog. de Staaten van *Holland* heb ingeleeverd de Memorie waar van een Afschrift aan deeze gehegt is, by welke hy „ aandringt op eene eclatante Satisfactie, „ gelyk ook op de Straf van de Autheurs „ der bedreevene Belediging.

„ U Hoog Mogenden zullen, buiten „ twyfel, daar toe medewerken met dien „ verdubbelden yver, welken ik het geluk „ gehad heb, by meer dan eene gelegenheid, ter handhaaving van de Vriendschap „ en goede Verstandhouding, welke tot hier „ toe, tusschen beide de Staaten heeft plaats „ gegreepen, te ondervinden."

By Staaten van *Holland*.

Het Vertoog aan Staaten van *Holland* klonk op deezen dreigenden toon. „ De „ Koning heeft niet dan met eene hooggaande gevoeligheid kunnen vernemen het Attentaat naby *Schoonhoven* gedaan tegen de „ Perfoon van zyne Doorlugtige Zuster, „ welke door de beste oogmerken na den „ *Haage* geleid werd.

„ Haare Koninglyke Hoogheid, op haaren weg opgehouden zynde, heeft zich „ omringd gezien van Wagten, en zelfs „ heeft men Gewapende Lieden in haar „ Vertrek geplaatst.

„ Het is op uitdruklyke Order van zyne „ *Pruisische* Majesteit, dat ik de eer heb „ my te vervoegen aan U Ed. Gr. Mogen-

„ den,

„ den, om, op de allerdringenſte en aller- XLI.
„ ſterkſte wyze, aan te houden, op eene BOEK.
„ ſpoedige en eclatante Satisfactie, en op de ——
„ Straf van hun die dezelve bedreeven hebben. 1787.

„ Ik zal my haasten om den Koning myn
„ Meester te onderrigten van den indruk,
„ welken myne Vertoogen zullen hebben
„ op de Souveraine Vergadering van *Hol-*
„ *land*, en zyne Majeſteit zal, uit het gevolg
„ der Raadpleegingen van U Ed. Gr. Mog.,
„ ten deezen opzigte, oordeelen over den
„ prys, welken zy ſtellen op zyne Vriend-
„ ſchap en zyne Goedwilligheid.

Schryven des Barons VAN RHEEDE.

De Baron VAN RHEEDE, Gezant van deezen Staat aan het Hof te *Berlyn*, vermeldde hoe zeer het *Pruiſſche* getroffen was, wegens de Aanhouding der Prinſeſſe; dat zulks aldaar een diepen indruk maakte, en den last aan VAN THULEMEYER gegeeven tot het doen der gemelde Vertoogen, als mede dat de *Pruiſſiſche* Staatsdienaar GORITZ aan het *Franſche* Hof bevelen deeze zaak betreffende hadt ontvangen.

Antwoord der Staaten van *Holland* aan THULEMEYER.

Niet lang draalden Staaten van *Holland* met het Vertoog des Heeren VAN THULEMEYER te beantwoorden. Hadt derzelver Meerderheid, van den beginne af, het Gedrag der Heeren Gecommitteerden te *Woerden* in het Aanhouden der Prinſeſſe goed gekeurd, zy bleef, ondanks den dreigenden toon, op welken de *Pruiſſiſche* Gezant geſprooken hadt, zich zelve gelyk, blykens het Antwoord hem overgeleverd. Naardemaal dit Antwoord de gronden bevat, op welken 's Lands Staaten het ongenaden

XLI. BOEK. 1787. vonden, ten dien tyde, aan haare Koninglyke Hoogheid, den Toegang in *Holland* te verleenen, en waarom zy zich ongehouden oordeelden tot het geeven der gevorderde Voldoening, moeten wy dit geheele Stuk hier in voegen.

Den Heer THULEMEYER werd ten Antwoord toegevoegd. „ Dat hun Ed. Gr. „ Mog. te veel Egards hebben voor zyne „ *Pruisſiſche* Majeſteit en Hoogstdeszelfs „ Illuſtre Huis, dan dat zy zouden kunnen „ dulden, dat, zo als de Heer Extraordinaris „ Envoyé zich heeft uitgedrukt, eenig Attentaat tegen zyne Majeſteits Zuster, Mevrouw de Prinſes van *Oranje* en *Naſſau*, „ hier te Lande zou worden gecommitteerd, —— dat hun Ed. Groot Mog., „ daar en tegen, ook niet kunnen twyfelen „ of zyne *Pruisſiſche* Majeſteit zal voor Hun „ ook wel dezelfde Egards willen plaats „ geeven, die Souveraine Mogenheden aan „ elkanderen verſchuldigd zyn, en vervolgens van zyne Majeſteits billyke denkwyze niet kunnen verwagten, dat Hoogstdezelve, de Verrigtingen van hun Ed. „ Gr. Mog. als zynde de éénige Souverain deezer Provincie, en, welker Verrigtingen niets anders dan de Conſervatie „ der Rust van 's Lands Ingezetenen en het „ welzyn van den Lande, ten voorwerpe „ hebben, zou beſchouwen als Attentaaten „ tegen welgedagte haare Koninglyke Hoogheid, eeniglyk en alleen om dat haare „ Hoogheid in het geval is geconſerneerd „ geweest; dat hun Ed. Gr. Mog. wel gewenscht

„ wenscht hadden, dat zyne *Pruisſiſche* Ma- XLI.
„ jeſteit, door eene egte opgaave der om- BOEK.
„ ſtandigheden, die het bedoelde Geval ver- 1787.
„ gezeld hebben, vooraf volledig was ge-
„ informeerd geworden: alzo zy met reden
„ moeten twyfelen of dan niet de overge-
„ geevene Memorie van hem Heer Extra-
„ ordinaris Envoyé VAN THULEMEYER, zou
„ zyn geprevenieerd; dat toch hun Ed. Gr.
„ Mog. van zyner *Pruisſiſche* Majeſteits
„ verheevene denkwyze niet kunnen verwag-
„ ten, dat Hoogstdezelve haare Koninglyke
„ Hoogheid boven den Souverain deezer
„ Provincie zelve zou willen verheffen, en,
„ op dien grond, alle Belemmering, die
„ haare Hoogheid in haare Reize na *'s Haage*
„ zoude mogen ontmoeten, welke belangen
„ van den Staat daar tegen ook zouden mo-
„ gen ſtryden, des onaangezien, als een
„ Attentaat tegen haar Perſoon, of als eene
„ Injurie, zou gelieven aan te zien.

„ Dat, ondertusſchen, wat de voorge-
„ vallene Gebeurtenis zelve betreft, hun Ed.
„ Gr. Mog. tot een openlyk bewys van den
„ hoogen prys, waar op zy de Vriendſchap
„ en de Welwillenheid van welgedagte zyne
„ Majeſteit ſchatten, geene zwaarigheid
„ maaken, om, van hunne zyde, openlyk
„ te declareeren, dat dezelve Gebeurtenis,
„ Hun ook ten ſterkſten hadt getroffen, en
„ dat zy niets vuuriger wenschten dan dat
„ dezelve hadt kunnen worden geprevе-
„ nieerd; dat hier toe meer dan waarſchyn-
„ lyk ook gelegenheid geweest zou zyn, in-
„ dien haare Koninglyke Hoogheid, in plaats

XLI. BOEK. 1787.

„ van op het onverwagtst, na een afzyn van
„ omtrent twee jaaren, het Territoir van
„ deeze Provincie weder in te treeden, van
„ haar Verlangen om na de *Oranjezaal* te
„ komen, en van de Oogmerken, door haar
„ daar mede bedoeld, hun Ed. Gr. Mog. op
„ eene convenabele wyze, hadt gepreadver-
„ teerd: naardien hun Ed. Gr. Mog. dan
„ in de mogelykheid geſteld zouden zyn ge-
„ weest, om niet alleen dat een en ander
„ vooraf te beoordeelen; maar teffens aan
„ welgemelde Prinſeſſe de bedenkingen voor
„ te ſtellen, die deswegen natuurlyk by Hun
„ moesten ontſtaan.

„ Immers dat hun Ed. Gr. Mog., in dat
„ geval, aan haare Koninglyke Hoogheid zou-
„ den hebben kunnen en moeten herinneren,
„ de wyze waar op de Heer Prins Erfſtad-
„ houder, reeds in Herfstmaand des jaars
„ MDCCLXXXV. met zyn Huis en Familie,
„ deeze Provincie heeft verlaaten; —— des-
„ zelfs by herhaaling gemanifesteerd Mis-
„ noegen tegen den *Hollandſchen* Souverain,
„ gepaard met een aantal Demarches, zigt-
„ baar ingerigt om deeze Province, de uit-
„ werkzeelen van dat Ongenoegen gevoelig
„ te doen ondervinden, en daar toe zelfs al
„ de Magt der Republiek, die onder zyn
„ bereik was, te emploijeeren; —— den zo
„ veel indruks gemaakt hebbenden Inhoud
„ van het Declaratoir, door den gemelden
„ Prins, op den zes en twintigſten van Bloei-
„ maand laatſtleden, uitgegeeven, in het
„ welk alle denkbeelden eener onafhange-
„ lyke Souveraineiteit in deeze Provincie

„ wor-

„ worden uit het oog verlooren, en waar door alle Relatie tusſchen hun Ed. Gr. Mog. en hunnen tegenwoordigen Stadhouder geheel onzeker en fluctueerend is geworden; —— en, eindelyk de verregaande verdeeldheid in de gemoederen der Natie, waar van het voornaamſte en aanzienlykſte gedeelte, by het reclameeren zyner Vryheden, door de verre uitziende bedoelingen van den Heer Stadhouder, ten hoogſten tegen denzelven wordt vooringenomen; terwyl een ander gedeelte een tegengeſtelde gevoelen omhelst, en het misleid en onzinnig Gemeen onder hetzelve reeds hier en daar den Naam van *Oranje*, op de ſchandelykſte wyze misbruikt, tot eene Leuze en Teken, om daar onder de ſchroomlykſte Tooneelen van Oproer en Verwoesting aan te *rigten*.

„ Dat, behalven deeze zo belangryke en op de Rust deezer Provincie zo veel invloeds hebbende Conſideratien, ook nog aan haare Koninglyke Hoogheid, met betrekking tot het oogmerk haarer Komst alhier, zou hebben kunnen worden on- 't oog gebragt, dat, voor zo verre daar mede bedoeld mogt worden, om door haare Tusſchenkomst, of wel door het entameeren van Onderhandelingen met den Souverain, de gereezene Verſchillen en Oneenigheeden weg te ruimen, dit Oogmerk, hoe lofwaardig en pryslyk ook in zyne generaale beginzelen, egter nooit de voorgeſtelde vrugt zou

XLI. BOEK. 1787.

„ kunnen produceeren; aangezien het ge-
„ brek aan de noodige Onzydigheid, het
„ welk, naa het gebeurde, notoirlyk door
„ de geheele Natie in haare Koninglyke
„ Hoogheid moest veronderſteld worden,
„ by welgemelde Princeſſe het eerſte ver-
„ eischte in eene Mediatrice zou doen
„ ontbreeken. Terwyl de gebuteerde On-
„ derhandelingen, (geſteld al dat dit daar toe
„ in het afgetrokkene, tuſschen den Sou-
„ verain en zyn Stadhouder, of den Per-
„ ſoon, die deszelfs plaats daar by vervan-
„ gen mogt, voegzaame termen waren;)
„ ten minſten nimmer plaats konden heb-
„ ben, zo lang de Prins Erfſtadhouder,
„ zynde van dien kant de principaale Per-
„ ſoon, by zyne tegen den Souverain dee-
„ zer Provincie gemanifesteerde denk- en
„ handelwyze mogt volharden.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. vervolgens, niet
„ zouden hebben kunnen nalaaten om, uit
„ alle deeze bedenkingen af te leiden, eens-
„ deels de onmogelykheid om, de zaaken
„ aldus ſtaande, de Komst van haare Ko-
„ ninglyke Hoogheid in deeze Provincie te
„ doen dienen tot bereiking van haare
„ Rustlievende Oogmerken; en anderdeels,
„ dat, gelyk het But dier Komſte daar
„ door ongelukkiglyk verviel, de gemelde
„ Komst zelve, tot bevordering van de by
„ haare Hoogheid bedoelde Rust, best
„ voor als nog zou worden uitgeſteld, zo
„ om de nieuwe agitatie, die dit in de
„ verſchillende gemoederen zou verwek-
„ ken, als uit hoofde van de aanleiding

„ die

„ die men dan waarſchynlyk, (en de on- XLI.
„ dervinding van het gebeurde in meer BOEK.
„ dan ééne Provincie, alwaar juist op dien ——
„ zelfden Dag de vreeslykſte Oproeren, 1787.
„ Plunderingen, en Mishandelingen zyn
„ aangerigt, bevestigt dit maar al te onge-
„ lukkig,) daar uit by een doldriftig Ge-
„ meen ontleend zou zien, om, onder den
„ ſchyn van Vreugdebedryven, en in den
„ ſchuldigen Waan van daar mede het Huis
„ van *Oranje* te vereeren, de by hun ſmeu-
„ lende en nog ſchandelyk aangeſtookt
„ wordende begeerte tot Oproer en Bewee-
„ ging den ruimen teugel te vieren, en
„ zich in veelerlei ſpoorloosheden, ten
„ nadeele van den Lande, en van de beste
„ Ingezetenen, te buiten te gaan.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. ganschlyk ver-
„ trouwen, dat deeze Reflexien, gepaard
„ met dien aandrang, welken het gewigt
„ der zaake vorderde, door hun onder
„ het oog van haare Koninglyke Hoog-
„ heid gebragt zynde, Hoogstdezelve ge-
„ reedlyk zouden hebben overtuigd hoe raad-
„ zaam en convenabel het was, om haare
„ voorgeſtelde Komst herwaards uit te
„ ſtellen, en dus niet alleen met hun Ed.
„ Gr. Mog. mede te werken tot bevor-
„ dering van 's Lands Rust en Welzyn;
„ maar ook voor te komen, dat haare
„ heilzaame en vredelievende Bedoelingen,
„ tegen haare Intentie aan, niet wierden
„ misbruikt, om ze tot een verkeerd Pre-
„ text van Tumult en Plundering te doen
„ dienen, —— een vertrouwen, dat te

XLI. BOEK. 1787.

„ leevendiger by hun Ed. Gr. Mog. plaats
„ vindt, naar maate zy zich meer geper-
„ ſuadeerd *willen* houden, dat haare Ko-
„ ninglyke Hoogheid volkomen bereid zou
„ zyn geweest om haare als nu gedecla-
„ reerde pryslyke *Gevoelens* ook door *Daa-*
„ *den* te realiſeeren.

„ Dat, ondertusſchen de onverwagte
„ Komst van haare Koninglyke Hoogheid
„ herwaards, welke niemand, die de ge-
„ ſteldheid van zaaken hier kent, eenig-
„ zins vermoeden kon, alle gelegenheid
„ voor hun Ed. Gr. Mogende om hunne
„ voorſchreevene bedenkingen aan welge-
„ dagte Princeſſe te doen voorhouden,
„ hebbende afgeſneeden, hier in alleen
„ dus de oorzaak van de Gebeurtenis, by de
„ Memorie van gemelden Heer Extraordi-
„ naris Envoyé bedoeld, en die zo wel
„ by hun Ed. Gr. Mog. als by zyne Ma-
„ jeſteit den Koning van *Pruiſſen* eene ge-
„ voelige Senſatie verwekt heeft, moet
„ worden toegeſchreeven.

„ Dat toch, met betrekking tot die on-
„ verwagte Komst van haare Koninglyke
„ Hoogheid, waar omtrent hun Ed. Gr.
„ Mog. als daar van te eenemaale onkun-
„ dig zynde, geenerhande Orders hadden
„ kunnen ſtellen, geenzins vreemd moet
„ voorkomen, zodanig Beletzel in de voort-
„ zetting van de Reize als heeft plaats ge-
„ had: naardien, gelyk hun Ed. Gr. Mog.
„ vervolgens vernomen hebben, de Hee-
„ ren hunne Gecommitteerden tot het De-
„ fenſieweezen deezer Provincie, aan wel-
„ ken

„ ken ook byzonder geinjungeerd was om alles, wat de Provincie zou kunnen be- nadeelen, tegen te gaan, en te verydelen, uit kragte van deeze hunne verpligting, een generaalen Last gegeeven hadden om alle Perſoonen aan te houden, en te on- dervraagen, en, zo 'er iemand paſſeeren mogt, wiens Komst deeze Provincie voor derzelver Rust nadeelig zou kunnen zyn, denzelven, zonder aanzien, op te hou- den, en zo lang te bewaaren tot dat, dien aangaande, by hun Heeren Gecom- mitteerden nadere Orders zouden gegee- ven zyn; en dat, in gevolge van dit al- gemeene Bevel, by het geeven van 't welk, zo als men geinformeerd is, in geene deele op eene Komst van haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe de Prinſeſſe van *Oranje*, gedagt was, wel- gemelde Prinſes daadlyk in haare Reize opgehouden is. Gelyk het ook even weinig vreemd kan voorkomen, dat de gezegde Heeren Gecommitteerden, ſpoe- dig van die Ophouding onderrigt, zwaa- righeid gemaakt hebben om de voortzet- ting van haare Koninglyke Hoogheids voorgenomene Reize, daar hun de In- tentie van hun Ed. Gr. Mog., dien aan- gaande geheel onbekend was, by pro- viſie te laaten plaats hebben. Vooral daar die Heeren Gecommitteerden, uit de be- kende geſteldheid van zaaken, en uit de Beweeging, die de Komst van gemelde Prinſeſſe reeds begonnen hadt te veroor- zaaken, genoeg konden opmaaken, hoe zeer

XLI. BOEK. 1787.

XLI. BOEK. 1787.

„ zeer uit deeze Komst aanleiding zou ge-
„ nomen worden tot zodanige Verſtooring
„ der algemeene Rust als hier vooren is
„ aangeſtipt, en zy, derhalven, daar het
„ bedekte van dusdanige Reize en derzel-
„ ver zorgvuldige geheimhouding, ten min-
„ ſten voor hun Ed. Gr. Mog. het moge-
„ lyk uitwerkzel daar van te bedenkelyker
„ maakte, niet gezegd kunnen worden de
„ paalen eener noodzaaklyke Voorzigtig-
„ heid te buiten te zyn gegaan, wanneer
„ zy, om de vry zeker te verwagten na-
„ deelige gevolgen niet voor hunne re-
„ kening te heboen, haare Koninglyke
„ Hoogheid hebben geperſuadeerd om haa-
„ re Reize te ſtaaken, tot dat zy Orders
„ van hun Ed. Gr. Mog. zouden beko-
„ men hebben, en 'er tyd geweest zou zyn
„ om voor de Publyke Rust te zorgen.

„ Dat dit alles, zo ver hun Ed. Gr.
„ Mog, geinformeerd zyn, zich op eene
„ zeer decente wyze heeft toegedraagen;
„ zodanig dat eenige van welgemelde Hee-
„ ren Gecommitteerden zelfs haare Koning-
„ lyke Hoogheid, op haare begeerte, en
„ ter beveiliging van haare Perſoon, met
„ een Escorte Ruiters na *Schoonhoven* ver-
„ gezeld hebben; dat mede, haare Hoogheid
„ aldaar zynde gearriveerd en iets langer
„ dan één dag vertoefd hebbende, naa
„ het verneemen van hun Ed. Gr. Mog,
„ proviſioneele Deliberatien over deeze
„ zaak, goedgevonden heeft weder na *Ny-*
„ *megen* te retourneeren, waar in Hoogst-
„ dezelve, ten bewyze dat men niets van
„ haare

„ haare vryheid benomen hadt, geene ver- XLI.
„ hindering, hoe genaamd, heeft ontmoet.— BOEK.
„ Terwyl ook aan hun Ed. Gr. Mog. noch ——
„ uit de Misfive van haare Koninglyke Hoog- 1787.
„ heid, noch van elders, eenige klagten zyn
„ voorgekomen; het zy over het Gedrag
„ door weigedagte Heeren Gecommitteer-
„ den, ten aanzien van haare Hoogheid by
„ die gelegenheid gehouden, het zy over
„ iets dat naar eene onbetaamelyke of in-
„ jurieuſe Behandeling, of gebrek aan be-
„ hoorelyke Egards voor haare Illustre Per-
„ ſoon, in 't allerminst zweemen zoude,
„ waar door hun Ed. Gr. Mog. zich eenig-
„ zins bevoegd of geregtigd zouden kunnen
„ rekenen, om tegen de meergemelde Hee-
„ ren hunne Gecommitteerden, wier De-
„ marche meer dan waarſchynlyk een Op-
„ loop voorgekomen heeft, eenige Straf
„ of Correctie te decerneeren.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. billyk vertrou-
„ wen, dat zyn *Pruisſiſche* Majeſteit dit
„ Verhaal van zaaken ontvangende, zich
„ wel zal willen overtuigd houden, dat
„ Hoogstdezelve, met betrekking tot dit
„ geval, in de Memorie van hem Extraor-
„ dinaris Envoyé VAN THULEMEYER be-
„ doeld, te vooren niet met de vereischte
„ onzydigheid is geinformeerd geweest.

„ En dat hy Heer VAN THULEMEYER ver-
„ der nog verzogt wordt, zyne Majeſteit
„ den Koning van *Pruisſen* te verzekeren,
„ dat hun Ed. Gr. Mog. de Vriendſchap
„ van zyne Majeſteit ten hoogſten waardee-
„ rende, daar van by alle gelegenheden, de

„ ont-

XLI. BOEK. 1787.

„ ontwyfelbaarſte preuven wenſchten te
„ geeven, en ook byzonder van hunne
„ Hoogagting en Egards voor de Perſoon
„ van haare Koninglyke Hoogheid Mevrou-
„ we de Prinſeſſe van *Oranje* en *Naſſau*;
„ maar dat hun Ed. Gr. Mog. ook teffens
„ van de billykheid van zyne Majeſteit mee-
„ nen te kunnen verwagten, dat Hoogſtde-
„ zelve nimmer van Hun zal vergen, dat
„ zy eenigzins verzuimen zouden alle zo-
„ danige noodige Maatregelen te neemen,
„ waar toe elk Souverain, tot conſervatie
„ der Rust en Welvaard van de Ingezete-
„ nen, aan zyn Zorge toevertrouwd, indis-
„ penſabel gehouden en verpligt is.

„ Terwyl hun Ed. Gr. Mog. eindelyk
„ nog aan zyne *Pruisſiſche* Majeſteit volko-
„ men zekerheid kunnen geeven, dat hunne
„ volgende Deliberatien over deeze zaak,
„ door geene andere Motiven, dan die het
„ voorſchreeven ſalutair Oogmerk bedoe-
„ len, bewoogen zullen worden."

Men voegde 'er by, dat, gelyk zyne *Pruisſiſche* Majeſteit, volgens het gegeeve-ne Onderrigt van den Heer Envoyé VAN RHEEDE, zich ook vervoegd hadt aan het Hof van *Verſailles*, de Raadpenſionaris mede van dit Staatsbeſluit kennis zou geeven aan den Marquis DE VERAC, Afgezant des Konings van *Frankryk* by deezen Staat, om daar van ten zynen Hove de noodige Onderrigtingen te geeven. —— Als mede dat van dit Staatsbeſluit Affchriften aan de andere Gewesten zouden gezonden worden.

Tot dit Staatsbeſluit ſtemden noch de Rid-

Ridderſchap, noch de Afgevaardigden der Steden *Delft*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* (*).

1787.

Gelderland, *Zeeland*, *Utrecht* en *Friesland* wilden den Heere VAN THULEMEYER ten antwoord toegevoegd hebben, dat hun Hoog Mogenden, by herhaald ſchryven, den ſterkſten aandrang gedaan hadden by Staaten van *Holland*, in hoope van een gewenschten uitſlag om de geëiſchte voldoening te bewerken; doch zonder vrugt: weshalven zy de gevolgen, welke hier zouden uit kunnen voortvloeijen, geheel lieten voor rekening van hun Ed. Gr. Mog.— Deswegen verſtendigden zy ook den Heer VAN RHEEDE (†).

Gelderland, *Zeeland*, *Utrecht* en *Friesland*, lieten de gevolgen aan *Holland* over.

Hoe min ingangs de redenen en bedenkingen door Staaten van *Holland* in het door vier Gewesten gewraakte Antwoord ten *Pruisſiſchen* Hove vonden; ja, hoe 't zelve, in tegendeel, ſtrekte om de kloove grooter te maaken, blykt ten vollen uit een tweede Vertoog, door den Heer VAN THULEMEYER ingeleeverd. — In 't zelve gaf hy te verſtaan, „ De Koning, myn Meester, heeft, „ niet dan met de uiterſte bevreemding, „ vernomen, dat men, in plaats van aan zyne billyke verwagting te voldoen, door „ de aanbieding eener Satisfactie, geëvenredigd aan den Hoon, zyne doorlugtige „ Zuster aangedaan, liever een ontwykend „ Ant-

Tweede Vertoog van THULEMEYER by hun Ed. Gr. Mog.

(*) *Reſol. van Holl.* 9, 10 en 14 July 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 26 en 29 July 1787.

XLI. BOEK. 1787.

„ Antwoord, door onvoldoende bewyzen
„ heeft willen ondersteunen.
„ Zyne Majesteit wil voor hun Ed. Gr.
„ Mog. niet ontveinzen, dat de voorge-
„ wende Onkunde aangaande de beweeg-
„ redenen, welke haare Koninglyke Hoog-
„ heid na *'s Haage* deeden Reizen, en de
„ Vrees voor eenige Beweegingen onder 't
„ Gemeen, nimmer het Gedrag der Com-
„ missie te *Woerden* by hem zal ontschuldi-
„ gen: zodanig een Vermoeden, openlyk
„ te kennen te geeven is eene nieuwe Be-
„ lediging. Het Woord der Prinsesse,
„ haare plegtige Verklaaring van derzelver
„ Reize na *'s Haage* niet dan met de zui-
„ verste oogmerken te onderneemen; naam-
„ lyk om de Gemoederen te bevredigen,
„ en eene Bemiddeling uit te werken,
„ moest de Gedeputeerden van hun Ed. Gr.
„ Mog. hier van ten vollen overtuigd heb-
„ ben. —— Indien het Volk, van erken-
„ tenis doordrongen voor het Doorlugtig
„ Huis van de Grondleggers van deszelfs
„ Vryheid en de *Nederlandsche* Onafhan-
„ gelykheid, zich had mogen misgrypen;
„ indien de komst van de Doorlugtige Ge-
„ malin van den Stadhouder eenige vertoo-
„ ningen van ontrustende Vreugd voor de
„ algemeene Veiligheid verwekt hadt, hun
„ Ed. Gr. Mog. hadden de middelen in
„ handen om de Residentieplaats van den
„ Souverain voor alle Aanvallen, en een
„ zeer waarschynlyk te zeer vergroot Ge-
„ vaar in veiligheid te stellen.
„ De zorg, daarenboven, waar mede
„ haare

„ haare Koninglyke Hoogheid, door het „ Publyk van haare Reis onkundig te laa- „ ten, de blyken van eenen onvoorzigtigen „ Yver heeft voorgekomen, gaven Haar „ nieuwe aanſpraak op de dankbaarheid der „ Regeeringe. —— Het is in *'s Hage*, Ed. „ Gr. *Mog.* Heeren! het is in uwe Reſi- „ dentieplaats, waar ieder Burger die vol- „ komene Vryheid behoort te genieten, „ welke door de uitmuntende wysheid uwer „ Voorouderen gevestigd is, dat men het „ Beſluit neemt, om het Intreeden in de „ Provincie van *Holland* te beletten aan de „ Zuster van een groot Monarch, aan de „ Gemalin van eenen Prins, die met de „ eerſte Waardigheden van uwen Staat be- „ kleed is!

„ De Koning zal niet onderzoeken het „ Regt van Tegenſtand, het geen de Com- „ misſie van *Woerden* zich, by die gelegen- „ heid, heeft aangemaatigd. Zyne Majeſteit „ zal liever zyne aandagt bepaalen, op de „ wyze waar op men hetzelve heeft ten uit- „ voer gebragt. Gewapende Manſchappen „ hebben het Rydtuig van haare Koningly- „ ke Hoogheid omringd, en het Escorte, „ 't geen haar volgde, geleek meer naar dat „ van eenen Staatsgevangenen dan naar dat „ van eene groote Prinſesſe, aanzienlyk, „ wegens haare hooge Geboorte, haare ver- „ heeven Hoedanigheden, haare Deugden „ en Gevoelens, welke zy ſteeds der Re- „ publiek toewydde. Naauwlyks was haare „ Koninglyke Hoogheid te *Schoonhoven* ge- „ komen of men plaatſte voor alle toegan- „ gen

XLI. BOEK. 1787.

XLI. BOEK. 1787.

„gen van het Huis eene Wagt, terwyl „men een Officier zelfs, met een blanke „Degen, in haar Apartement ſtelde (*).

„Deeze aanſtootlyke Behandeling heeft „een diepen indruk in het gemoed van den „Koning, myn Meester, gemaakt. Zyne „Majeſteit beſchouwt deeze Belediging als „zichzelven aangedaan. Het is, overeen„komſtig met de uitdruklyke Orders van „deezen Vorst, dat ik op nieuw reclameer „eene prompte en met den Hoon geëven„redigde Satisfactie. Zyne Majeſteit heeft „my, daarenboven, nog belast U Ed. Gr. „Mog. niet onkundig te laaten, dat hy „ſteeds op deeze Satisfactie zal blyven aan„dringen, en dat Hy zich met geen ydel „Onderzoek van zaaken, vague Ontſchuldi„gingen of verdere Voorwendzels zal te „vrede ſtellen.

„De Koning wil niet ontkennen de „Egards, welke hy aan de Republiek der „Vereenigde Provincien, en aan de Illus„tre Vergadering der Staaten Generaal, die „by de buitenlandſche Mogenheden de „Souveraineiteit van den Staat verbeeldt, „ſchuldig is. Zyne Majeſteit juicht, met „eene gevoelige erkentenis, de ſterke Af„keuring toe van hun Hoog Mogenden om„trent

(*) Deeze laatſte byzonderheid heeft de Heer THULEMEYER, als zo niet te *Schoonhoven* gebeurd, herroepen in een Nota den Raadpenſionaris den 16 Aug. overgeleeverd. Men vergelyke verder met deeze Opgaave des Gevals het geen wy hier boven bl. 14. *enz.* wegens die Aanhouding te boek geſlaagen hebben.

„ trent de aangenomene Maatregelen van *Holland*, ten aanzien der zaake, die het „ Onderwerp deezer Memorie uitmaakt: „ de blyken van vriendſchap, welke de Koning en zyne Doorlugtige Voorouderen „ aan de Republiek der Vereenigde Provincien, in meer dan één voor haar gewigtige en hachlyke omſtandigheid, met nadruk beweezen heeft, geeven zyne Majeſteit Regt, om van de zyde van hun Ed. „ Gr. Mog. wederkeerig de Egards en de „ Herſtelling der Grieven te wagten, die „ ik last heb, hun by herhaaling onder 't „ oog te brengen. — Het is van uwe Voorzigtigheid Ed. Gr. Mog. Heeren, en van „ de voortzetting uwe verdere Raadpleegingen over dit Onderwerp dat de Koning „ een prompt en voldoenend Antwoord „ verwagt (*)."

XLI BOEK. 1787.

Staaten van *Gelderland* lieten het niet berusten by de Afkeuring van de verrigtingen der Meerderheid van hun Ed. Gr. Mog. by het goedkeuren van het daar tegen te werk geſtelde door hunne Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge; maar gingen, by eenen byzonderen breedſpraakigen Brieve, Staaten van *Holland* aan; „ Deezen „ hadden," gelyk zy, onder andere ſchreeven, „ door hunne Handelingen omtrent „ de Hooge Perſoon van haare Koninglyke „ Hoogheid Mevrouwe de Prinſeſſe van „ *Oranje* en *Naſſau*, alle de Bondgenooten „ in de Gemalinne van hunnen Erfſtadhou-

Brief van *Gelderland* aan *Holland*.

„ der

(*) *Reſol. van Holl.* 6 Aug. 1787.

XLI. BOEK. — 1787.

„ der en Capitein Generaal beledigd, en „ zelfs de goede Burgery en de geheele „ Provincie *Holland* gewaagd aan Gevoe„ ligheid van zyne Majeſteit den Koning „ van *Pruiſſen*, een onzer magtigſte en „ meest geneegen Nabuuren." — In het Antwoord door Staaten van *Holland* aan dien Vorst gerigt, „ hadden zy over het al„ gemeen, wel verre van de geringſte Ver„ zagting, in tegendeel, eene merklyke „ Verzwaaring gevonden, van de Beledi„ ging, aan haare Koninglyke Hoogheid en „ in haare hooge Perſoon, aan elke Provin„ cie in 't byzonder, en aan het geheele „ Bondgenootſchap, aangedaan." — Inzonderheid namen zy euvel het Beſluit waar van zy den inhoud opgaven als geene andere dan deeze „ dat haare Koninglyke „ Hoogheid in 't geheel, maar vooral als „ *Mediatrice*, in *Holland* niet kon toege„ laaten worden; en dat het Oponthoud op „ Hoogstdezelver Reize alleen aan de Ge„ heimhouding derzelver te wyten ware, „ welke aan hun Ed. Gr. Mog. de gelegen„ heid benomen hadt, om vooraf daar om„ trent te waarſchuuwen." Stellingen welke zy van eenen zigtbaar in 't oogloopenden hoonenden aart, en in derzelver gronden onbeſtaanbaar keurden.

Zy konden niet voorby hunne bevreemding te betuigen over de wyze op welke Staaten van *Holland*, in dit Antwoord Hun en hunne Handelingen, by zyne Majeſteit den Koning van *Pruiſſen*, als byzonder vyandig tegen de Provincie van *Holland*, ſcheenen

nen te hebben willen verdagt maaken. Naa de plaats hier toe betreklyk aangehaald en aangemerkt te hebben, „ dat deeze woor- „ den niet wel anders verſtaan konden „ worden, dan van het gebruik, 't welk „ zyne Doorlugtige Hoogheid, op verzoek „ van de Hooge Bondgenooten, of eenige „ derzelven, tot ſtaaving van derzelver wet- „ tige Souverainiteit reeds gemaakt hadt, „ of als nog moest maaken, van de Militie „ van den Staat, door hun Ed. Gr. Mog. „ werd opgenomen voor *Demarches inge- „ rigt om de Provincie van* Holland, *de „ uitwerkzels te doen gevoelen van zyn On- „ genoegen!*" vaaren zy voort met hun eigen gedrag te verdeedigen, en dat van *Holland* te wraaken, betuigende, by aanhoudenheid, zo veele herhaalde blyken gekreegen te hebben, om zich over de handelwyze van hun Ed. Gr. Mog. omtrent hun te beklaagen „ dat zy haast regt zouden „ hebben om te twyfelen, of het Hun „ ernst ware by den band der Unie, dat „ is by de bewaaring der Verbintenisſen „ en Voorwaarden van dezelve te blyven.

XLI. BOEK. 1787.

Als ſtaavende blyken hier van meenden zy te kunnen aanvoeren, het belemmeren der Jachten en Schepen op de Rivieren, het bewaaren van de *Gelderſche* en *Utrechtſche* Kusten aan de *Zuiderzee*, het betreeden van het Grondgebied des laatstgemelden Gewests met Krygsvolk en Gewapende Burgers: als mede het verhinderen van den toevoer van verſcheide Goederen.

XLI. BOEK —— 1787.

Zy beſchuldigden hun Ed. Groot Mog. dat deezen, niet te vrede met alle de Bondgenooten, en Hun in 't byzonder, op zo veelerlei wyzen, met de eene vyandlykheid naa de andere beledigd te hebben, eindelyk zo verre gegaan waren om, boven het aanhouden en vermeerderen der binnenlandſche Onlusten, nog Onaangenaamheden van buiten te verwekken, „ die, deezen Staat „ ten minſten een van de voornaamſte Le„ den van dien, de Provincie van *Holland* „ zelve, in het dringendst gevaar bragten „ om door een onzer magtigſte en meest „ genegene Nabuuren, met de Wapenen „ aangevallen en het tooneel te worden van „ eenen Burgerkryg, en van die onheilen „ en verwoestingen, welke van de Vyand„ lyke Inrukking eener vreemde Krygs„ magt te dugten ſtonden."

De Aanhouding van haare Koninglyke Hoogheid, en de geweigerde Satisfactie deswegen, rekenden zy des te onverantwoordelyker, naar maate hun Ed. Gr. Mog. zo door de Algemeene Staaten, als door de meesten der byzondere Bondgenooten, te ernſtiger verzogt en aangemaand waren, niet alleen om behoorelyk agt te geeven op de onregtvaardigheid en onvoeglykheid hunner Beſluiten en Handelingen; maar boven al om zich tot redelyker maatregelen en tot het geeven der verlangde Voldoening te laaten beweegen.

„ In deezen ſtand van zaaken," dus vaaren zy woordelyk voort, „ willen wy gaar„ ne bekennen Ed. Gr. Mog. Heeren!

„ dat

„ dat het ons moeilyk valt de keuze te doen der ſtappen, die voor het welweezen van deeze Provincie en van de geheele Republiek, het oorbaarst kunnen gerekend worden. — Wy zien U Ed. Mog. openlyk de Unie verbreeken; wy voelen het Regt dat daar uit voor ons en onze Medebondgenooten gebooren wordt. —— Wy zien U Ed. Mog. met ſchending in 't byzonder van het XVII. *Artykel der Unie* (*), de Provincie van *Holland*, en daar door den ganſchen Staat, op den rand van zynen ondergang brengen, en wy kennen het vermogen, het welk, by dat zelfde Artykel, in dergelyke gevallen, aan de Bondgenooten is overgegeeven. —— Wy zien, eindelyk, de verdeeldheden, wanorde, zedebederf en uitdrooging van alle takken van den al-

XLI. BOEK. —— 1787.

(*) Dit XVII Artykel der Unie luidt. „ *Dat die voorſz. Provincien, Steden en Leden van dien, hem wagten zullen van uitheemſche Furſten, Heeren Landen ofte Steden eenige occaſie te geeven van oorlogen: en zulks, om al zulke occaſie te vermyden, zullen die voorſz. Provincien Steden en Leden van dien gehouden weezen, zo wel de uitheemſchen als Ingezetenen van de voorſz. Provincien te adminiſtreeren goede recht en Juſticie. — En zo verre ymant van hem daar van in gebreke blyft, zullen die andere Bondgenooten die hand houden, by alle behoorlyke wegen en middelen, dat zulks zal gedaan worden, en dat alle abuiſen daar door zulks belet en die Juſticie door veragterd zou mogen worden, gecorrigeerd en gereformeerd zullen worden als naar rechten ende vermogens een yder zyn Privilegien, loflyke en welherbragte Coſtumen.* Zie over den zin van dit Artykel P. Paulus, *Verklaaring der Unie van Utrecht*, II. D. bl. 188.

XLI. BOEK. 1787.

„ algemeenen welvaard, door verſcheide
„ deelen der Unie, en in 't byzonder in
„ de Provincie van U Ed. Mog. zo over-
„ haast en zo aanmerkelyk toeneemen, dat
„ 'er, ook zonder een Oorlog van buiten,
„ niet dan een algemeen verderf en vol-
„ komen ondergang te wagten zy, en wy
„ bezeffen het belang en het regt, het welk
„ U Ed. Mog. de andere Bondgenooten en
„ wy zelve hebben, om daar tegen, met
„ gemeen vermogen, by alle mogelyke mid-
„ delen, op het kragtigſte te voorzien.

„ Dan, daar wy ons van alle wederkee-
„ rige Vyandlykheden, en vooral van alle
„ Verbreeking der Unie, heiliglyk hoopen
„ te wagten, zo lang het algemeen belang
„ het gebruik van zagter middelen eenig-
„ zins zal toelaaten, hebben wy gemeend
„ alle raadpleegingen over ernſtiger Maat-
„ regelen, voor als nog, met de overige
„ Bondgenooten te kunnen verſchuiven;
„ maar inmiddels evenwel, terwyl de nood-
„ zaake daar toe door het aannaderen van
„ eene Vreemde Armée, zou kunnen ver-
„ haast worden, aan U Ed. Mog. al we-
„ derom, op het ernſtigst en nadruklykst,
„ te moeten voor houden en aanbevelen, om
„ toch eindelyk eens na te denken, welk
„ het gevolg kan en moet zyn van Hunne
„ Volharding in een Opzet en Handelwyze,
„ die het onderling misnoegen, tuſſchen
„ Burger en Burger aankweekt; die geduu-
„ rig nieuw voedzel geeft aan die hoofd-
„ bron van wederzyds geweld en plunde-
„ ring; die het onderling vertrouwen en de

„ goede

„ goede orde verbant uit alle de deelen van het Staatsbeſtuur en van het Krygsweezen; die de Bondgenooten dagelyks meer en meer van elkander verwydert; die, eindelyk, daar eene Uitheemſche Legermagt na de grenzen in aantocht is, de bewaaring van alle de pligten der Unie voor ons zelfs onmogelyk zou kunnen maaken, ſchoon wy anderzins, zelfs ten opzigte van U Ed. Mog. hoe zeer ook door Hoogstdezelve verongelykt, evenwel ons niet, dan door U Ed. Mog. handelwyze, daar toe gedwongen worden de, aan de geringſte gehoudenheid ontrekken willen, waar toe wy ons eenigzins verbonden kunnen rekenen. XLI. BOEK.

„ Wy herhaalen derhalven nog eens onze ernſtigſte aanmaaninge, dat U Ed. Mog. niet langer draalen van het geen in hun vermogen is aan te wenden, om, als nog zich zelven, en den geheelen Staat te redden, zo door eene vaardige Voldoeninge, wegens den Hoon, aan haare Koninglyke Hoogheid aangedaan, als door het ſpoedig beraamen van zulke Maatregelen, als meest geſchikt zyn om alle Beledigingen, aan wie ook aangedaan, te herſtellen, en om het onderling Vertrouwen en de Eensgezindheid door de geheele Republiek te doen herleeven: terwyl wy te gelyk, ingevalle deeze onze Vertoogen wederom vrugtloos mogten blyven, op het nadruklykst proteſteeren, dat wy alle verdere en nadeelige gevolgen, voor de Provincie van *Holland* en *Westfriesland*, van welke zyde dezelve zouden kunnen

XLI. BOEK. „ of moeten opkomen, eenig en alleen „ overlaaten ter verantwoording van U Ed. „ Mogenden (*)."

1787. Op het laatst ingediend Vertoog van den Heer VAN THULEMEYER, ondersteund door dit schryven der *Geldersche* Staaten, werd door het Groot Besogne een Verslag uitgebragt, om de Commissie van Verdeediging te *Woerden*, aan te schryven, dat dezelve ten spoedigsten een naauwkeurig Berigt zou opgeeven, wegens alle de Omstandigheden, die het ophouden van haare Koninglyke Hoogheid vergezeld hadden, om daar naa een nader Antwoord op het Vertoog des *Pruisischen* Gezants te kunnen ontwerpen. Eene Meerderheid van dertien Stemmen keurde dit goed. *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* lieten zich tot deeze zaak niet in. De Ridderschap bleef niet alleen by het voorheen meermaals geuitte gevoelen; doch, liet zich op eene veelbeduidende wyze hooren, in eene lange Aanspraak, waaruit wy eene en andere trek moeten overneemen.

Besluit by *Holland* om de zaak der Aanhoudinge nader te onderzoeken en daar op een Antwoord te gronden.

Hadt de Ridderschap, by het tot besluit brengen van het Antwoord op het eerste Vertoog des Koninglyken Afgezants, 't zelve van dien aart beschouwd, dat 'er met geene mogelykheid eene goede uitwerking van gehoopt of verwagt kon worden;" „ Thans," dus lieten zy zich hooren, „ thans is deeze Uitwerking daar gesteld, „ in de nadere Memorie van het Hof van „ *Ber-*

Aanspraak der Ridderschappe te dier gelegenheid.

(*) Den geheelen Brief vindt men in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2248.

„ *Berlyn!* —— Thans toont de uitkomst „ de gegrondheid van de vooruitzigten, waar „ op het eerſte Advys van de Ridderſchap „ gebouwd is geweest! —— Thans nadert „ het water aan de lippen! —— Thans ver„ meerdert ieder oogenblik het dreigend „ gevaar! en de prys dier oogenblikken is „ niet te ſchatten, zo men nog middelen „ wil beraamen om een volſtrekt raadloozen „ toeſtand voor te komen!

„ De Ridderſchap agt die uitdrukking van „ *raadloos*, waar mede zy dien *Toeſtand* be„ ſtempelt, geenzins te ſterk; maar alzins „ op de onwederſpreeklykſte waarheden ge„ grondvest! Zy is bereid goed en bloed op „ te offeren voor *die Vryheid* —— voor de „ behoudenis van *die Conſtitutie*, die onze „ Voorvaderen getekend, bevogten, en door „ ſtroomen bloeds verkreegen en bevestigd „ hebben!

„ Maar de Ridderſchap zal nimmer mede„ werken om *Hollands* Ingezetenen tot „ Slachtoffers te maaken van zodanige on„ bezonnen daaden, die, in zichzelven we„ derregtlyk, het Regt der Natuure en „ dat der Volken ſchonden! —— de Vry„ heid vernielen! —— en de Wraak pro„ voceeren van den geenen, welke men door „ roekloose behandeling, in de noodzaak„ lykheid bragt van dezelve, met kragt van „ Wapenen in uitoeffening te brengen. — „ En helaas! welke zyn de Middelen van „ Verdeediging, die men, in deeze ramp„ zalige omſtandigheden kan bybrengen, „ ter gerustſtelling van een Volk, welk wy

„ niet

XLI. BOEK. 1787.

XLI. BOEK. 1787.

„ niet alleen verpligt zyn voor veruitziende „ Gevaaren te behoeden; maar ook voor daadlyk opkomende Rampen te beveiligen?"

Hier op beweert de Ridderſchap, dat deeze Middelen niet gezogt kunnen worden, in een verlooren Eendragt; in een veragterd Finantieweezen; in een kwynenden en meer en meer met kwaalen gedreigden Koophandel; in den byſtand van Bondgenooten of in dien van Uitheemſche Mogenheden. En raadt het daadlyk by de hand neemen aan van Bevredigende Middelen om, zonder aan de waardigheid van de Souverainiteit hunner Ed. Gr. Mog. te kort te doen; zonder iets, dat maar een ſchyn van Vernedering zou kunnen hebben, te ondergaan, dit waarlyk ongelukkig Voorval niet te doen medewerken tot vermeerdering, der hachlyke omſtandigheden, waar in deeze Provincie zich thans ontegenzeggelyk bevondt.

„ Wy moeten," dit is het ſlot „ hier „ nog by voegen, Ed. Gr. Mog. Heeren! „ dat dit de tweedemaal is (*), dat de Rid„ derſchap, in een zeer kort tydperk, ver„ pligt is geweest zulke ample Advyzen aan „ deeze Hooge Vergadering voor te draa„ gen. De onderwerpen derzelven waren „ allergewigtigst; en ſluiten zo veel in, „ dat de Ridderſchap Haar *algemeene denk„ wys in Staatszaaken*, konde openleg„ gen, en wel *eens — voor* altoos.

„ Zy heeft dit zonder ſchroom gedaan, „ hoe zeer niet onbewust van het Oordeel, „ dat daar over geveld wordt, by een te„ gen-

(*) Zie hier boven bl. 42.

„ genovergeſteld Systema! ook niet onbe- XLI.
„ wust van de zwaare Bedreigingen, wel- BOEK.
„ ke de publieke gerugten Haar in den ——
„ ſterkſten graad voorſpelden! —— Wor- 1787.
„ den deeze bewaarheid, —— moeten wy
„ het lòt der *Doriſche Broederen* onder-
„ gaan, —— zo zyn wy ons zelven be-
„ wust met hun te kunnen uitroepen,

Juſtum & tenacem propoſiti virum
Non civium ardor, prava jubentium
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida. ——

—— —— —— ——
—— —— —— ——

Si fractus illabitur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

„ En dan, als lieden van Eer, zorgende
„ om op het bed van Eer te ſneuvelen,
„ zullen wy, by het uitzugten van den
„ jongſten ſnik des leevens, geenzins de
„ *Wraak* van een geducht Opperweezen
„ inroepen; maar ons veel eer die aan-
„ doenlyke Bede toeëigenen *Heere! ver-*
„ *geef! zy weeten niet wat zy doen!* (*)"

Dit Advys, 't welk in de Dagpapieren niet weinig werd doorgeſtreeken, hadt zo min invloeds op de Maatregelen van de Meerderheid der *Hollandſche* Staatsleden als de Brief van *Gelderland*. Tot een middel om den zoen met zyne *Pruisſiſche* Maje- ſteit

Voorſtel van *Amſterdam* tot eene Bezending na *Berlyn*.

(*) *Reſol. van Holl.* 23 Aug 1787.

XLI. BOEK. 1787.

ſteit te treffen, zonder eenigen vernederenden ſtap te doen, hadt de Regeering van *Amſterdam* voorgeſlaagen twee Heeren, als Afgevaardigden na *Berlyn* te zenden, om den Koning over het voorgevallene te onderhouden, des volkomen te onderrigten, en het niet verder op ſchryven te laaten aankomen; de Steden *Haarlem* en *Delft* werden gezegd hier toe wel te neigen, en Geconſtitueerden te *Leyden* vervoegden zich by de Vroedſchap, om dit Voorſtel te bevorderen. Doch, het verlangde omſtandige en naauwkeurige Berigt van de Heeren der Commisſie ter Verdeediging ingekomen zynde (*), nevens een ander Stuk tot opheldering van deeze Gebeurtenis dienende, bragt *Dordrecht* een Ontwerp tot een ſchriftlyk Antwoord aan den Koning van *Pruiſſen* in, 't welk men met tien Steden vaſtſtelde; daar *Amſterdam* in 't zelve niet bewilligde.

Ontwerp van een nader ſchriftelyk Antwoord.

Schoon dit Antwoord niet weinig bevat van 't geen wy, reeds, de Aanhouding der Prinſeſſe verhaalende, vermeld hebben, zullen wy, zo, om aan te toonen uit welk een oogpunt de Meerderheid van *Holland* toen het hangend Geſchil beſchouwde, als om dat zy op dit Stuk zich vervolgens beriep, 't zelve hier plaats inruimen. Zy verklaarden. „ Dat hun Ed. Gr. Mog. de eer„ ſte Memorie, door de Heere VAN THULE„ MEYER, van wegen zyne *Pruiſſiſche* Ma„ je-

(†) Van dit Berigt hebben wy hier boven gebruik gemaakt. Zie bl. 8.

„ jeſteit overgeleverd, hadden beantwoord,
„ in de zekere veronderſtelling, dat Hoogst-
„ dezelve, verlicht wordende omtrent de
„ Faiten, betrekkelyk tot de bewuste Reize
„ van Mevrouw de Prinſesſe van *Oranje*,
„ hun Ed. Gr. Mog. niet langer zou verden-
„ ken van Voorneemens, welke zy nooit
„ gehad hadden, en die zy zich verpligt
„ agten, op de ſolemneelſte wyze, te des-
„ avoueeren; mitsgaders, dat zyne *Pruisſi-*
„ *ſche* Majeſteit dan ook het gedrag van hun
„ Ed. Gr. Mog. niet anders zou vinden,
„ dan het aanwenden van zodanig eene
„ voorzorg, die, naar hunne gedagten, hoe
„ zeer, tot hun groot leedweezen, door de
„ omſtandigheden, noodzaaklyk gemaakt,
„ en die hun Ed. Gr. Mog. meenden, dat
„ ieder Souverain genomen zou hebben, en
„ verpligt zou zyn geweest, in gelyke con-
„ juncture te neemen.

„ Dat hun Ed. Gr Mog., na, als nu
„ deeze materie, op nieuw, met alle naauw-
„ keurigheid, te hebben onderzogt, zich
„ verpligt vonden te perſiſteeren by hunne
„ gedagten, dat 'er geen Attentaat altoos
„ tegen den Perſoon van Mevrouw de Prin-
„ ſesſe van *Oranje* gecommitteerd was; zo
„ als dit aan zyne *Pruisſiſche* Majeſteit, op
„ de evidentſte, en volkomenſte wyze zou
„ blyken, uit het Narré van het gebeurde
„ te dier gelegenheid, door de Commisſie
„ van hun Ed. Gr. Mog. te *Woerden* tot
„ Defenſie van deeze Provincie geëtablis-
„ ſeerd, op expresſen Last van hun Ed.
„ Gr. Mog. daar van gegeeven, welk Narré

„ zy,

XLI. BOEK. 1787.

„ zy, beneffens eene Misfive van Burge-
„ meesteren en Vroedſchappen der Stad
„ *Schoonhoven*, hetzelfde Subject concernee-
„ rende, de eer hadden hier nevens te
„ voegen; en waar uit altans zou conſtee-
„ ren, dat het Fait, 't welk in de voorſz.
„ Note van den Heer Extraordinaris Envoyé
„ VAN THULEMEYER nader wordt voorge-
„ draagen, aan haare Koninglyke Hoogheid
„ by de *Goejanverwelle Sluis* overgekomen
„ te zyn, aan Hoogstdezelve niet was be-
„ jegend op Order, of van wegen dezelve
„ Commisſie, als welke by het Ophouden
„ van haare Koninglyke Hoogheid daar ter
„ plaatze niet preſent was geweest, of daar
„ van zelfs eenige kennis hadt gedraagen,
„ en dat die Commisſie, in tegendeel, haare
„ Koninglyke Hoogheid met alle Diſtinctie
„ en Attentie hadt behandeld, met dat ge-
„ volg zelfs, dat haare Koninglyke Hoog-
„ heid dezelve te *Schoonhoven*, op eene
„ vriendlyke wyze, voor de Egards haar be-
„ weezen hadt bedankt, en naderhand nog
„ ééns dat Compliment, uit haaren Naam,
„ door den Heer BENTINCK hadt doen
„ repeteeren. Terwyl hun Ed. Gr. Mo-
„ gende geene zwarigheid maakten te ver-
„ klaaren in gevalle haare Koninglyke Hoog-
„ heid, by die gedaane Aanhouding, iets
„ Irreguliers of ſtrydigs met de aan Haar ver-
„ ſchuldigde Egards, mogt weezen overge-
„ gekomen, zulks, op de voldoenendſte wy-
„ ze, te desavoueeren.

„ Dat hier uit dan ook, naar de gedag-
„ ten van hun Ed. Gr. Mog. zou conſtee-
„ ren,

„ren, dat men onder eene verkeerde ge- XLI.
„daante moest hebben voorgeſteld, de Eer- BOEK.
„bewyzingen en Tekenen van Hoogagtin- ——
„ge, die door of van wegen de voornoem- 1787.
„de Commisſie aan haare Koninglyke Hoog-
„heid waren beweezen. —— Dat hun Ed.
„Gr. Mog. ook in hunne gedagten niet
„kunnen hebben gehad, haare Koninglyke
„Hoogheid te verdenken van Sinistre Oog-
„merken, of de Opregtheid van haare Mo-
„tiven te wantrouwen, ten opzigte van haar
„voorneemen om na *'s Haage* te vertrek-
„ken, en dat dus hier in geene de minſte
„Belediging aan de zyde van hun Ed. Gr.
„Mog. geleegen was. Dat, in tegendeel,
„hun Ed. Gr. Mog. te vooren altoos in het
„begrip hadden moeten zyn, en als nog
„moesten weezen, van de Zuiverheid der
„voorneemens, die haare Koninglyke Hoog-
„heid gedirigeerd hadden; maar dat, ge-
„lyk gemelde Prinſesſe niet kon inſtaan
„voor de gisting van het blind Gemeen,
„en van eene misleide Menigte, hun Ed.
„Gr. Mog. Gecommitteerden zich in de
„noodzaaklykheid gevonden hadden om voor
„te komen eene Uitbarſting, die zy ver-
„zekerd waren dat veroorzaakt zou wor-
„den, door eene ſchielyke, onverwagte,
„en geheime Aankomst van haare Koning-
„lyke Hoogheid, en welke toneelen van
„Moord en Verwarring zou hebben kun-
„nen doen gebooren worden, die het Hart
„van haare Koninglyke Hoogheid, op de
„gevoeligſte wyze, zouden hebben moe-
„ten treffen, door haar daar van Getuí-

XLI. BOEK. 1787.

„gen te doen zyn, en welke zy dan met „geene mogelykheid zoude hebben kunnen „beletten.

„Dat, by aldien deeze Prinsesse, in „overweeging neemende haare Qualiteit als „Gemalinne van den Heer Stadhouder, de „precautie, zo als natuurlyk was, hadt „genomen van hun Ed. Gr. Mog. te pre„venieeren van haar voorneemen, Hoogst„dezelven de gelegenheid zouden gehad „hebben, hunne Consideratien dien aan„gaande, met betrekking, zo tot de tyds„omstandigheden, die de Uitvoering van „het voorneemen van haare Koninglyke „Hoogheid bedenklyk maakten, als tot de „bekwaamste Middelen, waar door de Rust „en Eendragt in deeze Landen, konden „herfteld worden, en dus aan het oogmerk „van haare Koninglyke Hoogheid voldaan „zou kunnen worden, aan welgemelde „Prinsesse onder het oog te brengen.

„Dat deeze Sentimenten en Gezindheid „van hun Ed. Gr. Mog. als nog dezelfde „waren, en dus getuigen konden van het „leedweezen, van Hoogstdezelven, over „de noodzaaklykheid, waar in Mevrouw „de Prinsesse zich hadt bevonden, om „haare Reize te staaken. —— En dat hun „Ed. Gr. Mog. hunne waaragtige Senti„menten, ten deezen opzigte, met des te „meer bereidwilligheid aan den dag lagen; „om dat Hoogstdezelven zich vleiden, daar „mede aan zyne *Pruisische* Majesteit ge„noegen te geeven.

„Dat, met dezelfde Intentien, zo wel „als

„ als om zyne *Pruisſiſche* Majeſteit te over- XLI.
„ tuigen van hun verlangen, om Hoogſt- BOEK.
„ derzelver Affectie en Vriendſchap te con- ——
„ ſerveeren, hun Ed. Gr. Mog. zyne Ma- 1787.
„ jeſteit verzekerden, dat, wel verre dat
„ hun voorneemen zou zyn zich te verzet-
„ ten tegen die Reize, die Mevrouw de
„ Prinſeſſe van *Oranje* voorneemens zou
„ mogen zyn na *'s Haage* te onderneemen,
„ hun Ed. Gr. Mog. in tegendeel, met ge-
„ noegen, haare Koninglyke Hoogheid,
„ zouden inviteeren, die Reize werkſtellig
„ te maaken, zo dra de algemeene Rust de
„ onderneeming daar van, zonder gevaar
„ zou kunnen doen plaats hebben; en welk
„ gevaar hun Ed. Gr. Mog. ook nu zelfs,
„ niet tegenſtaande alle te neemene precau-
„ tien, op geene voldoende en 's Lands
„ Ingezetenen volkomen gerustſtellende wy-
„ ze, vermeenen te kunnen eviteeren.

„ Maar dat hun Ed. Gr. Mog. boven alles
„ verlangden, dat haare Koninglyke Hoog-
„ heid, aangezien haar pryswaardig Oog-
„ merk, om te coöpeeren tot eene Recon-
„ ſiliatie, haare Reize uitſtelle, tot dat dit
„ heilzaam werk zou ondernomen worden;
„ dat is te zeggen, tot dat de Rust verze-
„ kerd zoude kunnen zyn.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. zich vleyden,
„ dat deeze Explicatien, in welke zy nu
„ getreden waren, zyne Majeſteit van *Pruis-*
„ *ſen* volkomen genoegen zouden geeven;
„ dat *dezelve* geheel zouden diſſipeeren de
„ wolken, dewelke onverwagte omſtandig-
„ heden, die hun Ed. Gr. Mog. oneindig

XLI. BOEK. —— 1787.

» onaangenaam waren, over Hun hadden » zamengetrokken. —— Dat zyne *Pruis-* » *ſiſche* Majeſteit voor hun Ed. Gr. Mog. » dezelfde Sentimenten zou behouden, die » Hoogstdezelve tot hier toe, op het voet- » ſpoor van zyne glorieuſe Voorzaaten Hun » hadt toegedraagen; mitsgaders, dat zyne » Majeſteit, door alle vriendnabuurlyke » Middelen, wel zou willen concurreeren » om aan deeze Landen te bezorgen de Tran- » quiliteit, die dezelve nu misten, en die » het voornaamſte voorwerp was van de » zorge en wensch van hun Ed. Gr. Mo- » genden (*)."

Wanneer men deezen Brief vergelykt met het Advys door *Amſterdam* voorheen uitgebragt (†), is het geenzins te verwonderen, dat men daar aan toeſtemming weigerde. En hoewel andere Staatsleden, die met deeze Stad den zelfden of nog ſterker toon gevoerd hadden, het raadzaam vonden deezen zagteren en veel toegeevenden goed te keuren, en te bewilligen in het nog deeze avond afvaardigen van deezen Brieve aan het Hof van *Berlyn*, als mede om van den inhoud aan het Hof van *Verſailles* kennis te geeven, baarde dezelve de beoogde en verlangde uitwerking niet.

THULEMEYER doet de Staaten buiten-

Want 's volgenden daags kwam, in den avond, een *Pruisſisch* Officier, door den regeerenden Hertog VAN BRUNSWYK, gezonden, by den Baron VAN THULEMEYER, die

(*) *Reſol. van Holl.* 8 Sept. 1787.
(†) Zie hier boven bl. 47.

die 's nagts ten elf uuren den Raadpenſionaris aanmaande om op morgen eene Vergadering der Staaten van *Holland* te beleggen, als welke zaak geen langer uitſtel leedt. Een Berigtſchrift van dien Gezant hieldt in, dat hy belast, geworden was met de dringendſte bevelen van den Koning, zyn Meester om, op nieuw, en ten allerſterkſten by hun Ed. Groot Mog. te vorderen het Herſtel der Belediginge aan de Doorlugtige Zuster van dien Monarch aangedaan; en om, binnen veertien dagen tyds, hun Beſluit dien aangaande bekend te maaken, als mede welk eene Satisfactie, evenredig aan de aangedaane Belediging zy zouden aanneemen te geeven. XLI. BOEK. 1787. gewoon vergaderen.

Nog dien eigen nagt ontving de Raadpenſionaris de Eiſchen van zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit, die uitwyzen hoe het Antwoord op het Vertoog van den zesden van Oogstmaand geheel niet voldaan hadt aan den Koning, dat het nadere nu beraamde Antwoord even min voeldoening zou hebben gegeeven. Deeze Eiſchen waren van woord tot woord. Vorderingen des Konings van *Pruiſſen.*

„ De Koning verwagt, dat hun Ed. Gr.
„ Mog. eenen *Brief* aan haare Koninglyke
„ Hoogheid zullen ſchryven, en dat zy den
„ Inhoud van dien, alvoorens zy hem aan
„ zyn Addres afzenden, aan 's Konings Mi-
„ nister zullen laaten zien —— moetende
„ die Brief behelzen, eene *Belydenis*, dat
„ men *gedwaald* heeft, door te onderſtel-
„ len, dat die Prinſes eenige Oogmerken
„ zou gehadt hebben ſtrydig met het wel-

XLI. BOEK. 1787.

„ zyn van de Republiek, — dat zy daar
„ by *Excuus* zullen vraagen voor de Te-
„ genkanting tegen haar voorgenomene
„ Reis gedaan, en voor het Manquement
„ aan Egards waar over haare Koningl.
„ Hoogheid zich te beklaagen heeft. —
„ Dat hun Ed. Gr. Mog. zich zullen ver-
„ binden om, op Requisitie der Prinsesse,
„ te *straffen*, welken zich zouden mogen
„ schuldig gemaakt hebben aan Beledigin-
„ gen tegen haare Doorlugtige Persoon, —
„ dat zy alle injurieuse en erroneuse Re-
„ solutien, ter gelegenheid deezer Reize
„ genomen, zullen *herroepen*; — eene *Her-*
„ *roeping*, welke vergezeld moet gaan met
„ eene *Uitnoodiging*, dat haare Koning-
„ lyke Hoogheid zich na *'s Haage* gelieve
„ te begeeven, om met Haar, uit naam
„ van den Prins Stadhouder, in *Onderhan-*
„ *deling* te treeden; ten einde door eene
„ behoorelyke schikking de verschillen uit
„ den weg te ruimen, die thans ongeluk-
„ kig plaats hebben.

„ De ondergetekende is boven dien ge-
„ magtigd om aan den Heer Raadpensio-
„ naris te verklaaren, dat, byaldien hun
„ Ed. Gr. Mog. de Staaten van *Holland*
„ zich gereedlyk tot het geeven van eene
„ zo *gemaatigde Satisfactie* gelieven te
„ schikken, dat, in dit geval, haare Ko-
„ ninglyke Hoogheid haare veelvermogen-
„ de *Tusschenkomst* zal aanwenden by den
„ Koning haarer Doorlugtigen Broeder,
„ om alle verdere vordering van *Satisfac-*
„ *tie*, ten deezen opzigte, te staaken. —

„ Voorts

„ Voorts heeft hy nog de eer om U, XLI.
„ myn Heer, te berigten dat, byaldien BOEK.
„ in het vervolg de bepaaling van de Plaats ——
„ der Onderhandelingen, *'s Haage*, eenige 1787.
„ zwaarigheden mogt ontmoeten, dat men
„ als dan de een of andere *Neutraale* Stad
„ zou kunnen verkiezen, om die Onderhan-
„ delingen aan te vangen, die tot een grond-
„ ſlag zullen ſtrekken voor eene Verzoening
„ en voor de Mediatie.

„ De ondergetekende zal voor den Raad-
„ penſionaris niet ontveinzen, dat zyne Ma-
„ jeſteit, op de allerſterkſte en nadruklykſte
„ wyze verwagt, dat Staaten van *Holland*,
„ geduurende dien tuſſchen tyd, ten min-
„ ſten alle zaaken in haar tegenwoordigen
„ Staat zullen laaten, en dat men geenzins
„ zal voortgaan tot eenige *Suſpenſie* en *Af-*
„ *zetting*, of tot eenige andere nadeelige en
„ beledigende Maatregelen tegen den Per-
„ ſoon van den Prins Stadhouder, Capi-
„ tein en Admiraal Generaal, —— vermids
„ men daar door alle *Satisfactie*, alle Ver-
„ zoening zou verydelen, en onmogelyk maa-
„ ken, en Belediging op Belediging ſtaapelen."

Deeze twee dringende Berigtſchriften deeden Staaten van *Holland*, die niet voor Woensdag ſtonden te vergaderen, op Maandag, den tienden van Herfstmaand, zamen komen. De Penſionaris DE GYZELAAR, die zich te *Woerden* bevondt, werd ylings van daar te rug ontbooden. Men ſtelde vast die beide Berigtſchriften het Groot Beſogne in handen te geeven om 'er den volgenden dag op te berigten.

Deeze aan het Groot Beſogne overgeleverd.

XLI. BOEK. 1787.

Terwyl een en ander Staatslid ſterke verklaaringen, by voorraad deedt, en de Afgevaardigden van *Amſterdam* betuigden tot de raadpleegingen daar over niet mede geſtemd te hebben: „ dewyl zy den inhoud deezer „ Berigtſchiften beleedigend en hoonend „ hielden voor de Souveraineiteit deezer „ Landen." In welke betuigingen, zo men wil, VAN BERCKEL, Penſionaris dier Stad, zich heftiglyk liet hooren.

Amſterdams gedrag in deezen.

Beſluit om twee Gezanten ten *Berlynſchen* Hove te zenden.

Op den raadſlag van het Groot Beſogne beſloot men, ter volgende Staatsvergadering, zich met dit laatstgemelde Berigtſchrift niet in te laaten; maar, zich beroepende op het jongst vastgeſtelde Antwoord, verder den Koning van *Pruiſſen* by aanſchryven, kennis te geeven van hunner Ed. Gr. Mog. bereidwilligheid tot het afzenden van twee voornaame Staatsleden na *Berlyn*, om by zyne Majeſteit eene naauwkeurige en omſtandige opening te doen van den toeſtand der zaaken in de Republiek in 't algemeen, en de Provincie van *Holland* in 't byzonder, betreffende. Uit deeze meende men zou ten *Berlynſchen* Hove blyken, dat men daar, tot hier toe, niet naar waarheid was onderrigt geworden, wegens veele zaaken, geduurende eenigen tyd in het Bondgenootſchaplyk Gewest voorgevallen. Deeze Heeren zouden vertrekken, zo ras, by Antwoord des Konings, bleek dat hy dit onderrigt geevend Gezantſchap zou ontvangen. —— Niet weinig bragt tot dit Beſluit toe de bovengemelde Verklaaring der Stad *Amſterdam*, in wier

onlangs vorgeſtelde, maar toen geen ingang vindende, maatregelen, men nu tradt. *Delft* deedt den Voorſlag om die Provincie of Provincien, welke aan Krygsvolk des Konings van *Pruiſſen* den vryen Doortocht na *Holland* vergunden, als *Vyanden van den Staat*, en *vervallen van het Bondgenootſchap* te verklaaren. Op dusdanig een Voorſtel was geen der Leden gelast, en werd het diensvolgens overgenomen (*). XLI. BOEK. 1787. Voorſlag van *Delft*.

Men zegt dat de Baron VAN THULEMEYER, verneemende welk een Beſluit 'er op zyne jongst ingeleeverde Berigtſchriften genomen was, in ſtede van een nog hooger en dreigender toon aan te neemen, gelyk men verwagt hadt, of wel terſtond *'s Gravenhaage* te verlaaten, 't geen zommigen, in dit geval, als zeker ſtelden, zich vergenoegde met de enkele betuiging, „ dat hy vreesde dat de Koning hier mede „ niet voldaan zou zyn!" THULEMEYERS gevoelen over die Bezending.

Of eene vrees van gelyken aart de Meerderheid van *Holland* bekroop kunnen wy met geene zekerheid bepaalen, ſchoon wy zulks zouden mogen opmaaken uit de Bepaaling der Meerderheid, om, in gevalle de Koning van *Pruiſſen* mogt goedvinden, eenige vyandlykheden te beginnen, niet meer aan te dringen op de Bemiddeling des Konings van *Frankryk* (†); maar de daadlyke Hulp van zyne Allerchriſtelykſte Majeſ- Beſluit om de Hulp van *Frankryk* in te roepen.

(*) *Reſol. van Holl.* 10 en 13 Sept. 1787.
(†) Zie over deeze Bemiddeling onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. Deel, bl. 181.

XLI. BOEK. 1787.

jeſteit in te roepen. De Renboode, met dit Beſluit, op Maandag den tienden van Herfstmaand afgevaardigd, hadt last zo veel ſpoeds te maaken, dat hy zyne Boodſchap 's naamiddags van den eerstvolgenden Donderdag aan het *Franſche Hof* kon overhandigen.

Gerustſtellinge en Verzekeringen van *Frankryk.*

Frankryk was het plegtanker, waar op deeze Party het barnen van dien Staatsſtorm dagt te kunnen afryden. Groot en veelvuldig waren de gerustſtellingen, van tyd tot tyd, uit dit Ryk ontvangen, en welke men niet naaliet het Land te laaten doorklinken; met de volkomendſte verzekeringen, dat de Koning van *Frankryk* het gedrag van *Holland*, volkomen goedgekeurd hadt; dat *Holland* zyns oordeels, niet anders kon handelen, wilde het de Souveraíniteit van dat Gewest handhaaven; dat hy *Holland* van zynen Byſtand, op 't volkomenst, verzekerde, dat hy daar toe al zyn Magt zou verleenen, dat zyne Krygsmagt, in *Ryſſel*, *Givet* en elders liggende last ten aanmarsch hadt; als mede dat hy zyn Staatsdienaar ten *Berlynſchen* Hove zou te rug geroepen hebben (*).

Verdenking op den Heer BRANTSEN gevallen.

Niet te vrede ondertusſchen waren de vuurigſte *Patriotten* geweest over den dus lang draalenden Byſtand van *Frankryk*, en ſchreeven eenigen dit toe aan de werkzaamheden des Afgezants BRANTSEN ten dien Hove, dien zy beſchreeven als het *Oranje Huis* toegedaan, en een volſtrekt Aankleever

(*) Men zie te rugge op 't geen wy reeds aangeteekend in het XIV. D. van onze *Vaderl. Hiſt.* bl. 202. *enz.*

ver van het Stelzel by 't zelve aangenomen; die duizende geheime Kunstenaaryen in 't werk stelde om den Koning en de Staatsdienaars te misleiden, en aan dezelve onregtmaatige denkbeelden van 's Lands Regeeringsvorm en de waare doeleinden der *Patriotten* te geeven. Zy wilden deezen opgeroepen, te rug ontbooden, en CAPELLEN TOT DEN MARSCH in diens plaatze derwaards gezonden hebben. XLI. BOEK. 1787.

Zo hoog liepen de openlyke beschuldigingen van dien Afgezant, dat eenigen, die bewigden niets meer te verlangen dan de zodanigen, die de belangen des Vaderlands verwaarloosden uit het Bestuur geweerd te zien; doch afkeerig waren om, op algemeene en onbeweezene beschuldigingen, iemand te veroordeelen, om te kunnen beoordeelen of de Heer BRANTSEN *verdiend* of *onverdiend* die beschuldigingen werden nagegeeven, eene belooning van één Honderd Gouden Ducaaten aanbooden aan hem, die, vóór zekeren bepaalden tyd, onder een gemeld Addres, de Bewyzen dier Beschuldigingen voldoende opgaf; plegtig aannemende ter kennis der Landgenooten te zullen brengen of en welke bewyzen by hun waren ingekomen, op dat zy konden beoordeelen, of de Heer BRANTSEN hun vertrouwen verdiende, dan niet; en met welk oogmerk zulke beschuldigingen gedaan werden (*). Belooning uitgeloofd naar die de zaak van BRANTSEN in een helder licht stelde.

Schoon

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2285. 4458.

XLI. BOEK. 1787.

Schoon men de naamlooze rondgaande Brief aan de Landgenooten, waar in de gemelde Beſchuldigingen van den Heer BRANTSEN voorkwamen, wraakte als de geboorte niet verſchuldigd zynde aan de Commisſie der Gewapende Burgercorps van *Holland* ter Expeditie van Militaire zaaken, aan welke dezelve algemeen werd toegeſchreeven; deedt egter de Heer F. BERNARD, Afgevaardigde van wegen het Genootſchap van Wapenhandel TOT NUT DER SCHUTTERYE te *Amſterdam*, ter Provinciaale Vergadering van de Gewapende Burgercorps in de Provincie van *Holland*, te *Leyden* gehouden, den zesden van Oogtsmaand, op last zyner Zenderen, een uitvoerig Voorſtel, ſtrekkende om na het Hof van *Frankryk* te zenden, zodanige Afgevaardigden, als, naar maate van de tegenwoordige tydsomſtandigheden, door het Volk zouden kunnen verkooren worden, om alzo des te meer luisters aan zodanige algemeene Volksvertegenwoordigers by te zetten. Een Voorſtel 't welk ter gemelde Vergaderinge met de hoogſte goedkeuring aangenomen, en in een Beſluit veranderd werd.

Voorſtel tot eene talryke bezending aan het *Franſche* Hof.

Welhaast zag men in druk een Papier ten Opſchrift voerende, *Lyst van veertig Vaderlandſche Medeburgeren, om daar uit te benoemen een getal van vyf en twintig Perſoonen, als Nationaale Geconſtitueerden tot de zaak der Onderhandelingen te Parys.* Deeze veertig waren Jonkheer R. J. Baron VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH; thans in *Amſterdam*, Mr. ANTHONIE HOYNCK VAN

Lyst om 'er vyf en twintig Perſoonen uit te kiezen.

VAN PADENDRECHT, Secretaris van de Commisſie tot het Defenſieweezen in *'s Haage*; Mr. HENDRIK VITRINGA, geweezen Secretaris van *Elburg*, thans Fiscaal van de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raaden van het *Noorderkwartier*; Mr. J. SURENDONK VAN HOEY, Stads Med. Doct. in *'s Haage*; J. LE SAGE TEN BROEK, A. L. M. Ph. Doct. en Profeſſor en Predikant te *Rotterdam*; ANTOINIE MARIE CERISIER te *Leyden*; ANTONIE DU MONT PIGAILLE te *Leyden*; GERRIT PAAPE te *Delft*; Mr. HENDRIK VAN CASTROP, Advocaat te *Amſterdam*; Mr. WILLEM BUYS, Advocaat te *Delft*; Mr. J. J. CAU, op het Huis *ter Horst* by *Voorſchooten*; Mr. FREDRIK ADOLF VAN DER MARCK, Profeſſor Juris te *Deventer*; Dr. LUCAS VAN STEVENINGH van *Middelburg*; JACOB VAN STAPHORST, Geconſtitueerde te *Amſterdam*; Mr. WILLEM DAENDELS, geweezen Secretaris van *Hattum*; FRANCOIS HOYER in den *Brielle*; Mr. OTTO FRANCOIS BERG, Geconſtitueerde te *Amſterdam*; Mr. PIETER VAN LELYVELD, Pz. A. L. M. Phil. Doct, Capitein van de Schuttery te *Leyden*; Ds. Pieter STOLCKER, Predikant by de Remonſtrantſche Gemeente te *Schoonhoven*; JAN DE KRUIFF, Geconſtitueerde te *Leyden*; G. J. G. BACOT, A. L. M. et Ph. Doct. en Predikant te *Eenrum*; TONCO MODDERMAN, te *Groningen*; THEODORUS VAN LEEUWEN te *Amſterdam*; .... PYMAN, Commandant van het Genootſchap te *Zwolle*; Mr. J. VALCKENAAR, Profeſſor Juris te *Utrecht*; Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT

Rys-

XLI. BOEK. —— 1787.

RYSSELT, geweezen Burgemeester te *Zutphen*, thans in *Overyssel*; Mr. J. C. DE KOCK, Ontvanger van de Convoyen en Licenten te *Heusden*; Ds. PIETER VAN DEN BOSCH, Emeritus Predikant by de Remonstrantsche Gemeente te *Leyden*, thans te *Zoetermeer*; SALOMON BOSCH, Geconstitueerde te *Amsterdam*; Mr. REYER VAN DEN BOSCH te *Delft*; Dr. D. A. MARCELL, Predikant te *Ryswyk*, *Lande van Altena*; Mr. ÆGIDIUS DE WITT, Advocaat in *'s Haage*; Dr. CORNELIS WILLEM VAN DEN HEUVEL te *Vlaardingen*; Dr. ... SERVAAS te *Delfshaven*; Mr. RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, Advocaat te *Amsterdam*; PIETER CAARTEN, Capitein van de Schuttery te *Rotterdam*; Mr. B. F. VAN LIBERHERR, Capitein van de Schuttery te *Utrecht*; de Baron VAN NYVENHEIM TOT NYKERKEN, thans te *Haarlem*; Dr. PIETER VAN SCHELLE, Stads Doct. te *Leyden* (*).

Vreemd gedrag des *Fransche* Afgezants DE VERAC.

Strekte dus eene bedoelde Benoeming eens talryken Gezantschaps tot een blyk, dat men ten *Fransche* Hove de Volkszaak met glans wilde doen voorkomen, als mede dat men oordeelde dezelve niet te moeten overlaaten aan de gewoone Afgevaardigden van den Staat. Het gedrag des *Fransche* Afgezants in 's *Gravenhaage*, de Markgraaf DE VERAC, baarde hier te lande by niet weinigen veel opziens en verwonderings.— Deeze

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2290. 4029. en 4097.

Deeze was, gelyk de loop onzer Geſchiedenisſe heeft uitgeweezen, in meest alle Volksbeweegenisſen gekend; hy reisde veelvuldig uit *'s Gravenhaage* na *Amſterdam*; zyne Geſprekken en Onderhandelingen met de Leden der Regeeringe der Grondwettige *Herſtellinge* hartlyk toe gedaan, en byzonder met de Penſionarisſen, die in *Holland* thans den meesten invloed hadden op het beleid der zaaken, waren aanhoudende, en zyne verzekeringen van *Franſchen* Byſtand ſterk, en, hoe meer het gevaar der aannadering van *Pruisſiſche* Benden naderde, hoe ſterker. XLI. BOEK. 1787.

Wanneer de Markgraaf DE LA COSTE, Schoonzoon des Gezants DE VERAC, in 't laatst van Oogstmaand alleronverwagtst *'s Gravenhaage* verliet en na *Parys* vertrok, terwyl diens Egtgenoote hem ſpoedig derwaards zou volgen, wendde men voor, en de Dagpapieren bevestigden zulks, dat dit vertrek alleen het bezorgen van Familiezaaken ten oorſprong en drangreden hadt. Doch men vondt 'er, die de reden van dit vertrek ſtelden in de donkere wolken, welke die Markgraaf DE VERAC van den kant van *Pruisſen* zag by een trekken, en waar van hy meer wist dan hy mogelyk aan zyne Vrienden, en aan de met hem zo gemeenzaame Penſionarisſen, openbaarde. Zy gaven hun vermoeden te kennen, dat de Gezant DE VERAC binnen kort zou volgen, om de uitbarſting der zwangere wolken, welke hem van de eene en de andere Party boven het hoofd hingen, te ontwyken. 'tVertrek van diens Schoonzoon baart agterdenken.

Dit

Dit vermoeden werd wel haast bevestigd, door het Oproerbod deezes Gezants, 't geen aanleiding gaf tot duizenderlei gistingen. Die zich van de toegezegde Hulp van Fr. verzekerd hielden beweerden, dat die Staatsdienaar, al te zagtzinnig in t midden van zo veele onlusten, al die hadt te werk gesteld, welke de zaaken vereischte tegen eenige Staatsleden: zy namen dit tot een voorbeeldzel, dat het *Fransche* Hof meer genegen was om zyne Magt tot ondersteuning van *Holland* te gebruiken, dan hetzelve wel scheen. — DE VERAC nam, op den zevenden van Herfstmaand, Affcheid van den Voorzitter der Algemeene Staaten, en vertrok den volgenden dag, met zo veel overhaasting, dat hy, noch het Tegenbezoek van den Voorzitter, noch de gebruiklyke Gelukwenschingen, verkoos af te wagten. Zeer moest zulk een onverwagt vertrek van eenen Gezant, in het zorglykst tydstip, wegens de herhaalde Vertoogen en den Aandrang des Konings van *Pruisen*, allen, die hem het oor geleend hadden, treffen. Troost en opbeuring nogthans vonden veelen in de verzekering, welke hy niet nagelaaten hadt, in de beleefdste en vleiendste uitdrukkingen, te geeven, dat de Koning hunne goede zaak, zo verre gebragt zynde, niet zou laaten vaaren, en dat hy, ten bewyze hier van, spoedig door den Heer de ST. PRIEST zou worden opgevolgd. Zyn Koning zou, in geval eens Aanvals van buiten, kragtdaadige hulp bewyzen aan de

Party

Party, welke hy dus lang niet alleen voor 't oog des *Nederlandſchen* Volks, maar voor dat van geheel *Europa*, hadt aangekleefd. XI. BOEK. 1787.

Verſlaagenheid veroorzaakte dit onverwagt heenen gaan egter by allen, die meenden te moeten vaſtſtellen, dat gewigtige redenen hem daar toe bewoogen, en dat waarſchynlyk, ja genoegzaam zeker, het vast voorneemen des Konings van *Pruiſſen*, om het niet by Vertoogen te laaten berusten; maar den klem der Wapenen daar aan by te zetten, den *Franſchen* Afgezant, moest bekend en de oorzaak van zyn vertrek zyn. — Stoffe van vreugde ſchonk dit heenengaan aan de Party in den Lande, die *Frankryks* invloed gewraakt en beweerd hadt, dat hoe zeer ook de Koning van *Frankryk*, of diens Staatsdienaars, de Geſteltenis van dit Gemeenebest naar hun zin wilden ſchikken, zy daartoe wel onder de hand, met raadgeevingen en aanmoedigingen zouden willen medewerken; maar nimmer eenen Oorlog aangaan. Oordeelvellingen wegens dit verrek.

De oorzaak deezer Bedryfloosheid hiel den zommigen, ſchoon zy dezelve eer van verre aanduidden, dan met den vinger aan weezen, veel nader aan den Throon dan men vermoedde (*). „Het zal," ſchryft een hunner, die zich diep in deeze zaak gemengd vondt, en betuigt dat zyn vertrouwen op *Frankryks* Byſtand, zo ſtellig en by herhaaling toegezegd, onbepaald was, Aanduiding van de oorzaak der Bedryfloosheid van *Frankryk* in deezen.

(*) MANDRILLON *Mem.* p. 67.

XII. BOEK. 1787.

was, „altyd eene waarheid blyven, dat „ toen *Frankryk* zag, dat eene vreemde „ Mogenheid ons vyandlyk naderde, daar „ men zo plegtig, behalven de ſtelligſte ver„ zekeringen van ons niet te zullen verlaa„ ten, verklaard hadt, nimmer te zullen „ gedoogen, dat eene andere Mogenheid „ zich met den inwendigen ſtaat der Repu„ pliek zou bemoeijen, dat, zeg ik, toen „ het Hof van *Verſailles* aan den *Engel„ ſchen* en *Pruisſiſchen* toeleg niet meer „ kon twyfelen, men den ſlag, die ons ver„ morſeld heeft, hadt behooren te keeren! „ *Frankryk* bezeft zeer wel de mogelyk„ heid van te kunnen ondervinden de ge„ volgen der Ontrouw van dien geenen, „ die zo veel werks gehad heeft om Lode„ wyk den XVI. ten onzen opzigte, een „ oogenblik te doen wankelen (*)!"

(*) Capellen tot den Marsch *Mem.* bl. 91 en 92. Merkwaardig was het antwoord van een der Commisſarisſen der Nationale Conventie te *Duinkerken* gegeeven, aan eenige Afgezondenen der *Nederlandſche* Uitgeweekenen, op de vervulling van voormaalige Beloften by den Uitvoerenden Raad van *Frankryk* aandringende. „ De *Hollanders* zyn ons „ voorgegaan en hebben ons den weg tot de Vry„ heid aangeweezen. Wy zyn gelukkiger geweest „ met de *Pruisſen* te verdryven dan gylieden; „ doch de *Franſchen* hebben u verraaden. Ik „ wordt ſchaamrood, wanneer ik daar aan denke: „ maar wyt zulks niet aan de Natie, het was de „ daad van een trouwloos Miniſterie, van eenen „ eerloozen Brienne; doch de tyd nadert dat gy „ in Zegepraal zulk worden herſteld, en dat wy de „ Vryheid by ü planten zullen" *Hiſtoriesch Schouwtooneel van 's Werelds Lotgevallen*, in 't Jaar 1792. by A. Loosjes, Pz., I. Deel, bl 381.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Een groot getal Gewapende Burgers trekt na Woerden. Byeenkomsten der Gewapende Burgeren van tyd tot tyd gehouden. Sterkdringend voorstel van Delft op de Leydsche Vergadering der Gewapende Burgeren. Raadslag hierop uitgebragt. Hier uit ontstaat het Vliegend Legertje in Zuidholland. Verklaard oogmerk van 't zelve. Dit wordt tot stand gebragt. Voorstel tot een Vliegend Legertje in Noordholland. Vergadering hier toe betrekkelyk gehouden. Commissie tot uitvoering van dit Plan benoemd. Door Gecommitteerde Raaden in het Noorderkwartier erkend. Door het Defensieweezen te Amsterdam ondersteund. Sterkte van 't zelve. De Toebereidzels des Konings van Pruissen op de Grenzen. Tydingen van Engelands zamenwerking met Pruissen. De Patriotten vleijen zich met Fransche Hulpe. Verklaaring des Konings van Pruissen aan den Gezant RHEEDE. *De Oostenryksche Gezant* XLII. BOEK.

XLII. BOEK. *te Berlyn des verſtendigd. als mede de Franſche Zaakbezorger ten dien Hove. Daadlyke Verzameling eener Krygsmagt onder den Hertog* VAN BRUNSWYK. *De Hertog vervoegt zich na Nymegen. Doet 'er veele hem belangryke kundigheden op. Hoe men hem den ſtaat der Patriotten afbeeldde. Hoe die van des Stadhouders Aanhang. Schryven des Hertogs aan den Koning over den ſtaat der zaaken. Plan des Veldtochts den Koning gezonden. Toebereidzels tot den Veldtocht. Waakzaam tegen Frankryk. Zendt Officieren uit om verkenningen der wegen op te doen. Hulpe hun geboden. De Hertog doet ook andere Toegangen opneemen. Schikking met Gelderland en Utrecht gemaakt ten aanziene der Pruiſiſche Benden. Het Krygsvolk in beweeging en op de Grenzen gebragt. Komst der Pruiſen in Gelderland. Mandrillons pooging om het verder inrukken te beletten. Hoe daar toe aangemoédigd, en welke zwaarigheden hy voorzag. Zyn Onderhoud met den Hertog van* BRUNSWYK. *Zyn Geſprek met haare Koninglyke Hoogheid. Nader onderhoud met den Hertog. Ontwerp eens Briefs voor de Prinſeſſe aan Staaten van Holland. Verzoekt andermaal gehoor; doch te vergeefsch. Zendt den reeds vertrokken Hertog een Brief. / Inhoud van denzelven. Het Pruiſisch Krygsvolk rukt voort. Verklaaring des Hertogs aan de Ingezetenen van Holland. Brief van haare Koninglyke Hoogheid aan den Hertog, toen hy op 't punt ſtondt om in Holland in te rukken. Verklaaring van zyne Hoogheid. On- en ligtgeloovigheid der Patriotten. Vreemde gerustheid veeler*

der Staatsleden in Holland. Gerustſtellende berigten der Commisſie te Woerden, wegens de Inundatien. De Vergadering van Holland krygt berigt van de aannadering der Pruiſen. Brief van Amſterdam, dit bevestigende, en op het verplaatzen der Staatsvergadering aandringende. Brief van Dordrecht, over het verplaatzen der Staatsvergaderinge. Advyſen ter Staatsvergaderinge, en geen Beſluit. Veele Afgevaardigden verlieten 's Gravenhaage. Vergadering van hun Hoog Mogenden en Gecommitteerde Raaden, en den Raad van Staaten ten dien tyde. Nadere zamenkomst der Leden van Holland over het verleggen der Staatsvergaderinge. De Staatsleden, op den voorſlag van Goudz, in 's Gravenhaage beſchreeven. Inhoud des Briefs aan de Steden, die voor het verleggen der Seaatsvergaderinge geſtemd hadden. Berigtſchrift van de Gezanten der vreemde Mogenheden om veiligheid in de Hofplaats. 't Zelve aan Staaten van Holland gezonden. De Raadpenſionaris in 's Gravenhaage gehouden. Hoe het met de Byeenkomst der Staatsleden te Amſterdam toeging. Voorſtellen daar gedaan door KREET en CASTROP. Antwoord daar op. Brief van de Commisſie ter Verdeediging aan hun Ed. Gr. Mog. den achtienden van Herfstmaand. Staatsbeſluit by Holland tot Herſtelling des Stadhouders. Bekendmaaking hier van in 's Gravenhaage. Gerustſtelling dat men van de Franſchen niets te vreezen hadt. Bekendmaaking van 's Prinſen Herſtelling aan hun Hoog Mogenden. WILLEM DE V. komt in 's Gravenhaage. Publicatie van zyne Hoogheid tegen

XLII. BOEK.

XLII. BOEK.

Rustverſtooringen. Publicatie van Holland ten zelfden einde; dochwaarby het draagen van Oranje wordt toegeſtaan. Afkondiging tegen de Bewerkers van eene Tegenomwenteling. Verbod van Wederſtand aan de Pruiſſen en Ontſlag der Commiſſie tot het Defenſiewezen. Het Zuidhollandsch Vliegend Legertje verſtrooid. Het Noordhollandsch geſchreiden. Vlugt veeler Patriotten. Herſtelling der voorige Officieren, by hun Ed. Gr. Mog. Beſluit by hun Hoog Mog. omtrent de by voorraad geſchorſte Landofficieren. Beſluit tot onderzoek na de ongehoorzaame Zeeofficieren. Vernietiging der Vrycorpſen en Genootſchappen van Wapenhandel. Beſluit om de ingediende Stukken, zo in de Steden, als in de Hooge Staatsvergaderingen, ingeleeverd, te onderzoeken. Voorſtel en Beſluit ter kragtloos verklaaring van alle Beſluiten ten nadeele van zyne Hoogheid genomen. Frankryk de voorheen verzogte Hulpe afgeſchreeven. De Prinſes keert in 's Gravenhaage weder. Van wegen hun Hoog Mog. verwelkomt. Begroeting der Princeſſe door P. CAMPER. *Begroeting van zyne Hoogheid ter Algemeene Staatsvergadering. Aanſpraak van* P. CAMPER *toen zyne Hoogheid eerst in den Raad van Staaten verſchein. Welk eene rol de Raadpenſionaris* VAN BLEISWYK *ſpeelde. Eerſte verſchyning van* WILLEM DEN V. *in de Kerk, Plegtigheden te deezer gelegenheid, Illuminatien in 's Gravenhaage. Vreugdemaaltyden. 's Gravenhaage van 't bezoek der Pruiſſen bevryd gebleeven. Groote Blydſchap te Berlyn over deeze Gebeurtenis in Holland.* MANDRILLON *komt te Berlyn. Verſtaat 'er het in-*

tuk-

zukken der Pruiſen in Holland. Bezoekt den Graaf VAN HERTZBERG. *Spreekt ten beſten van de verdrukte Hollanders by den Koning. Hoort den lof der Pruiſen in eene Zitting van de Academie der Weetenſchappen. Hoe de Graaf* VAN HERTZBERG *zich daar over liet hooren.* MANDRILLONS *Affcheid aan den Graave* VAN HERTZBERG. *Genoegen in Engeland en Weenen over deeze Omwenteling. Bykomende oorzaaken van het te niet loopen der Poogingen van de Patriotten.*

1787. Een groot aantal gewapende Burgers trekt na *Woerden.*

Hoe zeer men van verſcheide kanten, te midden van alle deeze Gebeurtenisſen in de weere was om den Stadhouder, diens Gemalinne, en Huis, in den zwartſten dag den Landgenooten voor te ſtellen hebben wy reeds in 't breede beſchreeven, en moeten zulks hier ſlegts herinneren (*). Allerſterkst in dit bedryf vonden wy de Gewapende Burgercorpſen (†), die een Lichaam uitmaakten, van welks Vergaderingen en Beſluiten wy te meermaalen ſpraaken. Omſtreeks *Woerden*, het middelpunt der Burger Krygsmagt, zo wel als van de Commisſie ter Vedeediging van *Holland* en der Stad *Utrecht* van welker Aanſtelling en Verrigtingen wy verſlag gaven (§), trok geen geringe Menigte Gewapende Burgers, van alle

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 218.
(†) *Ald.* bl. 235.
(§) *Ald.* bl. 357.

XLII. BOEK. 1787.

alle oorden, uit de Steden en Dorpen van *Holland*, met den naam van *Genootſchappers* veelal beſtempeld zamen, en die, van tyd tot tyd, door anderen werden afgelost, in aantal ſteeds vermeerderende.

Byeenkomſten derzelve van tyd tot tyd, gehouden.

Niet alleen oefenden deezen zich ſterk in den Wapenhandel, terwyl zy de Wapenen in hunne hand als het volſtrekt noodzaaklyk middel ter bekominge der gezogte *Grondwettige Herſtelling* aanzagen; maar zy hielden, by aanhoudenheid, Vergaderingen in gewoone en buitengewoone onderſcheiden, op welke zy hunne gevoelens over het Landsbeſtuur, onbewimpeld te kennen gaven, en middelen voorſloegen, welke zy oordeelden tot beterſchap in 't zelve te kunnen ſtrekken.

Sterk dringend Voorſtel van *Delft* op de *Leydſche* Vergadering der Gewapende Burgeren.

Een byzonder en zeer ſterk ſtuk van deezen aart treffen wy aan in een Voorſtel, door de Afgevaardigden van het *Delftſche* Genootſchap ter Buitengewoone Provinciaale Vergadering te *Leyden*, den zeventienden van Zomermaand gehouden. In 't zelve voerden zy deeze Taal. „ Het Ge„ nootſchap van *Delft* heeft zyne Geçom„ mitteerden gelast om te deezer Ver„ gaderinge voor te ſtellen, dat, ver„ mids de zaaken, in ons gefolterd Vader„ land, zints eenigen tyd, meer agter uit „ dan voorwaards zyn gegaan, zo door het „ aanrigten van geweldige Oproeren, zo „ in de nabuurige als in onze Provincie, „ als ook door de ſlappe Maatregelen, ze„ dert eenigen tyd, ter Staatsvergadering „ van *Holland* aangenomen en gevolgd, en

„ de

„ de daar uit voortvloeijende algemeene werkloosheid, of het niet volſtrekt noodzaaklyk zy, dat 'er uit deeze Vergaderinge, eene Commisſie benoemd worde, om zich te vervoegen by de voornaamſte Staats-Ministers in *'s Haage*; ten einde daar mede te confereeren, en gemelde Staatsleden ſtellig af te vraagen, de reden van de zints eenigen tyd genomen en gevolgde Maatregelen, en verdere opening van al zulke Plans, betrekkelyk het tegenwoordig Beſtuur der algemeene zaaken, als de Gewapende Burgercorpſen volſtrekt, te hunner eigene veiligheid, behooren te weeten: dewyl het onmogelyk en gevaarlyk is vol te houden voor de goede Burgery, wanneer de zaaken niet ſterker, en op eene meer beſliſſende wyze, dan tot nog toe geſchied is, worden voortgezet, en men tot ſterker ſtappen beſluit. —— En verder te declareeren, dat de weldenkende Burgercorpſen als nog ten ſterkſten gezind zyn, om alle kragten in te ſpannen, en met alle vermoogens mede te werken, indien men van de zyde der Staatsvergadering ſlegts ernſtige maatregels wil neemen, en gecombineerd met de gewapende Burgermagt bewerkſtelligen, om dat het te bezien ſtaat, dat, zonder ſterker werkzaamheid, de goede zaak niet behouden kan worden, en de Bloem der Burgers eindelyk afgemat en uitgeput, de Slagtoffers onzer wraakgierige Vyanden ſtaan te worden.

„ Deeze Commisſie zou daadlyk benoemd

XLII. BOEK. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

„ dienen te worden, en nog heden na
„ 's *Haage* te vertrekken; ten einde ge-
„ melde Commissie op morgen Rapport van
„ haare Verrigtingen ter deezer Vergadering
„ kan geeven, die als dan zodanige Reso-
„ lutien zou kunnen neemen, als de hooge
„ nood en de gevaarlyke omstandigheden
„ des Vadeslands vereischen.

„ Ter voorgemelde Commissie proponee-
„ ren wy de Benoeming van vier Heeren uit
„ en door deeze Vergadering, geadjungeerd
„ door twee presente Heeren van de *Woer-*
„ *densche* Commissie ter Expeditie van Bur-
„ ger Militaire zaaken (*)."

Raadslag hier op uitgebragt.

Onmiddelyk beraadslaagden eenige Heeren, daar toe gelast, over dit Voorstel, en kwam hun Raadslag hier op neder, — Dat geene Politieke Middelen voldoende waren, dan gepaard met eene daadlyke Werkzaamheid. —— Dat 'er twee Hoofdpunten waren, waaromtrent het begeerde Herstel zich behoorde te bepaalen.

Voor eerst; de Verdeediging, tegen Buitenlandsche Aanvallen; dan hier omtrent vonden zy zich buiten staat iets in 't midden te brengen, zonder alvoorens met kundige en eerlyke Militairen te hebben geraadpleegd.

Ten tweeden; het bewaaren van de Rust van binnen. Hier omtrent waren zy van gedagten, dat ten spoedigsten één of twee Observations Corpsen uit de Gewapende Bur-

(*) Men zie wegens de oprigting dier Commissie, onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 202.

Burgeryen dienden zamen te trekken, binnen *Holland*, voorzien van eene genoegzaame trein Artillery, en eenige Manſchap te paard. XLIX BOEK. 1787.

Verder oordeelden zy, dat de Commisſie te *Woerden* behoorde belast te worden met het geen tot het in ſtaat brengen van dit *Obſervations Legertje*, noodig was, en alle Corpſen verzogt onderwyl op te geeven hoe veel Manſchappen elk Corps, kon verſchaffen tot het daar ſtellen van 't zelve, als mede hoe veel Kanon, met het aantal Kanonniers, en hoe veel Manſchappen te paard het zy zonder, het zy met Paarden, het zy eindelyk Paarden alleen.

Wyders waren zy van gevoelen, dat de Vergadering, gelyktydig met het byeentrekken van het Corps, eene Verklaaring by den Souverain moest doen, dat zy de Verklaaring der uitgetrokkene Detachementen aanneemende en de haare maakende, om die ten uitvoer te brengen, hadt goedgevonden een *Obſervations Corps* zamen te trekken, dat geneegen was, niet alleen gepleegd Geweld te wreeken; maar ook zo veel mogelyk hetzelve te voorkomen, dat het, uit den euvelmoed, die de *Oranje-party* deedt blyken, en uit het voorneemen der goede Burgerye om deeze te beteugelen, geſchapen ſtondt, dat een Bloedbad onvermydelyk was, ten zy de Souverain, door eene kragtdaadige Adminiſtratie der Juſtitie, hetzelve voorkwam; en dat men, zo wanneer de *gewoone wegen* daar toe ongeſchikt waren, aandrong, dat de Souverain, daar toe

XLII. BOEK. 1787.

toe *buitengewoone middelen* bezigde, zelfs al was het daar toe bepaald benoemen van een Staats Commissie, bestaande uit zodanige Persoonen waar op de Natie vertrouwen stelde, met aanbod, dat het zamengetrokken Corps dienen zou om de Justitie in haare werkzaamheid kragt by te zetten. Terwyl men, by de te leurstelling bepaald was door te tasten, en de gevolgen in dit geval, liet voor rekening van hun, die hunne regtmaatige vordering hadden verydeld (*).

Hier uit ontstaat het Vliegend Legertje in *Zuidholland*. Verklaard oogmerk van 't zelve.

Ingevolge hier van geschiedden de Verklaaringen uit den boezem der Vergadering van de Gewapende Burgercorpsen voortkomende, van welke wy in het begin deezes Boeks spraaken; en lieten zy het by woorden niet berusten. — Met den aanvang van Oogstmaand, werden omstreeks *Woerden* tenten opgeslaagen, tot een *Veldleger* van gewapende Burgers, zo te Voet als te Paarde, ten getale van eenige honderd Man, voorzien van alles wat ten Veldtocht vereischt wordt, waar over de Heer A. C. Mappa, een *Delvenaar*, Commandant van het Vaderlansch Genootschap te dier Stede, het Opperbevel kreeg, by de zynen gehouden voor een Man van Moed, en in Krygskunde zeer bedreeven. „Dit Legertje zou," om de woorden te gebruiken van Wybo Fynje „voornaamlyk dienen, om de „Oproermaakers in 't oog te houden, en „te trekken daar het noodig was, om de„zelve te beteugelen, en oogenblikly te „straf-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1658. enz.

„ ſtraffen; voorts kon dit Campement die- XLII.
„ nen om de Burgercorpſen verder in den BOEK.
„ Wapenhandel, in de voor vrye Ingeze- ——
„ tenen zo hoogmoodige Krygskunde te 1787.
„ oefenen, en om den algemeenen Vyand
„ afbreuk te doen: dewyl het zodanig was
„ ingerigt, dat het oogenblikkyk trekken
„ kon, waar de nood het vorderde (*)."

Dit nieuw vreemd Vertoon, onder zo veel vreemds in den Lande, en 't geen niet weinig opziens baarde, lokte een onnoemlyk getal aanſchouweren derwaards. Het kon niet misſen veeler afkeuring in de hoogſte maate te ondergaan, en door hun gevloekt te worden: terwyl anderen 't zelve aanzagen als het eenig redmiddel in den uiterſten nood (†). — Van alles voorzien

Dit kon ſtand gebragt.

(*) *Hiſt. Courant* van 4 Aug. 1787.

(†) Schoon niet gewoon ons 't Geſchiedblad met Dichtſtukjes op te vullen, kunnen wy niet voorby eenige Dichtregels ons voorgekomen, als ter vlugt in dit Burger-camp gemaakt, aan den voet deezer bladzyde te plaatzen; zy ſlaan den toon, die toen het geheele Land doorklonk.

Aldus herleeft de roemryke Eeuw
Der eerſte onwinb're Batavieren,
ó, Holland! pronkt uw gryze Leeuw
Niet ſchoon met Burgerkrygsbanieren?
Zie hier 't oud Belgiſch Oorlogsveld!
Zie hier CIVILIS *Zoons campeeren*
Om op 't verraaderlyk geweld,
Gelyk van ouds, te triumpheeren.
Ruk aan, Landsaterling! ruk aan,
Kom met uw ſtugge Oranjebenden
Beproef hoe Burgerdrommen ſlaan,
En Beulen na den afgrond zenden.

of

XLII. BOEK. 1787.

zien brak het omtrent het midden van Oogstmaand uit de nabuurschap van *Woerden* op, verzekerd van onder den weg niet weinig versterkt te zullen worden, gelyk met de daad geschiedde.

Voorstel tot een Vliegend Legertje in *Noordholland*.

Welhaast verspreidde zich, toen dit Burger-Legertje omstreeks *Woerden*, in *Hollandsch* Zuiderdeel, zamentrok, een gerugt, dat men ook, in het Noordendeel, een dergelyke Burgermagt tot stand zou brengen. Een gerugt niet van grond ontbloot. De Secretaris van hun Ed. Mog. Gecommitteerde Raaden in het Noorderkwartier, B. Blok, gaf hun te kennen den aanzoek hem gedaan, door verscheide Vrienden des Vaderlands om een Corps Gewapende Burger-militie, zamengesteld uit de Schutteryen en Genootschappen, in *Noordholland* byeen te brengen; dat hy zich verpligt vondt hier van de weete te doen aan hun Ed. Mog. met verzoek om hun inzien van deeze zaake te verneemen. Men vondt goed alvorens hier omtrent iets te bepaalen de Heeren Klosk, Verschuer, Mede-Broeders in den Raade, benevens den Secretaris Blok, te verzoeken, eene zamenroeping te doen van alle de Schutteryen en

Of wagt ge eerst vreemde Soudeniers?
ô, Laffe! steunt ge op hulpvermogen?
't Is wel: de moed des Bataviers
Zdet ook dien Vyand onder de oogen
Vermeetle! sidder daar ge ons dreigt
Nu Mappa's *Vaanen zich vereenen,*
Weet dat de dag ten avond neigt
Waarop uw Zon heeft uitgeschenen!

en Genootschappen in het Noorderkwartier, of eenige Leden van dezelve, om onderling te overleggen welke de beste middelen waren tot Heil van het Vaderland, en behoudenis der Rust „welker stoering," gelyk zy zich uitdrukten, „ het eenig overgebleeven Plegtanker scheen te zyn van „ de Party, die alles toebragt om den val „ van haar eigen Vaderland te overhaasten."

XLII. BOEK. 1787.

Deeze Schutteryen en gewestigde Genootschappen werden, dienswelgens beschreeven, om, tegen den 6den van Oogstmaand één of meer Afgevaardigden na *Hoorn* te zenden, waar de Zamenkomst in een der vertrekken van het Logement van hun Ed. Gr. Mog. stondt gehouden te worden. By de even opgenoemde Heeren uit hun Ed. Mog. vervoegden zich de Afgevaardigden uit de Schutteryen te *Alkmaar*, *Purmerende*, *Kastrikum* en *Oostzaan*, en uit de Genootschappen te *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Purmerend*, *Oostzaandam*, *'t Kalf*, *Westzaandam*, *Wormer*, *Wormerveer*, *Zaandyk*, *de Kwog*, *Westzaanen*, *Westzaanen aan den Overzaan*, *Hoogkarspel*, *Andyk*, *Buiksloot*, *Nieuwendam* en *Wink*.

Vergadering daar toe betrekkelyk gehouden.

Het voorstel tot de Oprigting van een Burgercorps door den Secretaris Blok gedaan, werdt, gelyk wel te denken was, met groetige ooren aangehoord, en met vuurige harten omhelsd, door de Afgevaardigden, die meest allen, met hunne Manschappen, te meermaalen na *Woerden* en *Utrecht* uitgetrokken geweest waren, eenpaarig na-

men

XLIII. BOEK. men zy aan zulk een Gewapend Corps op te rigten.

1787. Uit de Afgevaardigden benoemde men onmiddelyk eene Commissie (*), waar aan de volvoering van dit Plan werd aanbevolen, met volmagt om van hun Ed. Mog. de noodige Patenten tot Aanmarsch te verzoeken, als mede, voor eerst, twee Veldstukjes met derzelver toebehooren en Ammunitie van Oorlog; met toezegging dat zy zich, ten allen tyde, op vordering van hun Ed. Mog. zouden laaten gebruiken, tot stuiting van alle Oproerige Beweegingen in het *Noorderkwartier*. Ook werd de Secretaris BLOK gevolmagtigd om, by afweezigheid van hun Ed. Mogenden, de noodige Patenten na Plaatzen ten Plattenlande af te geeven, als mede de twee toegestaane Veldstukjes, met derzelver benoodigdheden.

Commissie ter uitvoeringe van dit Plan benoemd.

Door Gecom- Gemelde Commissie haar eerste Vergade-

(*) Deeze Commissie bestondt uit M. J. H. VAN STRAALEN, wegens *Hoorn*; R. RUURDSEN, wegens *Enkhuizen*; A. LUGTIGH, wegens *Purmerende*; C. DUYN, wegens *Westzaandam*; C. AALSMEER, wegens *Wormermeer*; Mr C. SOMEREL, wegens *Oosthuizen*. Tot Secretaris der Commissie werd aangesteld Mr. J. NUHOUT VAN DER VEEN uit *Kastrikum*. Aan de Commissie te *Woerden ter Expeditie der Burger-Militaire zaaken*, werd voor haare Vacatien vier Guldens daags betaald. Men bragt in overweeging of aan deeze Commissie in het *Noorderkwartier* niet een gelyk Daggeld moest gegeeven worden, en dat behalven alle buitengewoone kosten: de Commissie nam dit aan; schoon dezelve betuigen kon daar van niets genooten te hebben.

dering te *Hoorn* op den *Doele* houdende, ſtelde vast by hun Ed. Mog. te onderzoeken, of die deeze Commisſie, volkomen als een Commisſie der Gewapende Burgercorps erkenden, en inſtonden voor alle Kosten en Gevolgen, welke door dezelve en de uittrekkende Manſchappen, ter bewaaring van de Rust en Veiligheid, zouden gemaakt worden; bepaalende verder de Stad *Purmerende* tot derzelver Reſidentie Plaats, om daar beſchreeven te kunnen worden. Kort daar op kreeg de Commisſie berigt, dat Heeren Gecommitteerde Raaden van het Noorderkwartier volkomen de *Qualiteit* deezer Commisſie en derzelver *Exiſtentie*, welke zy mede hadden helpen bewerken, goedkeurden, en kreeg dezelve den Tytel van *Commisſie der Gewapende Burgercorps ter Expeditie der Militaire zaaken in Noordholland.* Men bepaalde de Soldy of het Weekgeld der uittrekkende Manſchappen voor ieder op zes Guldens in de week, en dat de Officieren, een gelyk Salaris zouden ontvangen als in het *Zuiderkwartier* gegeeven werd. Gecommitteerde Raaden ſtonden voor de noodige Gelden in, dezelve konden te *Hoorn*, of elders, naar goedvinden, ontvangen worden.

XLII. BOEK. 1787. mitteerde Raade van het Noorderkwartier erkend.

Het Defenſieweezen te *Amſterdam* boodt der Commisſie twintig of dertig Kanonniers aan; en de Secretaris BLOK nog vier Veldſtukjes uit het Magazyn te *Hoorn*: ook nam deeze Heer op zich van het Defenſieweezen te *Amſterdam* de noodige Ruitery en vyf-en twintig Kanonniers te zullen verzoe-

Door het Defenſieweezen te *Amſterdam* onderſteund. Sterktte

XLII. BOEK. 1787. van 't zelve.

zoeken. Het Bevel over het geheele Corps, op Patent in de *Streek* gelegerd, werd aan den Heer SWART, Adjudant Generaal der Burgercorps in *Zuidholland* opgedraagen, en door hem aanvaard. Dit Burger Legertje beſtondt uit 21 Man te Paard, 19 Kanonniers, 225 Schutters, 40 Officieren, 7 Tamboers, 5 Pypers, in 't geheel 317 Mannen (*).

Van de verrigtingen deezer *Vliegende Legertjes*, zo in *Zuid-* als in *Noordholland*, zullen wy ſpreeken, als onze Geſchiedenis gevorderd is tot de beſchryving der meer plaatslyke Gebeurtenisſen. Het deswegen opgetekende, te deezer plaatze, keurden wy noodig om een volledig verſlag te geeven van de Middelen in *Holland* aangewend, om de dus verre boven dryvende Party, die geſchaapen ſcheen eerlang het onderſpit te zullen moeten delven, in ſtand te houden, en, ware het mogelyk, de Zegenpraal te bezorgen. — Eene Zegenpraal die aan dezelve ontſtondt, door het invoeren eener Buitenlandſche Gewapende Magt, van welker beſtemming en daaden, wy nu het Verhaal moeten voortzetten.

Gerugten van

De Koning van *Pruiſſen*, die zo ſterke Eiſchen

(*) *Reſol van Holl.* 15 Febr. 1788. Een Extract deezer Reſolutien hunner Ed. Gr. Mog. nopens het Rapport van hunne Gecommitteerde Raaden in het Noorderkwartier, over het verrigte by dat Collegie, ten aanzien eener Defenſie deezer Provincie te Water en te Lande, met alle de daar toe behoorende Bylagen, vindt men in de *Verzameling* by CHALMOT V. D. bl. 1. *enz.*

Eischen gedaan hadt, en aan welker voldoening men in *Holland* zich zo zeer huiverig betoonde (*), maakte, naar luid der inkomende Loopmaaren, in Hooimaand allen toestel om eene Krygsmagt te Velde, en dezelve op de Grenzen van dit Gemeenebest te brengen. *Kleef*, *Emmerik* en *Goch* stonden deeze Krygsluiden te ontvangen. By de twee laatstgemelde Steden werden Legerplaatzen afgestooken. Alle *Hollandsche* Schepen te *Wezel* werden in beslag genomen, om tot het vervoeren van Krygsvoorraad gebruikt te worden. Men deedt daar omstreeks eene opneeming van den voorraad van Tarw, Rogge, Gerst, Haver, Hooi en Stroo. De Landlieden in het *Kleefsche* ontvingen bevel om alle hunne Paarden na *Kleef* te brengen; ten einde daar uit de Paarden tot het vervoeren der Artillery te kiezen. Men begrootte het getal der tot deezen Tocht bestemde Manschappen op tusschen de 50 en 60,000 Man. Onophoudelyk was het zenden van Postboden uit *Berlyn* na *Frankryk*, na *Nymegen*, na *'s Gravenhaage* en *Engeland*.

XLII. BOEK. 1787. Toebereidzels des Konings van *Pruisfen* op de Grenzen.

Die zelfde Tydingen spraaken van Raadsvergaderingen in *Engeland* gehouden over deeze zaak, en het afvaardigen van Postboden na *Berlyn* en *Versailles*. Zy verzekerden, dat de Staatsdienaars ten Hove van *St. James* beslooten hadden den Stadhouder in alle zyne Regten en Waardigheden te handhaaven, als mede van een aangegaan Be-

Tydingen van *Engelands* zamenwerking met *Pruisfen*.

(*) Zie hier boven bl. 101. *en.*

XLII. BOEK. —— 1787.

Beſchadigend en Verdeedigend Verbond tusſchen zyne *Groot-Britanniſche* en *Pruisſiſche* Majeſteit; dat *Engeland*, indien *Frankryk* een Leger ten byſtand van *Holland* zamenbragt, terſtond eene Vloot van vyf en dertig Oorlogſchepen in zee zou zenden: dat zyne *Keizerlyke* Majeſteit zich met de zaaken van *Holland* niet zou bemoeijen, maar aan den Koning van *Pruisſen* overlaaten (*).

De *Patriotten* vleijen zich met *Franſche* Hulp.

Alle deeze Tydingen werden door de *Patriotten* in den wind geſlagen, en de Dagpapieren, van dien kant geſchreeven, behelsden gerustſtellingen en verzekeringen van *Franſche* Hulpe (†).

Verklaaring van wegen den Koning van *Pruisſen*.

Desniettegenſtaande werden de verzekeringen, wegens het misnoegen zyner *Pruisſiſche* Majeſteit, en diens oogmerk om 't zelve met de daad te toonen, ſterker en bekommerlyker. Der Staaten Gezant aan het Hof

(*) Hoe veel deels *Engeland* nam in het herſtellen des Stadhouders en de gereedheid om *Pruisſen* te helpen, als mede om *Frankryk*, indien het tegen *Pruisſen* zich aangordde, tegen te ſtaan, bleek naderhand ten vollen, uit de Verklaaring van den Markgraaf van CHARMARTEN, *Engelſchen* Afgezant by het *Corps Diplomatique* te *Keulen* gevestigd; als mede uit den Brief van Lord TORRINGTON, Gezant van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit aan het Hof te *Brusſel*, geſchreeven aan den Graaf DE MURRAY, Luitenant Gouverneur en Capitein Generaal in de *Oostenrykſche Nederlanden*, en eindelyk uit het ſchryven onzer Gezanten in *Frankryk* aan den Griffier der Algemeene Staaten. Zie *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5142. en 5143. 5145.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 204. en hier boven bl. 106. *enz.*

Hof van *Berlyn*, de Baron VAN RHEEDE, by 's Konings Staatsdienaar den Graave VAN FINCKENSTEIN verzogt, ontving van deezen de Verklaaring, „ dat de Koning, zyn „ Meester, zich genoodzaakt zag, wegens „ de onregtmaatige Handelwys der Pro „ vincien *Holland*, *Overyssel* en *Gronin-* „ *gen*, tegen zyne zo nabeſtaande Bloed- „ vrienden, den Erfſtadhouder en deszelfs „ Gemalinne, Troepen te laaten marcheeren. „ De Koning hadt alle middelen aange- „ wend om de zo zeer verblinde Staaten te „ toonen, dat hunne waare Grootheid in „ het behoud der Conſtitutie beſtondt, „ zulks toonden de door den Minister „ Graave VAN GOERTZ, verhandelde Ac- „ ten. —— De vier overige Provincien „ hadden zulks erkend, en met toeſtem- „ ming van deezen hadt de Koning dat „ Beſluit genomen, als het laatſte en eenig- „ ſte middel, om de Orde weder te her- „ ſtellen. De zo zeer verdwaalde Staaten „ mogten nu nog overlegging wat zy dee- „ den, en geen geloof ſlaan aan hun „ welke hun eene andere Hulpe voor oogen „ ſtelden. Hy Heer Gezant, geliefde dit „ alles zyne Souverain te melden, en te- „ vens dat de Koning niet zou ophouden, „ een getrouwe vriend te blyven van de „ Algemeene Staaten."

XLII. BOEK. 1787. —— aan den Gezants RHEEDE.

Aan den *Oostenryksschen* Gezant, Vorst REUSZ, gaf gemelde Staatsdienaar VAN FINCKENSTEIN, kennis van deezen ſtap zyns Konings, met de volgende bewoordingen. „ De verzekering, welke de Koning van „ 's Kei-

De *Oostenryksche* Gezant te *Berlyn* des verſtendigd.

XLII. BOEK. 1787.

„'s Keizers vriendſchap heeft, doet hoo-
„pen, dat ook deeze ſtap geene verande-
„ring zal maaken. Verre van loſſpraaken
„is het te bekend, dat uwe verheevene
„Monarch een vyand van zodanige Onge-
„regtigheden is, die door de Staaten van
„*Holland* tegen het Erfſtadhouderlyk Huis
„gepleegd worden" — Deeze gaf hier op te houden; „dat hy reeds, op Order van
„zyn Hof, zyne Excellentie hadt moeten
„verklaaren, dat zyn Monarch niets meer
„wenschte dan te kunnen bewyzen, hoe
„aangenaam de goede verſtandhouding met
„het *Pruisſiſche* Hof Hem was. Hy hoop-
„te, dat de gelegenheid, welke zich thans
„opdeedt, en die de grootſte Billykheid en
„Geregtigheids liefde regtvaardigde, de
„goede geneigdheid van zyn Hof jegens
„het *Pruisſiſche* in een helder daglicht zou
„ſtellen."

Als mede de *Franſche* Zaakbezorger te dien Hove,

Ten zelfden dage vervoegde zich de Graaf VAN FINCKENSTEIN tot den *Franſchen Chargé d'Affaires*, by afweezigheid van den Gezant, met opening van dit oogmerk zyns Konings 'er byvoegende; „hoe de
„Koning, zyn Meester, zeker geloofde,
„dat juist de hardnekkigheid der Staaten
„van *Holland* en hunne Medegenooten,
„daar door onderhouden en nog meer aan-
„gevuurd was geworden, dat kwalykge-
„zinde Lieden hun een wenk van de Hulp
„eener Buitenlandſche Mogenheid gegee-
„ven hadden. De Koning, zyn Meester,
„kon zich niet voorſtellen, dat in *Europa*
„één Mogenheid zou gevonden worden,
„die

„ die den onregtmaatigen ſtap der oproerige „ Staaten goed kon keuren." —— Deeze Zaakbezorger, en de *Oostenrykſchen* Afgezant vaardigden, dien eigen dag, Booden aan hunne Hoven af, met verſlag deezer gedaane verklaaringen van wegen zyne *Pruisſiſche* Majeſteit (*). XLII. BOEK. —— 1787.

Met het verſtendigen van den daadlyken Aantocht der *Pruisſiſche* Benden, verflauwden de gerugten, welke men hadt laaten loopen, wegens toebereidzelen te Lande, van *Frankryk*, als mede van de Vloot, die te *Brest* ſtondt uitgerust te worden, om *Engeland*, zo 't zelve in den zin hadt de oogmerken van *Pruiſſen* te onderſteunen, op Zee in bedwang te houden. De gerugten van *Franſche* Hulp te Land en te Water verflauwden.

Welhaast vernam men, met volle zekerheid, dat de Hertog van *Brunswyk*, Koninglyk Veldmarſchalk, het aangeboode Opperbevel over het Leger, 't welk na onze Grenzen trok, op zich genomen hadt, en kreeg naarigt van de Krygsmagt beſtemd om, tegen het einde van Oogstmaand, te *Rees*, *Kalkar*, *Emmerik*, en in het *Kleefſche*, te moeten verzamelen. Het getal ſchoot verre te kort by de eerſte opgave, en beſtondt te zamen genomen uit drie en twintig Bataillons Voet- en vyf en twintig Esquadrons Paarden-volk, of 19000 Man, behalven de Kanonniers en Jaagers te voet (†). Daadlyke verzameling eener Krygsmagt onder de Hertog VAN BRUNSWYK.

Met den aanvang van Oogstmaad kwam de De Hertog VAN

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1787. bl. 3107.

(†) Volgens de Opgave van F. P. VAN PFAU, in zyne *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruisſen in Holland.* Te Amſt. by W. HOLTROP. bl. 2.

XLII. BOEK. 1787. BRUNSWYK vervoegt zich na *Nymegen*.

de Hertog VAN BRUNSWYK by de Krygsmagt, over welke hem het Opperbevelhebberſchap was opgedraagen, en wenschte, by voorraad, de Officieren, die onder Hem zouden dienen, „ geluk met de Lau„ rieren, welke zy gingen plukken!" Onmiddelyk na zyne aankomst viel de Jaardag in van haare Koninglyke Hoogheid, de zevende van Oogstmaand. Op deezen was het te wagten, dat het Stadhouderlyk Hof, thans te *Nymegen*, vol zou weezen van Staats- en Krygsperſoonen om hunne opwaging te maaken, 't welk hem gelegenheid zou verſchaffen met deeze te ſpreeken, en uit hun veele naarigten te bekomen, welke hem in den Veldtocht, dien hy vaſtſtelde dat ondernomen zou worden, te ſtade konden komen. — *Holland* was hem niet onbekend; hy hadt 'er onderſcheide reizen in gedaan. De Geſchiedenis der Veldtochten van Koning LODEWYK DEN XIV. hadt in die reizen, zyne nieuwsgierigheid opgewekt, en zyne aandagt meer byzonder gevestigd op die ſtreeken, waar de *Franſchen*, in de voorgaande Eeuw, zo veele hinderpaalen ontmoet hadden. Doch, zo onverwagt opgeroepen om een Krygstocht in dien oord te doen, wenschte hy nadere kundigheden deswegen en omtrent andere zaaken te bekomen. Hy beſloot daarom, met 's Konings goedvinden, eene keer na *Nymegen*, op den gemelden dag, te doen, en volvoerde zulks na den Prins van *Oranje* en diens Gemalinne des verwittigd te hebben.

Nie-

CAREL WILLEM FERDINAND,
HERTOG VAN BRUNSWYK
EN LUNENBURG.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

Niemand twyfelt aan 't genoegen, waar mede hy ontvangen werd door de Vorstlyke Perſoonen, die in hem hunnen Verloſer aanſchouwden, en 't Hoofd eens Legers, ten hunnen behoeve, in aantocht. In zyne verwagting vondt hy zich niet bedroogen. Ten Hove was een aantal Staats- en Krygslieden, uit welken hy berigten ontving, wegens den ſtaat van *Holland*, van *Utrecht*, van de ontwerpen der *Patrioten*, en de geſteltenis van het Leger te *Zeist*. XLII. BOEK. 1787. Doet er veele kundigheden op.

De Berigten kwamen alle daar in overeen, dat zy den uitſlag van den Veldtocht en den toeſtand des Stadhouders als zeer gevaarlyk voorſtellen. Men verzekerde den onderzoekenden Hertog, dat de *Patrioten* niets verwaarloosden om hun doel te beſchieten; dat zy meester waren van alle ſterke Plaatzen van *Holland*; dat *Utrecht* verſterkt was, dat zy, de Sluizen in hunne magt hebbende, de aannaderende Benden, aan drie onderſcheidene Overſtroomingen konden blootſtellen. — Om te zekerder te gaan vervoegde de Hertog zich tot den Heer DU MOULIN, wiens post en lange ervaarenis hem eene volkomene kennis ſchonk van de Verdeedig-middelen in *Holland* voorhanden, en de geſteldheid der Veſtingwerken, als mede tot andere Officieren, en Edellieden wier Goederen aan *Holland* grensden, die Land, Wegen, Sluizen en Sterktens kenden. Allen verzekerden zy hem, dat de *Patrioten* alle voorzorgen gebruikten, en beſlooten hadden tot op het uiterſte alles te verdeedigen: dat hun niet ontbrak aan bekwaa- Hoe men hem den ſtaat der *Patrioten* afbeeldde.

XLII. BOEK. 1787.

kwaame Hoofden; de Rhyngraaf VAN SALM bezat hun ganſche vertrouwen; de Commiſſie van *Woerden* hielp met al haar vermogen; met ſpaarde geen Geld; het getal der Gewapende Burgeren vermeerderde van dag tot dag; de Rhyngraaf hadt geregelde Bataillons, aangevoerd door bekwaame Officieren, van welken men een moedigen wederſtand mogt verwagten; *Frankryk* hadt goede Ingenieurs, Kanonniers, Artillery Officieren bezorgd, en voer daar mede voort; der verſterkte Plaatzen ontbrak het noch aan Geſchut, noch aan Krygs- noch aan Mond-behoeften: en kon men deeze verſterkte welvoorziene Plaatzen niet naderen dan langs enge wegen, bezet met Manſchap, en op verſcheide plaatſen doorſneeden en onbruikbaar gemaakt.

Hoe dien des Stadhouderlyken Aanhangs.

By deeze Schildery van den geduchten ſtaat der *Patriotten* ſtak zeer af, die men hem ophing van dien der Stadhouderlyke Partye. Men verzekerde den Hertog van alle kanten, dat het onmogelyk was in *Holland* en *Utrecht* het getal haarer Aanhangers te bepaalen, en 'er ſtaat op te maaken. 't Scheen, gaf men hem te verſtaan, dat hunne getrouwheid afhing of van 't voordeel, of van 't gevaar, 't geen zy zagen in 't kiezen van een Party. Daarenboven was de geheele Uitvoerende Magt in handen der *Patriotten*, en de *Stadhouders-gezinden*, die het onderſpit delfden, durfden hunne gevoelens niet openbaaren, of volgens dezelve handelen. — Te vergeefsch hadt de Hertog zich gevleid met het denkbeeld,

beeld, dat de Krygsmagt te *Zeist* verzameld deezer onderliggende Party nieuwen moed zou hebben gegeeven. Men onderrigte hem, dat dit Krygsvolk aan alles gebrek hadt, aan Paarden voor de Stukken, aan Krygsbehoeftens, aan een voldoend getal Kardoezen; dat men in het Kamp, uit gebrek aan eene Veld-bakkery, van de hand in de tand leefde; dat de noodzaaklykheid om alle dagen na de omliggende Dorpen te zenden, om 'er Brood te zoeken, de Bataillons en Esquadrons, behalven zulks reeds onvoltallig genoeg, nog meer verzwakte; dat het, eindelyk te vreezen was, dat deeze ganſche Krygshoop geſlaagen en verſtrooid zou worden, zo dra de Rhyngraaf VAN SALM goed mogt vinden uit *Utrecht* te trekken en den aanval te waagen. —— Men was, daarenboven niet agterlyk met den Hertog te verſtaan te geeven, hoe veel vertrouwen de *Patriotten* op de daadlyke Hulpe van *Frankryk* ſtelden, als hun volmondig toegezegd, indien eenige vreemde Mogenheid iets tegen hun ondernaame; en hoe zy lieten verluiden, dat het den Hove van *Verſailles* ſlegts eenige weinige woorden behoefde te kosten, om den Koning van *Pruiſſen* van plan te doen veranderen. XLII. BOEK. —— 1787.

Schoon de Hertog, alles wat hem werd voorgehouden, niet voor even goede munt hielde, gelyk het waarlyk niet was, deedt hy zo veele kundigheden op, dat hy over deeze reis na *Nymegen* wel te vrede, en in zyn ſchik was, met den Prins en de Prinſes van

XLII. BOEK. van ORANJE; in zekere maate den toekomenden gang der zaaken afgeſprooken te hebben.

1787. Wat de Hertog den Koning over den ſtaat der zaaken ſchryft.

Dat alle deeze berigten hem niet veel moeds gaven, of den bedoelden Inval als eene kleinigheid deeden voorkomen, bleek uit zyn ſchryven aan den Koning: waar in hy ſprak van de ſterkte der *Patriottiſche* Party; van de zwakheid des Legers by *Zeist*; van de Plaatzen, welke de *Patriotten* in handen hadden, en boven alles van het vermogen der Onderwaterzettingen, door Sluizen, die in hunne magt waren, of welke zy nog zogten te vermeesteren; van de aanſtalte, die zy ter moedige verdeediging maakten; en de hulpe hun reeds toegebragt door eene groote Mogenheid, met hun te voorzien van goede Officieren, uitmuntende Ingenieurs, en bekwaame Kanonniers, geſchikt om, binnen korten tyd, de tegenweer gedugt te maaken.

Plan des Veldtochts den Koning gezonden.

Overeenkomſtig hier mede was het Plan des Veldtochts, door den Hertog aan den Koning opgegeeven, om de aandagt der geenen, die zich gereed maakten om de Intreede in *Holland* af te weeren, te verdeelen, door hun, van verſcheide kanten, aan te vallen; en in drie onderſcheidene kolommen aan te rukken; waar van hy de verdeeling des Krygsvolks opgaf, en den weg, welken ieder derzelven zou neemen, afbaakende. Eene Kaart, op welke dit Plan van Krygsverrigtingen afgetekend ſtondt, met andere byzonderheden, om de onderneeming wel te doen ſlaagen, ſchikte hy den Koning toe.

In

In de verwagting dat dit Plan, althans in het hoofdzaaklyke, de goedkeuring van zyne Majeſteit zou weg draagen, nam de Hertog alle maatregels noodig om het werkſtellig te maaken, zo ras de Koning het volvoeren zou bevelen. De Magazynen, te *Emmerik*, *Kalkar* en *Kleef*, werden ryklyk voorzien. Men vervaardigde een Schipbrug om de Rivieren over te trekken; verzamelde Vaartuigen, zo om Krygsvolk over te ſcheepen, als tot het overvoeren van Leevensmiddelen. Vervoerbaare Hospitaalen, die het Leger te water konden volgen, werden in acht Vaartuigen gereed gemaakt. XLII. BOEK. 1787. Toebereidzels ten Veldtocht.

De mogelykheid, dat de *Franſchen* iets mogten ondereeemen tegen het Hertogdom *Kleef*; het Hulpleger, waar van men zo veel ſprak, en, zo men wilde, het Plan gereed lag, deedt den Hertog een waakend oog houden op de minſte beweegingen der *Franſchen*. Waakzaam tegen *Frankryk*.

By de reeds ingewonne Berigten poogde de Hertog nog onderſcheidener kundſchap op te doen van de Wegen, welke hy moest doortrekken, en de Plaatzen, waar zyn Krygsvolk, van tyd tot tyd, ten voordeeligſte, kon legeren. Hy beval vier Officieren van den Generaal Staf, en den Ingenieur Major VAN SCHÖLER, zich na *Nymegen* en *Arnhem* te begeeven, en van daar, langs onderſcheidene wegen, de ganſche ſtreek, tot aan de Grenzen van *Holland*, op te neemen. De Hertog belaste die Officieren met eenen Brief voor haare Kon. Hoogh. Deeze ontving die Uitgezondene te *Nymegen*, Zendt Officieren uit om verkenningen van de Wegen op te doen.

en

XXI. en stelde hun een Brief ter hand voor den
POEK. *Hollandschen* Oversten BENTINCK te *Arnhem*, waar in zy hem beval, uit al zyn
1787. vermogen, de oogmerken der *Pruissische* Officieren te begunstigen, en hun van *Hollandsche* Officieren te doen vergezellen. De Graaf BENTINCK geleide, in eigen Persoon, den Capitein MASSENBACH na *Zeist*. De Ingenieur Majoor van SCHÖLER ging, vergezeld van den Capitein D'ANKERS en den Luitenant VAN OOSTE, de wegen bezigtigen langs beide de Oevers van de *Waal*, na den kant in de *Vaart*. De Collonel van PFAU en de Major GOETZE, begaven zich na *Amersfoort*, voorzien van eenen Brief aan den *Hollandschen* Generaal VAN DOPF, waar in de Collonel BENTINCK hem verstendigde van de bedoeling dier Officieren, met verzoek, om 'er den Stadhouder van te onderrigten, en hun te helpen.

Hulpe hun geboden.

Zyne Hoogheid hadt de aankomst der *Pruissische* Officieren niet vernomen of hy deedt deezen by zich komen, en hun verslag van de gesteldheid der zaaken; wees hun aan wat hy oordeelde dat hunne opmerking verdiende, en beval den Generaal VAN DOPF, en diens Zoon, den Luitenant Collonel, hun den omtrek van *Amersfoort* te wyzen, den weg van *Naarden* na *Soestdyk* te toonen, en hun na *Zeist* te brengen. VAN SCHÖLER en MASSENBACH, hier by deeze Medeafgevaardigden gekomen zynde, gingen zy te gader het Leger te *Zeist* bezoeken. Zy konden, gelyk men van de *Pruissische* zyde verzekert, niet ontveinzen, dat dit

dit Leger geenen zo voordeeligen ſtand genomen hadt, als het oogmerk der Veldlegering ſcheen te vorderen; doch gaven zy de ſchuld hier van niet aan de bevelvoerenden Generaal VAN MONSTER; doch ſchreeven zulks toe aan de *Prinsgezinden* in 't *Sticht*, die aangedrongen hadden op deezen ſtand, aan de zaak des Stadhouders wel nadeelig; maar die hunne Landwooningen dekte. XLII. BOEK. —— 1787.

Door zyne Officieren hadt de Hertog alleen de Wegen doen opneemen, die na *Weesp* en *Naarden*, en die aan de andere zyde van de *Nieuwerſluis*, na 't hart van *Holland* liepen. Om zyne waare oogmerken te bedekken, of althans de *Patriotten* in onzekerheid te laaten, geliet hy zich met geen belang te ſtellen in de kennis van de Wegen en de Vestingwerken langs de *Lek*. 't Scheen allenhalven of men het op 't *Gooiland* gemunt hadt. Dan de Oevers van de *Lek* en de *Waal* werden, ſchoon op eene bedekter wyze, even zorgvuldig waargenomen. Het gaande blyven der Onderhandelingen tuſſchen *Pruiſen* en *Holland* maakte het menigvuldig zenden van Couriers onvermydelyk. Hier van bediende zich de Hertog. Zyn tweeden Adjudant, Capitein VAN KLEIST na *'s Gravenhaage* zendende met Brieven voor den *Pruiſiſchen* Staatsdienaar, kreeg deeze last den weg over *Nymegen* en *Wyk by Duurſtede* te neemen, de Vaart by *Schoonhoven* en het Diep te *Kapellen* over te gaan, zich van daar na *'s Gravenhaage* te begeeven, en over *Krimpen*, de *Alblasſerwaart*, *Nieuw-*

Doet ook andere toegangen neemen.

XLII. BOEK. 1787.

Nieuwpoort, *Ameiden*, *Vianen*, *Leerdam*; *Asperen*, en langs de *Linge*, over *Thiel* te rug te keeren, met oogmerk om die ganſche ſtreek op te neemen, en te onderzoeken of 'er Wegen waren, waar men met Kolommen kon aantrekken. VAN KLEIST deedt op deezen tocht, zonder eenige overhaasting, de aangelegenſte kundigheden op. Aan den eenen kant het doel van de werken der *Patriotten* ziende, en aan den anderen kant de middelen, welke men daar tegen kon ſtellen, beraamende. Reeds ontvangene tydingen verſterkte hy, met berigt, dat de *Patriotten* deeze geheele ſtreek verſterkt, en *Gornichem* in ſtaat van tegenweer geſteld hadden. Een onderrigt voor den Hertog van veel belangs; naardemaal zo de Werken van *Gornichem* en de *Vaart* wel verdeedigd, en de Sluizen tuſchen die twee Plaatzen open gezet wierden, het den *Pruiſſen* onmogelyk zou vallen in dit vlakke land in te dringen.

Desgelyks hadden de op kennisneeming uitgezondene Officieren zich van de Magt des Rhyngraafs VAN SALM, van den weerbaaren Staat van *Utrecht*, van de daar omſtreeks leggende Oorden, de Waterwerken, en aangewende Verdeedigmiddelen, doen onderrigten. —— In een Mondgeſprek met Mevrouwe de Prinſeſſe te *Kleef* hervatte de Hertog de raadpleegingen te *Nymegen* begonnen, en kwam men daar overeen, in eene ſchikking van het Krygsvolk des Stadhouders, om de inkomst aan het *Pruiſſiſche* in *Gelderland* vry te laaten.

Hol-

Hollands bodem, waar op het eigenlyk gemunt was, als wegens de Aanhouding haarer Koninglyke Hoogheid, en het weigeren der gevorderde Voldoening, ſtrafwaardig gekeurd, kon men niet betreeden, zonder over het Grondgebied van *Gelderland* en *Utrecht* te gaan. Met de Staaten deezer beide Gewesten, die in dezer voege het tooneel des Oorlogs ſtonden te worden, moest men handelen, en dezelve overhaalen om zich naar de oogmerken van het *Berlynſche* Hof te ſchikken, ſchoon dit eenigen tyd vorderde hadt het niet veel moeite in. —— Staaten van *Gelderland* vonden goed, uit hoofde van den aantocht des *Pruiſiſchen* Krygsvolks, welke zomtyds onverwagt hun overvallen, en geen tyd tot de byeenroeping der Staaten zou overlaaten, de Gelastigden tot de Onderhandelingen, met de Gelastigden van de Staaten des Lands van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd, te magtigen de noodige voorzieningen te doen, waar door alle hinder dien aangaande weggeruimd en het noodige werkſtellig gemaakt zou kunnen worden. XLII. BOEK. —— 1787. Schikking met *Gelderland* en *Utrecht* gemaakt; ten aanziene der *Pruiſiſche* Beneden.

Onder het beraamen van dit alles, ſpaarde de Hertog geen geld om verwittigd te worden van alles wat 'er in *Holland* omging; en ontbrak het, behalven dit, niet aan Lieden, die, uit eigen beweeging, hem naauwkeurige onderrigtingen gaven van de oogmerken der *Patriotten*, van hunne vrees en hoope. De Krygsmagt tot den Tocht beſtemd werd allengskens voltallig, en niets tot het openen en regelen van den Het Krygsvolk in beweeging, en op de Grenzen gebragt.

XLII. BOEK. 1787.

Veldtocht bleef agterwege: ook bragt men het Krygsvolk in beweeging om ze tot de Grenzen van het Gemeenebest te brengen, en daar digter in een te sluiten.

Komst der *Pruisen* in *Gelderland.*

Vrees voor het vertraagen van het openen van den Veldtocht, en dat, terwyl men op den onzekeren uitslag der Onderhandelingen wagtte, de *Patriotten* het plan der Onderwaterzettinge zouden volvoeren, bewoog den Hertog, een stap verder te doen, en op *Geldersch* Grondgebied den voet te zetten. In drie Afdeelingen kwam dezelve in *Gelderland;* de eerste en tweede toogen by *Westervoord* over den *Yssel*, en betrokken eene Legerplaats by *Arnhem*, de derde Afdeeling geleidde den Hertog zelve na *Nymegen*, en legerde zich, de *Waal* overtrekkende, by *Lent.* In het doortrekken van *Nymegen* verlustigde zich het oog van haare Koninglyke Hoogheid, van haare Staatdames, en veele Heeren tot haar Hof en Party behoorende, nevens eene ontelbaare menigte Aanschouwers, met het gezigt der *Pruisische* Krygsbenden, gereed om Staaten van *Holland* de verzogte, maar geweigerde voldoening, te doen verschaffen. Terwyl en daar, en te *Arnhem*, veelen, die daags te vooren den Aantocht der *Pruisen* na *Holland* nog in twyfel getrokken, en des groote weddingschappen gedaan hadden, met neergeslaagene oogen en beklemde harten, dit vreemde Krygsgewoel zagen (*).

De

(*) Deeze byzonderheden hebben wy meest ont-

De Hertog van *Brunswyk* ſteeg te *Nymegen* af, en vervoegde zich by Mevrouw de Prinſesſe. Hier geſchiedde eene laatſte pooging om den Intocht in *Holland*, ware het mogelyk, te weeren. — De Heer MANDRILLON, dien wy reeds meermaalen, aantroffen als een Man, die de rol van Middelaar ſpeelde (*), hadt, in eene geheime zamenkomst in *'s Gravenhaage*, met eenige voornaame Staatsleden van *Holland*, in gevolge des verzoeks van één hunner derwaards gegaan, op zich genomen, zo ras mogelyk, na *Kleef* te trekken, waar zich toen de Hertog bevondt, om, indien hy konde, de rampen eens Oorlogs, die onvermydelyk ſcheen, af te wenden; en zyne reis tot *Berlyn* voorttezetten, indien hy by het Opperhoofd der op onze Grenzen gelegerde Krygsmagt geene den Lande heilzaame voorwaarde kon bedingen.

XLII. BOEK. 1787. MANDRILLON'S pooging om het verder inrukken te beletten.

MANDRILLON te *Amſterdam* te rug gekeerd, om zich tot die reis toeterusten, vondt eenen Brief van Prins FREDRIK, met wien hy, als een Vriend, vertrouwde Briefwisſeling hieldt, de begeerte van dien Prins vermeldende, dat hy te *Berlyn* zou komen, om eene nieuwe pooging by zyne Majesteit te doen. Zeer vondt hy zich vereerd door dit vertrouwen eeniger *Hollandſche* Staatsleden, en dit verzoek van Prins FREDERIK,

Hoe daar toe aangemoedigd, en welke zwaarigheden hy voorzag.

ontleend uit de *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruisſen in Holland* van T. P. VAN PFAU.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VIII. D. bl. 106 en XIV. D. bl. 180.

XLII. BOEK. 1787.

RIK, om een Verzoening te bewerken tusſchen de Party der *Patriotten* en het Huis van *Oranje*; doch bevroedde tevens de neteligheid der zaake, waar in hy zich vondt ingewikkeld. Want, hadt hy voor zich de vryheid om, in naam van eenige *Hollandſche* Staatsleden, te handelen, en den invloed van een Prins, bemind by den Koning van *Pruiſſen*, en den Regeerenden Hertog van *Brunswyk*, hy hadt te kampen tegen de heerſchende gevoelens van het Kabinet te *Berlyn*, tegen de ſtreeken der *Engelſchen*, „ alleen, gelyk hy ſchryft, " „ ſtrekkende om het vuur des Oorlogs aan „ te blaazen," en boven al tegen de Heer DE HERTZBERG, door hem beſchreeven „ als den geſlaagen Vyand van het Gemeenebest, en den voornaamen Bewerker „ van de vyandlyke ſtappen des Hofs van „ *Berlyn*."

Zyn Onderhoud met den Hertog.

MANDRILLON, zich zyner byzondere zaaken onttrekkende om die zyns Vaderlands, naar zyn inzien, te bevorderen, nam den weg over *Nymegen*, vondt de *Pruiſiſche* Krygsmagt reeds in *Gelderland*, en vernam, dat de Hertog, dien hy, vóór zyn vertrek na *Berlyn*, wilde ſpreeken, te *Lent* was. De verzogte gelegenheid om met deezen, dien hy zints den jaare MDCCLXXXIV kende, in een mondgeſprek te treeden, werd hem oogenblikkyk verleend. — Hy ſmeekte den Hertog, dat het deezen mogt behaagen al zynen invloed by Mevrouw de Prinſeſſe van *Oranje* aan te wenden, om van de Republiek alle

alle rampen, welke dezelve dreigden, af te keeren. — Het antwoord des Hertogs liep op deezen zin, „ Myn waarde Heer! „ gy kent my genoeg om te weeten dat „ ik, gelyk gy, een vriend der Mensch- „ lievendheid ben, en dat, indien 'er een „ middel is om eene Verzoening te treffen, „ ik gereed ben hetzelve te omhelzen. De „ Koning vordert volſtrekt niets anders dan „ eene enkele Herſtelling van de Belediging „ zyne Zuster aangedaan. — De vraag is „ niet naar eenige Vergoeding; het is niet „ het punt van *Belang*, maar van *Eer*, 't „ welk zyne Majeſteit doet werken. — „ Wat my betreft, de Koning heeft my „ deeze zaak aanbevolen, en geene vreem- „ de beweegreden kan my aftrekken van „ myn pligt: maak een aanvang met zyne „ Majeſteit te voldoen, en ik ben te vrede, „ alles kan hier afgedaan worden, zonder „ dat gy na *Berlyn* behoeft te gaan. Indien „ gy een Onderhoud met Mevrouw de Prin- „ ſeſſe begeert, zal ik haar een Brieſje „ ſchryven om haar ten uwen voordeele in „ te neemen."

XLII. BOEK. 1787.

Zeer begeerig toonde zich de Heer MANDRILLON tot dit Mondgeſprek, maar tevens dat het onder vier oogen met haare Koninglyke Hoogheid mogt geſchieden. Dit ſtondt de Hertog toe, en gaf hem een Heer ten geleide mede na *Nymegen*, die hem den toegang tot de Prinſeſſe zou bezorgen.

Dit onderhoud, 't welk wy, op het woord des Heeren MANDRILLON, moeſten aanneemen, en 't geen wy nergens wederſ-

MANDRILLON's onderhoud met

XLII. BOEK. —— 1787. de Prinsesse.

dersprooken vinden, is belangryk genoeg om hier plaats te krygen. Zo ras wy ons alleen bevonden, schryft meergemelde Onderhandelaar, vroeg haare Koninglyke Hoogheid, of ik de Heer ware, die haar van *Amsterdam* over de Staatszaaken geschreeven hadt (*)? — Dit erkend hebbende liet hy 'er op volgen, dat, indien zyn yver hem eenige uitdrukkingen hadt doen gebruiken, welke haare Koninglyke Hoogheid misbaagd hadden, hy des verschooning verzogt ten wille van de beweegreden, die hem aandreef, geen ander doel hebbende dan het Algemeen Welzyn. —— Haare Koninglyke Hoogheid stelde hem des volkomen gerust, en overgaande tot het Onderwerp, 't welk hem derwaards en tot dit mondgesprek gebragt hadt, betuigde de Prinses den Heer MANDRILLON haar gevoelig leedweezen over den wederstand, dien de Staaten van *Holland* altoos gebooden hadden aan haare Voorslagen van Bevrediging; dat zy, noch haar Gemaal, ooit zouden gedoogen, dat men, in zulker voege, het Stadhouderschap verkortte; dat de Algemeene Staaten, de goede Vrienden waren van haaren Egtgenoot en Haar: en dat het grootste gedeelte des Volks op hunne zyde was. —— Hy nam de vryheid om aan te merken, dat Staaten van *Holland*, wel verre van haaren Egtgenoot te

(*) Deeze Brief van MANDRILLON den 7 July 1787 aan de Prinsesse geschreeven, vindt men in zyne *Memoires* p. 11.

te willen berooven van diens Ampten en Voorregten, in tegendeel, door middel eener Hervorminge, over 't algemeen nuttig en noodzaaklyk, het Stadhouderſchap op een veel hegter grondſlag zogten te vestigen, en zodaniger wyze de Regten des Souverains, des Stadhouders, en des Volks te bepaalen, dat 'er nimmer een ſchadelyke ſchok tuſchen de onderſcheidene magten ontſtondt; dat, indien de Heer Stadhouder, in ſtede van zyn Regten met een gewapenden Arm ſtaande te houden, zyne belangen, en de geestdrift der Natie beter gekend hadt, ongetwyfeld, 'er eene vriendlyke Overeenkomst en geen Burgeroorlog, uit zou gevolgd weezen. Dat, wat de Algemeene Staaten betrof, de hoop van haare Hoogheid zeer wankel ſtondt: naardemaal eene kleinigheid, ten allen tyde, de balans ten voordeele der *Patriottiſche* Party kon doen overſlaan, en voor altoos de tegenovergeſtelde bederven. En, wat het Volk aanbelangde, haare Hoogheid kon geene rekening maaken, dat zy 't zelve op haare zyde hadt: naardemaal het in alle Gewesten gewapend was om zyne Regten voor te ſtaan, en het de *Gewapende Burgery* was, die waarlyk het *Volk* verbeeldde; en niet die onkundige en altoos oproerige Hoop, welke altyd alle de Partyen, welke het ten dienſte ſtondt, onteerde; en dien men met den naam van *Gemeen* beſtempelde: dat het *Volk*, in tegendeel, het dierbaarst gedeelte eener Natie zynde, daar van verdiende onderſcheiden te worden.

XLII. BOEK. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

Dit laatſte zeggen trof haare Hoogheid en ſcheen haar te mishaagen: dan de Heer MANDRILLON, ſchoon hy begreep, dat het misſchien onvoorzigtig was zodanig eene taal te voeren, oordeelde dat het welzyn des Vaderlands te zeer in deeze zaak betrokken was, dan dat hy de waarheid zou agterhouden, uit vrees van te mishaagen. Hy liet 'er op volgen, dat de Gewapende Burgery gereed was de Wapenen neder te leggen, indien de Heer Stadhouder zyn Krygsvolk te rug zondt; en het *Pruisſiſche* Leger niet verder voortrukte.

Haar Koninglyke Hoogheid den Heer MANDRILLON aandagtig aangehoord hebbende, vroeg hem, met welke Vredesvoorſlagen hy belast was? — Deeze gaf daar op te houden, dat dezelve te gemaklyker te omhelzen waren: dewyl zy te eenemaale van haare Hoogheid afhingen. Haare Hoogheid hadt ſlegts eenen Brief aan Staaten van *Holland* te ſchryven, waar in zy het ſterk verlangen te kennen gaf van haaren Egtgenoot, om met Hun mede te werken aan een vasten en duurzaamen Vrede, om dus het ſtorten van Menſchenbloed te voorkomen; en dat hy haar durfde verzekeren, volgens zynen last, dat, indien haare Hoogheid, zich daar toe wilde leenen, zy ten antwoord den voldoenendſten Brief zou ontvangen, en zelfs het verzoek om in *'s-Gravenhaage* te komen. — De Prinſes voerde hem hier op te gemoete; dat zy geene reden hadt om op de Beloften der Staaten van *Holland* te vertrouwen, die haar

haar zo menigmaal bedroogen hadden; dat zy, ondertusschen, niets meer verlangende dan het Geluk en de Voorspoed van een Land, 't geen zy, zints zo langen tyd, voor het haare hadt aangenomen, en zich geheel gedraagen zou naar het licht en de wil van den Koning haaren Broeder, en myn Heer den Hertog. XLII. BOEK. —— 1787.

Van de trappen des Vorstlyken verblyfs afkomende vondt de Heer MANDRILLON, de Hertog daar, zeer nieuwsgierig na 't geen 'er, in dit Mondgesprek, was voorgevallen. Deeze begeerte vermeerderde de hoop des Onderhandelaars, en hy geloofde het by hem, gewenschte wit beschooten te hebben. Hy verhaalde alles, deedt bovenal de laatste woorden der Prinsesse gelden, 'er byvoegende, dat hy, op zyne Eer, den Hertog kon verzekeren van de goede genoigdheid der Staaten van *Holland*, en dat, indien zyne Hoogheid hun Raadsbesluit van den achtsten van Herfstmaand, ter Beantwoording van het Tweede Vertoog des Heeren VAN THULEMEYER, wilde overweegen, hy des ten vollen overtuigd zou weezen; maar dat de Staaten, met welvoeglykheid, niet verder gaan konden; dat zy, beslooten hebbende een Gezantschap aan den Koning van *Pruissen* toe te schikken, om hem hulde te bewyzen, dit genoegzaam hunne begeerte en gevoelens uitdrukte; als mede dat hy geloofde, dat Mevrouw de Prinsesse zich niet kon onttrekken van aan de Staaten te schryven en haar voordeel te doen met derzelver goede gezindheid, om de algemeene rust te Nader Onderhoud met den Hertog.

XLII. BOEK. 1787.

verhaasten. —— De Hertog antwoordde, „Zeer goed! Kunt gy niet zo omtrent opgeeven, wat Mevrouw de Prinsesse, ten deezen opzigte, aan de Staaten zou behooren te schryven? — Maar, myn waarde Vriend! de tyd dringt, myn Leger verspreidt zich; zie hier zelfs myne gedrukte Verklaaring, die ik aan de Steden van *Holland* gaa zenden!"

Ontwerp eens Briefs voor de Prinsesse om aan Staaten van *Holland* te schryven.

MANDRILLON vervaardigde een Ontwerp van eenen Brieve, hoedanig hy oordeelde dat Mevrouw de Prinsesse aan Staaten van *Holland* zou kunnen schryven. Dezelve luidde: „Wy zien met genoegen, uit het Besluit door U Ed. Gr. Mog. op den achtsten van September genomen, ten Antwoord op het Verzoog des Heeren VAN THULEMEYER, dat Gy, wel verre van te hebben willen in twyfel trekken onze vredelievende gevoelens, toen wy ons op den acht en twintigsten van Juny na ons *Huis in 't Bosch* begaaven, niet nalaat overtuigd te weezen, dat de beweegredenen, die ons aandreeven zeer zuiver en overeenkomstig waren met onze Pligten jegens de Republiek, als mede met de beginzelen, met welke wy altoos bezield waren. Het is mogelyk, en wy willen het gelooven, dat de Heeren Gecommitteerden te *Woerden*, kwalyk onderrigt geweest zyn van onze waare oogmerken, en in dwaaling geraakt door de misschien vergrootte gerugten van Volksbeweegingen in verscheide Steden van de Republiek; schandelyke beweegin-

„ gingen, die wy zo veel te ſterker afkeu- XLII.
„ ren, daar ze buiten ons weeten verwekt BOEK.
„ zyn, en die wy ten hoogſten wraaken. ——
„ En, naademaal U Ed. Gr. Mog. ons het 1787.
„ Regt laaten wedervaaren 't geen ons toe-
„ komt, gevoelen wy, van dit oogenblik af
„ onzen geest kragtdaadig verligt van den
„ last onzer bekommernisſen, op het voor-
„ uitzigt der rampen van een Land, 't geen
„ wy met genoegen voor ons Vaderland aan-
„ genomen hebben, en 't welk wy al te op-
„ regt beminnen om met een onverſchillig
„ oog alle de onheilen, welke hetzelve ver-
„ woesten, te aanſchouwen.

„ Ik zal de uitdrukkingen, Ed. Gr. Mog.
„ Heeren! van welke myne ziel vervuld is,
„ bekorten. De tyd roept. De behou-
„ denis des dierbaaren Vaderlands boven
„ alles weegende, zullen wy, op nieuw, be-
„ proeven, of 'er, in dit ſchriklyk uiter-
„ ſten, kragtdaadige middelen zyn, om U
„ Ed. Gr. Mog. Heeren bewys te geeven
„ van onze Opregtheid, van onze vuurige
„ Liefde tot den Vrede, en van Menſchlie-
„ vendheid. Indien, derhalven, om de deer-
„ lyke rampen eens Burgeroorlogs, en den
„ onvermydelyken ondergang der Republiek
„ af te weeren, U Ed. Gr. Mog. met Ons, wil-
„ len zamenſtemmen omtrent bevredigende
„ middelen, die en voldoen aan de Eer der
„ Republiek en aan onze eigene Kieschheid,
„ denken wy dat, in de eerſte plaats, on-
„ vermydelyk noodig is een algemeenen
„ Stilſtand van Wapenen daar te ſtellen.
„ Daarenboven belooven Wy U Ed. Gr.

„ Mog.,

XLII BOEK. 1787.

„ Mog., al onzen invloed by zyne Majes-
„ fteit den Koning, onzen Broeder, te zullen
„ aanwenden, dat hy, ten ſpoedigſten, van het
„ Grondgebied der Republiek te rug trek-
„ ke de Troupen, die hy, onder het vol-
„ ſtrekt Opperbevel van myn Heer den
„ Regeerenden Hertog VAN BRUNSWYK ge-
„ ſteld heeft; een Prins wiens edele en
„ edelmoedige gevoelens te algemeen be-
„ kend zyn om hier opgehaald te worden.
„ Maar, eer men aan dit Beſtand arbeide,
„ is het noodig, dat U. Ed. Gr. Mog. eeni-
„ ge Leden der Republiek volmagtigen om
„ in Onderhandelinge te treeden over dit
„ gewigtig ſtuk, en ons de ſtelligſte Ver-
„ zekeringen geeven, dat zy met opregt-
„ heid en kragtdaadig willen medewerken
„ aan het heerlyk werk des Vredes, zo
„ noodig voor het geluk onzer Medebur-
„ geren, en des Volks voorſpoed.

„ Het is in deeze edelmoedige gevoe-
„ lens welke de Natie eertyds in Ons met
„ zo veel genoegen onderſcheidde, en wel-
„ ke Wy altoos heilig aankleefden, dat wy
„ de eer hebben te zyn. *enz.*

Verzoekt andermaal gehoor; doch te vergeefsch.

Zodánig was de keten waar op de Prinſes, naar de hoop van den Heer MANDRILLON, den inſlag zou verwerken, en hy beloofde 'er zich de gezegendſte uitwerkingen van. Om deeze te verhaasten liet hy, andermaal gehoor vraagen; voorneemens om eenige ſchaduwen aan het gegeeven Tafereel toe te voegen; haar de gevaaren voor oogen te ſtellen, welke, haar dreigden, indien zy voortvoer haare eiſchen te verdeedigen tegen

een

een Gewapend Volk, 't welk veel eer beſlooten hadt om te komen, dan boeijen te ontvangen. Hy wilde haar het ſmertlyk tooneel ſchilderen van veele duizenden Ingezetenen in hun bloed gewenteld; van een vrugtbaar Land, 't welk men dreigde van alle kanten onder water te zetten, indien de Krygsmagt het beſtondt tot in *Holland* door te dringen. Hy hoopte, eindelyk, het hart van haare Koninglyke Hoogheid te raaken, en te bepaalen tot het omhelzen van het Plan, 't welk de Hertog reeds in handen hadt; Maar, in ſtede van Gehoorverleening te verwerven, ontving hy een Briefje getekend, door den Heer DE STAMFORD, by 't welk haare Hoogheid hem liet weeten, dat het haar leed deedt hem niet andermaal te kunnen opwagten: dewyl zy, op dit oogenblik, de handen zeer vol hadt; doch dat, *zo hy iets zeer gewigtigs* aan haar te zeggen hadt, zy verzogt zulks in Geſchrifte te doen. XLII. BOEK. 1787.

De Hertog, die het geſprek met den Heer MANDRILLON zo ſpoedig hadt afgebrooken, en vervolgens hem zeer weinig tyds gegeeven om dit Ontwerp eens Briefs te vervaardigen, van 't welk hy, naauwlyks, door den aandrang des Boodſchappers, een Afſchrift voor zich zelven kon maaken, was reeds vertrokken. — Dit ſpoedig vertrek, gepaard met de weigering der Prinſeſſe, en de herhaalde onvoegelyke vraagen door verſcheide Officieren ten zyne opzigte aan den Herbergier gedaan, die hem des verwittigde, als van belang voor zyne Per-

Zendt den reeds vertrokken Heer, tog een Brief.

XLIII. BOEK. 1787.

Perſoonlyke veiligheid, deeden hem het beſluit neemen, om zyne Reis na *Berlyn* te verhaasten. Dan hy vertrok niet zonder vóóraf, by eene Brieve, den Hertog geſchreeven, dien van alles, als mede van zyn oogmerk om rechtſtreeks na *Berlyn* te trekken, onderrigt te hebben. Deeze Brief, zeer ter opheldering ſtrekkende van het overgegeevene *Ontwerp*, zal 'er by geplaatst dienen.

Inhoud van denzelven.

„ Naa 't geen ik de eer gehad heb, U „ Doorlugtige Hoogheid mede te deelen, „ blyven my geen andere wenſchen uit te „ ſtorten, dan die kunnen ſtrekken om de „ Rust en het Geluk in den boezem deezer Gewesten te herbrengen. Indien ik „ my niet verzekerd hieldt, dat uwe Hoog„ heid eenig vertrouwen ſtelt in myne Ver„ klaaringen, wel verre van dezelve te her„ haalen, zou ik reeds zints lang afſtand „ gedaan hebben van de moeilyke taak, „ welke ik op my genomen heb, en de „ bevredigende Ontwerpen, die my bezig „ hielden van dat de Onlusten in de Repu„ bliek ten hoogſten top klommen.

„ Myn pligt, zo wel als redenen van „ voorzigtigheid, dringen my om myn ver„ trek na *Berlyn* te verhaasten: en dewyl „ ik den uitſlag van het Ontwerp des Briefs, „ volgens den raad van Uwe Hoogheid, „ voor Mevrouw de Prinſesſe ontworpen, „ niet kan afwagten, hoop ik dat Gy my „ Myn Heer! genoeg zult ondersteunen om „ myne hoop niet ydel te maaken. Dit Ont„ werp eens Briefs rust voornaamlyk op

„ de

„ de netelige omſtandigheden der Aanhou- XLII.
„ ding van de Prinſesſe; ik heb getragt BOEK.
„ in zulker voege daar over te ſpreeken dat ——
„ het de kieschheid van geen der beide Par- 1787.
„ tyen kwetſte. Uwe Hoogheid zal zonder
„ twyfel aanvullen wat ik in gebreeke bleef
„ te zeggen, en niet gedoogen, dat een
„ middel zo eenvoudig en gemaklyk, om
„ alles te bevredigen, een gelukkigen uit-
„ ſlag derve. My hier van verzekerd hou-
„ dende, heb ik dit Ontwerp medegedeeld
„ aan de voornaamſte Leden der Staaten
„ van *Holland*, en niet verzuimd 'er by
„ te vermelden, dat ik niets gedaan heb
„ buiten uwen raad.

„ Ik bemerk, ondertusſchen, dat het
„ *Pruisſiſche* Leger den Marsch voortzet.
„ Stel het, ſlegts eenige dagen, bid ik u,
„ uit, en wy zullen, myn Heer, het genoegen
„ ſmaaken van het heil eens geheelen Volks
„ bewerkt te hebben. Uw roem, Myn
„ Heer! zal benydenswaardig weezen. ——
„ Ik gaa zyne Majeſteit den Koning van
„ *Pruisſen* onderrigten van dit Bevredigings-
„ plan; ik zal zyne toeſtemming verwerven,
„ door de hulde aller myner Medeburge-
„ ren voor zyne voeten neder te werpen:
„ zyne goedheid zal het overige verrigten.
„ Ik zal zyne Majeſteit verzekeren, dat de
„ Republiek hem plegtige Afgevaardigden
„ zal zenden om te bevestigen deeze gevoe-
„ lens van Vrede en Eensgezindheid, die
„ voor altoos beſtaan zullen tusſchen zyne
„ Majeſteit en de *Vereenigde Gewesten*.

„ Schort

XLII. BOEK. 1787.

„Schort op, ſchort op, Myn Heer! „uw optocht, en de Hemel zal uwe Mensch- „liefde zegenen! dit is myne hoop (*)."

Het *Pruisisch* Krygsvolk rukt voort.

Verre van voldoening aan deeze hoop te ſchenken was de loop der zaake. Terwyl MANDRILLON, daar mede vervuld; doch niet zonder inmengzel van welgegronde vreeze, den weg na *Berlyn* opſloeg, rukten de *Pruisſiſche* Benden voort, en de Verklaaring des Hertogs aan de Inwoonders van *Holland*, reeds eenigen tyd geleden opgeſteld (†), en den Heer MANDRILLON by het afſcheidneemen overgeleeverd, ging BRUNSWYKS Intreede in dat Gewest vooruit. Dezelve was woordlyk van deezen merkwaardigen en ontzettenden inhoud.

Verklaaring des Hertogs aan de Ingezetenen van *Holland*.

„Zyne Majeſteit, de Koning van *Pruis-* „*ſen* my gelast hebbende, om met een „Corps Troepen van zyne Majeſteit de Pro- „vincie *Holland* in te trekken, heb ik de „Inwoonders van die Provincie vóóraf wil- „len onderrigten van de beweegredenen „van deezen Monarch, van de Bevelen van „den Koning, en van myne Intentien.

„Het is bekend en daarenboven duidelyk „genoeg bevestigd, door de Geſchriften,

„te

(*) MANDRILLON *Mem. pour ſervir a l'Hiſtoire de la Revolution des Prov. Unies* en 1787 p. 24—43.

(†) Volgens PFAU, bl. 17. hadt men aan deeze Verklaaring gearbeid, ten tyde, dat in het *Kleefſche* de Troepen aankwamen en men toebereidzels tot den marsch maakte. De Heer MANDRILLON ſchryft dat dezelve te *Berlyn* opgeſteld en gedrukt is. *Mem.* p. 44.

„ te *Nymegen* openbaar gemaakt (*), dat XLI.
„ haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe BOEK.
„ de Prinsesse van *Oranje* en *Nassau*, den ——
„ acht en twintigsten Juny eene Reis heb- 1787.
„ bende ondernomen na den *Haag* en
„ na het *Huis in 't Bosch*, met het heilzaam
„ oogmerk om, zo veel mogelyk, mede te
„ werken tot de Herstelling van de zo on-
„ gelukkig en zo lang verbrookene Veree-
„ niging van de Republiek der Vereenigde
„ Staaten, in die Reis, agter *Schoonhoven*,
„ op het Territoir van de Provincie *Hol-*
„ *land* aangehouden is door gewapende Lie-
„ den, ten bevele staande van de Staaten
„ deezer Provincie, waar door zy gebragt
„ werd tot eene Plaats genaamd de *Goejan-*
„ *verwelle-Sluis*, en daar bewaard als een
„ Gevangene, door Schildwagten geplaatst
„ aan alle Deuren, en een Officier met een
„ blooten Degen in haare Kamer. — Dat
„ de Commissie van de Staaten van *Hol-*
„ *land*, welke te *Woerden* resideert, by
„ haare Koninglyke Hoogheid gekomen zyn-
„ de, Hoogstdezelve verboden heeft ver-
„ der na den *Haage* voort te gaan, onder
„ voorwendzel van strikte Orders van Staa-
„ ten van *Holland*, aan welken zy geschree-
„ ven hadden om nadere Beveelen in te nee-
„ men.—

(*) Dit staat op de *Verzameling van Stukken*, waar van wy ons, het Aanhouden der Prinsesse verhaalende, zie onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 10. mede bediend hebben. Het zal geene overtollige aanduiding zyn, wanneer wy den Leezer, by deeze *Verklaaring des Hertogs*, te zug wyzen op ons *Verhaal* der aangehaalde plaatze.

XLII. BOEK. 1787.

„ men. —— Dat de plegtige Verklaaring „ van haare Koninglyke Hoogheid, dat zy „ deeze Reis tot geen ander einde voorneemens was te doen, dan met de zuiverſte „ Oogmerken, om tot het Welzyn van „ het Vaderland mede te werken, door een „ regtvaardig en billyk Vergelyk te helpen „ treffen, noch gehoord, noch aangenomen „ is geworden. — Dat de Commisſie veel „ eer haare Koninglyke Hoogheid noodzaakte om na *Schoonhoven* te rug te keeren, om daar de Reſolutie van Staaten „ van *Holland* af te wagten op den Brief, „ welken haare Koninglyke Hoogheid van „ die plaats geſchreeven hadt aan den Raadpenſionaris der Provincie. —— Dat, ingevolge van dit geval, naa te vergeefsch „ den ganſchen dag, van den negen en twintigſten, antwoord gewagt te hebben, haare „ Koninglyke Hoogheid geen andere Party „ kon kiezen dan den dertigſten na *Nymegen* te rug te keeren, en dat haare Koninglyke Hoogheid niet anders dan by het „ overvaaren van de *Lek* antwoord kreeg; „ dat, door eene *voorgegeevene* Meerderheid „ van Stemmen, tegen die van de Ridderſchap en een gedeelte der Steden, men „ het Gedrag der Gecommitteerden van „ *Woerden* hadt goedgekeurd, en de Misſive van haare Koninglyke Hoogheid in „ handen van de Commisſie geſteld, om daar „ verder over te delibereeren.

„ Een iegelyk, die volkomen onzydig is, „ moet bekennen, dat zo een Gedrag ten „ hoogſten onregtvaardig en onbillyk is; „ de-

„ dewyl in een Land, *dat vry* wil genaamd XLII.
„ worden, niemand, en veel minder eene BOEK.
„ kleine Meerderheid van Staatsleden, het
„ regt kon hebben om te verbieden aan eene 1787.
„ Koninglyke Vorstin, Zuster van een
„ Groot Koning, Gemalinne van den Prins
„ Erfstadhouder der Provincie, en zynde hy
„ zelve een Lid van de Souverainiteit, van
„ vry te reizen in die Provincie, en zich
„ te begeeven na de Plaats van haare Con-
„ stitutioneele Residentie; vooral naa dat
„ haare Koninglyke Hoogheid plegtiglyk ge-
„ declareerd hadt niet dan de zuiverste Oog-
„ merken tot het algemeene Heil te heb-
„ ben, en daar door alle agterdogt van het
„ tegendeel moest verdryven.

„ Dit Gedrag, zo onregtvaardig in zich
„ zelven, wordt beledigend, en zelfs allerhoo-
„ nendst, door de Omstandigheden; niet
„ alleen voor haare Koninglyke Hoogheid
„ Mevrouwe de Prinsesse, en Hoogstder-
„ zelver Doorlugtigen Gemaal; maar ook
„ voor den Koning, haaren Broeder; daar
„ deeze zo waardige Vorstinne, die door
„ haare Deugden, en groote Hoedanighe-
„ den, zich de Goedkeuring en algemeene
„ Hoogagting en Eerbied van het verstan-
„ digste gedeelte der *Hollandsche* Natie hadt
„ weeten te verkrygen, door geringe Ge-
„ committeerden, en hunne *Suppoosten*, als
„ eene Gevangene, en op eene zeer hoo-
„ nende en weinig passende wyze behan-
„ deld wordt.

„ Deeze *zogenaamde* Meerderheid der
„ Staaten, van *Holland*, die zodanig niet

XLII. BOEK. 1787.

„ is dan door eene bekende Uſurpatie; „ maakt zich verantwoordelyk voor gemel„ de onregtvaardige en beledigende Gedraa„ gingen, door dezelve goed te keuren, en „ openlyk te bekragtigen tegen de Stemmen „ van een geheel Corps van eene aanzien„ lyke Ridderſchap, en van een groot ge„ deelte der Steden, als ook tegen het Ad„ vys en de herhaalde en dringende Raad„ geeving van hun Hoog Mogenden de „ Staaten Generaal der Vereenigde Provin„ cien; naderhand bevestigd en vernieuwd „ door de Provincien in 't byzonder, ver„ klaarende, dat zy alles lieten voor Reke„ ning en Verantwoording van de Meer„ derheid der Staaten van *Holland*.

„ Zyne Majeſteit de Koning, niet kun„ nende onverſchillig zyn omtrent een zo „ verregaanden Hoon, met voorbedagten „ raade zyne dierbaare Vrouwe Zuster aan„ gedaan, en welk dus op zyn eigen Per„ ſoon te rug ſtuit, heeft zich zyn Maje„ ſteit terſtond vervoegd, zo by de Staa„ ten van *Holland* als by de Staaten Gene„ raal, door Memorien, welke zyn Minis„ ter, de Heer VAN THULEMEYER, aan de„ zelve heeft overhandigd, om eene ſpoe„ dige en openbaare Satisfactie over deeze „ Injurie, en de Straffe, voor die geenen, „ die daar van oorzaak waren, te vor„ deren.

„ Schoon de Staaten Generaal aan de „ Staaten van *Holland* op het ſterkst geraa„ den hadden, om de geëischte Satisfactie „ te geeven, hebben de laatstgemelden eg-

„ ter

„ ter kunnen goedvinden, dezelve te eene- XLII.
„ maal van de hand te wyzen, door een BOEK.
„ Antwoord, zo overyld als hoog, en vol ——
„ uitvlugten, waar in zy, om het Gedrag 1787.
„ van hunne Gecommitteerden, door ydele
„ voorgeevingen te verſchoonen, zich hoofd-
„ zaaklyk daar aan houden om de Prerога-
„ tiven van Staaten van *Holland*, als Sou-
„ verain, te doen gelden; en het Gevaar,
„ waar aan de Souverain in die Provincie
„ zou blootgeſteld zyn geweest, door die
„ Reize van Mevrouw de Prinſes; daar
„ haare Koninglyke Hoogheid hun alle
„ verzekering, omtrent dit Gevaar gegee-
„ ven hadt, door de duidelyke Verklaarin-
„ gen van haare Koninglyke Hoogheid;
„ behalven dat zy zelven alle mogelyke
„ Middelen hadden, om zich voor dit Ge-
„ vaar; zo het plaats mogt hebben, te
„ dekken.

„ Zyne Majeſteit zich niet kunnende ver-
„ genoegen met een zo weinig voldoenend
„ Antwoord, heeft egter nog wel den weg van
„ Gematigdheid willen kiezen, en nog eens
„ eene Satisfactie, evenredig aan de groot-
„ heid der Belediging, willen vraagen, door
„ de Memorien, welke de Heer VAN THU-
„ LEMEYER, op nieuw, den zesden van Au-
„ gustus, zo aan de Staaten van *Holland*
„ als aan de Staaten Generaal, heeft over-
„ gegeeven; en in dewelke men aan de eer-
„ ſten, door incontestabele Feiten bewee-
„ zen heeft de weezenlykheid der Perſoo-
„ neele Beledigingen aan Mevrouw de Prin-
„ ſeſſe gedaan; en de niet weezenlykheid

„ van het Gevaar, dat men voorgaf uit
„ de bewuste Reize te kunnen ontſtaan;
„ en de Onvoegelykheid van telkens de
„ Regten van den Souverein aan te haalen
„ tegen een voornaam Lid van dezelfde
„ Souverainiteit, en tegen eene vreemde
„ Mogenheid, voor welke de Souverainiteit
„ der Vereenigde Provincien niet wordt
„ gerepreſenteerd dan door de Staaten Ge-
„ neraal.

„ Het is dan zedert den zesden van
„ Augustus dat de Koning te vergeefsch
„ een Antwoord van de Staaten van *Hol-*
„ *land* heeft verwagt. Zyne Maje-
„ ſteit kan zich ook geen Antwoord, dat
„ eenigzins voldoenend zou zyn, belooven;
„ wanneer men ziet en van alle kanten
„ hoort, dat de zogenaamde Meerderheid
„ van die zelfde Staaten niet bezig is, dan
„ om Middelen uit te vinden, om, onder
„ ydele voorwendzels de geëischte Satisfac-
„ tie, te eludeeren, en niet werkt, dan
„ aan de Suſpenſie van den Stadhouder in
„ zyn Erflyke Charges; hem daagelyks
„ door alle lasterlyke Schriften te injurieeren;
„ de oude Magiſtraaten door illegale
„ en ongehoorde Violentien af te zetten;
„ en om in 't geheel alles te doen wat mo-
„ gelyk is tot de Verkleining en geheele
„ Vernietiging van het Erfſtadhouderſchap
„ van het Doorlugtig Huis van *Naſſau*,
„ het welk door zyn bloed den geheelen
„ grond van *Neerlands* Republiek gelegd
„ heeft.

„ Zyne Majeſteit heeft de vaste Reſolu-

„ tie

„ tie genomen om zelfs te neemen en zich XLII.
„ te bezorgen de Satisfactie welke zyne BOEK.
„ Majeſteit niet meer dorst hoopen van ——
„ door middel van Repreſentatien te ver- 1787.
„ krygen. —— Zyne Majeſteit heeft My,
„ ten dien einde gelast, met een Corps
„ Troepen, over welke zyne Majeſteit My,
„ het Oppergebied heeft opgedraagen, in
„ de Provincie van *Holland* in te rukken.

„ En, dewyl deeze Troepen genoodzaakt zullen zyn om door eenige Provincien, die tot het Corps van de Republiek behooren, maar die geen deel neemen in het beledigend Gedrag van Staaten van *Holland*, door te trekken, verzekeren wy by deezen de Inwoonders van die Provincien, dat de Koninglyke Troepen hun niet het minſte kwaad zullen doen, en ſlegts den vryen Doortocht over hun Territoir verlangen. Daarom worden gemelde Inwoonders verzogt zich niet tegen den Marsch der Troepen aan te kanten; maar veel eer aan hun alle vriendlyke hulpe en byſtand, die zy mogen noodig hebben, te verleenen.

„ Wat de Inwoonders van de Provincie van *Holland* en andere Provincien, die de Party van de zogenaamde Meerderheid der Staaten dier Provincie aanhangen, betreft dewyl men weet, dat het grootſte en verſtandigſte gedeelte van de *Hollandſche* Natie wel geintentioneerd is voor het *Oude Patriottiſche* en *Conſtitutioneele Systhema*, en dat het alleen door Ge-

„ weld en Overmagt is dat dat gedeelte is
„ overgehaald geworden, om het *Systhema*
„ van eene *Oproerige Party* te volgen, zo
„ verzekert men plegtig, van wegen en uit
„ Naam van zyne Majesteit den Koning van
„ *Pruisſen*, dat deeze Stap geenzins is om
„ aan de Conſtitutie, Vryheid en Welzyn
„ van de Republiek en der Provincien, die
„ dezelve uitmaaken, eenig nadeel toe te
„ brengen; maar alleen om die Satisfactie
„ te neemen, die zy aan den Koning, en aan
„ Mevrouw de Prinſesſe van *Oranje* zyne
„ Zuster, verſchuldigd zyn; en om den
„ hooggaanden Hoon, hunne Perſoonen
„ aangedaan te wreeken. Dat, derhalven,
„ de Koninglyke Troepen, overal die goe-
„ de en exacte Discipline zullen obſervee-
„ ren, die hun altyd gekenſchetst heeft;
„ dat zy geen kwaad zullen doen aan de
„ Inwoonders van het Platteland, die zich
„ zullen ſtil houden, en zich niet zullen
„ kanten tegen den Marsch, noch aan die
„ Steden, die goedwillig de Poorten zullen
„ openen, dat men die alle met alle vereiſch-
„ te Zagtmoedigheid en Gemaatigdheid be-
„ handelen zal, en dat het alleen tegen die zal
„ weezen, dewelken zich tegen de Troe-
„ pen van zyne Majesteit zouden willen
„ verzetten, dat men het Geweld gebrui-
„ ken zal om hunnen Tegenſtand en boozen
„ Wil te verwinnen.

„ Het is, door alle deeze redenen, dat
„ Ondergeſchreevene Generaal Comman-
„ dant en Chef van het Corps Troepen
„ van zyne *Pruisſiſche* Majesteit tot deeze

„ Toch

1787. XII. BOEK.

„ Tocht geſchikt, de bovengemelde Ver- XLII.
„ zekeringen herhaalt aan alle de Inwoon- BOEK.
„ ders van de Provincie van *Holland* en ——
„ andere Provincien. —— Ik eisch van hun 1787.
„ en vermaan hun op het ſterkſt en best,
„ van zich niet aan te kanten tegen den
„ Marsch en Tochten der Troepen, die ik
„ gebiede; maar hun veel eer te verleenen
„ een vryen Ingang, Goedwilligheid en
„ alle Hulp en Byſtand, die de Omſtan-
„ digheden vereiſchen."

Welk eene aandoening de verleende Hulpe zyner *Pruiſſiche* Majeſteit by de Prinſesſe ſcheen te verwekken, en hoe zy zich uitliet over deezen ingeſlaagen weg om haar Voldoening te verſchaffen, blykt ten vollen uit haar ſchryven aan den Hertog, toen hy op 't punt ſtondt, om, volgens de gemelde Verklaaring, den Stap op *Hollandsch* Grondgebied te doen; waarom wy 't zelve hier laaten volgen. Brief van haare Hoogh. toen den Hertog in *Holland* zou rukken.

„ Op het oogenblik dat Uwe Hoog-
„ heid zich aan het hoofd van een Corps
„ Troepen, over 't welk de Koning myn
„ Broeder U het Bevel toevertrouwd heeft,
„ na de Provincie van *Holland* ſtaat te
„ begeeven, zy het My geoorlofd Uwer
„ Hoogheid nogmaals de Belangen dier Na-
„ tie aan te bevelen, die my zo dierbaar
„ is, en tot wier Voorſpoed ik My altoos
„ eene Eer rekene, zo veel doenlyk toe
„ te brengen.

„ Ik heb niet kunnen voorzien, dat
„ een zo eenvoudige ſtap, als na den
„ *Haag* te willen gaan, zo gewigtige ge-

XLII. BOEK. —— 1787.

„ volgen zou kunnen hebben, en die, naar
„ den ſchyn, zo weinig overeenkomen met
„ de heilzaame oogmerken, welke My tot
„ die Reis bewoogen hebben. —— Wel is
„ waar, Ik verwagtte groote hinderpaalen
„ in myn voorneemen om de Rust en Vre-
„ de te herſtellen; dan het eenig beletzel,
„ daar Ik, als niet waarſchynlyk zynde,
„ ook niet op voorbereid was, heeft My,
„ door den voortgang myner Reis geweld-
„ daadig te ſtuiten, ongelukkiglyk geheel
„ buiten ſtaat geſteld aan myn oogmerk te
„ voldoen; doch, zo de ongehoorde Han-
„ delwyze tegen my in *Holland* gehouden,
„ eene Handelwyze, waar van de indruk
„ op myne ziel alleenlyk door de innige
„ overtuiging van dezelve niet verdiend
„ te hebben, verzagt is geworden. — zo
„ die Handelwyze, zeg ik, alle de Ho-
„ ven, ja ieder braaf en redelyk Mensch,
„ verontwaardigd heeft, wat zal men van
„ die geenen denken, welken thans de
„ Meerderheid in de Vergadering van *Hol-*
„ *land* uitmaaken, als men zien zal, hoe
„ zy de Belangen van het Vaderland mis-
„ kennen, dezelve aan kleine bedoelingen
„ van Eigenbaat opofferen, en den Ko-
„ ning noodzaaken eenen Satisfactie te nee-
„ men, die men aan zyne Vriendlyke Ver-
„ maaningen weigert.

„ De Verklaaring des Konings, dat zyne
„ Majeſteit den Hoon aanmerkt als Hem
„ zelven aangedaan, heeft myn Hart met
„ Dankbaarheid doordrongen; maar, naa
„ de Antwoorden, welke men daar op

„ dorst

„ derst geeven, en de Onregtvaardighe- XLII.
„ den, welke deeze Pretenſe Meerder- BOEK.
„ heid onophoudelyk beging, zou die ——
„ zelfde Verklaaring My in de uiterſte 1787.
„ Ongerustheid gebragt hebben voor een
„ Land, dat Ik, zedert twintig jaaren, als
„ myn Vaderland beſchouwd, en wiens Be-
„ langen onafſcheidlyk aan die van myn
„ Huis verknogt zyn, ware Ik niet opge-
„ beurd geworden door de Verklaaringen
„ van hun Hoog Mogenden, van de voor-
„ naamſte Leden der Vergadering van *Hol-*
„ *land*, en het grootſte gedeelte der Na-
„ tie, als mede door de grootmoedige
„ Denkwyze, die zyne Majeſteit kentekent.
„ De Koning kon My geen ſterker be-
„ wys van die Grootmoedigheid geeven,
„ dan door Uwe Hoogheid, met de Uit-
„ voering zyner Bevelen te gelasten; en
„ de Gevoelens, die uwe Hoogheid my te
„ kennen heeft gegeeven, en die uit het
„ *Manifest* en de *Declaratie* aan de In-
„ woonders van *Holland* blyken, laaten
„ My geen oogenblik aan de Wysheid en
„ Billykheid Uwer Bedoelingen twyfe-
„ len. — Vergeef my egter, Myn Heer!
„ dat ik niet te min Uwe Hoogheids Goe-
„ dertierenheid voor de misleide en door
„ drift vervoerde Ingezetenen inroep, en
„ dat Ik Uwe Hoogheid verzeker, de ver-
„ zagting van hun Lot, en de Beſcherming
„ aller goede Ingezetenen, als eene by-
„ zondere Gunst voor Myzelve te willen
„ aanmerken.

„ Ik agt het tevens mynen Pligt, by dee-

„ ze

XLII. BOEK. 1787.

„ ze gelegenheid plegtiglyk aan Uwe Hoog-
„ heid te verklaaren, dat ik, volſtrekt over-
„ eenkomſtig aan de gemaatigde Beginzels
„ van den Prins, nu wederom in een nader
„ Declaratoir ontwikkeld, nooit de Omſtan-
„ digheden, hoe voordeelig ook, te baat
„ zal neemen, om aan myn Huis eenig uitge-
„ ſtrekter Gezag te bezorgen, dan de Conſti-
„ tutie en waare Vryheid deezer Landen aan
„ hetzelve toekennen; en, wat My in 't
„ byzonder aangaat, hoe gereed ook om al-
„ tyd mynen vlyt aan te wenden, ter bevor-
„ dering van de Belangen des Vaderlands en
„ der Mynen, zonder eenige moeite of on-
„ aangenaamheid te ontzien, egter ſtaa Ik
„ na geenen invloed, noch verlang eenigen
„ anderen, dan die, ik aan de welverdien-
„ de Vriendſchap en Agting mogt verſchul-
„ digd zyn (*)."

Verklaaring van zyn Hoogheid.

De nadere Verklaaring des Stadhouders, van welke Mevrouw de Prinſeſſe, in opgemelden Brieve, den vyftienden van Herfstmaand uit *Amersfoort* geſchreeven, verdient om de gelykſoortigheid, en het aanbelang, in dit Tydsgewrichte, hier plaats te vinden, en, ſchoon deeze oorſpronglyke Stukken vry lang vallen, zal derzelver geheele mededeeling de Geſchiedenis de getrouwſte taal van het gebeurde doen ſpreeken. „Toen „ wy," dus luidt 's Prinſen Verklaaring, welke eenige dagen, naa de Uitvaardiging in *Holland* bekend werdt, „toen Wy „ Ons

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4585—4594.

„Ons noch voor weinige Maanden, door den jammerlyken toeſtand van het dierbaar Vaderland gedrongen vonden, om, by Ons Declaratoir van den zes en twintigſten Mey laatstleden (*), de Heeren Staaten Generaal, zo wel als de Heeren Staaten der byzondere Gewesten, alle Collegien van Staatsbewind of Juſtitie, en derzelver byzondere Leden, mitsgaders de goede Burgeryen, en verdere In- en Opgezetenen deezer Landen, openlyk en plegtig uit te noodigen, om met Ons, elk naar zyne betrekkinge, op het yverigst, ter redding van 't zelve mede te werken —— toen vleiden Wy Ons, dat het verklaaren van onze Bereidvaardigheid daar toe, en het plegtig verzekeren van de zuiverheid onzer Inzigten, en Bedoelingen ons niet ſlegts van de algemeene goedkeuring en byſtand, maar daar door van het volkomen gelukken van onze poogingen verzekeren zoude. XLII. BOEK. 1787.

„Dan, hoe zeer de Handelingen en Beſluiten der Staaten van het meerderdeel der Provincien, der Vergaderinge van Hun Hoog Mog., van den Raad van Staaten, en van andere Hooge Collegien, gelyk ook de eenſtemmige Verzoekſchriften van het grootſte en beste gedeelte der Natie, by den Souverain, tot Ons byzonder genoegen, aan deeze onze Verwagting volkomen beantwoord hebben; hebben „Wy

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl 206, waar men het Verhaal van het voorgevallene, met deeze Opgave van zyne Hoogheid ter vergelykinge kan aanpryzen.

XLII. BOEK. 1787.

„ Wy egter, tot onze grievendſte ſmerte,
„ moeten ondervinden, dat, in 't byzonder,
„ by de tegenwoordige Meerderheid der
„ Staatsvergadering van *Holland*, zodanige
„ Maatregelen gevolgd en doorgezet zyn,
„ waar door het Geweld van eenige Gewa-
„ pende Ingezetenen zich hoe langer hoe
„ meer boven het Gezag der Wetten ver-
„ heft, met geheele Legerbenden van de
„ eene Stad na de andere trekt (*), de
„ Regeeringen, naar eigen willekeur, doet
„ verzetten, en daar door, met verkragting
„ van de heilige Previlegien, Octroijen en
„ Vryheden, zodanige Lieden in de Ste-
„ delyke Regeeringen, en ter Staatsverga-
„ deringe indringt, die niet anders beoo-
„ gen, dan eene geheele Omkeering der
„ Gevestigde Conſtitutie, en, ten dien ein-
„ de, niet ſlegts onze wettige Regten, door
„ veelerlei Verkortingen, en Suspenſien,
„ dagelyks, op de tergendſte wyze, en onder
„ de hoonendſte voorwendzels, meer en
„ meer verkorten; maar ook, zo omtrent
„ het Regt van Territoir, als omtrent de
„ Armée en Marine der Generaliteit, zich
„ de wederregtlykſte en gewelddaadigſte
„ ſtappen veroorlooven, tegen de Hooge
„ Bondgenooten der Unie in 't gemeen, en
„ tegen de meesten derzelven in 't byzon-
„ der; terwyl zy, daarenboven, voortgaan
„ om, in verſcheide der Vereenigde Provin-
„ ci-

(*) Dit ſlaat op de Bedryven van het Vliegend Legertje zo in *Zuid*- als in *Noord*-*Holland*, waar van wy de Beſchryving hebben uitgeſteld tot wy aan het meer plaatslyk Verhaal gekomen zyn.

„ cien, zo wel als in die van *Holland* zel- XLII.
„ ve, het vuur van eenen rampzaaligen BOEK.
„ Burgerkryg, 't zy openlyk, 't zy bedekt- ——
„ lyk, te ontſteeken of te voeden; ten ein- 1787.
„ de langs dien weg ook aldaar de Regee-
„ ringen verdeeld of veranderd, en zich
„ zelven, door de Wapenen hunner Afhan-
„ gelingen, meester te zien van de geheele
„ le Unie.

„ Wy oordeelen het ook alleen aan eene
„ halſtarrige volharding in dat opzet te
„ moeten toeſchryven, dat men zelfs haare
„ Koninglyke Hoogheid, onze dierbaare
„ Gemalinne, den acht en twintigſten Juny
„ laatſtleden, den Doortocht belet heeft, en
„ dat men als nog den Toegang in de Pro-
„ vincie van *Holland* voor Hoogſtdezelve
„ tragt geſlooten te houden, *tot dat de*
„ *Rust*, gelyk men zich heeft willen uit-
„ drukken, *verzekerd zal kunnen zyn:* op
„ dat naamlyk die Vorſtinne haare vredelie-
„ vende poogingen niet moge zien geluk-
„ ken, vóór en aleer die Omkeering van
„ Regeering en Conſtitutie geweldaadig
„ doorgedreeven en bevestigd zy, welke de
„ Hoofden der *Cabale* en hunne Medeſtan-
„ ders, door den Gewapenden Arm van ee-
„ nige misleide en gehuurde Ingezetenen,
„ of van vermomde Vreemdelingen, aan de
„ verdrukte Natie tragten op te dringen.

„ Deeze openlyke Hoon ondertuſſchen
„ aan Hoogſtgemelde Onze Gemalinne aan-
„ gedaan, en de onverzettelyke Styfhoof-
„ digheid van deswegen aan zyne Maje-
„ ſteit den Koning van *Pruiſſen*, Hoogſt-
„ der-

XLII. BOEK. 1787.

„ derzelver Broeder, niettegenſtaande de
„ nadruklyke Vertoogen van verre de meeste
„ te Bondgenooten, de gevorderde Satisfac-
„ tie te weigeren, heeft dien Monarch ge-
„ drongen, om de tegenwoordige Meerder-
„ heid der Staatsvergadering van *Holland*
„ met de Wapenen te dwingen, tot het
„ geen de wettige Regenten dier Provincie
„ zekerlyk nimmer zouden hebben doen ver-
„ langen: en Wy zien, aan de eene zyde,
„ met innerlyke ſmerte en droefheid, ons
„ lieve Vaderland aan alle de Onheilen van
„ eenen Oorlog, en onze meeste en beste
„ Medeburgeren aan jammeren en rampen
„ blootgeſteld, welke nimmer door hun
„ verdiend; maar alleenlyk veroorzaakt en
„ berokkend zyn door de geweldige Maat-
„ regelen van hunne Gewapende Overheer-
„ ſchers; terwyl Wy aan den anderen
„ kant, deels door dat zelfde Geweld van
„ Wapenen, deels door de ontelbaare me-
„ nigte van Smaadheden en onwettige ver-
„ kortingen onzer Regten, zedert lange,
„ noch Vermogen, noch genoegzaame In-
„ vloed overig hebben, om de veelvuldige
„ Inbreuken op de Conſtitutie te weeren,
„ de wettige Regeering te herſtellen, of by
„ de vereischte Vryheid van Deliberatien te
„ handhaaven, en daar door de Provincie
„ van *Holland* weder onder het vry beſtuur
„ van den Wettigen Souverain te brengen,
„ zonder het welk Wy ons niet alleen bui-
„ ten ſtaat geſteld zien, om te voldoen aan
„ onze heiligſte verpligting tot handhaaving
„ van de Juſtitie, en van de Regten en

„ Vry-

„ Vryheden van elke Burger en Ingezeten; XLII.
„ maar zonder het welk ook geen hoop BOEK
„ overblyft om de dreigende onheilen van ——
„ eenen Oorlog, als nog door gepaste mid- 1787.
„ delen af te wenden.

„ By de bitterheid van alle deeze weder-
„ waardigheden treft Ons niets grievender
„ dan dat Wy het geheele Bedrf zouden
„ moeten zien naderen van eene Natie, aan
„ welke Wy door de heiligſte en tederſte
„ betrekkingen verknogt zyn, en met wel-
„ ker Vryheid en Welvaard Wy den Roem
„ en voorſpoed van Ons en Ons Huis onaf-
„ ſcheidbaar verbonden agten.

„ En het is daarom dat Wy, als nog, en
„ andermaal, alle Overheden, Burgers en In-
„ gezetenen van *Holland* en *Westfriesland*,
„ zo in de Steden als ten Plattenlande, op
„ het nadruklykst willen aangemaand en op-
„ geroepen hebben, gelyk Wy alle dezelve
„ aanmaanen en oproepen by deezen, om,
„ in den dringendſten nood, waar in gemel-
„ de Provincie zich thans gebragt ziet, elk
„ naar zyn ſtand en betrekkinge, tot red-
„ ding en verlosſing derzelve te willen me-
„ dewerken. —— In 't byzonder waarſchu-
„ wen Wy het verdwaalde gedeelte des
„ Volks, en ſmeeken 't zelve, ten overvloe-
„ de, by hunnen plegtig gezwooren Bur-
„ gereed, by het Leeven en de Welvaard
„ van hunne Vrouwen en Kinderen, en by
„ alles wat hun verder dierbaar zyn kan,
„ om eindelyk eens, ter goeder trouwe, te
„ rug te koomen van hunne dwaalingen, en
„ alle roekloze zugt tot Nieuwigheden,

XLII. BOEK. 1787.

„ benevens alle daar toe ingerichte Wapening, en om, in tegendeel, alle wettige „ poogingen te helpen ondersteunen, welke „ aangewend worden, ter herstellinge van de „ Oude en gevestigde Constitutie deezer Provincie, en ter Vernietiging en Intrekking „ van alle Aantygingen en Verongelykingen, „ met welke men onze Eer beledigd, en onze „ Regten verkort heeft.

„ Gelyk Wy, van onze zyde, geene „ zwaarigheid maaken om openlyk en op 't „ plegtigst te herhaalen, 't geen Wy reeds, „ by ons voorgemelde Declaratoir, nadruklyk en duidelyk verklaard hebben, dat „ Wy geene andere noch meerdere Magt begeeren, dan die ons, uit kragte uwer „ Commissien, ontegenzeggelyke Staatsbesluiten, en deugdlyke Possessie, wettig „ competeert; en dat Wy, daarenboven, „ geen ander voorneemen hebben, dan om „ dezelve eeniglyk te gebruiken, ter handhaaving van Godsdienst en Vryheid, ter „ bevordering van alle billyke Verlangen des „ Volks, benevens deszelfs wettigen Invloed op de Stedelyke en algemeene belangen, en in 't byzonder, ook ter verschooning en bescherming zelfs, van alle „ die misleide Ingezetenen, die in tyds nog, „ en van nu af aan, zullen te rug keeren van „ zodanig misdaadig Gedrag, als waar toe „ zy, geduurende de tegenwoordige Beroerten, door de Hoofden der Cabale, of „ door de hitte der Partyschappen, mogten „ zyn vervoerd geworden: terwyl het Ons „ niet dan hard en smertlyk zou vallen, naa

„ al-

„ alle de rampen van Ons Vaderland en Huis, één eenigen onzer Medeburgeren, wegens onverzettelyke Halſtarrigheid, te- gen alle zagter middelen, onderworpen te moeten laaten aan de ſtrengheid der Wet- ten (*)."

XLII. BOEK. 1787.

By het vast naderen der *Pruiſiſche* Krygsbenden beheerschte Ongeloovigheid aan den eenen, en Ligtgeloovigheid aan den anderen kant, de *Patriotten* in *Holland* zodanigerwyze dat men 'er bezwaarlyk een voorbeeld, daar mede gelyk ſtaande, in de Geſchiedenisſen zal aantreffen. Men trok de komst der *Pruiſen* niet alleen in twyfel, maar lochende dezelve in 't aangezigt van Perſoonen, die verklaarden, deeze Krygsmagt, op reis ontmoet en in aantocht gezien te hebben. Zy die des verzekering, als ooggetuigen, gaven, hoe zeer anders bekend voor *Patriotten*, konden verdenkingen en hoonende verwyten niet ontgaan. Van den anderen kant blies men elkander de ooren vol van *Franſche* Hulpe, als niet ſlegts in aantocht, maar daadlyk op 's Lands bodem, en vondt zulks, gereed geloof by eene vooringenomene menigte. De Dagpapieren van die dagen kunnen nog tot voldingende bewyzen ſtrekken hoe men, zo van de *Pruiſen* als van de *Franſchen* dagt en ſprak (†).

On- en Ligtgeloovigheid der *Patriotten*.

Dat

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4528.

(†) De Schryver der *Nederl. Jaarb.* heeft de moeite genomen om veele dier Brokken uit te ſchryven, Zie onder andere 1787 bl. 4542—4547. 4554—4556.

XLII. BOEK. 1787.

Vreemde gerustheid veeler Staatsleden van *Holland*.

Dat het gros der *Patriotten* eene zo verregaande Verblinding beving; dat het zich door voorpraaten liet diets maaken, dat men alles, wat wegens de *Pruisſen* verſpreid werd, voor harsſenſchimmen, en wat men ten aanziene van *Frankryk* verzekerde, voor welgegronde waarheid te houden hadt, laat zich nog eenigzins begrypen; dan volſtrekt onbegrypelyk blyft het ons, hoe Staatsbeſtuurders, in deezen gantſchen toedragt van zaaken, onkundig konden weezen van het lot, 't welk hunne Party onmiddelyk dreigend over 't hoofd hing. — Misſchien is 'er veel waarheids in 't geen de Heer CAPELLE TOT DE MARSCH ſchryft: „ Inmiddels hieldt men zich, als „ naar gewoonte, ter Staatsvergadering van „ *Holland* bezig met *delibereeren*; terwyl „ het perſoneel gevaar, en voor al de toe„ neemende vrees voor hetzelve, waar „ over men het Cabinet van *Verſailles* met „ ruim zo veel nadruks onderhieldt, dan „ over de weezenlyke belangen van de al„ gemeene zaak, in de menigvuldige Secre„ te Beſognes, niet werdt vergeeten (*)."

Gerustſtellende Berigten der Commisſie te *Woerden*, wegens de Inundatien.

Nog zeer gerustſtellend was het ſchryven van het Defenſiewezen te *Woerden*, op den veertienden van Herfstmaand, aan hun Ed. Gr. Mog. Zy gaven berigt, dat, door middel der doorgraaving van den *Lekkendyk*, by het Land van *Hageſtein*, boven *Vianen*, dat gedeelte van *Holland* geheel onder water gezet, en die Doorſnyding met eene genoeg-

za-

(*) *Mem.* bl. 99.

zame Battery gedekt was; dat mede, door het afdammen van de Rivier de *Linge*, de Stad *Gornichem* eerlang eene behoorelyke Inundatie tot dekking zou hebben; dat de Inundatien by *Naarden*, en aan de Oostzyde van de *Vecht*, door middel van die Rivier, desgelyks, binnen weinig tyds, zouden plaats grypen: alles ter dekking deezer Provincie (*). — Ook hadden zy den Watergraaf en Heemraaden van den *Overwaard*, gelegen in den *Alblasserwaart*, aangeschreeven om deeze onder water te zetten (†). Maar de laage Rivieren deeden dit wel sterk, doch van zo veele bykomende oorzaaken afhangende, verdeedigmiddel deezer Landen, van geene beduidenis worden; en was dit Jaarsaisoen althans het geschiktste niet om zich op Onderwaterzettingen te verlaaten.

XLII. BOEK. 1787.

Dan alle geruststelling verdween, den volgenden dag, by de Vegadering op Zondag buitengewoon beschreeven, toen twee Heeren der Commisie, D. CANTER CAMERLING en M. VAN TOULON ter monsteringe van de Uitleggers op de Rivieren afgevaardigd, te *Gornichem* gekomen, van daar schreeven, ontrustende tydingen, wegens den Aanmarsch der *Pruissische* Troepen vernomen te hebben. Tydingen welke zy staafden door een Notariaal Getuigschrift van die zelfde Dagtekening,

De Vergadering van *Holland* krygt berigt van het aannaderen der *Pruissen*.

(*) *Resol. van Holl.* 15 Sept. 1787.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4833.

XLII. BOEK. 1787.

ning, waar in de Heer GEORGIUS JUSTINUS DE GROOT, te *Heukelum* woonagtig, verklaarde, 's avonds te vooren, na *Thiel* of hooger op gereeden te zyn, om te onderzoeken, of 'er *Pruisſiſche* Troepen in Aantocht waren, en hoe verre; dat hy, te *Thiel* komende, hoorde van *Pruisſisch* Krygsvolk te *Ochten* en *Dooyewaard* gelegerd; en derwaards gereeden dit waarheid bevondt, daar vernam, dat derzelver getal beſtondt uit tuſſchen de zeven en acht duizend Manſchappen; beſtaande in Jaagers, Scherpſchutters, Ulaanen, Husſaaren, en verder Voetvolk, met zich voerende verſcheide ſtukken Kanon, zes en twaalfponds Mortieren: dat hy deeze Krygsmagt zag opbreeken en met dezelve voortgetrokken was tot digt by *Thiel*, terwyl een der Manſchappen hem verzekerde, dat zy ten oogmerk hadden, heden deezen avond (den 15) tot *Gornichem* voort te trekken; als mede dat zy te *Thuyl* zouden ſcheiden, in twee deelen, het eene gedeelte na *Gornichem* en het andere na *Heukelum* en *Leerdam*: wyders hadt hy gehoord, dat 'er, buiten dit Corps, nog ruim 11000 Man ingerukt was, om gedeeltlyk na *Zeist* en *Vianen* te trekken.

De Heeren Commisſariſſen, deeze ontzettende verzekering vernomen hebbende, vermeenden hunne Reis niet te kunnen, noch te mogen, vervorderen; maar zich te *Gornichem* te moeten blyven ophouden; ten einde met den Commandant dier Stad en de verdere Opper-officieren, de noodige ſchik-

ſchikkingen te maaken, tot Verdeediging van *Gornichem*, zo wel als van *Woudrichem* en *Loeveſtein*; 't welk zy verklaarden, naar maate van de elendige Situatie, waar in zy dezelve bevonden, zo veel mogelyk, werkſtellig gemaakt te hebben; doch, indien zy den benoodigden byſtand niet konden bekomen, rekenden zy dit alles onvoldoende.

Brief van *Amſterdam* dit bevestigende, en op het verplaatzen der Staatsvergadering aandringende.

Dit werd ondersteund door eenen Brieve uit de Stad *Amſterdam*, van deezen bewaarenswaardigen inhoud: „ Wy zyn in het „ zekere geinformeerd, dat de *Pruiſſiſche* „ Troepen in vollen Aanmarsch zyn; ja „ zelfs dat 'er reeds tusſchen de zeven en „ acht duizend Man te *Thiel* zyn gearri„ veerd, en dat eene andere Colonne, door „ *Arnhem* marcheert na *Zeist*, en mogelyk „ eene derde Colonne, over *Amersfoort* „ na het *Gooyland* en voorts na *Naarden*.

„ Daar nu de tegenwoordige Plaats van „ hun Ed. Gr. Mog. Reſidentie eene on„ beſlootene Plaats is, en derhalven de De„ liberatien van Hoogstdezelven, daar bin„ nen, met geene veiligheid zouden kun„ nen worden gecontinueerd; by aldien de „ voornoemde Troepes, eenen vyandlyken „ Aanval op deeze Provincie onderneemen„ de, zich van eene der Frontierplaatzen „ van dezelve zouden mogen meester maa„ ken, en verder tot den *Haag* doordrin„ gen, is het Ons voorgekomen, dat dee„ ze Stad tot de voorzeide Deliberatien, in „ de tegenwoordige tydsomſtandigheden, „ wel het meest geſchikt zou zyn. Wy „ hebben, derhalven, de Eer U Ed. Gr.

XLII. BOEK. 1787.

„ Mog. dezelve ten dien einde aan te bie-
„ den; en naardemaal de gevaarlyke Situa-
„ tie, waar in zich deeze Provincie bevindt,
„ allen ſpoed vereischt, U Ed Gr. Mog. op
„ het ernſtigst, te inviteeren, om zich, zon-
„ der uitſtel, herwaards te begeeven; ten
„ einde op aanſtaande Maandag den 17 dee-
„ zer, de Beſognes alhier te continueeren."

Brief van *Dordrecht* over de Verplaatzing der Staatsvergadering.

Desgelyks deelde de Raadpenſionaris een Brief mede van Burgemeesteren, Oud Raaden, en Goede Luiden van Achten der Stad *Dordrecht* aan hem geſchreeven, over de Verplaatzing der Staatsvergadering na *Amſterdam*, niet min mededeelenswaardig.

„ Daar wy in het zekere onderrigt zyn,
„ dat de *Pruisſiſche* Troepes, niet alleen
„ den *Gelderſchen* Bodem betreeden heb-
„ ben; maar zelfs zo verre zyn geavan-
„ ceerd, dat dezelve meer dan waarſchyn-
„ lyk tot aan het Territoir van deeze Pro-
„ vincie, op de hoogte van *Dalem*, by de
„ Stad *Gornichem* zyn genaderd, zo heb-
„ ben Wy gemeend, dat het continueeren
„ der Staatsvergadering in eene open Plaats,
„ gelyk den *Haag* alle vryheid van Deli-
„ beratien zou beneemen, en de Staatsle-
„ den exponeeren.

„ Wy twyfelen geenzins of deeze Ty-
„ ding zal reeds in *'s Haage* bekend zyn,
„ en eene buitengewoone Convocatie heb-
„ ben veroorzaakt, anderzins verzoeken Wy
„ inſtantlyk, dat dit, hoe eer hoe beter,
„ mag geſchieden, alzo het voorgemelde,
„ wegens den gezegden Aanmarsch in geen
„ den minſten twyfel kan worden getrok-

„ ken,

„ ken, by welke gelegenheid Wy U Hoog XLII.
„ Ed. Geſtrenge verzoeken, vermids de BOEK.
„ Heeren onze Gedeputeerdens heden a- ——
„ vond alhier geretoerneerd, niet preſent 1787.
„ zullen kunnen zyn by eene te houdene
„ Extra-ordinaire Vergadering op de voorsz.
„ ingekomene tyding, om te declareeren,
„ dat Wy volſtrekt van begrip zyn, dat in
„ de tegenwoordige Conjuncture de Staats-
„ vergadering niet langer in *'s Haage* kan
„ of mag worden gecontinueerd, maar na
„ eene beſlooteне meer verzekerde Plaats
„ behoort te worden overgebragt; waar
„ toe Wy meenen dat de Stad van *Am-*
„ *ſterdam*, in de eerſte plaats, in aanmer-
„ king kan komen. Wy vleijen Ons, dat
„ onze Conſideratie van zo veel gewigts is,
„ dat deswegen geen tweederlei Opinien
„ zullen kunnen plaats hebben.

„ Weshalven Wy genegen zyn, om de
„ Heeren onze Gedeputeerden, by conti-
„ nuatie ter Staatsvergadering te doen Com-
„ pareeren, byaldien dezelve na eene,
„ voor dit moment, veilige Plaats en wel
„ na de Stad van *Amſterdam* zal zyn over-
„ gebragt."

De Steden *Leyden*, *Schiedam*, *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende*, ontheladen het voorſtel van *Amſterdam* en *Dordrecht*, onder verklaaring van zich voor eerst van de Vergadering te zullen onthouden. —— *Haarlem* en *Delft* zouden het beſluit aanzien. — De Afgevaardigden van *Gouda* behielden voor hunne Principaalen het doen plaatzen van hun Advys in de Staatsregisters. De

Advyzen ter Staatsvergadering, en geen Beſluit.

XLII. BOEK. 1787.

Penſionaris G. BYLEVELD, wegens *Gornichem* alleen tegenwoordig, vondt, om meer dan eene rede, zwaarigheid, om zonder uitdruklyken last van zyne Zenderen, voor of tegen het verleggen der Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog. eenen raadſlag in te brengen, en betuigde, dat hy zich niet zou aankanten tegen het Beſluit, 't geen in deezen zou mogen genomen worden, hoedanig 't zelve ook zou mogen zyn; doch door eene Boode daar van der Stads Regeeringe kennis geeven; ten einde met derzelver Orders, hoe hy zich in deezen zou hebben te gedraagen, te worden voorzien. —— De Heeren van de Ridderſchap verzogten Afſchriften der ter tafel gebragte Brieven, dit deeden ook de Afgevaardigden van *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. —— Van *Rotterdam* en *Schoonhoven* vondt zich niemand tegenwoordig. — Ingevolge van dit alles viel 'er geen Beſluit (*).

Veele Afgevaardigden verlieten 's *Haage*.

Groote drukte hadt men waargenomen van pakken en verzenden in verſcheide Logementen der Steden. De *Amſterdamſche* Afgevaardigden, uitgenomen de Penſionaris VAN DER GOES, waren, met groote haast, na *Amſterdam* vertrokken; werwaards de *Dordrechtſche* Penſionaris DE GYZELAAR, en eenige andere Afgevaardigden der Steden, die voor het verleggen der Vergaderinge na *Amſterdam* geſtemd hadden, hun vergezelden, of volgden, om daar de Ver-

(*) *Reſol. van Holl.* 16 Sept. 1787.

Vergadering der Staaten van *Holland* te houden.

Ten dien zelfden dage hielden hunne Hoog Mogenden, in den naamiddag Vergadering, op welke de laatſte Verklaaring van zyne Hoogheid werd overgelegd (*). De Afgevaardigde van *Overyſſel* gaf 'er kennis, dat zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit van de Staaten zyns Gewests den doortocht voor het Krygsvolk verzogt hadt (†). —— Gecommitteerde Raaden, als mede de Raad van Staaten, waren bykans den geheelen dag vergaderd. —— Desgelyks werd, in een der vertrekken van Gecommitteerde Raaden, Krygsraad gehouden van de Opperofficieren der Bezettinge in *'s Gravenhaage*, waar de Generaal VAN KRETSCHMAR voorzat diens voorſtel en verzoek om twee Veldſtukken voor het Regiment Gardes, en om de Posten uit te zetten tot *Voorburg*, en de *Hoornbrug*, werd door de aanweezende Leden van *Holland* afgeſlaagen.

1787. Vergaderingen van hun Hoog Mogenden; van Gecommitteerde Raaden en de Raad van Staaten, op dien tyd.

De in *'s Gravenhaage* gebleevene Leden der Staatsvergadering van *Holland*, die den zestienden 's avonds tot diep in den nagt byeen geweest waren, hielden 's volgenden daags Vergadering. Van *Amſterdam* was 'er geen Afgevaardigde dan de bovengemelde Penſionaris VAN DER GOES. Naauwlyks waren de Afgevaardigden van *Haarlem* een half uur daar tegenwoordig geweest of zy verlieten dezelve, in groote

Nadere Zamenkomst der Leden van *Holland* tot het verleggen der Staatsvergadering.

(*) Zie deeze Verklaaring, bl 172. hier boven.
(†) *Reſol. Gen.* 16 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787. te haast, en ook de Hofplaats, na verklaard te hebben, dat zy van hun Advys des voorigen dag te rug keerden, en gaaf tot de verplaatzing der Vergaderinge toeſtemden. Van *Rotterdam* was een Brief ingekomen, waar by die Stad tot het verleggen der Vergadering ſtemde. Gevolglyk waren van de achttien Steden, *Dordrecht*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Monnikendam* en *Purmerende* afweezig. De *Gornichemſche* Penſionaris kon zig niet verklaren, als nog verſtooken van de verhoopte bevelen zyne Stad. —— In den naamiddag kreeg hy door een Boode de ontzettende tyding, „dat de Stad *Gornichem*, door „ den Vyand, met zo veel geweld was ge„ attaqueerd, dat reeds, door den val van „ Houwitzers of Bomben, op verſcheide „ plaatzen Brand was ontſtaan; dat de Re„ geering genoodzaakt geweest was de Stad „ aan den Vyand over te geeven," met byvoeging, dat de Heer Penſionaris hier uit begreep „ dat de Regeering niets „ anders kon doen, dan om het Punt, we„ gens het verleggen van de Vergadering „ over te laaten aan de Heeren Gedepu„ teerden, om daar omtrent te helpen re„ ſolveeren, als, in aanmerking van den „ nood, zal bevonden worden te behoo„ ren."

De Staatsleden, op den voorſlag van Gou- in

De Raadpenſionaris, deeze Tyding van den Heer BYLEVELD verſtaan hebbende, riep de Vergadering, op diens voorſlag, 's avonds ten acht uuren zamen. Reden van deeze buitengewoone Zamenroeping gegeeven heb-

hebbende, bragt de Ridderſchap een breed- XLII.
ſpraakigen Raadſlag uit, om de noodzaak- BOEK.
lykheid aan te toonen, van den Prins Erf- ——
ſtadhouder, ten ſpoedigſten, te herſtellen 1787.
in de uitoefening zyner hooge Waardighe- den *Haage* beſchreeven.
den, en de Regten daar aan verbonden.——
Gouda gaf hier op in bedenking, of niet, vóóraf, de afweezige Leden, by eenen Brieve, behoorden te worden uitgenoodigd om hunne Afgevaardigden wederom ter Vergaderinge te doen verſchynen, en wel tegen den volgenden avond, ten acht uuren, en als dan zodanig een Beſluit te neemen, als de nood des Gewests zou vereiſchen; en dat teffens daar in het Aanbod der *Amſterdamſche* Regeering, om binnen haare Stad de Staatsvergadering te houden, moest worden van de hand geweezen. Hier toe beſlooten de aanweezende Staatsleden. — De *Gornichemſche* Penſionaris BYLEVELD bevondt zich zeker in geene geringe verlegenheid, om, zondere nadere bevelen, iets van wegen eene Stad, thans in handen der *Pruiſſen*, uit te brengen. Hy betuigde, „ als de „ éénige aanweezende Gedeputeerde van „ de Stad *Gornichem*, zich bewaard te vin„ den, om gebruik te maaken van de vry„ heid, door de Heeren zyne Principaalen „ aan Gedeputeerden, nopens het verleg„ gen der Vergaderinge, gelaaten; maar „ hunne nadere Orders deswegen zou af„ wagten, terwyl hy zich niet oppoſee„ ren zou, indien conform de Conſidera„ tien van de Heeren Gedeputeerden der „ Stad *Gouda* mogt worden gereſolveerd."—

De

XLII. BOEK. 1787.

De Raadpenſionaris VAN BLEISWYK was door den Gedeputeerden der Stad *Amſterdam* onderhouden over de verſchyning van een Gedeputeerden eener Stad, die, volgens het ſchryven der Stads Regeeringe zelve, in *de Magt des Vyands* was: eene zaak, welke zeker, aangemerkt hun ſtelzel, 't welk de Meerderheid der Staatsleden nog voerde, *dat de Provincie Vyandisch werd* aangevallen, ten uiterſten bedenklyk was. De *Gornichemſche* Penſionaris verſcheen niet weder ter Vergaderinge, en verliet ook *'s Gravenhaage*, na *Leyden* trekkende.

Inhoud des Briefs aan de Steden, die voor het verleggen der Staatsvergadering geſtemd hadden.

De Brief aan *Amſterdam* en de Steden, die voor de verlegging van de Staatsvergadering derwaards geſtemd, en zich daadlyk aan de byeenkomst in *'s Gravenhaage* onttrokken hadden, dien avond opgeſteld en afgezonden, was van deezen inhoud.

„ Wy accuſeeren mits deezen de recep-
„ tie der Misſive van Ul. van den vyf-
„ tienden deezer, by welken dezelve uit
„ hoofde der zekere Informatie van den
„ vollen Aanmarsch der *Pruisſiſche* Troe-
„ pes, als mede wyl de gewoone Re-
„ ſidentieplaats van hun Ed. Groot Mo-
„ gende eene Onbeſlootene Plaats zynde,
„ men ligtlyk in dezelve, (byaldien de
„ voorſz. Troepen zich van eenige Fron-
„ tieren mogten meester maaken,) konde
„ doordringen, wel de goedheid gelieven
„ te hebben aan hun Ed. Gr. Mog. gra-
„ tieuslyk, derzelver Stad aan te bieden
„ tot het houden hunner Deliberatien, met
„ ernſtig Verzoek, dat Hoogstdezelven,
„ zich

„ zich, zonder uitſtel, derwaards geliefden te begeeven. —— Ten vollen penetreerende de Eſſentie van dit Aanbod, zouden Wy, vermeenende dat de zaaken daar toe eenigzins geſchikt waren, daar aan gaarne, met zo veel bereidwilligheid, als ſpoed, voldoen. XLII. BOEK. 1787.

„ Dan, daar het den Leden van een en dezelve Repreſentative Souveraineiteit niet voegen zou, byzonder in een tydſtip als het tegenwoordige, hunne Opinien voor den anderen te verbergen, mogen Wy niet ontveinzen, dat, hoe zeer alle de preſente Leden op zich zelven zouden verlangen, om, kon het zyn, aan de wenſchen om Ul. te gemoet te komen, egter aan de eene zyde een groot gedeelte derzelven, voor als nog, in generlei wyze heeft kunnen bevroeden, op welk eene, voor 's Lands Welzyn genoeg dienſtige en nuttige wyze, de Vergadering van hun Ed. Gr. Mogenden, byzonder met betrekkinge tot de Executie van haare *Militaire*, *Politique* en *Finantieele* bevelen, buiten derzelver tegenwoordige Reſidentie, (die door hun Ed. Gr. Mog. daar toe met zo veel reden, voorheen, by expreſſe Reſolutie, is geëligeerd,) zal kunnen worden gehouden, en zulks wel naa dat dezelve Vergadering, met alles wat daar toe relatief is, of van dependent, zedert zo lange Jaaren, onafgebrooken, alhier is gefixeerd geweest; terwyl aan den anderen kant, het andere gedeelte de Miſſi-

„ ve

XLII. BOEK. 1787.

„ ve en Invitatie van Ul. heeft overgenomen.

„ En daar, derhalven, de ſtaat der tegenwoordige Deliberatien Ons geene vryheid laat, om, voor als nog, Ul. aanbod te accepteeren, en de Vergadering van hier na elders te tranſporteeren, is het uit dien hoofde, dat Wy, die met grievend leedweezen ondervinden, dat reeds verſcheide Leden der Vergadering van hun Ed. Gr. Mog. zich van hier hebben geretireerd, daarom Ul. by alles wat den Lande dierbaar is, in deezen nood, en daar, door de overgave van zo veele Steden, het water tot aan de lippen gekomen, en het neemen van heilzaame en prompte Raadſlagen allerpreſſantst is, met den meesten ernst verzoeken en obtesteeren, om bovengemelde onze Conſideratien nader te overweegen; met allerdringendſte Inſtantie, dat Ul. derzelver Gedeputeerden, tegen Morgen avond, welke zyn zal de achttiende deezer, de klokke acht uuren, alhier in den *Haage* te doen ſisteeren; ten einde Wy met dezelven terſtond in eene Conferentie mogen treeden, en verder, zo met Ul. als de verdere Leden der Souveraineiteit van deeze eertyds zo gelukkige en eendragtige Provincie, alle kragten mogen inſpannen, om den verderen voortgang van 's Lands Onheilen, met zo veel mogelyke eenpaarigheid, en op eene wyze, de Waardigheid van *Holland* alleszins paſſende, te keer te gaan, en,

„ tot

„ tot in de laatſte uuren, blyken te geeven „ van dat zuiver Attachement aan de Be- „ langens van den Lande en de Perſoo- „ nen van Ul. met welke Wy Ul. de Be- „ ſcherminge GODES bevelen (*)."

XLII. BOEK. —— 1787.

Terwyl dit ter Staatsvergadering van *Holland* omging leverde de Griffier FAGEL aan de Gedeputeerden van hun Hoog Mog., tot de Buitenlandſche zaaken, een Berigtſchrift over; hen ter hand geſteld door de Heeren CALITCHEF, buitengewoon Gezant van haare Rus-Keizerlyke Majeſteit, en VAN WEEDFL VAN JARLSBERG, Gezant des Koonings van *Deenemarken*, uit naam der Buitenlandſche Ministers in *'s Gravenhaage*; waar in zy betuigden billyke redenen van vreeze te hebben, dat de Veiligheid van de Reſidentieplaats zou kunnen geſtoord worden, ingevalle de gewoone Bezetting, tot derzelver zeker- en veiligheid beſtemd, in de tegenwoordige omſtandigheid van zaaken, daar uit weggenomen of verminderd werd, en het van de hoogstdringende noodzaaklykheid oordeelden, den Raadpenſionaris deswegen een ſtellig en voldoenend Antwoord af te vraagen, als mede den Voorzitter van hun Hoog Mog. te verzoeken

Berigtſchrift van de Gezanten der vreemde Mogendheden, om veiligheid in de Hofplaats.

(*) *Reſol. van Holl.* 17 Sept. 1787. en *het Gedrag van* Mr. Ç. BYLEVELD, *Oud Penſionaris der Stad Gornichem, voor zo verre by, uit hoofde van 't zelve, door de Regeering van gemelde Stad, van zyne Bediening is ontſlaagen geworden, verdeedigd, in eene Memorie, door denzelven aan welgemelde Regeering by Request gepræſenteerd,* Te *Gornichem* by A. GOETZEE 1788.

XLII. BOEK. 1787.

ken van deezen ſtap ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. kennis te geeven; ten einde, wegens hunne billyke bekommering, gerustſtelling te bekomen.

't Zelve aan Staaten van *Holland* verzonden.

Ter Algemeene Staatsvergadering vondt men goed dit Berigtſchrift aan Staaten van *Holland* te doen toekomen, met aanſchryvens, dat, dewyl op een dergelyk Berigtſchrift van den zevenden deezer Maand, tot heden toe, niets was verrigt geworden hier op behoorelyke aanmerking te willen neemen, en Orders te geeven; dat men geen Troepen, in *'s Haage* gewoonlyk in Bezetting leggende, tot zekerheid dier Reſidentieplaatze, deedt uittrekken, of na elders verzenden, en zorg te draagen, dat geen der Gewapende Vrycorporisten, van elders, in den *Haage* kwamen; ten einde niet alleen, de Buitenlandſche Ministers; maar zelfs de Vergadering van hun Hoog Mog., en van alle de Collegien der Generaliteit, daar zitting hebbende, 'er veilig en gerust hunne Reſidentie konden blyven behouden, en zy daar van de noodige verzekering aan hun Hoog Mog. wilden doen (*).

De Raadpenſionaris in den *Haage* gehouden.

Men vermeldt dat de Raadpenſionaris VAN BLEISWYK, in deeze dagen, ook druk bezig geweest was met op te pakken, en dat Staaten van *Holland*, bekommerd dat hy, met de Zegels, na *Amſterdam* mogt vertrekken, hem door vier Staaten Bodens deeden bewaaren (†).

In

(*) *Reſol. Gen.* 17 Sept. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 455.

In *Amſterdam*, waar men de Staatsleden van *Holland* verzogt hadt, maakte men, op den Raatkamer, den zestienden, alles gereed, om, die ten volgenden dage, te ontvangen; en ſchikking op de plaatzen, die elk hunner zou bekleeden, met den noodigen toeſtel tot het houden eener zodanige Zamenkomst. Zy vergaderden daadlyk. De Generaal VAN RYSSEL, van *Naarden* gekomen, verſcheen 'er, en men beſloot tot verdeediging van die Veste, nogmaals dien Generaal in byzondere beſcherming neemende. De Afgevaardigden van *Dordrecht*, de Penſionaris DE GYZELAAR en die van *Rotterdam*, ontvingen, van wegen hunne Steden, Brieven van Opontbod, en waren 'er, behalven van *Alkmaar* en *Purmerende*, geene Afgevaardigden tegenwoordig; dit klein getal van Staatsleden was naast denklyk oorzaak, dat men aan die Zamenkomst den naam zan *Conferentie* en niet dien van *Staatsvergadering* gave.

Hoe het met de Byeenkomst der Staatsleden te *Amſterdam* toeging.

De Heeren KREET, Advocaat te *Rotterdam*, en VAN CASTROP, Advocaat te *Amſterdam*, vervoegden zich voor deeze Vergadering, de eerſte als Secretaris van de Algemeene Vergadering der Genootſchappen, de tweede, als Afgevaardigde der Geconſtitueerden te *Amſterdam*, en ſpraaken de Leden aan met den tytel van *Edele Groot Mogende Heeren*, droegen, in een hartroerend Vertoog, 's Lands hoogen nood voor, de Vergadering biddende, en by alles wat heilig en dierbaar was be-

Voorſtel daar gedaan door KREET en CASTROP.

XLII. BOEK. 1787.

zweerende; „ Zy zouden toch het Be„ ſtuur van 's Lands zaaken op zich„ neemen; het Land, en byzonder *Amſter-*„ *dam*, als het éénig overgebleeven bol„ werk der in gevaar zynde Vryheid be„ ſchermen; betuigende, in naam hunner „ Principaalen, de Vergadering in *'s Gra-*„ *venhaage* niet te erkennen voor wettig, „ en derzelver Beſluiten voor onwettig en „ door dwang afgeperst, beloovende dee„ ze Byeenkomst en de Regeering alhier tot „ den druppel bloeds te zullen helpen be„ ſchermen en onderſteunen; terwyl zy de „ Beſluiten, hier te neemen, alleen voor „ wettig houden, en de Leden deezer „ Vergaderinge alleen erkennen zouden „ als de wettige Repreſentanten van een „ Vry Volk, als den eenigen Souverain; „ dat men voort moest gaan met zich te „ verdeedigen; dat men, met de Bur„ germagt en het Krygsvolk, 't geen „ men hadt, als mede de *Franſche* Le„ germagt, welke eerstdaags ſtondt aan „ te rukken, den *Pruisſiſchen* Vyand wel „ ligt te keer zou kunnen gaan; dat men „ verder, om de Tegenparty in de Stad „ in toom te houden, eene Publicatie „ moest doen, om de zodanigen, die „ *Oranje boven!* zouden roepen of *Oranje* „ draagen, terſtond, zonder form van Pro„ ces met den dood zou ſtraffen!"

Antwoord daar op gegeeven.

Hoofdzaaklyk kwam het Antwoord deezen Heeren gegeeven hier op neder. „ Dat „ de omſtandigheden, waar in zich ver„ ſcheide Leden van de Afgevaardigden „ der

„ der aanweezig zynde Steden bevonden, XLII.
„ de gezamentlyke Leden hadden doen BOEK.
„ beſluiten, aan deeze twee, dit voorſtel ——
„ doende, Heeren, van deeze omſtandig- 1787.
„ heden kennis te geeven, en hun onder
„ 't oog te brengen, dat het onmogelyk
„ was, zonder naderen last van hunne
„ Principaalen, iets te beſluiten; doch
„ dat zy tragten zouden naderen last te
„ bekomen, en daarom onderlinge *Confe-*
„ *rentien* zouden blyven houden." — De *Amſterdamſche* Heeren voegden 'er by,
„ dat de Agtbaare Raad gereed was en
„ bleef, alles in 't werk te willen ſtellen,
„ tot bewaaring beveiliging en beſcher-
„ ming der Stad en getrouwe Burgery."

Middelerwyl was *Utrecht*, zonder ſlag of ſtoot, ontruimd, door de *Patriotten*, en de Commisſie ter Verdeediging dier Stad en van de Provincie *Holland*, op de verzekerende tyding der aannadering van *Pruisſiſche* Legerbenden, en het verlaaten van *Utrecht*, van *Woerden*, ylings na *Amſterdam* vertrokken. Uit welke laatstgemelde Stad zy eenen Brief aan Staaten van *Holland* in *'s Gravenhaage* den achtienden van Herfstmaand afvaardigden. Wy zullen deezen plaats geeven, in zo verre dezelve ſtrekt tot aaneenknooping der Geſchiedenisſen: dewyl wy, wat de ontruiming van *Utrecht* betreft, als mede de Bedryven des *Pruisſiſchen* Krygsvolks, breeder ſpreeken moeten, als wy de zaaken van het *Sticht*, en het meer plaatslyke in andere Gewesten, zullen behandelen.

Brief van de Commisſie ter Verdeediging aan hun Ed. Gr. Mog. den 18 Sept.

XLII. BOEK. 1787.

Hun ſchryven liep op deezen zin. „Door „ de menigvuldige bezigheden, met welke „ wy, zedert drie dagen, zyn geobrueerd ge„ weest, hebben wy ons buiten de moge„ lykheid gevonden U Ed. Gr. Mog. no„ pens het geen tot de Evacuatie van „ *Utrecht* gelegenheid heeft gegeeven, „ volledig te informeeren, en ons enkel „ moeten vergenoegen met kordyk aan den „ Heere Raadpenſionaris van het verlaaten „ der Stad *Utrecht* kennis te geeven; —— „ offchoon onze bezigheden nog even me„ nigvuldig zyn, hebben wy begreepen „ niet langer te mogen uitſtellen van aan „ U Ed. Gr. Mog. een omſtandig berigt „ van 't geen nopens de Evacuatie dier „ Stad heeft plaats gehad, en 't geen tot „ dezelve aanleiding gegeeven heeft, te „ doen toekomen."

Naa eene opgave van het gehandelde met den Rhyngraave VAN SALM, vóór de verlaating van *Utrecht*, vermelden zy, „ dat zy, „ op den zestienden van September, in „ den vroegen morgen, op het onverwagst, „ tyding ontvingen; dat de Stad *Utrecht* „ geëvacueerd, en de Rhyngraaf in twee „ Colommen daar uit getrokken was, waar „ van de eene, onder zyn Commando, zich „ na den *Uithoorn*, *Ouwerkerk*, den *Over„ toom* en *Weesp* begeeven hadt; en de an„ dere onder Commando van den Baron VAN „ DER BORCH zich na de *Nieuwerſluis*, „ *Loenen*, *Loenderſloot*, *Vreeland*, *Mui„ den* en *Naarden* hadt vervoegd.

„ Hier op zyn wy, uit overtuiging, dat „ eene

„ eene Commisſie als de onze zich niet XLII.
„ behoorde te exponeeren, om ingeſloo- BOEK.
„ ten te worden: dewyl dan, *ipſo momen-* ——
„ *to*, alle Expeditie ophieldt, van *Woer-* 1787.
„ *den* na *Amſterdam* vertrokken; waar op
„ wy vervolgens, in onze eerſte Confe-
„ rentie, den Rhyngrave hebbende afge-
„ vraagd, welke de oorzaak van het ſpoedig
„ verlaaten der Stad *Utrecht* ware, en of de
„ hoogſte Nood daar was? heeft hy ons te
„ kennen gegeeven, dat hy wederom nieu-
„ we berigten gekreegen hebbende van de
„ aannadering der *Pruisſiſche* Troepen, en
„ verzekerd zynde dat de Stad waarſchyn-
„ lyk des anderendaags, en misſchien wel
„ van agteren zou geattacqueerd worden,
„ wanneer dezelve van geene Defenſie was,
„ begreepen hadt, dat, met betrekking tot
„ de Defenſie deezer Provincie geſproo-
„ ken, de hoogſte Nood daar was; en der-
„ halven noodig geoordeeld hadt, dezelve
„ Stad, zo dra mogelyk, te moeten verlaa-
„ ten; doch alvoorens egter deswegen een
„ Krygsraad te moeten beleggen, welke
„ dan ook in preſentie met de Gedeputeer-
„ de Staaten geconfereerd heeft, en uit
„ eenige Hoofden van het Garniſoen heeft
„ beſtaan, welke allen, zo wel als de Hee-
„ ren Gedeputeerde Staaten, den Rhyn-
„ graaf verklaarden, met hem van de nood-
„ zaaklykheid van de Evacuatie van *Utrecht*
„ te zyn geconvinceerd geweest.

„ In deeze geſteldheid van zaaken heb-
„ ben wy, op gisteren, directlyk met den
„ Rhyngraave de noodige ſchikkingen ge-

XLII. BOEK. 1787.

„ maakt, om, uit de Troepen, die herwaards getrokken waren, aan de Steden *Woerden*, *Oudewater*, *Schoonhoven* en *Gornichem*, daadlyk de noodige verſterking te bezorgen; doch welke Executie is verhinderd door de ingekomene ongelukkige tyding, dat de Stad *Gornichem* in handen des Vyands gevallen was: terwyl wy niet kunnen afzyn U Ed. Groot Mog., by deeze gelegendheid onder 't oog te brengen, dat wy de verdere Verdeediging deezer Provincie en der Stad *Utrecht*, tegen de Magt, met welke dezelve werd gedreigd, wel op ons hebben genomen, en dat wy vertrouwen dezelve zo te hebben aangelegd, dat wy ons met het hoogſte regt, met eene gunſtige reuſite mogten vleijen; doch dat wy buiten de mogelykheid waren, en nimmer hadden kunnen wagten genoodzaakt te zullen worden, om met eene geringe Magt van 4000 Man, eene groote overmagt Troepen van eene vreemde Mogenheid, en zulks, op het onverwagtst, te reſiſteeren; te meer daar door de laage Rivieren en nadeelige Winden, de Inundatien, waar toe wy, op Authoriſatie van U Ed. Gr. Mog. directlyk Orders hebben gegeeven, niet naar behoren reusſeerden, en wy daarenboven den Vyand in onzen boezem hebben, en met revolteerende Troepen moeten ageeren, waar van wy nog op gisteren het facheuste gevolg gezien hebben, alzo twee Compagnien van *Oudewater*, op eene ver-

„ raad-

„ raadlyke wyze, zich van het Fort de *Uitermeerſche Schans* genaamd, hebben meester gemaakt, en hetzelve, tot op heden toe, ingehouden. XLII. BOEK. 1787.

„ Het is uit dien hoofde, dat wy noodig geoordeeld hebben aan U Ed. Groot Mog. van deezen pericliteerenden toeſtand van deeze Provincie te moeten kennis geeven, en ons onvermogen te betuigen, om, zonder andere hulpe, aan zodanig eene Overmagt, uit hoofde der bykomende omſtandigheeden, te kunnen wederſtaan: weshalven wy deezen toeſtand der Provincie ten ſerieusten aan de attentie van U Ed. Gr. Mog. moeten aanbevelen, en verzoeken, dat U Ed. Gr. Mog. dieswegen de noodige en efficacieuste maatregelen gelieven te beraamen, terwyl wy intusſchen, hoe zeer wy van de geringheid onzer Magt, tegen die van den Vyand gerekend, geen goeden uitſlag verhoopen kunnen, zullen voortgaan om al wat mogelyk is tot behoud van 't lieve Vaderland in 't werk te ſtellen; ten einde, zo veel mogelyk, te beantwoorden aan de verpligting, welke U Ed. Gr. Mog. ons hebben opgelegd, en aan 't geen wy aan het Vaderland en onze Medeburgers verſchuldigd zyn (*)."

Naardemaal de beoogde Vergadering der Staaten van *Holland* binnen *Amſterdam*, zo luttel opgangs hadt, en zich tot weinig Leden bepaalde, ter oorzaake van de bystere Staatsbeſluit by *Holland* tot Herſtelling des

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4561.

XLII. BOEK. —— 1787. Stadhouders.

tere ontſteltenis en verzwaring, welke op de maare van *Utrechts* Ontruiming en *Gorinchems* Overgaave, ook wrogt op veelen, die de Volkszaak, met de grootſte opregtheid, ten yverigſten, waren toegedaan, was het wel te wagten, welk ſlag van Beſluiten ter beſchreevene buitengewoone Vergaderinge in *'s Gravenhaage* zouden genomen worden.

Op Voorſtel der Ridderſchap vondt men goed, de Beſluiten, waar by zyne Hoogheid den Heer Erfſtadhouder was geſchort, in deszelfs Post van Capitein Generaal der Provincie van *Holland* in te trekken, en buiten werking te ſtellen; zyne Hoogheid het Bevel over de Bezetting in *'s Gravenhaage* weder op te draagen, met eene uitnoodiging en aandringend verzoek om zich na de Hofplaats te willen begeeven; „ ten „ einde met hun Ed. Gr. Mog." zo als zy zich uitdrukten, „ alles aan te wenden tot „ behoud van *Holland*, tot herſtel der wag„ gelende Conſtitutie, en tot demping der „ vernielende tweeſpalt, de oorzaak van „ alle rampen."

Een Brief, hier mede overeenkomſtig, werd onmiddelyk aan zyne Hoogheid afgevaardigd. Ook kreegen de Hoofden des Krygsvolks ter betaalinge van *Holland* ſtaande, onmiddelyk aanſchryving van deezen Ophef der ſchorting des Capiteins Generaals, met laſt om hem, in die Hoedanigheid, te erkennen, zyne Orders en Patenten naauwkeurig naa te komen.

Bekendmaaking

Op het eindigen deezer Vergaderinge 's avonds

's avonds naa elf uuren, maakte men, naa dat de Alarmtrom geroerd en de ganſche Bezetting, als mede de Schuttery der Hofplaatze, in de wapenen gekomen was, by uitroeping, dit Staatsbeſluit der Herſtellinge van zyne Hoogheid, bekend (*). 't Geen, in het toen zeer woelig 's *Gravenhaage*, by 's Prinſen Aanhangers, uitbundige vreugde baarde. XLII. BOEK. 1787. hier van in 's *Haage*.

Te hunner gerustſtellinge, dat men van wegen de *Franſchen* niets te vreezen hadt, diende eene Bekendmaaking, op hoog gezag, uit een Brief van den Baron VAN RHEEDE, der Staaten Gezant ten *Berlynſchen* Hove, „ dat de *Franſche* Minister te *Berlyn*, „ aan het *Pruisſiſch* Ministerie gedeclareerd „ hadt, dat de Koning van *Frankryk* in „ geenendeele afkeurde, de Middelen, „ welke zyne *Pruisſiſche* Majeſteit aanwende, „ met door het laaten marcheeren van „ zyne Troepen, zich te bezorgen Satisfactie, wegens den Hoon aan haare Koninglyke Hoogheid, hoogstdeszelfs Zuster aangedaan, het aanmerkende als een „ Punt zyner Eer te nagaande, en dat hy „ niets daar tegen in te brengen hadt; doch „ dat zyne Allerchristelykſte Majeſteit tevens vertrouwde, dat, wanneer zyne „ *Pruisſiſche* Majeſteit die Satisfactie, ten „ zynen genoege, zou hebben verkreegen, „ Hoogstdezelve zyne Troepen wel zou gelieven te rug te trekken; en dat zyne Allerchristlykſte Majeſteit, hier op vertrouwende, en tevens, op 's Konings Ge-

Gerustſtelling dat men van de *Franſchen* niets te vreezen hadt.

„ voe-

(*) *Reſol. van Holl.* 18 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

„ voelens, ook de gegeeven Orders tot het „ formeeren van een Corps by *Givet* zou „ intrekken (*)."

Bekendmaaking van des Prinſen Herſtelling aan hun Hoog Mogenden.

Hoogst welkom was het Staatsbeſluit van *Holland* ter Herſtellinge van zyne Hoogheid, by hun Hoog Mogenden, die de Afgevaardigden, met vervoering van genoegen en vreugde, bedankten, onder verzekering, dat zy alles zouden toebrengen wat mogelyk was om de Rust, Eenigheid en Harmonie tusſchen de Bondgenooten te herſtellen (†).

WILLEM DE V. komt in *'s Haage.*

Op den eigen dag deezer Bekendmaaking aan de Vergadering der Bondgenootſchaplyke Gewesten verſcheen WILLEM DE V, ten twee uuren, ingevolge des hem aangenaamen verzoeks, in de Hofplaats. Eene ſchaare van veele duizenden, kon het uur zyner komſte niet verbeiden; maar begaf zich na buiten op den weg, dien zy wisten dat zyne Hoogheid zou neemen. Een vierendeel uurs van *'s Gravenhaage* ſpanden zy de Paarden het Rydtuig af, en beyverden zich om het werk deezer Dieren te verrigten, en met eiden handen de Koets voort te trekken. Deeze vreemde optocht van zyne Hoogheid, begeleid door Gardes Dragonders en Gardes du Corps, geſchiedde de *Bosch-*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4570. Wy moeten hier onze Leezers, wegens deeze Verandering der maatregelen ten *Franſchen* Hove, te rug wyzen tot bl. 113. hier boven.

(†) *Reſol. Gen.* 20 Sept. 1787.

Boschbrug over, waar de Prins, door de ganſche *Haagſche* Schuttery in de wapenen werd onvahgen, en van dezelve, gelyk ook vervolgens van het Krygsvolk, Krygseer-bewyzingen ontving, terwyl de lugt van Vreugdegeroep weergalmde, zo van dezelven als uit den mond van duizenden, zamengevloeid om deeze Intreede te zien, en hem na 't Stadhouderlyk Kwartier te begeleiden. XLII. BOEK. 1787.

De Voorzitter ter Algemeene Staatsvergaderinge, van 's Prinſen verwagten aankomst in *'s Gravenhaage* op dien dag verwittigt, deedt den voorſlag tot het benoemen eener Bezendinge om zyne Hoogheid te verwelkomen. Hier toe werden benoemd te Heeren VAN WELDEREN, VAN WASSENAAR, SPANBROEK, TWENT, VAN LYNDEN TOT BLITTERSWYK, VAN HEKEREN TOT BRANDSENBURG, BIGOT, HEERDT en TJASSENS, met den Griffier FAGEL. Verwelkomt door de Algemeene Staaten.

Laatstgemelde, last gekreegen hebbende, om by zyne Hoogheid te verneemen, wanneer het hem gelegen zou komen, deeze Bezending te ontvangen, bragt de boodſchap, dat hy gereed was hun terſtond op te wagten. —— Waar op de Heer VAN WELDEREN, nevens zyne mede Gelastigden, onmiddelyk, met de gewoone plegtigheden, na het Stadhouderlyk Verblyf toog; en dit hoofd der Bezendinge, by de verwelkoming, te kennen gaf, „ de zonderlinge „ blydſchap en vreugde van hun Hoog Mo„ genden, daar zy zyne Hoogheid, in vol„ maakten welſtand, hier wederom mogten „ zien,

XLII. BOEK. 1787.

„ zien, herſteld in het Commando in deſe „ *Haage*, en in deszelfs Functie als Capi„ tein Generaal van de Provincie van *Hol„ land* en *Westfriesland*, en deszelfs voo„ rige Waardigheden, niet twyfelende of „ zyne Hoogheid zou, door zyn wys Be„ ſtuur alle zodanige middelen aanwenden, „ als tot conſervatie van de dierbaare Pan„ den van Vryheid en Godsdienst, en be„ houd van de Conſtitutie en gemeene Rust „ konden ſtrekken, om de vervallene zaa„ ken te herſtellen, en, zo mogelyk, de Re„ publiek tot haaren voorigen bloei en luis„ ter te doen geraaken; waar toe hun Hoog „ Mog. de poogingen van zyne Hoogheid „ met allen yver zouden onderſteunen; „ voorts des Allerhoogſten dierbaarſte Ze„ geningen over den Perſoon van zyne „ Hoogheid, die van Mevrouw de Prin„ ſeſſe en het gantſche *Doorlugtig* Huis, „ aan 't welk deeze Republiek zo veel „ verpligtinge hadt, toewenſchende."

By het bedanken verzekerde zyne Hoogheid „ alle zyne vermogens te zullen aan„ wenden, om aan het heilzaam oogmerk „ van hun Hoog Mogenden te zullen vol„ doen (*)."

Publicatie van zyne Hoogheid tegen Rustverſtooringen.

Om over 't geen in deeze Hofplaatze, behalven ter Staatsvergaderinge en 't geen onmiddelyk tot een algemeen verſlag behoort voorviel, te ſpreeken zullen wy nader gelegenheid vinden; doch kunnen niet voorby hier aan te voeren eene Verklaa-

(*) *Reſol. Gen.* 20 Sept. 1787.

klaaring en Waarſchouwing van zyne Hoog- XLII.
heid zelve, op den dag zyner Intreede ge- BOEK.
daan, welke alleen genoeg is om uit te ——
wyzen, hoe verregaande Ongeregeldhe- 1787.
den Rustverſtooringen, aldaar ten dien ſtonde, plaats greepen: immers hy liet zich uit in deezer voege. „Wy WILLEM, „doen weeten, dat Wy met het uiterſte ge„noegen en aandoening de algemeene bly„ken van vreugde en weelmeenende aan„kleeving der Burgers en Ingezetenen van „allerlei Rang en Staat, by Onze Inkomst „in deeze Plaats, op heden, hebben ontvan„gen, en Ons niet hebben onthouden des„wegen Onze openlyke erkentenis te betui„gen: —— dan, dat Wy, zonder hier „door dezelve Burgers en Ingezetenen in „deeze hunne Blydſchap, en de blyken van „die eenigzins te willen ſtooren, gemeend „hebben een iegelyk van hun, op het ern„ſtigſte en vriendlykſte te moeten aanmaa„nen en verzoeken, om zich vervolgens „ſtil en ordentlyk te gedraagen, niemand, „wie hy ook zyn mag, eenige de minſte mo„leste aan te doen of te beledigen, veel „min zich aan eenige buitenſpoorigheid, „faitlyke aanranding van Perſoonen of Hui„zen, of aan het begaan van iets, het geen „de publieke Veiligheid zou kunnen ſtoo„ren, of billyke aanleiding tot klagten gee„ven, ſchuldig te maaken; maar zich, in„tegendeel, zorgvuldig te onthouden van „alles, 't geen tegen de Wetten en Plakaa„ten van den Lande eenigzins zou mogen „aanloopen; ten einde de Vreugde en 't

„al-

XLII. BOEK. 1787.

„algemeen Genoegen van de tegenwoordige heuchlyke Omwending van zaaken, „nergens door moge bezwalkt worden. „Zullende al dat geen, het welk tegen dit „ons Declaratoir en rustlievende Waarschouwing, eenigzins zou mogen aanlooppen, Ons ten hoogſten onaangenaam zyn, „en niet anders dan Onze billyke verontwaardiging, en hoogst misnoegen, kunnen verwekken."

Van *Holland* ten zelfden einde; waarby het draagen van *Oranje* wordt toegeſtaan.

Staaten van *Holland* hadden reeds, op de twee voorgaande Dagen, twee Afkondigingen tegen Overlast, Geweld en Plundering, laaten doen; zich by de eerſte beroepende op de voorheen deswegen gegeevene, in de laatſte, nogthans by voorraad opſchortende het voorheen vastgeſtelde, met opzigt tot het draagen van *Oranjé Cocardes*, *of andere Linten en Ornamenten van die Kleur*, *en het uitſteeken van Vlaggen*, *laatende een iegelyk onverlet daar omtrent naar goedvinden te handelen* (*).

Afkondiging tegen de Bewerkers van eene Tegenomwenteling.

Rotterdam betoonde zich ter Staatsvergadering van *Holland* boven anderen volyverig om alles, wat de tot dus verre gebragte Omwenteling zou kunnen tegenwerken, uit den weg te ruimen, en te keer te gaan. Uit een voorſtel dier Stad werd de volgende openbaare Afkondiging gebooren. „Naardemaal, door de zonderlinge en „aanbiddelyke Voorzienigheid van den Allerhoogſten, de ongelukkige omſtandig-

„he-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4574. 4575 en 4578.

„ heden, in welken zich voornaamlyk dee- XLII.
„ ze Provincie, door hooggaande Onlus- BOEK.
„ ten en Verdeeldheden, tusschen Regen- ——
„ ten en Regenten, Burgers en Burgers, 1787.
„ en In- en Opgezetenen, was gedompeld,
„ merklyk ten besten zyn veranderd, door
„ de gelukkige Herstelling van den Heer
„ Prins van *Oranje* en *Nassau*, Erfstad-
„ houder, Erf-Capitein Generaal deezer
„ Provincie, in alle zyne hooge Waardig-
„ heden, Hoogstdenzelven, by zyne Meer-
„ derjaarigwording, Staatsgewyze, wel en
„ wettig opgedraagen, welhaast, zo wy
„ van GODS gunstigen Zegen hoopen en
„ verwagten, geheel zullen ophouden, in-
„ dien niet het Geluk, de Rust, en de
„ Welvaard van den Lande weder op nieuw
„ werde gestoord en beroerd, door de
„ kwaade Machinatien van de zodanigen,
„ welke het Land tot op den oever van
„ deszelfs verderf hebben gebragt, en 't
„ Ons dieshalven niets meer, in dit gezeg-
„ gend tydstip, kan ter harte gaan dan dat de
„ Rust, Vreede, Eendragt en goede Har-
„ monie tusschen Ons en Hooggemelde
„ zyne Doorlugtige Hoogheid op nieuw
„ werde bevestigd en bestendig gemaakt;
„ en Wy niet te min, tot Ons grievend
„ leedweezen, ondervinden, dat dezelve
„ Machinatien en Aanstookingen tot Ver-
„ deeldheden steeds by zommige Leden en
„ Ingezetenen van eenige Steden deezer
„ Provincie nog plaats vinden, en worden
„ aangestookt, tot merkelyke veragtering
„ van het Welvaaren van den Lande. ——

XLII. BOEK. 1787.

„ Zo is het, dat Wy, daar tegen willende
„ voorzien, allen en een iegelyk, van wat
„ Staat, Rang, of Conditie dezelve ook
„ binnen deeze Provincie zoude mogen
„ zyn, en wel in het byzonder de zoda-
„ nigen, welken zich nog binnen deeze
„ Provincie, de Qualiteit van Gecommit-
„ teerden ter Directie van eenige Stad
„ of Plaats zouden mogen aanmaatgen, uit
„ hoofde van de geëxteerd hebbende Ge-
„ nootſchappen van Wapenhandel, welke
„ alle wy, by Onze Reſolutie van den twin-
„ tigſten deezer, hebben gedisſolveerd, bui-
„ ten Onze Protectie geſteld, en uit hoof-
„ de van die hunne pretenſe Qualiteit of In-
„ vloed, zouden mogen tragten de Regee-
„ ring van zommige Steden te beletten om
„ zich by de door Ons, tot redding van het
„ Vaderland, thans genomene Reſolutien
„ te vervoegen; of dezelve te noodzaaken
„ om zich tegen den Inmarsch der *Pruiſſi-*
„ *ſche* Troepen, als ware het tegen een
„ Vyand, te verzetten, en door het door-
„ ſteeken van Dyken en andere Middelen
„ van Defenſie, niet alleen de goede Inge-
„ zetenen deezes Lands, op eene onher-
„ ſtelbaare wyze, in hunne Goederen te
„ ruïneeren; maar ook, daar door die zelf-
„ de Troepen, hoe zeer tot geheel andere
„ einden, en althans met geene Vyandlyke
„ oogmerken, binnen deeze Provincie ge-
„ komen, onvermydelyk tot vyandlykhe-
„ den te provoceeren, en dezelve Ingeze-
„ tenen niet alleen in hunne Goederen;
„ maar ook in hunne Perſoonen en Familien

„ aan

„aan de woede van eenige Duizenden Krygsknegten, door een vrugtloozen „wederſtand getergd, en dus aan de aller„akeligſte gevolgen, bloot te ſtellen, wel „ernſtiglyk willen hebben vermaand, om „van dezelve voor den Lande zo verderf„lyke Machinatien af te zien, als verklaa„rende Wy alle en een iegelyk, wie hy „ook zy, welke met raad of daad zal me„dewerken om verder tegen de wettige van „ouds welgevestigde Conſtitutie eenigen „Indragt te doen of te helpen bevorderen, „of de Herſtelling van de voorzeide Rust, „Eendragt en Harmonie, zoude willen „dwarsboomen, te houden voor Weder„ſtreevens van de waare Proſperiteit van „den Lande, en Perturbateurs van de Publie„ke Rust, waarom Wy willen dat tegen „allen de zodanigen, ten ſtrengſten zal „worden geprocedeerd, en zy, naar exi„gentie van zaaken geſtraft (*)."

XLII. BOEK. 1787.

Overeenkomſtig met deeze Waarſchuwing was de Aanſchryving der Staaten aan alle de Commandanten der Steden en Plaatzen in *Holland*, om, by de verſchyning van *Pruiſſiſch* Krygsvolk, en by eenen aanval, geen wederſtand te doen; niet te gehoorzaamen aan eenige Orders van de reeds gecaſeerde Commisſie ter Defenſie deezer Provincie, terwyl Gecommitteerde Raaden reeds gelast waren geene verdere Betaalingen, op Orders van die Commisſie, te doen; ter-

Verbod van wederſtand aan de *Pruiſſen*, en Opheffing van de Commisſie ter Defenſie.

(*) *Reſol. van Holl.* 21 Sept. 1787.

XLII. BOEK. terwyl men deeze vernietigde Commisſie riep tot eene ſpoedige verantwoording (*). De

1787.

(*) *Reſol. van Holl.* 20 en 22 Sept. 1787. Uit deeze den 30 van October ter Staatsvergadering ingebragt, bleek dat de Commisſie ontvangen hadt eene Somma van *Zevenhonderd en vyftig duizend Guldens*. Van welke de volgende Uitgaven gedaan waren.

Douceur voor de Officieren . .	*f* 163649: 5: 10.
Extraordinaire Douceuren .	*f* 3424: 4: 0.
Daggelden en Vacatien . .	*f* 20845: 12: 0.
Geheime Expeditien . . .	*f* 1208: 5: 0.
Recruut Gelden, en wat daar toe behoort . .	*f* 78651: 1: 8.
Geld aan diverſe Perſoonen op goede rekening gegeeven .	*f* 50402: 6: 10.
Geldleening aan de Stad *Utrecht*.	*f* 39000: 0: 0.
Betaaling aan de de Gewapende Burgercorpſen . .	*f* 27000: 0: 0.
Onkosten, Defenſie op de Rivieren.	*f* 140000: 0: 0.
Defenſieweezen te *Amſterdam*	*f* 207791: 13: 6.
Premie voor nieuw aangeworven Deſerteurs en Vreemdelingen	*f* 22711: 10: 0.
Diverſe Reſpecten . .	*f* 7127: 5: 8.
	f 762011: 3: 10.

Eene Nota onder deeze Balans ſtrekte om de ſom der Ontvangſt en Uitgave te vereffenen. De Brief ter geleide van deeze Balans, was door den Secretaris COSTERUS alleen; doch op naam der Commisſie getekend; maar de Balans zelve door drie Leden der Commisſie onderſchreeven, en bekragtigd. Met deeze algemeene Opgaave was men niet te vrede: blykens eenen Brieve van Heeren Gecommitteerde Raaden van Staaten van *Holland*, ſtrekkende om de Leden van het Defenſieweezen der Stad *Utrecht* te *Woerden* zich onthouden hebbende, benevens de Le-

De Burgerlegertjes, in *Zuid-* en *Noordholland*, die derzelver werkingen, om de oogmerken

Het *Zuidhollandsch* Vliegend Legertje verſtroid.

Leden van de Perſoneele Commisſie tot Verdeediging van *Holland*, verantwoording te laaten doen van alle derzelver Krygsoperatien, Uitgaven en verdere Handelingen, den 11 *Jan* 1788. gedagtekend. Wel hadden zy veel lichts kunnen ſcheppen, uit de Quitantien en Notitien van den Heere CANTER CAMERLING verzogt en ontvangen, dienende tot regtvaardiging der Posten in de Uitgaave op de Balans gebragt: doch vonden zy zich verlegen omtrent de verantwoording en deugdlykheid der meest in 't oog loopendſte Posten, als de *Gedaane Geldleeningen aan de Stad Utrecht; de Betaalingen aan de Gewaapende Burgercorpſen; als mede aan het Defenſieweezen der Stad Amſterdam*, te zamen *f* 273791 : 18 : 6. beloopende. Deeze verklaarden zy dat niet naagegaan konden worden, zonder eene volledige kennis te hebben van de einden waar toe die Penningen waren verſtrekt geworden; eene opheldering welke de Heeren in die Commisſie geweest zynde, alleen konden geeven; ten welken einde zy wilden, dat van die Heeren een omſtandig Verſlag en mondelinge opheldering zouden gevorderd worden.

Wanneer deeze Balans het licht zag ſchreeuwden eenigen wel zeer luide over de groote Som, die zy verkwist oordeelden; anderen verwonderden zich dat dezelve niet hooger liep; en boven al dat, aan *Gebeime Expeditien* niet meer dan 1208 Guldens waren beſteed geworden; van oordeel zynde, dat eene ryklyker uitgave van Gelden tot dat einde, der zaake die zy voorſtonden, zeer veel voordeels hadt kunnen aanbrengen.

Aan Gecommitteerde Raaden in het *Noorderkwartier* was gebleeken, dat, ten dienſte der *Zeearmade* uit het Comptoir Generaal was betaald geworden de ſomma van . . . *f* 37000 : 0 : 0.
Hier van was in geld wedergegeeven *f* 9115 : 0 : 0.

Dus bleef 'er ter verantwoording over *f* 27885 : 0 : 0.

XLII. BOEK. 1787.

ken der Voorſtanderen eener Grondwettige Herſtellinge kragtdaadig te ondersteunen, naauwlyks aangevangen, en in eenige Steden de Regeering veranderd hadden, ſcheidden. — Het *Zuidhollandſche*, zich in het *Westland* bevindende, vlugtte over *Delft* en *Leyden*, na *Haarlem*; van waar het ſlegts een weinig ſtilgehouden hebbende door trok na *Amſterdam*, en is met de overgaave dier Stad verdweenen (*).

Het *Noordhollandſche* toog van *Medemblik* na *Hoogkarſpel* in de *Streek*, van waar, op eisch van het Defenſieweezen te *Amſterdam*, de Ruitery en Kanonniers na die Stad wederkeerden, als mede eenige Schutters, die

Het *Noordhollandſch* geſcheiden.

Van deeze Penningen was betaald geworden

Aan het Defenſieweezen te *Amſterdam*	*f* 10000:	0:0.
Aan den Capitein BRAAK, Commandant der Vaartuigen op de *Zuiderzee*	*f* 10000:	0:0.
Aan een Scheepstimmerman te *Amſterdam*	*f* 5634:	0:0.
Aan een dito	*f* 1040:	0:0.
Aan R. RUURDSEN voor Vacatie etc	*f* 365:	0:0.
Aan den Secretaris BLOK voor dito.	*f* 515:	0:0.
Aan de Heer CLAUS dito . . .	*f* 330:	10:0.
Geheel . . .	*f* 27885:	0:0.

Het Burger Veldleger in het *Noorderkwartier* leedt ook Rekening en Verantwoording, wegens Ontvang en Uitgaaf, by welke bleek, dat de Commisſie ter Expeditie der Militaire zaaken in *Noordholland* *f* 10000:0:0, ontvangen en *f* 10317:0:4, uitgegeeven hadt (†).

(†) *Ref. van Holl.* 15 Febr. 1788.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4643.

die op verzoek van hunne Woonplaatzen derwaards trokken. — Hier verſlag van den toeſtand der zaaken in het Vaderland bekomen hebbende, oordeelde men het best, met de nog overig zynde Manſchappen, op te breeken en na *Purmerende* te gaan. Door *Hoorn* derwaards trekkende bragt men het Kanon weder in 's Lands Magazyn. Te *Purmerende* gekomen, vervoegden zich hy de Commisſie de Gecommitteerde Raaden KLOEK, CLAUS, en WALLENDAL, benevens den Secretaris BLOK en de Heer VITRINGA, die, op den twee en twintigſten van Herfstmaand, den ommekeer van 's Lands zaaken, en het elders voorgevallene, bloot lagen. Waar op de Commisſie, als buiten ſtaat om der algemeene zaake eenig nut meer te kunnen toebrengen, beſloot het geheele Corps te ontbinden, en de Manſchappen na huis te doen trekken. Dit werd terſtond bewerkſtelligd, ook ſcheidde daar op onmiddelyk de Commisſie (*). XLII. BOEK. 1787.

Niet weinigen der eerſte Aanvoerderen van beide deeze Burgercorpſen verlieten eerlang het Vaderland, uit vreeze voor Vervolging; terwyl veelen, die eene mindere rol geſpeeld hadden, uit mismoedigheid en verdriet, zich na elders begaven, in de hoope Vlugt veeler *Patriotten.*

(*) *Memorie raakende hoofdzaaklyk als het geene door de gefungeerd hebbende Commisſie van de Gewapende Burgercorpſen ter Expeditie der Militaire zaaken in Noordholland, geduurende deszelfs exiſtentie, en dus van den* 21 Aug. tot den 22 Sept. 1787. *is gedaan en verrigt.* In de *Verzameling by* CHALMOT V. D. bl. 36.

XLII. BOEK. 1787.

hoope van gunſtiger tyden te zullen zien aanbreeken. *Brabant*, *Fransch Vlaanderen* en *Frankryk* waren de algemeenst verkoorene Wykplaatzen.

Herſtelling der voorige Officieren by hun Ed. Gr. Mogenden.

By deeze Omwenteling viel het wel te wagten Beſluit by hun Ed. Gr. Mog. om alle de Officieren, door *Holland* in hunnen Dienst geſchort, of van denzelven afgezet, weder in hunne voorige Posten te herſtellen; en de nieuw aangeſtelden af te zetten (*).

Beſluit by hun Hoog Mog. omtrent de by voorraad geſchorte Land-Officieren.

Wegens de buiten dienst geſtelde Officieren ſtelden de Algemeene Staaten vast, om het beſlootene, op den eerſten van Zomermaand, betreffende de Opſchorting by voorraad gedaan van alle Officieren, welken zich aan de overtreeding van die Eed aan de Generaliteit hadden ſchuldig gemaakt, te bekragtigen, met byvoeging van alle zodanige andere Officieren, welken zich mogten hebben misgreepen, en gebrekkig geweest waren in hun pligt: en den Raad van Staaten te verzoeken, dit uit te voeren, en zulks onverminderd zodanige Actien als van wegen het Officie Fiscaal zou geoordeeld worden tegen hun te moeten worden ingebragt; als mede dat de Raad van Staaten, tot waarneeming van het Officie Fiscaal, in dit zo buitengewoon geval, te volmagtigen en te gebruiken één van 's Lands Advocaaten, 't zy van hun Hoog Mogenden, 't zy van gemelden Raad (†).

(*) *Reſol. van Holl.* 18 Sept. 1787.

(†) Dit geſchiedde, vermids de Fiscaal van de Ge-

Als Capitein Generaal der Unie werd zyne Hoogheid verzogt aan de Officieren, die getrouw gebleeven waren aan hunnen Eed en Verpligting aan de Generaliteit, als mede aan de Gouverneurs, Commandeurs en Majors der Garniſoenen, het genoegen en de goedkeuring van hun Hoog Mog. wegens derzelver gehouden gedrag, te kennen te geeven.

Beſluit tot onderzoek na de ongehoorzaame Zeeofficieren.

Men vondt desgelyks goed de Zeeraaden in den Lande aan te ſchryven, om, ten ſpoedigſten, aan hun Hoog Mog. op te geeven of en welke Officieren 'er zich bevonden, die in dienst van anderen getreeden of gebleeven waren, zonder of tegenbehoorlyk Verlof daar toe verkreegen te hebben (*).

Vernietiging der Vrycorpſen.

Alle Vrycorpſen en Genootſchappen van Wapenhandel, voorheen gewettigd, werden thans vernietigd. Eenigen, die in de gevangenis zaten, wegens het voorſtaan van de Stadhouderlyke Partye, werden in *'s Gravenhaage* geſlaakt, en daar tegen verſcheide Leden der Societeiten, die zich voor de andere Party hadden doen gelden, in hegtenis gebragt. Welk bedryf het vlugten uit den Lande zeer vermeerderde. Onder de Per-

Generaliteit, in dien's Advys aan den Raad van Staaten hun Hoog Mogenden den 26 July laatstleden toegezonden, zich reeds zo verre hadt uitgelaaten, dat hy, zo men oordeelde, niet wel voeglyk in de hoedanigheid die Post bekleeden kon, en deswegen een ander Perſoon diende gemagtigd te worden. *Reſol. Gen.* 28 Sept. 1787.

(*) *Reſol. Gen.* 28 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

Perſoonen, die *'s Gravenhaage* ylings naa de Omwenteling verlieten telde men de Raadsheeren uit den Hooge Raade TURK en VAN SPAAN, den Fiscaal LUYKEN, en diens Drost VAN DER MEER.

Beſluit om de ingediende Stukken zo in de Steden als ter hooge Staatsvergadering ingeleverd, te onderzoeken.

Geen geringe, ſchoon niet onverwagte ontzetting, beving veelen op het gedaane Voorſtel van *Rotterdam*, overeenkomſtig 't welk men beſloot, en dit Beſluit aan den Hove Provinciaal verzondt. De Afgevaardigden dier Stad bragten in 't midden; „Of niet, in aanmerking van de ver„ſcheide Declaratoiren, Propoſitien en „Voordragten, zo in de Steden, als in de „Souveraine Vergadering van hun Ed. Gr. „Mog. door zommige Gewapende Schut„teryen, Genootſchappen, Burger Socie„teiten, of door derzelver Gecommitteer„den, of door wien ook gedaan, waar in „de verregaandſte, ongehoordſte en on„regtvaardigſte bedreigingen zelfs aan hun „Ed. Gr. Mog. voorkomen, de Hove „Provinciaal behoorde te worden ver„zogt en gelast, om alle dezelve behoore„lyk te examineeren, en hun Ed. Gr. Mog. „te dienen van derzelver Conſideratien en „Advys, wat in deezen, tot Rust van den „Lande, tot Veiligheid van hun Ed. Gr. „Mog. of van andere Regeeringen of Per„ſoonen, die daar in genoemd of bedoeld „zyn, zou kunnen en behooren te worden „gedaan (*).

Voorſtel n Be- tot

Eene dergelyke, ſchoon meer zydelingſche ſtrekking, hadt een Staatsbeſluit op het

(*) *Reſol. van Holl.* 22 Sept. 1787.

het Voorſtel van *Hoorn* gegrond. De Afgevaardigden dier Stede hadden, zo wel als hunne Lastgeevers, gelyk zy betuigden, met innige ſmerte en grievend leedweezen, moeten zien, en hooren 't geen de Leugen en de Laster, zedert eenige jaaren, ten nadeele van zyne Doorlugtige Hoogheid en Haare Koninglyke Hoogheid en Hoogsderzelver bedoelingen en verrigtingen hadden uitgedagt en verſpreid; van welk men ook de blyken vondt in de Notulen van hun Ed. Gr. Mogenden: waar door zyne Doorlugtige Hoogheid, hunne inziens, de Vergadering van *Holland* met deszelfs tegenwoordigheid niet zou kunnen vereeren, vóór en aleer die Flettrisſures uit die Staatspapieren, waren weggenomen. XLII. BOEK. 1787. kragtloosverklaaring van alle Reſolutien, ten nadeele van zyne Hoogheid genomen.

De Raadſlag hier op uitgebragt, en onverwyld in een Beſluit veranderd, liep op deezen den Prins geheel ontſchuldigenden en zyne Party bezwaarenden zin. „Men „hadt dit Voorſtel overweegende bevonden, „dat de Requesten, Remonſtrantien, De„claratoiren, en Memorien, aan de Staats„vergadering, geduurende die jaaren ge„preſenteerd en overgegeeven, en waarby „de Eer, de Bedoelingen en Verrigtingen „van zyne Hoogheid, zo indecentlyk, en „op eene zo hoonende wyze, waren ge„taxeerd en geledeerd, den oorſprong ver„ſchuldigd waren, aan de hooggaande Par„tyſchap in deeze Provincie, aan de aan„blaazing van zeer veele injurieuſe en la„sterlyke Geſchriften, in eene verbaazende „me-

XLII. BOEK. 1787.

„ menigte, en met toomlooze licentie, „ zonder genoegzaam vermogende beteuge„ ling der Juſticie, waren te voorſchyn ge„ komen; en vervolgens uit de daar uit „ voortvloeiende, en tot den hoogſten trap „ ingevoerden dwang van den gewapenden „ Arm der geweezene Vrycorpſen, afzon„ derlyke Schutteryen en Genootſchappen, „ in de Steden en ten Plattenlande, en der„ zelver onderlinge Verbintenisſen, Aanhit„ zingen van allerlei aart en perſoonen, en „ nooit gehoorde willekeurige Beſluiten, „ en Onderneemingen, onder welke de Re„ genten van genoegzaam alle de Steden „ deezer Provincie, welke tot het neemen „ van dezelve Reſolutien hadden gecon„ curreerd, waren gebragt; dat voorts, alle „ Aantygingen, en bezwalkende Imputa„ tien by de voorſz. Requesten, Remon„ ſtrantien, Declaratoiren en Memorien, „ voorkomende ten aanzien van den Per„ ſoon, Verrigtingen en Bedoelingen van „ zyne Hoogheid, in zyn reſpective Emi„ nente Charges en Digniteiten, duidlyk „ gebleeken waren ongegrond en onbe„ weezen te zyn, en eeniglyk te hebben „ beſtaan gehad in de ongelukkige verhit„ ting der gemoederen, van zeer veele „ kwalykgezinde, geinſtigeerde of misleide „ Perſoonen gelyk derzelver Aanneeming „ en min of meer gehomologeerde Goed„ keuring van zommige van dien, door „ eenige Leden der Vergaderinge, tegen „ het Sentiment en de Proteſtatie van an„ deren, voornaamlyk was toe te kennen

„ aan

„ aan de uitwerkzels der factieuſe tyden, XLII.
„ die men toen beleefde. BOEK.

„ Dan dat hun Ed. Gr. Mog., ten dui-
„ delykſten overtuigd van de zuiverheid van 1787.
„ zyne Hoogheids Bedoelingen, en een vol-
„ komen vertrouwen ſtellende in zyne Va-
„ derlandlievende Gezindheid en welmee-
„ nenden Yver voor de waare belangen dee-
„ zer Provincie, de Aanneeming der voor-
„ noemde Requesten, Adresſen, mitsgaders
„ de Reſolutien of Dispoſitien, van tyd tot
„ tyd, daar op genomen, niet anders konden
„ of wilden conſidereeren, dan als de uit-
„ werkzels van den voornoemden geweldi-
„ gen dwang, onder welken de Regenten
„ der Steden, welke tot het neemen of uit-
„ brengen van dezelve eenigzins hadden me-
„ degewerkt, en daar in geſtemd, door
„ den meergemelden gewapenden Arm der
„ Genootſchappen en veranderde Schutte-
„ ryen, waren gebragt geweest."

Waar op men goedtvondt, „dat alle dee-
„ ze Reſolutien en Dispoſitien, zouden
„ worden ingetrokken, geannulleerd en bui-
„ ten allen Effect en Werking geſteld,
„ zodanig, dat daar uit nimmer, te-
„ gen de waare meening van hun Ed. Gr.
„ Mog. eenige Ilatie omtrent de zuiverheid
„ der bedoelingen van zyn Hoogheid, en
„ zyne beproefde Trouw aan den Lande,
„ zou kunnen of mogen worden afgeleid en
„ opgevat; en dat, ten einde hier van daad-
„ lyk en, by de lecture zelve van voor-
„ noemde Reſolutien en Dispoſitien, mits-
„ gaders van de Notulen dien aangaande, in

„ de

XLII. BORK. 1787. „ de Registers voorkomende, zou mogen „ blyken, nevens ieder van dezelve Reſo- „ lutien en Dispoſitien, en het verder ge- „ notuleerde in Margine zou worden aange- „ tekend, *Dat dezelve, uit kragte van dee- „ ze hun Ed. Gr. Mog. op heden genomene „ Reſolutie, waren ingetrokken, volkomen „ geannulleerd en buiten Effect en Conſe- „ quentie geſteld.*

„ Alles nogthans onverminderd zodanig „ een Onderzoek na de Aucteurs en Be- „ werkers van alle zodanige violente, we- „ derregtlyke en hoogſtſtrafbaare bedreigin- „ gen, gepleegde excesſen als bevonden „ zou worden het Regt van de Hooge „ Overheid te vereiſchen."

Dé Raadpenſionaris werd verzogt om dit Beſluit in Perſoon aan zyne Hoogheid mede te deelen; en daar benevens hem, uit naam van hun Ed. Gr. Mogenden te verklaaren, dat het hun zeer aangenaam zou zyn, dat zyne Hoogheid, in deezen nog zorglyken tyd, tot ſpoedige bevordering van de verdere Rust, bevestiging der Conſtitutie, en herſtelling van het algemeen Vertrouwen, de Raadpleegingen van hun Ed. Gr. Mog. van tyd tot tyd, geliefde by te woonen (*).

Frankryk de voorheen verzogte Hulp afgeſlagen.

Hadden Staaten van *Holland*, by een Beſluit van den tienden van Herfstmaand, de Hulp van *Frankryk* tegen *Pruiſſen* verzogt, op den één en twintigſten dier zelfde Maand, ſtelde men vast de Gezanten van dee-

(*) *Reſol. van Holl.* 24 en 28 Sept. 1787.

deezen Staat onmiddelyk aan te ſchryven, om aan zyne Majesteit den Koning van *Frankryk* kennis te geeven „ dat de geſchil- „ len tuſſchen deeze Provincie en den Heer „ Erfſtadhouder gelukkig bygelegd waren, „ en dezelve in alle zyne Waardigheden „ herſteld was; dat insgelyks de bewuste „ Voldoening, wegens het Oponthoud van „ haare Koninglyke Hoogheid, met het Hof „ van *Pruiſen* mede ſtondt geſchikt te wor- „ den; dat dus geene Vyanden hier meer zyn- „ de, de Reſolutie van tien September was „ vervallen. Dat hun Ed. Gr. Mog. zich ver- „ pligt geagt hadden, hier van ten ſpoedigſten „ aan zyne Allerchriſtelykſte Majesteit ken- „ nis te geeven, niet twyfelende of Hoogst- „ dezelve zou, in deeze gelukkige Herſtelling „ der Rust alhier, wel dat deel neemen, „ het welke hy ſteeds getoond hadt zich „ aan te trekken, nopens de demping der „ Tweedragt, en bevordering der Welvaard „ alhier, waar toe de goede geneigdheid „ van zyn Majesteit ſteeds aan hun Ed. „ Gr. Mog. ten hoogſten aangenaam zou „ zyn (*).” —— Verontwaardiging vervulde de gemoederen der doorzigtigen op dit ſchryven, zo geſchikt om den niet ergdenkenden Landzaat de volſte gerustheid in te boezemen. XLII. BOEK. —— 1787. ſchreeven.

Te midden van alle deeze Staatsverrigtingen naderde de dag op welken haare Koninglyke Hoogheid, by eenen Brieve door hun Ed. De Prinſes keert in 's *Hage* weder.

(*) *Reſol. van Holl.* 21 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

Ed. Groot Mog. uitgenoodigd, om in de Hofplaats te komen, derwaards zou wederkeeren. In den naamiddag den vier- en twintigſten van Herfstmaand, naderde zy, nevens haar Twee Zoonen, Dogter, en verder Gevolg, *'s Gravenhaage*. Even als by 'sPrinſen wederkomst, was de geheele Krygsbezetting met de Schuttery in de Wapenen. By haare verſchyning vervulde het uitgelaatenst vreugde geſchreeuw, het ſchieten, het getrommel, en wat ten betoon der woeligſte blydſchap kon dienen, de lugt. Eene menigte Mannen en Vrouwsperſoonen drong door tot het Rydtuig, 't geen de Prinſes met de Vorstlyke Telgen voerde, begeleid door een aantal Gardes du Corps en Ruiters, en ontſpande, aan 'sBoschwagters huis gekomen, de Paarden, trekkende 't zelve van daar tot op het Binnenhof voor de Stadhouderlyke vertrekken.

Van wegen hun Hoog Mog. verwelkomt.

Voor eene dergelyke Bezending uit de Algemeene Staaten als ter verwelkoming by zyne Hoogheid geweest was (*), hadt de Griffier FAGEL gehoor gevraagd, en onverwyld bekomen: weshalven deeze 's volgenden daags zich na het Stadhouderlyk verblyf vervoegde. Aan de trappen gekomen werden deeze Heeren ontvangen door de twee jonge Prinſen, die hun geleidden tot het Vertrek waar hunne Vrouw Moeder de Bezending verbeidde, welke, by monde van den Heere VAN WELDEREN, verſtondt

(*) Zie hier boven bl. 205.

ſtondt de betuigingen, „ van de opregte vreugde, met welke hun Hoog Mogenden waren aangedaan geweest, over het Herſtel van zyne Hoogheid in alle deszelfs Waardigheden, en de wederkomſte van haare Koninglyke Hoogheid: dat hunne Hoog Mogenden zeer wel wisten de Verpligtingen, welke zy aan haare Koninglyke Hoogheid hadden, en zich ook vleiden, dat haare Koninglyke Hoogheid overtuigd was van het aandeel, 't geen hun Hoog Mogenden in haaren toeſtand genomen hadden; dan dat zy zulks niet verder zouden aanroeren, weetende dat 't zelve haare Koninglyke Hoogheid niet aangenaam zou zyn: alleen zich vergenoegende met vuuriglyk te wenſchen, dat de Rust en Eenigheid hoe eer zo beter mogt worden herſteld, en dat de dierbaarſte zegeningen mogten blyven berusten, op den Perſoon van zyne Hoogheid, van haare Koninglyke Hoogheid en de Vorſtlyke Kinderen." XLII. BOEK. 1787.

Betuigingen door de Prinſeſſe, in de *Hollandſche* taal, met veel betoons van gevoeligheid en erkentenisſe beantwoord: waar op de Bezending, door de twee jonge Prinſen uitgeleid, ter Vergaderinge wederkeerde.

Alle de byzondere Begroetingen en Verwelkomingen deezer te rug gekomene Vorſtlyke Perſoonen op te haalen, zou een eentoonige en daar door vervoelende arbeid weezen; doch kunnen wy niet voorby

XLII. BOEK. 1787.

van dit agterwege laaten uit te zonderen eene en andere Aanſpraak, te deezer gelegenheid gedaan, met de ontmoetingen, die dezelve vergezelden.

Begroeting der Prinſeſſe door P. CAMPER.

Op den eigen dag der aankomſte van haare Koninglyke Hoogheid, en dus vóór de evengemelde Begroeting der Algemeene Staaten, hadt de geweezene Hoogleeraar PETRUS CAMPER (*), als Voorzittend Lid in den Raad van Staaten, zich by haar vervoegd, en deeze Aanſpraak uitgeboezemd.

„ Koninglyke Prinſeſſe! Doorlugtigſte „ Vorstin! het Heil, de Liefde en het Ver„ trouwen van *Nederland!* — Doorlugtigſte „ Prin-

(*) Een Man, die, door zyne veelvuldige en groote bekwaamheden in het Vak der Genees- Ontleed- en Tekenkunde, zich eene onſterflyken Naam gemaakt heeft, en den Vaderlande tot Roem ook by den Buitenlander ſtrekte; tot wiens welverdiende gedagtenisſe, uit dien hoofde, in zyne Geboorte-Stad *Leyden*, in de *St. Pieters Kerk* een Gedenkteken is opgerigt, in *'s Gravenhaage* den 7 van April 1789 overleden zynde. Zie de Afbeelding van 't zelve in het *Hiſtoriſch Schouwtoneel van den Jaare* 1792, by A. LOOSJES Pz. I. D. II. ſt. bl. 394. — Ongelukkig dat de Heer CAMPER by den *Geleerden* ook de *Staatsman* wilde weezen, en in 't laatſte gedeelte zyns leevens, van wegen *Friesland*, in dit Vak eene rol ſpeelde, die wel zyne verdiensten in het andere niet wegnam; doch geenzins kon nalaaten te verdonkeren. Hoe zeer hij den Hoofſchen vleitoon meesterlyk verſtondt, zal de volgende Aanſpraak, en nog meer eene tweede, welke wy zullen mededeelen, uitwyzen. Wy behoeven ze met geene Aanmerkingen te vergezellen.

„ Prinſeſſe en Prinſen! — De Raad van XLII.
„ Staaten ziet, op deezen heuchlyken Dag, BOEK.
„ de vuurigſte wenſchen van zyn hart, te ——
„ eenemaale vervuld, en, het valt my te 1787.
„ beurt Uw Koninglyke Hoogheid, in des-
„ zelfs naam geluk te wenſchen met Uw
„ Konſinglyke Hoogheids aankomste in dee-
„ ze Provincie, en in deeze Reſidentie.

„ De Leden van deezen luisterryken Raad
„ herinneren zich, met grievende ſmert, Ko-
„ ninglyke Vorstinne! twee volle jaaren
„ lang verſtooken geweest te zyn van de te-
„ genwoordigheid van eene der ſchrander-
„ ſte, deugdzaamſte en roemwaardigſte
„ Vrouwen van deeze Eeuw. Zy zyn te
„ gevoeliger getroffen geweest over deeze
„ te lang geduurd hebbende afweezigheid,
„ om dat het ſnood Verraad, en het listig
„ Gedrag van eenige weinige Staatsministers
„ de werktuigen van deeze inwendige
„ beroertens, tot ſmert van alle braave en
„ weldenkende Ingezetenen, die Uwe Ko-
„ ninglyke Hoogheid op de handen en in hun-
„ ne harten draagen, door allerleye ver-
„ foeilyke dwangmiddelen, Uw Koninglyke
„ Hoogheids komste niet alleen vertraagden;
„ maar te eenemaal onmogelyk maakten.

„ Wy verheugen ons, Mevrouwe! dat het
„ Opperweezen, door zyn aanbiddelyk ver-
„ mogen, de heillooze voorneemens der
„ Vyanden van het Vaderland, het welk
„ Uw Koninglyke Hoogheid, met zo veel
„ regts, het Uwe noemde, verydeld heeft,
„ en in de harten der Staaten van deeze
„ Provincie, aan welke de Edele Ridder-

XLII. BOEK. 1787.

„ſchap, en eenige Steden geſtadig zulk een „loflyk voorbeeld gaven, dien yver heeft „doen blaken om Uw Koninglyke Hoogheids „Gemaal, tot algemeene vreugd der wel„denkende Ingezetenen, weder volkomen „te herſtellen in zyne wettige en door de „geheele Natie, in den jaare MDCCLXVI. „zo heilig bevestigde Voorregten.

„Gelyk de Raad Uw Koninglyke Hoog„heid en Hoogstderzelver Vorstelyk Huis „geluk wenscht met deeze lang gewenschte „en gezegende Ommekeering van Zaaken „in dit Gemeenebest, en der andere Bond„genooten, heeft de Raad teffens de eere „zich allereerbiedigst in de beſcherminge „en het gunstig aandenken van Uw Koning„lyke Hoogheid aan te beveelen, en op„regtlyk toe te wenſchen, dat het den „Grooten God gunstig behaage Uw Koning„lyke Hoogheid, en Uw Koninglyke Hoog„heids dierbaare Kinderen, de heuchlyke „Panden der beſtendigheid van onze Vry„heid en Godsdienst, met de uitgeleezend„ſte zyner Zegeningen te willen overlaaden, „en Uw Koninglyke Hoogheids Leeven, zo „dierbaar voor uw Vorstlyk Huis, en voor „ons Vaderland, nog lange te ſpaaren, tot „vreugde, tot welzyn en bloei van deeze „Vereenigde Gewesten (*)!"

Verſchyning van zyne Hoog-

Wanneer zyne Hoogheid, op den vyf en twintigſten van Herfstmaand, de eerſte keer naa zyne lange afweezigheid ter Algemeene

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5126.

ne Staatsvergadering verſcheen, begroette de Voorzitter TIASSENS den Stadhouder met eene Aanſpraake, die, zo min als het Antwoord daar op, iets byzonder merkwaardigs hadt: waarom wy 'er geene byzonderheden van optekenen (*). Alleen melden wy hier in 't voorbygaan, dat deeze Heer, daadlyk de oude gewoonte weder invoerde, om, als voorzittend Lid van hun Hoog Mogenden, éénmaal 's weeks vóór de Vergadering, en telkens naa dezelve, Gehoor by zyne Hoogheid te vraagen. XLII. BOEK. —— 1787. heid ter Algemeene Staatsvergadering.

Doch traden wy met ſtilzwygen voorby de Begroeting ter Algemeene Staatsvergadering, wy moeten, in volle lengte, opgeeven, de Aanſpraak van den Heer CAMPER, dien wy by haare Koninglyke Hoogheid het woord hoorden voeren, en ter gelegenheid dat de Stadhouder voor 't eerst de Vergadering van den Raad van Staaten weder bywoonde, als Voorzittend Lid, wegens *Friesland*, in deezen vloed van hoogzwellende woorden, uitborst (†). Aanſpraak van P. CAMPER toen zyn Hoogheid eerst in den Raad van Staaten verſcheen.

„De

(*) *Reſol. Gen.* 25 Sept. 1787.

(†) Wy ſchreeven bl. 226 dat Wy deeze Aanſpraken, met geene Aanmerkingen behoefden te vergezellen; doch éene enkele mogen wy niet agter wege laaten: naamlyk dat, behalven zo veel ongegronds, verdraaids, en aanſtootlyks, als 'er in bykans elken volzin voorkomt, veelen zich hoogst ergerden aan de *Godsdienst* hier, met zo veel ſchynbaaren nadruks, herhaalde keeren, ingevoerd; daar men den Heer CAMPER verdagt hieldt zich des weinig te bekreunen. Veelen was niet vergeeten den inhoud van *Twee Brieven*, van den Heer J. H. SWILDENS, *aan den Hooggeleerden* Heer

XLII. BOEK. 1787.

„De Republiek der Zeven Vereenigde „Gewesten in *Nederland* is, van haaren „oorſprong, tot heden, nimmer in zulk „eenen kommerlyken, nimmer in zulk „eenen vernederden, nimmer in zulk een „beklaaglyken ſtaat geweest, als zy zich „bevondt op het oogenblik, als wy de „eere hadden Uwe Doorlugtige Hoogheid, „wederom binnen deeze muuren, op den „allerheuchlykſten Twintigſten Dag van „deeze Maand September, ingehaald te „zien door de verblyde Inwoonders, en „de getrouwe Burgerye van deeze Reſi„dentie plaats! Een Dag, die by ons en „alle rechtgeaarte Vaderlanders, altoos in „Zegeninge blyven zal!

„Deeze luisterryke Raad, die thans we„der het genoegen heeft Uwe Doorluch„tige Hoogheid aan zyn hoofd te zien, „kwytte zich, te dier gelegenheid, door zyn „Voorzittend Medelid den Heer PE„TERS van zynen pligt, en verwelkomde „Uwe Doorlugtige Hoogheid en corps, „met een oprecht hart, op het allerpleg„tigſte!

„Dan, Doorlugtige Prins! deeze pligt„pleeginge beſtondt alleen in de betuiging „van onze algemeene vreugde en waare „blydſchap, die weinige betrekkinge had„den op het weezenlyker en inwendig ge„noe-

PETRUS CAMPER *Volmagt ter Landsdage &c.* te *Amſterdam* by W. HOLTROP 1782, door den Heer CAMPER zo veel wy weeten nooit beantwoord.

„ noegen, welke de Raad thans gevoelt XLII.
„ van Uwe Hoogheid in deeze luisterryke BOEK.
„ Vergadering geluk te mogen wenſchen: ——
„ en Uwe Doorlugtige Hoogheid, onder 1787.
„ de wonderbaare beſcherminge van het
„ aanbiddelyk Opperweezen, den GOD
„ van Uw Doorlugtig Huis, die teffens de
„ GOD van *Nederland* is, wederom inge-
„ roepen te zien in het midden van eene
„ verdwaalde Natie, dewelke, voor een
„ groot gedeelte, misleid was, door de ver-
„ giftigde Staatkunde, van eenige weinige
„ Staatsministers, en omgekogt door het
„ ſnood vernuft van één der gevaarlykſte
„ Nabuuren; in het byzonder door een
„ aantal Geestlyke Huichelaaren, waar on-
„ der de *Roomſchgezinde* Priesters de god-
„ looste rol ſpeelden, gedwongen werd,
„ om Uwe Doorlugtige Hoogheid, en de
„ Braave Regenten van dit voorheen zo ge-
„ zegend en bloeijend *Nederland*, niet al-
„ leen, op de verfoeilykſte wyze, te ver-
„ guizen; maar, het geen nog duizend-
„ maalen 'erger is, de gantſche Republiek,
„ voor meer dan eene halve Eeuwe, in den
„ grond te bederven, en zo wel met be-
„ trekkinge tot den Welvaard en Handel,
„ als buitenlandsch Vertrouwen, in erger
„ omſtandigheden te ſtorten, dan ooit een
„ buitenlandſche Oorlog, hoe verwoestend
„ ook, dezelve gebragt zou hebben! Een
„ Oorlog put, buiten tegenſpraak, 's Lands
„ Schatkist uit, en verlegt de Commercie;
„ doch ſlegts voor eenen tyd! Daar dee-

„ze, de Burger-oorlog naamlyk, de „ſchriklykſte van alle onheilen! 's Lands „Schatkisten, en haare Bronnen verdelgt, „en doet verdroogen, de gemoederen der „Burgeren, zelfs van Bloedverwanten, en „anders vreedige Huisgezinnen, verdeelt, „en door onverzettelyken haat van een „ſcheurt; den yver der Ingezetenen, van „hunne bedryven aftrekt, en dus alle ze„nuwen van den Staat teffens vernielt.

„De Verdrukking en de geweldaadige „Behandeling, welke eenigen der voor„naamſte Staatsministers van *Holland*, on„belemmerd uitoefenden, baarden niet al„leen by de weldenkende Staatsleden dier „Provincie ſchrik en vrees; maar dreigden „overal wreede Vervolging en Verwoes„ting!

„Die verſchriklyke Bedreigingen hadden „ook ongelukkig invloed op den Raad „van Staaten! De heilzaamſte Voorſlagen „door deszelfs Leden gedaan, werden dik„werf afgekeurd, en te leur geſteld, door „ſchrikwekkende ſluitredenen, gepaard met „bedreigingen van nog erger gevolgen: „alleenlyk voorgeſteld om den Raad te doen „wankelen; en helaas! hoe dikwerf zyn „de Leden van deezen Raad daar door „niet afgetrokken geworden van derzelver „heilzaamſte oogmerken? Men vleidde de „Vergadering met ſchynſchoone palliative en „conciliatoire middelen, die in de daad „niet uittevoeren waren, en alleenlyk aan„leiding gaven tot grooter verwoestinge,

„in

„ in plaats van met eene bedaarde ſtand- XLII,
„ vastigheid, het kwaad zelve tegen te gaan BOEK,
„ en met den wortel uit te roeijen.

„ Uwe Doorlugtige Hoogheid vindt, ze- 1787.
„ dert haare afweezigheid, welke, tot Ons
„ ongeluk en ſmert, twee volle jaaren ge-
„ duurd heeft, niet ſlegts de Finantien van
„ de Generaliteit in de grootſte verwarrin-
„ ge, maar het geheele Militaire weezen
„ verwilderd, verguisd door de ſnoode Lis-
„ ten dier helſche Vyanden van Uwe Door-
„ lugtige Hoogheid, en van ons Vaderland!
„ door duizenderleie Kunſtenaryen in den
„ grond bedorven.

„ De Tugt, zo onontbeerelyk in den
„ Krygsdienst, is geheel verwaarloosd; de
„ Eerzugt, de eenige prikkel tot roem-
„ rugtige daaden voor een Krygsheld, is
„ door de laage ſtreeken van die laffe Ver-
„ raaders des Vaderlands vertrapt; de Zugt
„ en Yver om het Vaderland en den Wet-
„ tigen Souverain, volgens Eed en Pligt,
„ te dienen, is door de ſnoode Suspenſien,
„ Licentiatien, Casſatien, en 't geen nog
„ nypender en verderflyker was, door de
„ weigering en afſchaffing van Betaaling,
„ geweldig onderdrukt, en nog verder uit-
„ gerooid door het voorleggen van listige
„ Quitantien, en de onvermydelyke verplig-
„ ting om dezelve, hoe ſtrydig ook met
„ den Eed aan de Generaliteit gedaan, te
„ doen ondertekenen! Terwyl men zich
„ niet ontzag, noch ſchaamde, wuſte laa-
„ ge en onwaardige Zielen, tot onverdien-
„ de trappen in den Krygsdienst te lokken,

XLII. BOEK. 1787.

„ te verheffen, en door dezelfde Bezoldingen te mesten, welke aan andere Mannen! Mannen van Geweeten, Eer, en Vroomheid, door de geheele Vereenigde Republiek, op de heiligſte wyze waren toegezegd, en op wettig verkreegene Commisſien van den Raad van Staaten, regtvaardig toekwamen! De zugten van de braafſte Officieren hadden geenen invloed op het verwoed en onbarmhartig *Hollandsch* Defenſieweezen! De traanen hunner waardige Echtgenooten en het gekerm hunner lieve Kinderen, door honger en gebrek veroorzaakt, werden lachend veragt van die onmenschlyke Vloekgenooten! Ik beroep my op het getuigen van de Leden van deezen voortreflyken Raad, hoe dikwerf en hoe lang dezelve ontroerd en aangedaan geweest zyn over deeze rampzalige klagten? en hoe diep zy in het harte getroffen geweest zyn, over hunne onmagt om ze met de daad weg te neemen, of te verzagten.

„ Ik zegge, ja ik herhaale het, met de innigſte ontroering, Doorlugtige Vorst! die ongelukkige Officieren, die braave en eerlyke Helden, zugten nog onder dezelfde verdrukkingen, en ſchreeuwen nog om Brood, om hunne Vrouwen, hunne Kinderen en zichzelven by het leeven te houden! Die beklaagenswaardige Mannen zyn helaas! nog niet gehoord, veel min geholpen, en uit hunne benaauwdheid gered!

„ De heiligſte Verbonden, die de Re-

„ pu-

„ publiek aangegaan heeft met de getrouw- XLII.
„ ſte nabuurige Vorsten, en met de *Zwit-* BOEK.
„ *ſerſche* Cantons over derzelver Leger- ——
„ benden, werden verbrooken door die- 1787.
„ zelfde Landverraaders, en door nog meer-
„ dere bedreigingen, tot onuitwischlyke
„ ſchande voor onze geheele Natie, erger-
„ lyk geſchonden!

„ Het doemwaardig oogmerk van de eer-
„ looze Staats-ministers was alleenlyk in-
„ gericht om de geheele Armée van den
„ Staat door wanhoop woedend te maaken,
„ en te vernietigen, zonder zich te ſtoo-
„ ren aan de rampen en onheilen, welke de
„ goede Burgers over 't hoofd hongen,
„ wanneer zulk eene gewapende menigte,
„ door honger geperst, en aan het muiten
„ geraakt, op hun aanviel!

„ De Staats-Reſolutien, door de ge-
„ trouwgeblevene Provincien na de Fron-
„ tieren wyd en zyd verzonden, en de
„ gegronde klagten der *Ommelandſche* Staa-
„ ten, wyzen uit, hoe verraadlyk men al-
„ lerlei ſchuim van Vreemdelingen, be-
„ dekt, verkleed, vermomd, dievelings,
„ door magt van geld aangeritst, van alle
„ kanten inriep, om de dwinglandyen, byna
„ ten top gereezen, voor de nabuurige
„ Provincien, nog doodlyker te maaken.

„ De Verwoestingen, aangericht door
„ het Schendvolk des verraadlyken SALMS
„ in *Friesland*, tegen de geheiligſte Wet-
„ ten, zonder Patent van den Capitein
„ Generaal der Unie, zonder Attache in
„ de Provintie gezonden, zyn zo veele

„ be-

XLII. BOEK. 1787.

„ bewyzen van de gewelddaadige Overheer
„ ſching van *Holland* over haare Bondge-
„ nooten!

„ Ik zwyge van de verraaderlyke, laf-
„ hartige en ſchandlyke wyze om de deugd-
„ zaamſte en ſchranderſte Vrouwe onzer
„ Eeuwe, Uwe Doorlugtige Hoogheids
„ Gemalinne, haare Koninglyke Hoog-
„ heid, ſchoon met de heilzaamſte Oog-
„ merken bezield, de Intreede in *Holland*,
„ na haare eigene Bezittingen, niet alleen
„ te betwisten; maar die roemenswaardi-
„ ge Prinſesſe gewelddaadig gevangen te
„ houden, en met zulk een veragtinge te
„ behandelen, waar van de herinnering my
„ doet beeven, en billyk vreezen, dat die
„ ſchandvlek voor de *Hollandſche* Natie,
„ by de volgende Eeuwen, nimmer uitge-
„ wischt zal worden!

„ Met zidderen herdenke ik, Doorlug-
„ tige Prins! hoe deeze Reſidentie voor
„ de vreemde Gezanten der Nabuurige
„ Mogenheden, en voor de Hooge Staats-
„ vergaderingen, altoos te vooren voor vei-
„ lig gehouden, geduurig gedreigd wierd,
„ door een hoop omzwervend gewapend
„ Volk ongedisciplineerd, voorzien van
„ Grof Geſchut, omgekogt door die zelf-
„ de Landverraaders, welke niet ſlegts dee-
„ ze Stad, en deeze Reſidentie, maar dee-
„ zen Raad, deedt beeven! Te meer, om
„ dat een naauwkeurig onderzoek naar des-
„ zelfs gezag over de Militie van den Ver-
„ eeni den Staat, hier garniſoen houden-
„ de, klaarblyklyk deedt zien, dat hunne

„ Hoog

„ Hoog Mogenden, even weinig als de Raad van Staaten, eenig zeggen, of eenig bewind hadden over de hier in Garnisoen liggende Troepen, zonder de uitdruklyke toestemming van Gecommitteerde Raaden van *Holland*, die, zo wel als de overige Staatsleden, bukken moesten onder het juk dier Staatsministers, en onder een Defensieweezen, waar over de Staaten van *Holland* zelve geen magt meer scheenen te hebben. XLII. BOEK. 1787.

„ Het zogenaamd Territoriaal Regt deedt, in dit onvoorziene tydstip, den Raad van Staaten zelve verstreken zyn van het bewind over het Generaliteits Tuighuis, en over derzelver Kruidmagazynen: de Dwinglandy ging zo verre, dat men zelfs het benoodigde niet van *Delft* dorst te laaten haalen, uit vrees voor weigering, door de zogenaamde gelegaliseerde Vrycorpsen van *Holland*!

„ Deeze omstandigheid alleen doet genoegzaam zien, hoe noodzaaklyk het voor deeze Residentie der Algemeene Staaten, en derzelver onderhoorige Collegien is, dat het Gebied over de Troepen van den Staat, hier Garnisoen houdende, aan uwe Hoogheid aanbevolen blyve!

„ En hoe gevaarlyk teffens voor de Vereenigde Provintien, dat derzelver Veldtuighuis en Kruidhuizen in eene Provincie gevonden worden, die, by zulke voorvallen, het nut en het gebruik 'er van aan de mededeelhebbende Eigenaars betwisten kan!

„ Zeer

XLII. BOEK. 1787.

„ Zeer lang ben ik, met verſchelden Le-
„ den van den Staat, bevreesd geweest,
„ dat die woeste hoop, nu binnen in den
„ *Haag* van Geſchut voorzien, zich eerlang
„ meester zou maaken van de Generaliteits
„ Kaſſe, voor welker behoud ik geenen
„ uitweg zag; offchoon ik in het geheim
„ op middelen bedagt geweest ben, om
„ haar op een veiliger plaats te brengen,
„ en daar door, zo mogelyk, te behouden!

„ Men vraage niet, of het geen ik hier-
„ omtrent zegge waar zy? Men herinnere
„ zich de veelvuldige Repreſentatien, die
„ deswegen, by de Staaten van *Holland*,
„ met zeer veel nadruks, gedaan zyn, om al-
„ le die onheilen voor te komen.

„ In plaats van onze wettige vrees op te
„ ruimen, ontnam men de getrouwe Schut-
„ ters van deeze Reſidentie hunne ſcherpe
„ Patroonen, men vergrootte dus het Ge-
„ zag van die woeste Bende; men veroor-
„ loofde dezelve niet alleen een Hoofd-
„ wagt en Militaire Eerbewyzing in deeze
„ Reſidentieſtad, ſchoon van Staaten Gar-
„ niſoen voorzien; maar men ſtondt haar
„ Geſchut toe, men ontzag zich niet de
„ Militie, door de geheiligſte Eeden aan
„ de Generaliteit verbonden, dagelyks en
„ openlyk, tot beſpotting toe, te gebrui-
„ ken, om dien eerloozen hoop te dekken,
„ met Krygsmuzyk in te haalen, te be-
„ ſchermen, en op die wyze nog ſtouter nog
„ vermeeteler en nog gevreesder te maa-
„ ken; terwyl het Garniſoen nog daaren-
„ boven aanzegging kreeg van Gecommit-

„ teer-

„ teerde Raaden om geene Orders, hoege- XLII.
„ naamd, noch van hun Hoog Mogenden BOEK.
„ noch van den Raad van Staaten, te ge- ——
„ hoorzaamen; zonder hunne voorkennisse, 1787.
„ 't welk ontegenzeggelyk infloot, zonder
„ hunne toestemminge.

„ Zodanig was Doorlugtige Vorst! door
„ het ongelyk Uwe Doorlugtige Hoogheid,
„ tegen de heilige Eeden der Natie aange-
„ daan, de droevige en ongelukkige staat
„ van deeze Provincie, en zo gevaarlyk was
„ de Residentie voor de veiligheid der
„ vreemde Ministers, en voor de Afgezon-
„ denen der Bondgenooten, ja zelfs voor
„ de Kasse van de Generaliteit, en haare on-
„ schatbaare Magazynen van Oorlog.

„ Dan heden danken wy den Goedertie-
„ ren GOD; *Nederlandsch* Beschermer,
„ dat hy de Staaten van *Holland*, de Re-
„ genten van byna alle de Steden en der-
„ zelver Burgeren, verlicht heeft, en het
„ loflyk voorbeeld van de Edele Ridder-
„ schap en nog eenige weinige Steden dier
„ Provincie heeft doen volgen! Die van
„ *Holland* niet alleen, maar die van de Stad
„ *Utrecht* zyn nu, eenpaarig van hunne
„ groote en gevaarlyke dwaalingen te rug
„ gekeerd, en hebben Uwe Doorlugtige
„ Hoogheid weder hersteld in de Voorreg-
„ ten en Preëminentien, welke, schoon op
„ U Doorlugtige Hoogheid erflyk en wettig
„ gekomen, in den Jaare MDCCLXVI, nog-
„ thans allerplegtigst bekragtigd waren.

„ Mogt het GOD behaagen, dat de In-
„ wooders van *Amsterdam* te rug kwamen,

„ en

M.H. „ en door zich by hunne Bondgenooten de
1081. „ Ridderſchap en de overige Steden van
— „ Holland te voegen, den gevaarlyken ſlag
„ af te keeren, die haare luisterryke Stad
1787. „ dreigt en voor ons allen, en voor gantsch
„ Europa, van zo groot belang is! Wy
„ waren als dan volkomen gelukkig, en in
„ het harte verblyd; wy zouden, op die
„ heuchelyke Tyding, zyne Goedertieren-
„ heid met oprechte Dankoffers looven.

„ Wanneer ik, ondertuſſchen alle deeze
„ akelige omſtandigheden, deeze eindlooze
„ verwarringen, en byna onherſtelbaare ge-
„ breken, in het Staatsbeſtuur, in het Fi-
„ nantie- en Militaire weezen beſchouwe,
„ naar waarde inzie en overpeinze, ſtaa ik
„ in twyfel, Doorlugtigſte Vorst! of ik
„ wel regt heb om Uwe Doorlugtige Hoog-
„ heid geluk te wenſchen met haare terug-
„ komſte in deeze Provincie, in deeze Re-
„ ſidentie, en in den Raad zelve! Het
„ hart zinkt my weg als ik de moeilykhe-
„ den, zo niet de onmogelykheden gade
„ ſlaa die zich van alle kanten opdoen,
„ om de zo noodzaaklyke herſtelling te be-
„ werken.

„ Ik moet dan, niet Uwe Doorlugtige
„ Hoogheid, maar deezen zo deerlyk ge-
„ teisterden Raad, gelukwenſchen met de
„ tegenwoordigheid van Uwe Doorlugtige
„ Hoogheid; zonder uwe komst, dierbaare
„ Prins! zonder uwen Invloed, is het onmo-
„ gelyk de Unie der Zeven Gewesten,
„ ſchoon nog niet ten eenemaale gebrooken
„ maar deerlyk verzwakt, behoorelyk te

„ her-

„ herſtellen: geen Gezag, dan het Uwe, XLII.
„ door het geheele Bondgenootſchap aan BOEK.
„ Uwe Doorlugtigheid verleend, kan het ——
„ zelve weder tot eendragt brengen, en zo 1787.
„ naauw verbinden dat de Zeven Gewesten
„ eendragtig hetzelfde doel, dat van het
„ behoud des Vaderlands, bewerken en be-
„ reiken.

„ Om wel te ſlaagen, Doorlugtige Vorst!
„ zal het noodig zyn uit het Staatsbeſtuur te
„ verbannen die gevaarlyke Perſoonen, wel-
„ ke alle deeze Onheilen, en al dit Bederf
„ berokkend hebben. Verdenk my niet,
„ edelmoedige Vorst! als of ik Wraakzugt
„ beoogde? Zulk eene laagheid was niet
„ alleen onbetaamlyk, maar mag en kan
„ niet vallen in uw zagtmoedig en deugd-
„ zaam Character: dan, even gelyk een
„ akker, hoe wel ook bebouwd en toege-
„ ſteld, geene goede vrugten kan gee-
„ ven, zo lang het verderſlyke onkruid
„ dezelve overmeestert, zo kan ook dit
„ Gemeenebest niet bloeijen, zo lang dat
„ verfoeilyk onkruid hetzelve onder de hand
„ blyft bederven.

„ Op honderderlei wyzen immers zullen
„ die ſnoode Landverraaders, die teffens de
„ gezwooren Vyanden van Uw Doorlugtig
„ Huis zyn, zich vermommen, om Uwer
„ Doorlugtige Hoogheids gevoelig hart op
„ nieuw te ſtreelen, in te neemen en te ver-
„ meesteren: dan dit alleen gebiedt my
„ myn Pligt, en myne Liefde tot het Va-
„ derland, U Doorlugtige Hoogheid te moe-
„ ten verzekeren, dat, zo lang U Door-

XLII. BOEK. 1787.

„ lugtige Hoogheid dit manmoedig beſluit
„ niet neemt, en niet daadlyk ten uitvoer
„ brengt, het Staatsgebouw nog lang zal
„ blyven waggelen, en U Doorlugtige
„ Hoogheid zal zich nooit verwerven de
„ agting en het weezenlyk vertrouwen der
„ weldenkende Ingezetenen van deeze Re-
„ publiek. Zeer ſpoedig zullen wy, onder
„ het valsch gevlei van die Onwaardigen,
„ het vuur van Tweedragt en Burgerkryg,
„ nu ſlegts oppervlakkig en, voor een tyd,
„ uitgedoofd, weder zien uitbarſten, en tot
„ de geheele verdelging van dé Republiek
„ toe, zien woeden: dan ik keer te rug
„ van deeze uitweiding.

„ De Post, die ik thans de eer heb te
„ bekleeden, gebiedt my, om, uit naam
„ van deeze luisterryke Vergadering, Uwe
„ Doorlugtige Hoogheid eerbiedig te ver-
„ zoeken met onvermoeiden yver mede te
„ werken, aan de moeilyke taak, ter her-
„ ſtellinge van het zo deerlyk vervallene
„ Finantie- en Militaire weezen, en van al
„ wat verder, tot behoud der Republiek be-
„ hoorende, aan de zorge van Uw Door-
„ lugtige Hoogheid en den Raad van Staa-
„ ten is aanbevolen. De Raad verwagt dee-
„ ze zo noodige Herſtellinge alleen van
„ den wettigen invloed, welke Uw Doorlug-
„ tige Hoogheid over de Zeven Vereenig-
„ de Gewesten toekomt, en welke, tot
„ behoud derzelven, als volſtrekt noodzaak-
„ lyk vereiscbt wordt.

„ Onder Uw Schild en Beſcherming,
„ Doorlugtige Vorst! zal de Raad rustig

„ en

„ en onvermoeid voortgaan om het ver- XLII.
„ vallene, zo veel mogelyk, te herſtellen; BOEK.
„ door Uw Hoogheids byſtand kan de Raad
„ zich vleijen, gelukkig te zullen ſlaagen, 1787.
„ en aan zynen pligt, zo wel als aan de
„ verwagting der Algemeene Staaten, en
„ der goede Ingezetenen van de Zeven Ge-
„ westen te zullen voldoen.

„ Wy bidden en ſmeeken onderwylen
„ den grooten GOD, zonder wiens alver-
„ mogenden byſtand niets goeds geſchieden
„ kan, dat het Hem genadig behaage, ons
„ verdrukt, vernederd en byna verdelgd
„ Vaderland wederom op te beuren, en te
„ zegenen; dat het Hem behaage Uw Door-
„ lugtige Hoogheid, en de Leden van dee-
„ zen Raad, door zynen Geest kragtdaa-
„ dig te verlichten, en Onze raadſlagen
„ zodanig te zegenen, dat wy den voori-
„ gen luister van deezen Raad, in dit Ge-
„ west, weder zien verſchynen, en Uw Door-
„ lugtige Hoogheid lange zien leeven tot
„ heil en roem van deeze Gewesten!"

Zulke redenen, uit den mond van eenen Staatsman, die, althans in den laatſten tyd, het Huis van *Oranje* hadt aangekleefd, daar zy de denkwyze dier Partye in een ſterk licht ſtellen, kan men met eenig geduld hooren, en ten ſlot zeggen, de Spreeker blyft zich zelven gelyk; maar 't geduld moet ons begeeven als wy ons eenen Raadpenſionaris van *Holland* verbeelden, die, op een nadrukkyke wyze, zyn groot genoegen betuigt van zyne Doorlugtige Hoogheid, in alle zyne Waardigheden herſteld

Welk eene roſ de Raadpenſionaris VAN BLEISWYK ſpeelde.

XLII. BOEK. 1787.

te zien. De Heer VAN BLEISWYK in de noodzaaklykheid geſteld om eene leevendige blydſchap naa te bootzen ſpeelde die rol onvergelyklyk. Zyn gedrag in deezen gehouden ontging de ſcherpſte aanmerkingen niet; terwyl men wist met welk eene Party hy het nu eenigen tyd gehouden hadt. — Om deezen veranderlyken Man te beſchaamen moet een bedryf en zeggen van WILLEM DEN V. gediend hebben, die den Raadpenſionaris, wanneer deezen zich, zoras de Prins in *'s Gravenhaage* was aangekomen, ten Hove begaf, voor een venſter bragt, en hem wees de groote menigte van uitgelaaten blyden en Hoezee roependen, met byvoeging, *zie daar, myn Heer* VAN BLEISWYK! *de Volksſtem!* (*).

Het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4621. PFAU *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruiſſen in Holland*, bl. 76. Zonder deezen Raadpenſionaris te bezwaaren met het geen van zyn verraadlyk gedrag, op het tydſtip der tegenwoordige Omwentelinge, hem ten laste gelegd wordt, Zie MANDRILLON *Memoires pour ſervir a l'Hiſtoire de la Revolution des Provinces Unies* in 1787. p. 120 kunnen wy niet voorby deeze gelegenheid waar te neemen, om eene byzonderheid hem betreffende, door ons in het duister gelaaten, wanneer wy, zie onze *Vaderl. Hiſt.* VIII. D. bl. 117, over de berugte *Acte van Conſulentſchap* handelden, te vermelden. Geen anderen grond hebbende dan het niet wel te betrouwene getuigenis van den Hoogl. SCHLÖZER, om den Heer VAN BLEISWYK voor den *Ontwerper*, *dier Acte* te houden, lieten wy zulks in 't midden. Doch vinden zulks, in de naderhand uitgegeevene *Memorien* van Mr. J. RENDORP ten vollen bevestigd. Immers hy tekent op, dat de Heer F. FAGEL, tweede Griffier van hun Hoog Mog. hem, in den Jaare 1768. ver-

Het Hof en de Raadzaalen waren niet alalleen getuigen van deeze Omwenteling, maar ook de Kerk moest des weergalmen. Op den drie en twintigſten van Herfſtmaand deedt WILLEM DE V, in de Groote Kerk zynen Kerkgang. Een getal van omtrent veertig Muzykanten hadt zich op het Orgel geplaatst, die, toen zyne Hoogheid ter Kerke intradt, met Trompetten en Pauken, een Voorſpel maakten, waar op het bekende Deuntje *Wilhelmus van Naſſauwen*, met het

XLII. BOEK. 1787. Eerſte verſchyning van WILLEM DE V. in de Kerk en Plegtigheden daar by

verhaald hadt, „dat de Heer VAN BLEISWYK toen „ nog Penſionaris van *Delft*, en den Heer Erfſtad„ houder, en den Hertog byzonder toegedaan, aan „ zynen Vader, den Heer Griffier FAGEL gezegd „ hadt, dat, dewyl hun Hoog Mogenden hadden „ goedgevonden, by hunne Reſolutie van 14 April „ 1766. de Keizerin te verzoeken, den Hertog, „ die in haare Majeſteits en des Ryks dienst was, „ toe te laaten, *nog eenigen tyd met zynen wyzen „ Raad zyne Hoogheid te adſiſteeren*, en dat dit „ verzoek was toegeſtaan, het noodig was gemelde „ Hertog daar toe als nu te verbinden. Dat ge„ melde Griffier daar op gevraagd had, *wel wie „ zal daar toe het noodig Opſtel maaken?* en de „ Heer VAN BLEISWYK geantwoord; *dat zal ik wel „ doen.* — Dat eene korte poos daar naa laatstge„ melde Heer een Concept van die Acte aan den „ Griffier vertoond hadt; doch dat deeze niet heeft „ kunnen goedkeuren, dat, in het eerſte Artykel, „ *zonder bepaaling* gezegd werd, *dat de Hertog „ zyne Hoogheid met raad en daad ten allen tyde „ zou byſtaan*, als daar in opgeſlooten liggende eene „ verpligting als of zyne Hoogheid, *ten allen tyde*, „ den Raad van den Hertog zou moeten vraagen; „ dat de Heer Griffier derhalven vermeend hadt, „ dat noodwendig, in plaats van *ten allen tyde*, be„ hoorde geſteld te worden, *zo menigmaal wy „ zulks van Hoogstdenzelven zullen requireeren en*

XLII. BOEK. 1787. hebbende. plaats

het Orgel en 't geheel Orkest werd aangeheeven, tot dat zyne Hoogheid plaats genomen hadt. Hier op volgde een kort Gebed en het Pſalmgezang, met het Orgel, onderſteund door alle de Muzikanten. Dit Zangſpel werd nog driemaalen tuſſchen en naa de Kerkelyke Redenvoering herhaald, en by het uitgaan wederom het evengemelde Deuntje aangeheeven. De Predikant den dienst verrigtende was DANIEL ALBERT REGULETH, thans bekend voor heftig Voorſtan-

„ *noodig oordeelen;* als mede dat de duurzaamheid „ van opgemelde Verbintenis bepaald werd op drie „ Jaaren. Dat men daar op goedgevonden hadt, „ ingevolge de eerſte Aanmerking, de evengemelde „ woorden in *Art.* . te ſtellen; en om te voldoen „ aan de andere, in 't einde by te voegen, *en dit* „ *alles zo by proviſie* en tot ons wederzydsch ken„ nelyk wederzeggens toe. — Dat de Acte op dien „ voet gepasſeerd was, met kennis en goedkeuring „ van den Raadpenſionaris STEIN; doch buiten weeten van den Heer VAN RHOON, die daar naa de„ zelve ten hoogſten hadt afgekeurd, gelyk mede „ de *Engelſche* Ambasſadeur, Ridder YORKE gedaan hadt. *Mem.* I. D. bl. 211." Uit het Verhaal door den Burgemeester RENDORP, ter aangeduide, plaatze, gegeeven blykt op welke gronden de *Amſterdamſche* Gecommitteerden, tot het Onderzoek deezer Acte aangeſteld, hun vermoeden, wegens de Perſoonen; die de hand tot het vervaardigen deezer Acte geleend hadden, ſteunde. Ons gegeevene Berigt te gemelde plaatze, wordt niet weinig toegelicht door het breed verſlag des Heeren RENDORP van bl 177—218. — Wy vinden, 't geen ter verſterking dient van 't geen men by MANDRILLON, op boven aangetoogen plaats, leest, met ronde woorden vermeldt, „dat" *Holland* door een verraadlyken trek van den falſaris VAN BLEISWYK, in een paar dagen van Systema veranderde, *N. Post van den Neder-Rhyn*. N° 24. bl. 196.

ſtander van het Stadhouderlyk Huis, ſchoon 'er zyn die beweeren dat hy, op zyne voorige Stadsplaats *Haarlem*, der andere Partye ſcheen toegedaan te weezen. Wat hier van zyn moge, 'er valt geen twyfel aan of het zal deezen Kerk-Redenaar, die het 8. en 9. vers van den V. *Pſalm* ten grondſlage zyner Aanſpraake nam, niet ontbrooken hebben aan vuur, aan woelenden yver, en valſche welſpreekenheid, om 'er niets meer van te zeggen (*). XLII. BOEK. 1787.

Illuminatie in *'s Haage.*

Ten openbaaren betoon van Vreugde over deeze Omwenteling, ſtelden Gecommitteerde Raaden vast, op den vier en twintigſten van Herfstmaand, de Hofplaats te illumineeren, en gaven daar toe eene Waarſchuwing drie dagen te vooren, met aanmaaning tegen alle Ongeregeldheden; doch werd dit bedryf één Dag verſchooven, om dat men haare Koninglyke Hoogheid, met

(*) Wy zouden ons over eene Leerreden, die wy noch gehoord hebben, noch in druk is, zo niet durven uitlaaten, indien wy den Eerw. REGULETH niet eenigzins gekend, en niet in handen hadden, *zyne Plegtige Hiſtoriſche Redevoering, by gelegenheid van het groot Vocaal en Inſtrumentaal Muzyk, ter heuchlyke Verjaaring van de Gezegende Omwenteling in ons Vaderland, en de gelukkige Herſtelling der oude en welgevestigde Conſtitutie, op den 18 van Herfstmaand 1788. in de Groote of St. Jacobs Kerk binnen 'sGravenhaage, uitgeſprooken, door* DANIEL ALBERT REGULETH, *Predikant aldaar. In 's Haage* by J. A. BOUVINK en J. P. WYNANDS. Dit Staaltje van 's Mans welſpreekenheid rechtvaardigt onze gemaakte bedenking over eene Leerreden, in de eerſte verrukking van blydſchap opgeſteld en uitgeſprooken.

XLII. BOEK. 1787.

het verder Hofgezin, dan verwagtte, en deeze die Vreugdeviering zou kunnen bywoonen. Den vyf en twintigſten was 's *Gravenhaage* van acht tot twaalf uuren verlicht. De verblyde *Haagenaars* zogten elkander te overtreffen in de by zulke gelegenheden gebruiklyke Cieraaden. De Groote Kerktooren was met Lantaarnen, de Vyver rondsom met Flambouwen verlicht. De *Oprechte Vaderlandſche Societeiten*, de Buurt van de *Vlaamingſtraat* met eene fraaije Eerepoort, ſtaaken, nevens het Huis des Engelſchen Afgezants, den Ridder HARRIS, boven allen uit. Zyne Hoogheid en het ganſche Hofgezin bezigtigden, met de veele duizenden derwaards heen gevloeide Aanſchouwers, deeze Verlichting der Hofplaatze. Voor het Societeitshuis op het Buitenhof was Muzyk van de Garde, en de Vreugde wierd met een Bal beſlooten.

Vreugde Maaltyden

Vreugdemaaltyden volgden deeze Blydſchaps-avonds. Onder deeze ſtak uit een pragtige Maaltyd in de Hofplaats, 's anderen daags in de Doelen, gegeeven door veele Regenten, uit verſchillende oorden van het Gemeenebest, die zich, naa de Omwenteling, in *'s Graavenhaage* bevonden. Tot dit Feest waren de Gezanten van vreemde Hoven, en Officieren van Rang verzogt. De meeste Leden van de Staats Collegien bevonden zich daar tegenwoordig, als mede de hooge Amptenaars; doch niet de Theſaurier Generaal WYTENHELDT BISDOM, noch ook de Secretaris van den Raad van Staaten MOLLERUS. Van de Ridderſchap van

van *Holland* ontbrak alleen, Jonkheer VAN WASSENAAR VAN STARRENBURG. De Generaal Major VAN KRETZMAR, die, geduurende de afweezigheid van zyn Hoogheid, het bevel over het Krygsvolk in *'s Gravenhaage* gevoerd hadt, was 'er niet genoodigd, ook geene Officieren van het Bataillon van BYLANDT. —— De tafel was voor honderd en twintig Perſoonen gedekt, geduurende den Maaltyd hief, by wylen, een Orchest van vyftig Muzykanten een ſtreelend Muzyk aan, by 't welk men het Deuntje *Wilhelmus van Naſſauwen* niet vergat. Bovenal liet zich de Muzyk hooren by het drinken van *het welzyn van zyne Doorlugtige Hoogheid; haare Koninglyke Hoogheid; en het Vorſtlyk Huis.* —— *Zyne Majeſteit den Koning van Engeland.* —— Op voorſtel van den *Engelſchen* Gezant den Ridder HARRIS, *dronk men het Herſtel en Behoud der Staatsgeſteltheid, zo als die in 't Jaar* MDCCLXVI. *bevestigd was.* — *Zyne Majeſteit den Koning van Pruiſſen.* — *Den Regeerenden Hertog* VAN BRUNSWYK.

XLII. BOEK. —— 1787.

De Ridder HARRIS, die zich zo zeer liet gelegen leggen aan het Herſtel en Behoud der Staatsgeſteltenisſe, gelyk hy het noemde, betoonde het deel 't welk zyn Hof nam in de tegenwoordige Omwenteling, niet alleen door het pragtig verlichten zyns Verblyfs, by de algemeene Illumatie; maar ook door het geeven van een Feestmaaltyd, op welken zyne Hoogheid, nevens diens Gemalinne en Kinderen verſcheen, en talryk was door de vreemde

XLII. BOEK. 1787.

Gezanten en veele aanzienlyke Perſoonadien daar op genoodigd (*).

Zo vertoonden zich de luidruchtige en ſchitterende Vreugdevieringen in de Hofplaatze, terwyl in de meeste andere oorden des Vaderlands, en bovenal in *Holland*, veeler hart van weedom kromp, en de geſmoorde klagten over het leed den Ingezetenen aangedaan door de *Pruisſiſche* Krygsbenden, den boezem vervulden. Van het bezoek deezer troepen was *'s Gravenhaage* verſchoond gebleeven. Twee Afgevaardigden, de Graaf VAN WASSENAAR en de Heer VAN DER DOES, Raad en Vroedſchap der Stad *Gouda*, door hun Ed. Gr. Mog. tot den Hertog VAN BRUNSWYK gezonden, hadden te *Schoonhoven* dien Prins verzogt geen Krygsvolk tot *'s Gravenhaage*, de Vergaderplaats der Raadscollegien en Zetel der vreemde Gezanten, te willen doen trekken; aan welk verzoek deeze terſtond zyne toeſtemming gaf. Weshalven deeze Hofplaats van *Pruisſiſche* Inlegering en gevolglyk van de Ongeregeld- en Baldadigheden en Plunderingen, dier Krygsknegten bevryd bleef.

Ongeregeld- en Baldaadigheden en Plunderingen, welke wy elders zullen vermelden; hier nog met een woord gewag maakende, dat een aantal Vrycorporisten door de *Pruisſen*, by het inrukken en vermeesteren, gevangen genomen, naa *Wezel* gevoerd, onder den weg, en aldaar, de deerlykſte mishandelingen moesten verduuren,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4622. 5141.

ren, op welker herdenken de Menschlykheid gruwt (*).

De Zegepraal door de *Pruisſiſche* Krygsmagt op de *Patriotten* behaald, de te onderbrenging van de *Gemeenebestgezinden*, ſchonk ten Hove van *Berlyn* groote voldoening en verwekte eene blydſchap; gëevenredigd aan den haat deezer Partye in de *Vereenigde Gewesten*, zints lange toegedraagen. Niet ongepast zullen wy des een verſlag geeven, met hoofdzaaklyk over te neemen, wat een oor- en ooggetuigen des ondervondt.

1787. Groote Blydſchap in *Berlyn* over het gebeurde in *Holland*.

De Heer MANDRILLON, dien wy, naa zyne vrugtlooze poogingen om het inrukken der *Pruisſiſche* Krygsbenden te beletten, den weg na *Berlyn* zagen opſlaan (†) dagt tyding genoeg die Hofſtad te zullen bereiken, om de Vyandlykheden tuſſchen de *Pruisſen* en de *Patriotten* voor te komen. Hy rekende daar en boven op de verdeedigmiddelen der laatstgemelden, en ſtelde vast, dat, indien, tegen zyne verwagting, de Hertog VAN BRUNSWYK den aanval waagde, deeze zo veel wederſtandt en

MANDRILLON komt te *Berlyn*.

(*) Men vindt deeze vermeld in een klein welgeſchreeven Stukje getyteld, *Lotgevallen der Nederlandſche Burgers, welke door de Troupen, van zyne Pruisſiſche Majeſteit in de Maand September van het Jaar 1787. zyn Krygsgevangen gemaakt. Door een der Gevangenen zelve beſchreeven. Te Brusſel* by J. P. DE LA CROIX. Van de egtheid veeler daar in opgetekende gevallen hebben wy de verzekering gehoord, uit den mond van een ander dier ongelukkigen.

(†) Zie hier boven bl. 159.

XLII. BOEK. 1787.

en hindernisſen zou ontmoeten, dat 'er niet weinig tyds zou noodig weezen om die te overwinnen. Den twee en twintigſten van Herfstmaand te *Potsdam* gekomen en door zynen Vriend Prins FREDRIK heusch ontvangen, ſtelde hy, door diens tuſschenkomst, den Koning een Vertoog ter hand, onder den weg vervaardigd, behelzende een ſchets van den toeſtand zyns Vaderlands, en van 't geen hy meende, dat de Koning, ten beſte van 't zelve, zou kunnen en behooren te doen.

Verſtaat 'er het inrukken der *Pruiſſen* in *Holland*.

Prins FREDRIK, het Vertoog zyner Majeſteit overgegeeven hebbende, kwam te rugge, vermeldende, dat 'er eene Boode uit *Holland* was aangekomen, met de tyding van het Inrukken der *Pruiſſen*, en den volkomen Val der *Patriotten*, dat de meeste Steden met *Pruiſſiſch* Krygsvolk bezet, en de Hoofden dier Party meest gevlugt waren, dat de Stadhouder zegevierend in *'s Gravenhaage* ſtondt te trekken. De eenige voldoening welke hy wegens zyn Vertoog ontving, was het zeggen des Komings; „ *Ik* „ *weet*, MANDRILLON *is een braaf Man*; „ *het ſpyt my zynen halven dat hy te laat* „ *gezonden is!*"

Bezoekt den Graaf VAN HERTZBERG.

Verſlaagen, wegens het lot zynen Vaderlande overgekomen, gaf MANDRILLON te *Berlyn* een bezoek aan den Graave van HERTZBERG. Een Staatsdienaar door hem beſchreeven, als de geſlaagen Vyand der Gemeenebestgezinden hier te Lande, als den Man, die de trouwlooze bedoelingen van *Groot-Brittanje* onderſteunde, de onbegrensde Eerzugt der Prin-

Prinſesſe van *Oranje* ſtreelde, en zynen Vorst verkeerde inboezemingen gaf, wegens de zaaken van *Holland*. By deezen verborg hy zyne gevoelens niet over diens gedrag ten aanziene van het Gemeenebest; dan weetende hoe men Staatkunde moet gebruiken by allen, die niets zonder Staatkunde doen, liet hy een geſchrift by dien Staatsman, behelzende eenige aanmerkingen over de wederkeerige belangen der *Vereenigde Nederlanden* en *Pruiſsen*, met verzoek om 'er zyne aandagt op te vestigen. Dan, in een tweede bezoek, beſpeurde hy, in deezen Staatsdienaar zo veel verknogtheids aan *Engeland*, en de byzondere belangen des Stadhouders, dat het dwaasheid zou geweest hebben, meer over dit ſtuk te ſpreeken. XLII. BOEK. 1787.

Begaan met de onzekerheid van het lot den zynen en zynen Vrienden in *Holland* overgekomen, ſtelde hy den Koning een tweede Vertoog ter hand, diens hulp verzoekende voor de behoudenis en rust der Familien, die, het onderſpit delvende, in hun Vaderland gebleeven waren. Spreekt ten beste der onderdrukte *Hollanders* by den Koning.

De Feesten ten Hove, de openbaare Vreugdbetooningen over de Zegepraal der *Pruiſsen* in *Holland*, deeden ſmerten aan zyne ſmerten toe. Hy ontweek ze zo veel mogelyk; doch eene Openbaare Zitting van de *Koninglyke Academie der Weetenſchappen* te *Berlyn* bywoonende, verwagtte hy geenzins, dat die dag meer zou gewyd weezen om den Lof der *Pruiſsen* in het ver- Hoord den lof der *Pruiſsen*, in eene Zitting van de Academie der Weetenſchappen.

XLII. BOEK. 1787.

vernederen van *Holland* uit te brommen, dan om ſtukken, de Kunſten en Weetenſchappen betreffende, te behandelen.

De Graaf VAN HERTZBERG plaatſte den Heer MANDRILLON naast zich. De Vergadering was talryk, 'er bevonden zich de Erfprins van *Pruiſſen*, diens Broeder, veele Buitenlandſche Staatsdienaaren, en Hovelingen, onder deezen de Graaf VAN GOERTZ, die met den Heer DE RAYNEVAL vrugteloos aan eene Bevrediging gearbeid hadt (*).

Hoe de Graaf van HERTZBERG zich daar over liet hooren.

Als Bezorger deezer Academie opende de Graaf VAN HERTZBERG, de Zitting met eene Redenvoering, over de Weldaaden, die de thans regeerende Koning, de voetſtappen zyns onſterflyken Voorgangers drukkende, by aanhoudenheid, zynen Onderdaanen bewees. — Na eene korte tusſchenpooze, las hy een Vertoog, over de Zegepraalen, welke het *Pruiſſiſch* Leger in *Holland* behaalde „ daar," gelyk hy zich uitte, „ voor altoos verdelgende „ dien geest van Verdeeldheid en Regeeringloosheid, welke, zo onregtvaardig, „ zints veele Jaaren, het Doorlugtig Huis „ van *Oranje* beroofde van de wettige Voorregten verknogt aan de gewigtige post „ van Stadhouder der *Unie*." — Bovenal deedt hy de Vergadering opmerken, hoe gelukkig zyne verrigtingen, als Staatsdienaar, geſlaagd waren, ondanks alle tegenwer-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 336.

werkingen der Vyanden van *Pruisſen*, en het Huis van *Oranje*. — Vervolgens verhief hy den lof des Hertogs VAN BRUNSWYK in deezen Krygstocht, en den vollen loop geevende aan zyne geestvervoering vergeleek hy dien by CESAR, en bragt het bekende *veni*, *vidi*, *vinci* te paſſe (*). XLII. BOEK. 1787.

Dat de Heer MANDRILLON met deeze opgaave, de waarheid niet voorby loope, of den Graaf VAN HERTZBERG bezwaare, blykt uit de gedrukte *Memorien der Academie*. Der Staatszaaken vol hadt die Staatsdienaar, op den drie en twintigſten van Oogstmaand deezes Jaars, eene Redenvoering uitgeſprooken, waar in hy, ten opzigte van *Holland*, zich in deezer voege liet hooren. — „ De Ko„ ning heeft geene raadgeevingen, geene „ vertoogen geſpaard om *Holland* te bevre„ digen; maar alles is vrugtloos afgeloo„ pen; de drift der Partyen is tot eene „ hoogte geklommen, dat 'er maar één „ ſtap noodig was tot eenen Burgeroorlog; „ en de criſis is vergroot, door een nieuw „ *onvoorzien* voorval (†). Mevrouw de „ Prinſeſſe van *Oranje* wilde eene nieuwe „ proeve neemen om de zaaken tot eene „ draag-

(*) *Ik kwam*, *ik zag*, *ik won*, beter zou, in dit geval, volgens MANDRILLON, gevoegd hebben, *veni*, *vidi*, *intravi*. *Ik kwam*, *ik zag*, en *trad in*.

(†) *Onvoorzien*, dit woord paste althans niet in den mond des Heeren VAN HERTZBERG, ten aanzien van hem zelven, indien hy anders, gelyk MANDRILLON beweert, de *Aanraader* tot die Reis geweest hebbe *Mem.* p. 59.

XLII. BOEK. 1787.

„ draaglyke Bemiddeling te brengen, door „ haare Reis naa den *Haage*. Zy is in dee„ ze Reis verhinderd, op eene wyze zo „ hoonend, dat dezelve het regtmaatig „ misnoegen van den Koning heeft ont„ ſtooken, en dat zyne Majeſteit zich niet „ heeft kunnen onthouden van eene Vol„ doening te vraagen evenredig aan de Be„ lediging, en een aanzienlyk getal Krygs„ volk na den *Rhyn* te doen trekken, om „ zyn eisch te onderſteunen. — Men „ moet hoopen, dat men in *Holland* een„ maal aan de ſtem der Rede gehoor zal „ geeven, en dat de Nabuurige Mogenhe„ den der Republiek, even zeer belang „ hebbende by de herſtelling van derzelver „ rust en geluk, den ſtorm nog zullen „ voorkomen, en den ſtaat des Gemeenebests „ herſtellen, als mede dien van eene Fa„ milie, aan welke hetzelve zyn beſtaan „ verſchuldigd is, op eenen conſtitutioneele„ len voet, en ten welzyn van alle de daar „ by belang hebbende Partyen."

Als een Byvoegzel op dat Vertoog gaf de Graaf VAN HERTZBERG, in de Zitting op den zeven en twintigſten van Herfstmaand, het volgende over. „ De Koning van *Pruiſ*„ *ſen* heeft, door den Heer VAN THULEMEYER, „ van de Staaten van *Holland* gevorderd, „ dat zy, *in vier dagen tyds*, aan zyne Ma„ jeſteit, de zeer gemaatigde en geenzins „ bezwaarlyke Voldoening van hun gevor„ derd, zouden geeven. Op *de volſtrekte* „ *weigering* der Staaten van *Holland*, is de „ Re-

„ Regeerende Hertog VAN BRUNSWYK den XLII.
„ veertienden van Herfstmaand, met het Le- BOEK.
„ ger in *Holland* gerukt, heeft *Gorkum*, ——
„ *Utrecht* en *andere voornaame Steden* van 1787.
„ *Holland* verlost. De Vermeesteringen
„ van dien Prins zyn zo snel geweest dat
„ men 'er de schoone woorden *veni*,
„ *vidi*, *vinci* op mag toepassen. —— In
„ 't kort deeze schitterende voortgan-
„ gen hebben de gelukkige Omwente-
„ ling veroorzaakt, dat de *waare Staa-*
„ *ten van Holland*, den Prins van
„ *Oranje* na *'s Gravenhaage* te rug ge-
„ roepen en in zyn Erflyk Stadhouder-
„ schap hersteld hebben: terwyl de *Over-*
„ *weldigers* na *Amsterdam* getrokken zyn.—
„ In deezer voege heeft Koning FREDERIK
„ WILLEM de II. als een edel en grootmoe-
„ dig Nabuur van het Gemeenebest der
„ *Vereenigde Nederlanden*, aan dezelve de
„ *Vryheid* wedergegeeven, door eene *tweede*
„ *gelukkige Omwenteling*, gelyk zyn Over-
„ grootvader de Keurvorst FREDERIK
„ WILLEM DE GROOTE, die, voor-
„ heen, zo veel toebragt om het Stad-
„ houderschap, het Huis van *Oranje*,
„ en de vryheid der Republiek te herstel-
„ len."

De gryze akoos aanblyvende Secretaris dier Academie de Heer FORNEY, zogt in deeze Zitting by den Staatsdienaar zyn Hof te maaken, met het voorleezen van een stuk tot de Overwinningen van dien dag betrekkelyk; doch hy droeg de toejui-

XLII. BOEK. chingen, zo mild VAN HERTZBERG geſchonken, niet weg.

1787. Zyne betuiging ten afſcheid aan den Graaf VAN HERTZBERG.

Eer MANDRILLON *Berlyn* verliet moest hy den Graaf VAN HERTZBERG nog gaan zien, om hem over te leeveren het Getuigſchrift waar by deezen tot Lid van de *Hollandſche Maatſchappy der Weetenſchappen* te *Haarlem*, werd aangenomen; welke gelegenheid hy waarnam om deezen Staatsman te verzekeren; „ dat men, „ wel verre van *Holland* bevredigd, en „ de *Patriottiſche* Party daar te ondergebragt te hebben, de wederzydſche haat „ veel grooter en gevaarlyker geworden „ was (*)."

Genoegen van *Engeland* en *Weenen* over deeze Omwenteling.

Engelands genoegen over deeze Omwending, waar aan 't zelve zo veel toegebragt hadt, lydt geen twyfel, het vertoonde zich in klaaren dag, door het geen wy reeds, wegens den Gezant HARRIS, in *'s Gravenhaage* optekenden (†). — Ten Hove van *Weenen* was ook de Vreugde daar over algemeen, althans de Gezant VAN HAAFTEN, ſchreef den Griffier FAGEL, zyne blydſchap deswegen betuigende; „ Het is „ opmerkelyk, zo als groot en klein „ alhier deel in die onverwagte Revolutie neemt; zo dat men my in de gezelſchappen omringt, om 'er de byzonderheden van te verneemen, en 'er my „ geluk over te wenſchen." — De Keizer zelve

(*) MANDRILLON *Mem.* p. 51—75.
(*) Zie hier boven bl. 248.

zelve ſchreef een allerbeleefdſten brief, met de ſterkſte uitdrukkingen, aan haare Koninglyke Hoogheid, om haar met de Ommekeer van zaaken, en de Herſtelling van den Prins haaren Gemaal, geluk te wenſchen (*). XLII. BOEK. 1787.

Dit Boek ſchetſte de groote Omwenteling deezes altoos gedenkwaardigen Jaars, blykbaar daar geſteld door het inrukken der *Pruiſſiſche* Krygsbenden; eene Omwenteling, zo onverwagt als onverhoopt voor de *Patriotten*, in het verloop van veertien dagen, te wege gebragt, die de *Grondwettige Herſtelling*, waar aan men zo lang, en zo veel, gearbeid hadt, eensklaps den bodem infloeg, de hoop, de verwagting, en de poogingen veeler Vaderlandschgezinden verydelde.

Bykomende Oorzaaken van het te niet loopen der poogingen van de *Patriotten*.

Dan, ſchoon, zonder die gewapende tusſchenkomst, deeze Omwenteling haar beſlag geheel of althans bylange zo ſpoedig niet, zou gekreegen hebben, deeden verſcheide andere oorzaaken veelen duchten, dat het gevaarte der *Grondwettige Herſtelling*, zou inſtorten, eer het voltooid was. Wy kunnen niet nalaaten eenige deezer, ten ſlot aan te wyzen, en derzelver opgave over te neemen uit eenen Schryver, die, van den loop der zaaken, in deeze dagen, wel onderrigt was, en veel hadt bygedraagen, om, zyne Landgenooten, tot die groote Onderneeming aan te ſpooren,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5150.

XLII. BOEK. 1787.

en daar in te ondersteunen: hy draagt dezelve voor om zyne Landgenooten, naa deezen schok, de rampzalige klippen aan te wyzen, op welken zy schipbreuk geleden hadden; op dat zy die, by gunstiger tyd en gelegenheid, zo dezelve immer opdaagde, mogten vermyden.

Voor eerst, (op deezen zin loopen deezes Mans bedenkingen,) wanneer het gebeurde in den jongsten *Engelschen* Oorlog, de na eene rechtmaatige wraak reikhalzende Natie deedt zien, dat haare hooge Vertegenwoordigers, die, in haaren naam, de Souveraine Wetgeevende Magt uitmaakten zelve niet in staat waren, 's Lands Verdeediging tegen den Vyand door te zetten, niet tegenstaande Hoogstdezelve, te gelyk met de Natie haare klaagstem verhieven, begreep het Volk, dat 'er een Invloed en Staatsgebreken heerschten, die het Land verderflyk waren; het wilde die beteren; men sloeg de handen aan het werk, en vong aan een Republicainsch Gebouw op te haalen, —— doch ongelukkig zonder eenig Grondbestek, Tekening van 't geheel, of Plan, waar volgens, men geregeld van de Grondslagen af, tot den Top kon voortwerken. Terwyl de doorzigtigsten de eerste steenen tot den Grondslag aanbragten, begonden anderen reeds aan het Dak te arbeiden; men haalde het een door 't ander. Ieder wilde de voornaamste Werkbaas zyn, 't zy kundig of niet, het was het zelfde, men moest uitblinken. En, in de

de daad, de meeste Bouwlieden waren meer bedagt om *zichzelven een Tempel* van *Eer* en *Roem*, by het grootste doch minst kundige gedeelte der Natie, dan wel eenen *Tempel van waare Vryheid voor het algemeen*, te stigten.. —— Hier uit kon niet anders dan eene vernielende verwarring ontstaan, welke grooter moest worden naar maate dan het getal der Bouwlieden grooter en de aangebragte Bouwstoffen menigvuldiger wierden. Men smeet alles by elkander en door een: waar door in de daad niets werd uitgevoerd, en men verheugde zich over de aangebragte Bouwstoffen; zonder dezelve regelmaatig en naar order te gebruiken en in een te schikken. XLII. BOEK. 1787.

Iedere Provintie, iedere Stad, ja ieder Dorp, werkte op zich zelve, zonder den zamenhang van het geheel te kennen, en te onderzoeken; zonder te overweegen of het geen men begreep dat verbeterd moest worden, thans zyne behoorelyke rypheid hadt; of en in hoe verre hetzelve strookte met het *Algemeen Belang*; met één woord, met het beste hart, met het eerlykst en belangloost voorneemen, werkte men veelal zonder oordeel, of goed beleid.

Ten tweeden. De welmeenende Yver der *Patriotten*, hunne belanglooze Opregtheid, om het Vaderland van Kluisters te bevryden, deedt hun allen vertrouwen stellen in zommigen, die, schoon zelve welmeenende, niet genoeg zulk eene allergewigtigste zaak, als de *Herstelling der*

XLII. BOEK. 1787.

Nederlandſche Vryheid, kenden, of hadden doorgedagt. Zy geloofden, dat de zulken, die het hardst ſchreeuwden de beste en kundigſte Vaderlanders waren, aan welken zy blindeling alles, en niets minder dan hunne dierbaarſte belangen, moesten toevertrouwen; zonder te onderzoeken of die Voorlichters en Voorwagters met hun dezelfde gewigtige belangen hadden, of dezelven niet meer werden gedreeven door een zugt naar Roem, om te praalen, als de *Man des Volks*, dan wel door eenen waaren Yver, om, met opoffering van alle Heerschzugt, met Beleid, Oordeel en Getrouwheid, het Algemeen Belang te behartigen.

Kan het worden tegengeſprooken, dat 'er hier en elders wierden gevonden, die, hoe zeer der *Patriotſche* Partye toegedaan, nogthans aan dezelve meer ſchade, vertraaging, ja bederf, hebben toegebragt, dan alle de poogingen der *Antipatriotten*, hoe listig uitgedagt, en ſtout in het werk geſteld? —— Zy, die het meest en hardst op ſchreeuwen over het yzeren juk der *Despoten* en *Ariſtocraaten*, waren zelve de groo-ſte en wreedſte *Dwingelanden*, die alles naar *hunnen* zin, alles naar hunne begrippen wilden in het werk geſteld en volvoerd hebben, die zo onvatbaar waren voor goeden raad, als ſtyfhoofdig in het verwerpen der begrippen van andere Welmeenenden, misſchien veel oordeelkundiger en naauwgezetter op het waare behoud en

en de doorzetting van het *Patriotismus* dan zy. XLII. BOEK. 1787.

Ten derden. De onderlinge Verdeeldheid. Men was vergeeten *dat Eendragt Magt maakt.* Ieder Vaderlander zag en gevoelde dat eene waare Herſtelling en Verbetering in het Volksbeſtuur allernoodzaaklykst was. —— In zo verre was men het ééns met elkander; dan in de wyze hoe en de middelen, door welken, dat noodzaaklyk, dat voortreflyk, werk moest worden uitgevoerd, was men veelal wyd van elkander. In plaats nu dat men overtuigd van elkanders goede meening, met malkander, door vriendlyke en oordeelkundige redeneeringen, de uit eenloopende gevoelens tot één hoofdpunt, tot één en hetzelfde doeleinde bragt, dezelve zuiverde van die Gebreken, welke of misſchien ſchadelyk, of zeker gevaarlyk, in hunne gevolgen konden zyn, vatte men woedende het zwaard tegen elkander op; men ſpaarde niets om elkander te dwarsboomen, en by het Volk, door ſchelden en lasteren, gehaat te maaken. Dus werd de weezenlyke Kragt verlooren, en het Lichaam der *Patriotten* in zo veele deelen geſcheiden, dat elk, doorzigtige al ras vreesde, dat het door deszelfs zwakheid eerlang zou verbryzeld zyn.

Slaat uw oog, myne Landgenooten! te rug op het gezegde, en ik ben verzekerd dat gy hetzelve zult toeſtemmen. —— Ik durf my zelfs beroepen op

XLII. BOEK. 1787.

hun, die van die ongelukkige Verdeeldheid de werkende oorzaaken geweest zyn, en die thans, nu zy de zaaken in haare gevolgen zien, zullen moeten toeſtemmen, dat zy veelal die rampen hebben veroorzaakt.

Slaat uwe oogen eens te rug op zo veelen, welken met ons de hand aan de ploeg hebben geſlaagen; welken met ons niets ſpaarden om de heerſchende Inbreuken te keeren, 's Lands Welvaard en 's Volks geheiligde Regten te vestigen; en ziet dan eens hoe veelen het goede werk hebben laaten ſteeken, met ſmerte en moedloosheid; of aan de zyde onzer Tegenſtreevers zyn overgegaan, uit ſpyt en wraakzugt, om dat de raazende drift van zommige Yveraars hun op de bitterſte wyze vervolgde, hun met de zwartſte koolen openlyk ſchetſte; hunne Denkwyze, ſchoon al eens *in eenig* opzigt niet ſtrookende met het geheiligſte Regt des Volks, uitſchreeuwden als *Verraad*, in zo verre dat men niets onbeproefd liet om hun aan de woede over te geeven.

Men denke niet, dat ik de denkbeelden van die Lieden, in alle opzigten, billyk, veel minder dat ik hunne laf hartigheid in het niet volhouden voor het belang des Volks, of hunnen ſchandelyken overgang tot onze Tegenpartyders eenigzins wil verſchoonen; neen daar door hebben zy getoond, dat zy hunne eigene Eer ſtelden boven het Algemeen Belang des Volks, zo het anders waar-

waarheid is, dat iemands Eer door laster kan worden gekrenkt. —— daar door eerst zyn zy die veragting waardig geworden, welke men hun heeft berokkend, daar zy dubbelen lof zouden waardig zyn geweest, indien zy, zonder zich aan de pylen der Heerschzugtigen eenigzins te bekreunen, met dubbelen yver waren voortgegaan in het behartigen van 's Volks belang. —— Ik voer dit alleen aan, ter betooging, dat de onderlinge Verdeeldheid veel tot krenking der Vaderlandsche Zaak heeft toegebragt. XLII. BOEK. —— 1787.

Men slaa nu eens het oog op het gedrag van onze Tegenparty, op hun, die zich tegen het Volk, en tegen de Herstelling van deszelfs waare Regten, hebben verzet, en welk een verbaazend onderscheid wordt men dan niet gewaar? Zy die yverden voor de uiterlyke en schynende Grootheid van den Stadhouder, waren allen Broeders: allen hadden dezelfde Doeleindens, hetzelfde Plan; allen werkten met eendragtige schouders, en schoon de een kundiger, de ander onkundiger, de een driftiger, de ander lauwer was, nogthans hebben zy vermyd, elkander te verbyten en als gedwongen om van batterye te veranderen. —— De *Aristocraaten*, even zo groote vyanden van den Stadhouder als van het Volk, en zelfs zyn eeuwig verbitterde Vyanden, trokken allen dezelfde lyn. Hoe zeer de een min de ander meer yverde om den Stadhouder te vernederen; hoe zeer de een meer de

XLII. BOEK. 1787.

ander min op het regtvorderende Volk was verbeeten, zy allen floegen de handen toch eendragtig in een, om zich ſtaande te houden, en de Stem des Volks te dooven. —— Dit niet alleen; maar zelfs toen de Magt des Volks geducht werd, toen zy vreesden, dat het Regt en 's Lands Welzyn zoekend Volk alle hinderpaalen, door ſtandvastigheid en moed, zouden te boven komen, vereenigden zy zich met die Party met welke zy den Oorlog hadden aangevangen, met de Party des Stadhouders, liever willende, om dus te ſpreeken tot hun eigen uitbraakzel wederkeeren, dan hun Gezag, als van het Volk ontleend, erkennen, en aan hetzelve dien Invloed op deszelfs Vertegenwoordigers toeſtaan, welke de Privilegien, de Billykheid en Zekerheid des Lands vereischten.

Ten vierden. De Drift van zommigen, om de *Ariſtocratie te gelyk* met het *Despotismus* te neder te vellen, heeft de Party der *Patriotten* geenen minderen ſlag toegebragt, en dezelve verzwakt, eer het de tyd was om dezelve tot rede te brengen. Zeker is het dat de *Ariſtocratie van veelen* voor een Vry Gemeenebest niet minder ondraaglyk, ja veel ondraaglyker is, dan het *Despotiek Gezag* van éénen. De *Ariſtocraaten*, welken zich met de waare *Patriotten* hadden vereenigd, ja dezelve dag en nagt opgewonden om den te uitgebreiden en geduchten Invloed des Vorsten te weeren, waren yverig bezig om het magtloos Volk te verſterken tegen dien invloed. Het

Pa-

Patriotisme der waare Vrienden van het Algemeen Belang, van de Herſtelling der verdrukte Volksregten, was als nog in de Kindschheid, en te zwak om op eigen beenen te ſtaan. Waarom de welmeenendſte, of liever doorzigtigſte, *Patriotten* van gevoelen waren, dat men de hulp der *Ariſtocraaten* moest blyven behouden, om het *Despotisme*, het welk eerst aan de Natie rede, regtvaardige rede, van misnoegen gegeeven hadt, te beteugelen, tot dat men meer op eigen beenen kon ſtaan; meer vereenigde kragten hadt om aan alle Overheerſching het hoofd te bieden; zonder dat hetzelve zich verſterkt zag door de *Ariſtocraaten* was het gemaklyk te overwinnen. De *Patriotten*, met de *Ariſtocraaten* vereenigd, waren als twee tegen één, en zeker zou het *Despotisme* al voor lang binnen dien kring zyn gebragt, door het vereenigd vermogen van beiden binnen welken het buiten ſtaat was, de hoornen op te ſteeken tegen 's Lands Welvaard en Behoud: waar naa de waare *Patriotten* hunne weezenlyke belangen hadden kunnen inbrengen en handhaaven tegen de *Ariſtocraaten*, welke naar reden en billykheid zouden hebben moeten luisteren, het zy willens, het zy onwillens. Het onderſcheid in deezen was, dat de *waare Patriotten*, met de *Ariſtocraaten* vereenigd, tegen den *in ſchyn Stadhoudergezinden*, twee tegen één waren; doch door het overloopen der *Ariſtocraaten* tot 's Lands Vyanden, werd het tegendeel waar, en de *Stad-*

XLII. BOEK. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

Stadhoudergezinde Party was nu twee tegen één (*).

Schoon deeze aangevoerde redenen, voor een gedeelte, het *Sticht*, en de Stad *Utrecht*, meer dan eenig ander Gewest des Bondgenootſchaps, betreffen, gelden dezelve over het geheel omtrent het gedrag van de tegen elkander woelende en krygvoerende Partyen in den Lande. — Een oog te rug geſlaagen op dit Tydvak onzer Geſchiedenisſen zal niet weinig voorwerpen ontmoeten, waar by het ſtaan blyvende des verzekering vindt, en durven wy verzekeren, dat de meer byzondere Beſchryving der voorvallen, waar toe wy, in ons eerst volgend Boek, treeden, ter bevestiging hier van zal ſtrekken.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XII. D. bl. 1191.

* * *

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

DRIE EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe van dit Boek. Het Voorſtel van Amſterdam ter Bepaalinge van de Uitvoerende Magt. Door Haarlem byzonder goedgekeurd. Aandrang daar op in het Voorſtel van Haarlem. Bygevoegd Voorſtel over den Volksinvloed. Wat aanleiding gegeeven hadt tot het doen deezes Voorſtels. Commisſie benoemd tot het onderzoek, en het bepaalen der Uitvoerende Magt. Verdeeling van den arbeid dier Commisſie. Voortzetting van dit Werk, en hoe verre voltooyd. Concept Inſtructie voor den Stadhouder. Concept Inſtructie voor den Capitein Generaal van Holland. Concept Inſtructie voor den Admiraal van Holland. Onderſcheide Oordeelvellingen over deeze Concept Inſtructien. Handelingen over het Voorſtel van den Volksinvloed. Adresſen daar voor te Haarlem ter tekeninge gelegd. Inhoud van het Adres der Haarlemſche Burgers aan Staaten van Holland, wegens den Volksinvloed. Andere Ste- XLIII. BOEK.

den

den en Dorpen onderſchraagen dit Verzoek. Verzoekſchrift aan de Regeering van Amſterdam ten dien einde. Aandrang in 't zelve gebruikt. Gunſtig antwoord van Burgemeesteren en Raaden. Twee verſchillende Benoemingen tot de Commisſie over den Volksinvloed. De Stem der Stad Amſterdam beſlist voor het aanſtellen van negentien Heeren. Geſchil deswegen ter Staatsvergaderinge. Tegenverklaaring der Minderheid. Men oordeelt dit ſtuk de zaak der Burgeryen te weezen. Misnoegen te Amſterdam tegen de drie Afgevaardigden uit de Vroedſchap. Beſluit aldaar tot een Adres. Aanbod om, by de Overleevering, het Stadhuis met Burgers te bezetten aangenomen. Overleevering van 't zelve. Inhoud des Verzoekſchrifts. Antwoord van Burgemeesteren. Verſchillende begrippen der Burgemeesteren over de Raadpleeging der Vroedſchap op dit ſtuk. Verſcheidenheid van begrippen der Raadsleden, door de Stem van Burgemeester HOOFT, *ten genoegen der Burgeren, beſlist.* HOOFT *maakt dit in een kring van Burgeren bekend. Een Affchrift des Beſluits beloofd. Het afleeveren des Affchrifts mart. Inhoud des Beſluits. Door eenige Heeren onwettig verklaard met toegezegde Aantekening daar tegen. Anderen behouden aan zich eene Tegenaantekening. Tweegevegt tusſchen* VAN DER GOES *en* HOVY. *Ingediende Tegenverklaaringen. Eenige Heeren, tot de Commisſie benoemd, bedanken. Voorſtel ter Vroedſchappe van de Stad Haarlem om den Volksinvloed Stedelyk te verklaaren. Goedgekeurd. Gequalificeerden en Geconſtitueerden te Haarlem benoemd. Het Concepi-*

cept-Regeerings Reglement in gereedheid. Ter Leezinge voorgelegd. Voorſtel om het, ter Aggreatie, aan Staaten van Holland te zenden. Door de Burgery goedgekeurd, en aan Staaten van Holland gezonden. Inhoud eens Briefs tot geleide. De Aggreatie door de Meerderheid der Staatsleden verleend. De Dag ter Invoeringe van het Stads Regeerings-Reglement bepaald. Verandering in de Haarlemſche Schuttery. Geſchenken daar aan gedaan. Plegtige overleevering der Vaandels en twee Veldſtukjes. Kerkleerreden ter voorbereidinge van het invoeren des Nieuwen Regeerings-Reglements, door W. MOBACHIUS QUAET gehouden. Vryheids Tempel. Schikking gevolgd by de ſtaatlyke Invoering. Beëediging des Nieuwen Regeerings Reglements. Afkondiging van de Aanneeming. Afloop deezer Plegtigheid. Maaltyd en Vreugdebetooningen. Tegenverklaaringe van P. VERMEULEN en J. G. DEKKER. Burgergecommitteerden benoemd. Verkiezing van Burgemeesters. Bedaard- en geſchiktheid met welke alles toeging. Te Leyden eene Commiſſie uit de Vroedſchap benoemd, om met Geconſtitueerden over den Volksinvloed te handelen. Poogingen van het Vaderlandsch Gezelſchap te Leyden om den Volksinvloed te bewerken. Plan daar toe opgegeeven. De Tempel te Haarlem afgebrooken. Weinig Pruiſen in Haarlem door het afbranden der Liebrugge. Wat 'er by de Omwenteling voorviel. Een dreigend Oproer door de Burgers geſtuit. Mislukte pooging te Alkmaar om den Volksinvloed daar te ſtellen.

Over-

XLIII. BOEK. 1787.

Overeenkomſtig met het beſtek, 't geen wy ons voorſtelden, hebben wy, in de laatst voorgaande Boeken, dit woelig Jaar MDCCLXXXVII betreffende, zodanige Stukken bygebragt, en zulke Voorvallen beſchreeven als tot de groote Omwenteling in Herfstmaand des gemelden Jaars, den Staat meer algemeen betroffen, of daar op eenen onmiddelyken invloed hadden, en zyn thans gevorderd tot dat gedeelte onzer Geſchiedenisſe, waar in wy ten oogmerke hebben, meer byzonder te overweegen, wat in de Onderſcheide Gewesten des Bondgenootſchaps, en meer plaatslyk voorviel (*).

Stoffe van dit Boek.

Niet oneigenaartig geeven wy, in dit Geſchiedkundig Verſlag, den voorrang aan *Holland*. Het Gewest, waar, als in een middenpunt, alles zamenliep, wat de groote bedoelde Staatszaak, de *Grondwettige Herſtelling*, betrof, en het Tooneel waar de reeds algemeen beſchreevene Omwenteling, ſtand greep, op eene wyze, die zich tot alle de Bondgenootſchaplyke Gewesten uitſtrekte.

Dan, eer het daar toe kwame, eer die groote en als elkander verdringende Gebeurtenisſen voorvielen, aanſchouwde *Holland*, de meeste Steden, en veele Plaatzen in 't zelve, eene menigte van Byzonderheden, terwyl zy een aantal Lotwisſelingen ondergingen, zo groot, zo veelvuldig, in een zo kort tydsbeſtek, als onze Vaderlandſche Ge-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 156.

Geſchiedenis nimmer aanhoudt, en waar van men bezwaarlyk een wedergade in de Geſchiedenis van andere Volken zal aantreffen. XLIII. BOEK.

Een Voorſtel, in Wynmaand des verſtreecken Jaars, door de Afgevaardigden van *Amſterdam*, uit naam der Vroedſchap, gedaan, hieldt in het bepaalen van eene Commisſie, uit eenige Leden der Regeeringe van *Holland*, om behoorelyk te onderzoeken, de Paalen van de Uitvoerende Magt zo van den Stadhouder als van den Capitein Generaal en Admiraal; en, omtrent de waarneeming dier Bedieningen, als mede de Pligten en Voorregten daaraan verknogt, zodanige Plans en Inſtructien te beraamen, als met de Hoogheid van de Souveraineiteit, de behoudenis van 's Lands en der Ingezetenen Voorregten en Vryheid, en met het Algemeen Welzyn van den Lande, meest overeenkomſtig zou geoordeeld worden, en 't zelve vervolgens aan hunne Lastgeevers voor te draagen (*). 1787. Het Voorſtel van *Amſterdam* met Bepaaling van de Uitvoerende Magt.

Byzonderen indruk hadt dit Voorſtel gemaakt op die van *Haarlem*, hebbende zy het volledige Beſluit op dit ſtuk gereedlyk goedgekeurd, begrypende, dat, uit hoofde van den oorſprong en de natuur der tegenwoordige Verſchillen, het voornaame middel, zo tot vereffening derzelven, als tot voorkoming van dergelyke in het vervolg, juist in zulk een Onderzoek, en daar op volgend eindelyk Beſluit behoorde te beſtaan (†). Door *Haarlem* byzonder goedgekeurd.

Met

(*) *Reſol. van Holl.* 25 Oct. 1786.
(†) *Reſol. van Holl.* 13 Dec. 1786.

XLIII. BOEK. 1787.

Met dit alles bleef eene zaak van dat aanbelang en klaarblyklyke nuttigheid draaien. Dit bewoog de Afgevaardigden van *Haarlem*, dit ſtuk, in Louwmaand deezes Jaars, aan te binden, en te raaden om, zonder uitſtel, de handen aan 't werk te ſlaan, en een begin met dit Onderzoek te maaken: daar men, vry kon vast ſtellen, dat zonder de zaak van die kant aan te tasten, de zo gewenschte Rust, als die op eene wegneeming der gronden van het heerſchend Misverſtand berusten moest, nimmer gebooren althans niet beſtendig gemaakt zou worden: terwyl eene rampzalige ondervinding het maar al te zeer bevestigde, dat, hoe langer Twisten van die natuur aanhielden 'er meer verhittings in de gemoederen ontſtondt, en dezelve, van dag tot dag, ongeſchikter deedt worden voor die Vereffening van zaaken, welke toch eindelyk zou moeten plaats hebben.

Aandrang daar op in het Voorſtel van *Haarlem*.

Het daadlyk te werkſtellen deezes Beſluits oordeelden zy te meer te moeten aanpryzen, om dat zy zich verzekerd hielden, dat de verkeerde Denkbeelden hier en daar ontſtaan, en veelal met argelistige oogmerken door zommigen voortgezet en aangeblaazen, als of men op eene Verandering der Conſtitutie, door de Vernietiging der Bedieningen van *Stadhouder*, *Capitein-Generaal* en *Admiraal*, of ten minſten door het berooven van die Posten van 't geen weezenlyk daar toe behoort bedagt was, dat, nimmer beter zoude worden te keer gegaan en gelogenſtraft, dan door het daadlyk beraamen eener Com-

mis-

misſie, welke de Behoudenis dier gewigtige Waardigheden ten grondſlage hebbende, verder byzonder ten oogmerk zou hebben om dezelve, overeenkomſtig de regelen eener regtmaatige Billykheid, en de waare Conſtitutie van den Lande, te meerder dienstbaar te maaken aan de groote Einden waartoe zy ingevoerd waren; en tevens te ontheffen van die Duisterheden en Onzekerheden, welke nu derzelver richtige Uitoefening dikwerf moesten belemmeren, en voor het algemeene welzyn onverſtaanbaar maaken. XLII. BOEK. 1787.

Hier by lieten het de *Haarlemſche* Afgevaardigden niet berusten. Schoon ten vollen overtuigd van de noodzaaklykheid om dit Werk ten ſpoedigſten voort te zetten, en ten einde te brengen, konden zy niet ontveinzen van gedagten te zyn, dat, hoe gelukkig ook de uitſlag daar van zou mogen weezen, 't zelve nogthans aan het groot oogmerk eener *Volledige Herſtelling* van de Rust, en het Vertrouwen in den Lande, maar *gedeeltlyk* zou voldoen, indien niet een Onderzoek van eene andere natuur, ten zelfden tyde, ondernomen en afgedaan wierd. Bygevoegd Voorſtel over den *Volksinvloed.*

Welk een Onderzoek zy beoogden, zullen wy met hunne eigene woorden en redenen voordraagen: dewyl dit ſtuk van zo veel gevolgs was. „ Immers," dus lieten zy zich hooren, „ daar het aan een ieder, die „ eenige kundigheid van de Conſtitutie „ deezer Republiek in 't algemeen en van „ deeze Provincie in 't byzonder heeft,

XLIII. BOEK. 1787.

„ niet kon onbekend zyn, dat de *Regeeringsvorm* alhier niet anders is, of zyn „ kan, dan by wege van *Repreſentatie*, dat „ het overzulks, naar den aart eener diergelyke Regeering, geconſidereerd vooral „ de Fundamenten waar op onze Vryheid „ en Onafhanglykheid gegrond is, niet anders dan billyk, regtmaatig en waarlyk „ conſtitutioneel kan worden gerekend, dat „ dit *Repreſentative* aan geenerhande twyfeling onderheevig zy, en dat teffens het „ *Volk* op zyne *Vertegenwoordigers* zelven „ Invloed hebbe, waar door zich deszelfs „ weezenlyk Voorregt boven anderen, die „ onder een *Volſtrekt Gebied* leeven, ten allen tyde kan vertoonen.

„ Maar dat, hoe wettig en billyk dit ook „ zy, het nogthans even zeker is, dat dit „ eene en andere zekere bepaalingen moet „ hebben, zal het, aan den eenen kant, geene Jalouſie verwekken tuſſchen Ingezetenen en Ingezetenen, en, aan de andere „ zyde, niet uitloopen in eene ſchadelyke „ Belemmering voor hun, die met het een „ of ander gedeelte van het Publiek Beſtuur „ belast zyn, om hunne Bedieningen, tot „ waar nut en voordeel, van dat Volk, 't „ welk zy helpen repreſenteeren, waar te „ neemen en dus het heil van 't algemeen „ Vaderland, dat ook het hunne is, in alle „ opzigten te behartigen.

„ Dat ondertuſſchen deeze Conſideratien „ thans meer dan ooit in aanmerking moeten komen, en tot eene gepaste Voorzie„ ning aanleiding behoorden te geeven. Een„ deels

„ deels om alle vrees, als of men, by het be- XLIII.
„ raamen van Middelen tot Herſtel der Rust, BOEK.
„ het *Fundamenteel Principe van eene Re-* ——
„ *preſentative Regeeringsvorm*, en van *eenen* 1787.
„ *noodzaaklyken Invloed des Volks daar op*,
„ uit het oog zou kunnen verliezen, uit de
„ gemoederen der goede Ingezetenen weg
„ te neemen, — en anderdeels om voor te
„ komen eene alzins pernicieuſe en het
„ Herſtellingswerk al te zeer ondermynende
„ Verdeeldheid onder de Natie, welke het
„ natuurlyk gevolg zyn moet van eene
„ verſcheidenheid van Plans, en Ontwer-
„ pen, uit hoofde van de aanleiding, die
„ daar uit meer dan waarſchynlyk zou ge-
„ booren worden, tot de allernadeeligſte
„ verwarringen."

Te deezer oorzaake waren zy gelast, aan de Vergadering voor te draagen, en ten ſterkſten aan te dringen; *Voor eerst*, dat, ter voldoening van het reeds genomen Beſluit, ten ſpoedigſten voortgang mogt worden gemaakt met de daar by daadlyk beraamde Commisſie tot het Onderzoek der Paalen van de Uitvoerende Magt. Dat daar, ten deezen aanziene niets overſchoot, dan de Heeren, die deeze Commisſie zouden uitmaaken te benoemen, en hier toe terſtond een Dag te bepaalen.

En *ten anderen*, „ dat mede met den eer-
„ ſten eene Commisſie van eenige Leden
„ van de Regeering deezer Provincie mogt
„ benoemd worden, om de thans zo alge-
„ meen aangevoerd wordende Bedenkingen,
„ omtrent de *Generaale Repreſentatie* van

XLIII. BOEK. 1787.

„'t geheele Volk, welke, volgens de Geſteldheid van het Gemeenebest, alhier, „zou behooren plaats te hebben, te exa„mineeren; en teffens na te gaan en te „onderzoeken, op hoedanig eene wyze, „ingevolge van de Conſtitutie, en 's Lands „waare Belangen, eenige Generaale Maxi„mes omtrent de Invloed, welke uit hoof„de van de *Regeeringsvorm by Repreſen„tatie* notoirlyk aan het Volk toekomt, „zouden behooren te worden gearreſteerd; „mitsgaders aan welke billyke Bepaalingen, „die alle twyfeling en regtmaatigen argwaan „afſnyden kunnen, dat een en ander on„derheevig zou kunnen gemaakt worden. „Ten einde deeze Commisſie, als in het „natuurlykst verband ſtaande, met die by „het *Eerſte Artykel* opgegeeven, even „ſpoedig als dezelve zou kunnen worden „getermineerd; en op het Reſultaat van „beiden, ten zelfden tyde, de noodige Re„ſolutien genomen zouden kunnen wor„den (*)."

Wat aanleiding gegeeven hadt tot het doen deezes Voorſtels.

Schoon het Voorſtel deezes Onderzoeks uit den mond der *Haarlemſche* Afgevaardigden in *Hollands* Raadzaal gehoord werd, en 't zelve, ingevolge van deezen uiterlyken toedragt, geheel aan *Haarlem* wordt toegeſchreeven, en ook met den naam des *Haarlemſchen Voorſtels* betyteld, allerwegen voorkomt, is 'er reden om vast te ſtellen, dat het den oorſprong verſchuldigd was, aan twee toen ten tyde veel

(*) *Reſol. van Holl.* 30 Jan. 1787.

veel opziens baarende Gebeurtenisſen; waar van wy de eene vermeld hebben, en andere nog moeten boeken. —— De eerſte was de voor *'s Volks invloed* yverenden aandrang in *'s Gravenhaage* gedaan door eene Burger-bezendig, wanneer men de Onderhandeling met den Graave VAN GOERTS en DE RAYNEVAL, niet vertrouwde (*). — De andere de ſtoute ſtappen te *Heusden* genomen om *'s Volks invloed* in de Aanſtelling der Stadsregeeringe te doen gelden, over welke, gelyk wy naderhand zien zullen, zo veel in *Hollandsch* Staatsvergadering te doen viel. — Ons is van goeder hand verzekerd, dat de Penſionariſen eeniger voornaame Steden, over dit belangryk Onderwerp te zamengekomen, een Voorſtel van zo algemeenen aart, noodig oordeelden, om zich uit den maalſtroom veeler byzondere Verzoeken, op ééns te redden, en eene Vaſtſtelling te maaken, die overal ten Maatregel diende; waar uit dan dit *Haarlemſche Voorſtel* gebooren en in verband met dat van *Amſterdam* voorgedraagen wordt (†).

In-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 386.

(†) Een Schryver van dien tyd laat zich, wegens het bewerkſtelligen dier beide Voorſlagen, in deezer voege hooren. „ Vooral zal 't noodig „ zyn, dat het Volk op zyne hoede zy, en daar „ op aanhoude, dat het *Eerſte Lid* van *Haarlems* „ *Propoſitie* niet buiten het *tweede*; maar het *Twee-* „ *de* vóór, of ten minſten gelyktydig met het *Eerſte*, „ worde afgedaan: want de *Ariſtocraat*, zynen Ze- „ tel ziende beſtormen, zal zich door allerlei lis- „ ten ſtaande zoeken te houden, en van het Stad-

XLIII. BOEK. 1787.

Commissie benoemd tot het onderzoek van den Last des Stadhouders enz.

Ingevolge van den Aandrang van *Haarlem* werd de vyftiende van Sprokkelmaand bepaald ter benoeming van de Commissie in het eerste Artykel begreepen, en benoemde men ten dien dage tot dit Onderzoek en het Ontwerpen dier Instructien, de Heeren OCKER GEVAERTS, Burgemeester der Stad *Dordrecht*; ADRIAAN VAN ZEEBERGH, Raad en Pensionaris te *Haarlem*; ADRIAAN VAN DER GOES, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Delft*; HENDRIK BALTHAZAR VAN HALTEREN, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Leyden*; ELIAS HUYDECOPER VAN MAARSEVEEN, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Amsterdam*; HUYBERT VAN EYCK, Vroedschap te *Gouda*; SAMUEL VAN HOOGSTRAATEN, Vroedschap der Stad *Rotterdam*; ABRAHAM VAN BLEISWYK, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Gorinchem*; LEONARDUS DEN BEER, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Schiedam*; GUALTERUS GEORGE GIDEON VAN DER MIEDEN, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Alkmaar*; NANNING VAN FOREEST, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Hoorn*; AUGUSTINUS HENDRIK DUYVENSZ, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Enkhuizen*. Mitsgaders tot Ministers en Medeleden de Heeren CASPER CLOTTERBOOKE, Secretaris van hun Ed. Groot Mogen-

„ houderlyk Juk verlost zynde, en daar door meer„ der magts in handen gekreegen hebbende, des te „ moeilyker tot overgave te dwingen zyn. *Post „ van den Neder-Rhyn*, XI. D. bl. 884.

gende; BERNARDUS BLOK, Secretaris van het Collegie van Gecommitteerde Raaden in *Westfriesland* en het *Noorderkwartier*; en PIETER PAULUS, Raad en Advocaat Fiscaal van het Collegie der Admiraliteit op de *Maaze*. —— De Ridderschap, tot het Besluit niet medegestemd hebbende, zag deeze Benoeming aan; één haarer Leden de Baron van WASSENAAR STARRENBURG bedankte voor de Benoeming. — *Delft* benoemde de Heeren VAN DE WALL, van *Dordrecht*; VAN DER GOES, van *Delft*; HUYDECOPER, van *Amsterdam*; BLEISWYK, van *Gornichem*; VAN DER WILLIGEN, van *Enkhuizen*; waar by zich zeven Steden voegden, te weeten *Amsterdam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. De meerderheid der Afgevaardigden van *Amsterdam*, naamlyk de Heeren BEELS, ALEWYN en LAMPSINS, want de Pensionarisfen VAN BERCKEL en VISSCHER stonden in een ander gevoelen, lieten aantekenen, „ dat geen Ministers in zodanig eene Com„ missie behoorden benoemd te worden, en „ wilden dus de Heeren VAN ZEEBERGH, „ CLOTTERBOOKE, BLOK en PAULUS uit„ gesloten hebben (*)." XLIII. BOEK. —— 1787.

De twaalf Afgevaardigden, uit de gemelde Steden, benevens de drie Ministers, vingen, op den veertienden van Lentemaand, in een der vertrekken van Gecommitteerde Raaden, hun gewigtigen arbeid aan. Verdeeling van den arbeid deezer Commisie.

Dee-

(*) *Resol. van H.M.* 15 Febr. 1787.

XLIII. BOEK. —— 1787.

Deezen verdeelden zy, naar de taak hun opgelegd, in drie afzonderlyke ploegen. Welker eerſte over het Stadhouderſchap, de tweede over het Capitein Generaal- en de derde over het Admiraalſchap, de verzogte naſpeuringen deedt, en ingevolge daar van Concept Inſtructien opmaakten.

Voortzetting van dit werk, en in hoeverre voltooid.

Zy zetten dit werk zo verre voort, dat zy, elk in hun vak, met den aanvang van Herfstmaand, gereed waren; wanneer de toen zamen zynde Heeren het best oordeelden de drie onderſcheidene overgegeevene Stukken, met den meesten ſpoed en geheimhouding, in een klein getal, (twintig zo ons onderrigt is) te doen drukken; en één Exemplaar daar van aan ieder van de Leden der Commisſie te doen geworden, om dezelve met de vereischte aandagt te onderzoeken, en in eene nadere Byeenkomst van alle de Heeren, op den derden van Wynmaand bepaald, in overweeging te neemen, en zo ſpoedig als bekwaamlyk kon geſchieden een Verſlag by hun Ed. Gr. Mog. uit te brengen. Elk der Gelastigden tot dit werk werd den negenden van Herfstmaand, een Afdruk toegezonden. —— De Omwenteling, die vóór het verſchynen des beſtemden dags ter nadere algemeene zamenkomst plaats greep, verydelde de bedoelde algemeene Vergadering, waar men de Stukken zou vergeleeken, en de oneffenheden, die uit zulk' een verdeelden arbeid bykans onvermydelyk moesten ontſtaan, zou overeen gebragt hebben.

Het

Het verhandelde en vervaardigde in deeze drie onderſcheidene vakken van werkzaamheid, draagt de blyken van kunde, van oplettenheid, van gemaatigdheid; en mag gehouden worden als de keurigſte Bydraagen behelzende van 't geen tot de drie meergemelde Waardigheden behoort. Men heeft zorg gedraagen om het by de weinige eerſte Afdrukken niet te laaten berusten; maar alles door Nadrukken den Landgenoot in handen geſteld (*), ſchoon 'er van al dien arbeid, ter reeds gemelde oorzaake, niets kwame.

Concept-Inſtructie voor den Stadhouder.

Wy kunnen niet voorby de *Concept Inſtructien* zelve op te geeven, zonder te gewaagen van het Verſlag, 't welk tot Inleiding dient, of nevens ieder Artykel te plaatzen, de Beweegredenen en Ophelderingen, telkens daar bygevoegd (†). De *Concept Inſtructie voor den Stadhouder* of *Gouverneur van Holland* en *Weſtfriesland*, in der tyd, is begreepen in de volgende Artykelen.

ART. I. „De voorſz. Stadhouder zal „naauwkeurig toezien, dat de Souverai„niteit en Authoriteit van de Staaten, „mitsgaders de Geregtigheden, Privile„gien,

(*) Men vindt het Werk deezer Commisſie in de *Zaaken van Staat* en *Oorlog* by ALLART, IV. D. bl. 243. *enz.*

(†) Dit een en ander, zo gewigtig om over den aart en het oogmerk van ieder Artykel wel te oordeelen, moet gezogt worden in de hier boven aangeweezen Werk.

XLIII. BOEK. 1787.

„ gien, en de welherbragte Coſtumen van „ den Lande van *Holland* en *Weſtfries-* „ *land*, mitsgaders van de Leden, Steden, „ en Ingezetenen van dien, ongeſchonden be- „ waard, derzelver welvaaren bevorderd, „ en alle geweld, overlast, afbreuk en ſcha- „ de geweerd worde.

ART. II. „ Zal mede toezien, dat de „ waare Chriſtlyke Gereformeerde Religie, „ zo als die door de Staaten deezer Provin- „ cie is aangenomen, en waar van hy open- „ baare Profeſſie zal moeten doen, mitsga- „ ders derzelver openlyke Exercitie gehand- „ haafd en geen hinder of belet aan dezelve „ toegebragt worde; noch ook door iemand, „ wie hy zou mogen zyn, eenigerhande „ inbreuk gemaakt worde op het Regt, 't „ welk aan de Staaten deezer Provincie, als „ Hooge Overheid in Kerklyke zaaken toe- „ komt, en dezelve, by de *Unie van Utrecht* „ uitdruklyk aan zich gereſerveerd heb- „ ben. —— En, wanneer ter zyner ken- „ niſſe mogte komen, dat tegen het geen „ by dit en het voorig Artykel is gemeld, „ iets beraamd of in 't werk geſteld wierd, „ zal Hy daar van terſtond kennis moeten „ geeven aan de Staaten, of, zo Dezelven „ op dien tyd niet vergaderd mogten zyn, „ met en benevens de Heeren Gecommit- „ teerde Raaden daar tegen proviſioneel de „ noodige voorzieninge doen, en Zyne be- „ vinding en verrigting aan gemelde Staa- „ ten by Derzelver eerſte Byeenkomst, rap- „ port doen.

ART. III. „ Zal Seſſie en Stem hebben „ in

„ in het Collegie van Gecommitteerde Raa- XLIII.
„ den, en zal insgelyks ter Staatsvergade- BOEK.
„ ring mogen compareeren, om zodanige ——
„ Voorſtellen te doen als Hy voor den Lan- 1787.
„ de dienſtig zal oordeelen, zonder egter
„ de Deliberatien te mogen bywoonen: dus
„ zal de tegenwoordige Stadhouder onge-
„ prejudiceerd blyven by het Regt hem als
„ beſchreeven in de Orde van de Ridder-
„ ſchap en Edelen competeerende; doch zal
„ geen volgende Stadhouder of Gouverneur
„ Lid van de Orde van de Ridderſchap en
„ Edelen mogen zyn.

ART. IV. „ Zal binnen de voorſz. Lan-
„ den doen adminiſtreeren Regt en Juſtitie
„ door de Hoven en Geregten daar toe ge-
„ ſteld, aan een iegelyk, die het zal ver-
„ zoeken, en zulks met advis en goedvinden
„ van den Preſident en Raaden van den
„ Hove: ten welken einde Hy aan 't hoofd
„ van dat Geregtshof geplaatst zal zyn, en
„ Seſſie en Stem in 't zelve hebben, zul-
„ lende de Mandamenten en andere Provi-
„ ſien van Juſtitie gedepecheerd worden,
„ ten naame van Stadhouder, Preſident, en
„ Raaden; en in cas van feitlyke Oppo-
„ ſitie tegen den vryen loop van de Juſti-
„ cie, of van Conflict van Jurisdictie zo
„ verre gaande, dat te vreezen zou weezen
„ voor daadlykheden of disorders, zal hy
„ daaromtrent zodanig moeten handelen als
„ by ART. I. en II. is vermeld.

ART. V. „ Zal verleenen Brieven van
„ Gratie, Remiſſie, Pardon of Abolitie
„ met Advis van het Hof, en naa voorgaan-
„ de

XLIII. BOEK. ——— 1787.

„ de berigt van den Officier, en de Regters
„ van de Stad of Plaats, daar het fait of
„ delict begaan is; doch niet anders dan
„ van ordinaire Delicten: des zullen zoda-
„ nige Brieven op naam van de Staaten,
„ by raade van den Stadhouder of Gou-
„ verneur gedepecheerd worden, en geen
„ effect ſorteeren, ten zy dezelve by 't
„ Hof behoorlyk zyn geinterineerd. ——
„ En zal, by het ontvangen van eenige
„ Verzoeken van Gratie, Remiſſie, Par-
„ don of Abolitie, daar van daadlyk com-
„ municatie, met byvoeging van de Re-
„ questen en verdere Beſcheiden, moeten
„ geeven aan de Gecommitteerde Raaden:
„ ten einde dezelven zouden kunnen toezien,
„ dat die alleen betreffen ordinaris en geen-
„ zins enorme Delicten, als Moord, Ver-
„ giftiging, Brandſtigting, Rovery, op de
„ publieke wegen, en ſoortgelyke, waar
„ van by den Stadhouder geen Remiſſie
„ of Pardon zal mogen gegeeven worden.
„ En wat betreft zodanige, waar by de Hoog-
„ heid, Rust of Politie van den Lande is
„ geinteresſeerd, als daar zyn de *Crimina*
„ *Majeſtatis*, *perduellionis*, *ſeditionis vis*
„ *armatæ* enz., van dezelve zal insgelyks
„ geene Brieven van Gratie, Pardon of
„ Abolitie mogen verleend, of by het Hof
„ geinterineerd worden; dan met goedvin-
„ den van Gecommitteerde Raaden, be-
„ houdens in alle gevallen de Souveraine
„ Diſpoſitie van de Staaten.

ART. VI. „ Zal ten opzigte van zoda-
„ nige Faiten of Delicten, ſtaande ter Ju-
„ di-

„ dicatuure van Gecommitteerde Raaden,
„ de Brieven van Gratie, Remisſie, Pardon
„ of Abolitie verleenen, naa voorgaand Ad-
„ vis van Gecommitteerde Raaden.

ART. VII. „ Zal met Advis en goedvin-
„ den van onze Gecommitteerde Raaden in
„ de beide Kwartieren, en wel van ieder
„ Collegie, voor zo verre de Steden of
„ Plaatzen van hun Kwartier aangaat, ten
„ behoorlyken tyde, vernieuwen en veran-
„ deren de Burgemeesteren en Schepenen
„ van zodanige Steden en Plaatzen, welker
„ Octroyen en Privilegien, of Coſtumen
„ alwaar geene Octroyen of Privilegien
„ zyn, zulks komen te vereiſchen, en in
„ conformiteit van dezelve, of van zoda-
„ nige Octroyen en Privilegien, als in 't
„ vervolg door de Staaten zouden mogen
„ worden verleend; mitsgaders in voege
„ voorſchreeve eligeeren of aanſtellen zoda-
„ nige Schepens en andere Regters als
„ waar toe dezelve, by ſpeciaale Reſolutie
„ van hun Ed. Gr. Mog., in dato derdig
„ April MDCCXLVIII, is gequalificeerd.

ART. VIII. „ Zal geene Verkiezingen
„ mogen doen, dan uit Nominatien door de
„ daar toe bevoegde Collegien geformeerd
„ en aan Hem, gezonden; doch wanneer
„ hy gegronde redenen mogt hebben om aan
„ de Wettigheid eener Nominatie te twyfe-
„ len, of daar in defecten of abuizen te
„ ontdekken, ſtrydig tegen de Privilegien
„ en Octroyen, zal hy het Collegie, 't welk
„ dezelve geformeerd heeft, daar van ad-
„ verteeren, met de opgave der redenen van

„ twy-

XLIII. BOEK. 1787.

„ twyfeling, of aanwyzing der Defecten; ten
„ einde ten ſpoedigſten te dienen van be-
„ richt, of de Defecten te corrigeeren. ——
„ En wanneer zodanig Collegie daar op
„ geen voldoenend bericht mogt geeven, of
„ van geene Defecten of Abuizen wilde
„ convenieeren, en 'er dus geſchil ont-
„ ſtaat of zodanige Nominatie, al of niet,
„ volgens de Privilegien of Octroyen ware
„ geformeerd geworden, zal Hy de zaaken
„ brengen ter kenniſſe van de Staaten, die
„ dezelve zullen onderzoeken, en hangen-
„ de derzelver Deliberatien, ten opzigte
„ van de Regeering dier Stad of Plaatze,
„ ongeprejudicieerd het wederzydsch ge-
„ ſuſtineerde, inmiddels zodanige Voorzie-
„ ning doen, als tot conſervatie van de
„ goede Orde zal bevonden worden te be-
„ hooren; zo nogthans, dat, ingevalle de
„ Staaten op dien tyd niet vergaderd wa-
„ ren, de bovengemelde proviſioneele
„ Voorziening zal worden gedaan door
„ Gecommitteerde Raaden.

ART. IX. „ Zal gehouden zyn van de
„ door Hem gedaane Electie van de re-
„ ſpective Steden en Plaatzen in tyds be-
„ hoorlyke kenniſſe te geeven; ten ein-
„ de de verkoozene Perſoonen, op den
„ dag by de Privilegien, en Octroyen, of
„ oude Coſtumen, bepaald, in hunne Be-
„ dieningen zouden kunnen worden ge-
„ ſteld.

ART. X. „ Wanneer zich de Stadhou-
„ der of Gouverneur buiten de Provincie
„ mogt bevinden, zullen de Nominatien

„ ge-

„ gezonden moeten worden aan Gecommit- XLIII.
„ teerde Raaden, in het Kwartier waar toe BOEK.
„ de Steden of Plaatzen behooren, dewelke
„ met Hem over de Electie zullen corres- 1787.
„ pondeeren; ten ware hy zo verre mogt
„ geëloigneerd zyn, dat zulks tusschen dien
„ tyd wanneer de Nominatie moet ingeleeverd
„ en dien wanneer de Installatie moet ge-
„ gedaan worden, niet konde geschieden;
„ in welk geval de Verkiezing, voor die
„ keere, door Gecommitteerde Raaden
„ alleen zal gedaan worden; gelyk ook
„ plaats zal hebben, wanneer de Stadhou-
„ houder of Gouverneur mogt in gebreke
„ blyven, om de gedaane Electie, binnen
„ den bepaalden tyd, aan de respective Ste-
„ den of Plaatzen toe te zenden.

ART. XI. „ Zal uit eene Nominatie van
„ drie Persoonen, door de Staaten te for-
„ meeren, hebben de Electie van zodanige
„ Ampten, Officien en Bedieningen als op-
„ de hier agter gevoegde Lyst staan ver-
„ meld (*), mits de Electie geschiede bin-
„ nen

(*) Lyst van de Ampten, waar van de Electie aan den Stadhouder zal gelaaten worden, uit eene Nominatie door de Staaten te formeeren.

In den Hoogen Raad.

De President.
Zes Hollandsche Raaden.
De Griffier.
De Substituit Griffier.
De Rentmeester der Exploiten.

De *Nominatien tot* President *en* Griffier, *worden door Staaten van* Holland *en* Zeeland, *gezaamenlyk gemaakt.*

XLIII. BOEK. 1787.

„ nen acht dagen naa dat dezelve aan Hem
„ zal zyn toegekomen, of dat anderzins
„ zodanig eene Electie zal geſchieden door
„ de Staaten zelve; onverminderd nogthans
„ de Magt van daadlyke Aanſtelling door
„ de Staaten, indien dezelven, om gewig-
„ tige redenen, in een of ander byzonder
„ geval, zulks ten beste van den Lande
„ noo-

In het Hof.

De Preſident, op de tour van *Holland.*

Acht *Hollandſche* Raaden, daar onder twee wegens de Ridderſchap.

De Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal in Crimineele Zaaken.

De Griffier op de tour van *Holland.*

Drie Secretariſen, zo ver op de tour van *Holland* openvallen.

De Rentmeester van de Exploiten op de tour van *Holland.*

De Subſtituit Griffier van het Hof wordt door *het Hof zelve aangeſteld.*

De Advocaat Fiscaal in zaaken van hun Ed. Gr. Mog. Domeinen

De Raaden in de Kamer van Juſtitie van *Vianen* en *Ameiden.*

Bailluw en Dykgraaf van *Rhynland.*

Bailluw en Dykgraaf van *Delfland.*

Bailluw en Dykgraaf van den *Brielle*, en Lande *Voorne* met *Grysoort.*

Ruwaart, Bailluw en Dykgraaf van den Lande van *Putten.*

Drosſaart en Dykgraaf van *Cornichem* en Lande van *Arkel.*

Drosſaart en Castelein van *Muiden*, Bailluw en Dykgraaf van *Naarden* en *Gooyland*, Hoofdofficier van *Weesp*, *Weesperkarſpel* en *Hoog-Bylemer.*

Castelein, Drosſaart, Schout en Dykgraaf der Stede en Lande van *Heusden.*

Bailluw van *Kennemerland.*

Bail-

„ noodig oordeelen, als reserveerende de Staaten aan zich zodanig Regt, Hun als wettig Souverain competeerende. XLIII. BOEK.

ART. XII. „ Zal niet vermogen te trekken eenige Pensioenen, noch ook door eenigerhanden Dienst, 't zy Militair of Politiek, geen uitgezonderd, noch ook door eenigen Eed verpligt of verbonden 1787.

„ mo-

Bailluw van *Zuid-Holland* en *Wieldregt*.

Dykgraaf van de Hondsbosſche, en Duinen tot *Putten*.

Heemraaden van den Hondsbosſche en Duinen tot *Petten*.

Dykgraaf van de Uitwaterende Sluizen in *Kennemerland* en *Westfriesland*.

Heemraaden van de Uitwaterende Sluizen enz.

Dykgraaf van de *Slooterdyker Meer*.

Schout en Hoofdofficier der Stad *Dordrecht*.

Schout der Stad *Haarlem*.

Schout der Stad *Delft*.

Schout der Stad *Leyden*.

Bailluw en Schout der Stad *Gouda*; Bailluw en Schout van *Bloemendaal*, met den aankleeven van dien.

Bailluw en Schout van *'s Haage*.

Raad en Rentmeester Generaal van hun Ed. Gr. Mog. Domeinen in *Noordholland*, *Kennemerland*, *Brederode* en het *Zuiderkwartier*.

Raad en Rentmeester Generaal als vooren in *Zuidholland*.

Raad en Rentmeester Generaal als vooren in den Lande van *Voorne* en *Beyerlanden*.

Raad en Rentmeester Generaal als vooren in *Westfriesland* en het *Noorderkwartier*.

De Griffier van de Leenkamer van *Holland*.

De vyf Commissarissen der Posteryen, als mede de Secretaris en Commis-Generaal der Posteryen worden, volgens hun Ed. Gr. Mog. Resolutie van den 23 July 1751. en 7 October 1773, op Benoeming van den Stadhouder of Gouverneur door de Staaten aangesteld, en van Commissie voorzien.

XLIII. BOEK. 1787.

„ mogen weezen aan eenige Koningen, Prin-
„ ſen, Potentaaten, andere Republieken,
„ buitenlandſche Staaten of Steden, direc-
„ telyk of indirectelyk, in eeniger maniere:
„ zo nogthans dat daar onder niet verſtaan
„ wordt begreepen te zyn, de Ordinaris
„ Eed van Vasſalage, dien Hy ter reſpecte
„ van Leengoederen te presteeren ſchuldig
„ zou mogen zyn, noch ook de Tytel en
„ Digniteit des Ridders van deeze of
„ geene Orde, welke door den eenen
„ of anderen Koning, Prins of Staat op
„ Hem geconfereerd zou mogen worden.

ART. XIII. „ Zal genieten een Tracte-
„ ment als Stadhouder ter ſomma van *f* (*).

ART.

(*) Schoon wy de Beweegredenen en Opheldering gen agterwege gelaaten hebben, omtrent de andere *Artykelen*, kunnen wy deeze gaaping niet zien, zonder de Opheldering 'er nevens te voegen „ De „ Invulling," leezen wy op den kant, „ van „ dit Tractement is opengelaaten, uit hoofde van „ de Conſideratie, welke wy ten opzigte van de „ Vrydommen der Impoſitien, en andere Gemee- „ nelands laſten, door de Stadhouders genooten „ wordende, gemeent hebben ten ſlot 'er te moe- „ ten byvoegen, waar door wy buiten ſtaat geſteld „ wierden, om, wilden Wij de Deliberatien der „ Staaten niet anticipeeren, voor dat gemis, een „ geſchikt Equivalent tot een Dedomagement te „ bepaalen: te meer ook nog daar reeds betrek- „ kelyk eenige Posten, welke hier onder zouden „ moeten begreepen worden, by hun Ed. Groot „ Mog. Deliberatien zyn aangelegd, en 't Advis „ van Gecommitteerden tot de zaaken van de Fi- „ nantie met Gecommitteerde Raaden is gerequi- „ reerd geworden; terwyl' inmiddels 't zelve Trac- „ tement, hangende de Deliberatien van hun Ed. „ Gr. Mog. zou kunnen gelaaten worden op den „ ou-

ART. XIV. „ Zal in alle Plaatzen bin„nen deeze Provincie genieten de groote „ Mi„ ouden voet." — In de Aanmerkingen, ten slot by de Instructie gevoegd, betreffende eenige Punten, die, schoon als nog niet geschikt tot een Voorwerp der ontworpen Instructie, egter, huns oordeels, wel verdienden de aandagt van den Souverain, ten einde door vrugtbaare Besluiten, ook ten dien opzigte zouden kunnen geweerd worden, alle Misbruiken en Ongelegenheden, welke daar uit, ten nadeele van den Lande en der Ingezetenen reeds voortgevloeid zyn of nog zouden kunnen en mogen voortvloeijen, bekleedt, die van de verleende Vrydommen aan den Stadhouder de eerste plaats en verdient, nevens de andere Punten, daar ter Overweeginge voorgesteld, aangeslagen te worden. — Intusschen herinneren wy, dat het Jaarlyks Tractement des Stadhouders van *Holland*, 't welk men zo lang op den ouden voet wilde laaten, was *f* 6528:-:-

Wy hebben in onze *Vaderl. Hist.* met aanwyzing van den Schryver, in het XI. D. bl. 412 eene Opgave gedaan van des Stadhouders verbaazend hoog loopende Inkomsten, en kunnen niet afzyn hier by te voegen een gedeelte van de opheldrende Aanmerking der Ontwerperen deezer Instructie, wat den Vrydom van Belastingen betreft. *Zy* schryven: „ Dat, offchoon aan de voorige Stadhouders of „ Gouverneurs, van den beginne af, waren verleend „ diverse Vrydommen van Impositien en andere Ge„ meenelands Lasten; ten einde overeenkomstig den „ Rang, waar in zy, met betrekking tot die Post, „ gesteld waren, aan Hem een convenabeler On„ derhoud te verschaffen, en daar door eenigzins „ te gemoet te komen aan den zwaaren last, waar „ mede zy in den beginne door menigvuldige uit„ gisten, ten dienste van den Lande gedaan, ge„ drukt werden, en waar toe hunne toenmaalige „ Patrimonieele Goederen en andere Inkomsten niet „ toereikende waren, (als merkelyk verschillende „ van de inportante Revenuen, welke aan het

XLIII. BOEK. 1787.

„ Militaire Honeurs, en byzondér ook in „ de Reſidentie-plaats van de Staaten, uit- „ ge-

„ Stadhouderlyk Huis, zedert dien tyd, by diver- „ ſe gelegenheden, van meer dan eene zyde, zo „ by Donatien, Penſioenen, Verhooginge van Tra- „ tementen, en anders, zyn geaccordeerd en toe- „ gevoegd, en alleen ten tyde van MAURITZ, FRE- „ DERIK en WILLEM DEN II. zo van den Staat in „ het gemeen, als van de Provincie *Holland* en „ *Weſtfriesland* in 't byzonder, boven en behal- „ ven de Extraordinaris Giften van de *Oost- en* „ *Weſtindiſche* Compagnien, boven de Vereerin- „ gen van eenige Provincien, of Steden in 't par- „ ticulier, boven de Profyten van Veldtochten, „ die onwaardeerlyk zyn en excesſive ſommen zou- „ den beloopen, en boven meer andere Profyten, „ by ruwe opneeming wel Twintig Millioenen Gul- „ dens bedraagen, en welke Som, zedert dien tyd, „ tot nu toe, niet weinig zal vermeerderd zyn,) „ en het genot daar van, derhalven, meer of min „ als wettig zou kunnen geconſidereerd worden, „ het egter nimmer de waare meening geweest is, „ of heeft kunnen zyn, dat die Vrydommen zich „ onbepaald zouden extendeeren tot alles, 't welk, „ by vervolg van tyd, maar eenige relatie zou „ kunnen hebben tot den Stadhouder, of door „ denzelven geacquireerd worden; alzo het na- „ tuurlyk gevolg daar van zou komen te zyn, dat, „ naar maate zy door aanwas van Rykdommen, in „ ſtaat geſteld wierden hunne vaste Bezittingen „ en Capitaalen te vermeerderen, zy ook daar door „ de voornaamſte Inkomſten van den Lande in „ hunnen ſchoot zouden kunnen overbrengen, en „ naar hun welgevallen, hunne inkomſten door het „ onbepaald genot dier Vrydommen jaarlyks ver- „ meerderen; terwyl de Vermindering van 's Lands „ Inkomſten hier door, gepaard met de immenſe „ Voordeelen, welke de Stadhouders in alle hun- „ ne onderſcheide betrekkingen van den Lande ge- „ nieten, niet dan een ondraagelyken en drukken- „ den laſt voor de Ingezetenen zou komen te ge-

„ vol-

„ gezonderd alleen geduurende de Sesie van XLIII.
„ derzelver Vergadering, ten opzigte van BOEK.
„ de Hoofdwagt op het Binnenhof, de Rui- ——
„ terwagt op het Buitenhof, en de Wagt 1787.
„ aan de Grenadierspoort.

ART. XV. „ Zal voorts in alles deeze „ Instructie, en het Ampt van Stadhouder „ of Gouverneur over den Lande van *Hol-* „ *land* en *Westfriesland* aangaande, zich ge- „ draagen als een goed en getrouw Stadhouder „ of Gouverneur verschuldigd is, en be- „ hoort te doen; zonder zich meerder aan- „ temaatigen dan uitdruklyk aan Hem, by „ deeze Instructie, is gedefereerd, en exac- „ telyk obedieeren alle zodanige Orders en „ Bevelen als Hem, in gemelde kwaliteit, „ door de Staaten zullen gegeeven wor- „ den.

ART. XVI. „ Zal gehouden zyn in han- „ den van de Staaten Eed te doen van dee- „ ze Instructie in alle deelen te zullen ag- „ tervolgen en nakomen.

ART. XVII. „ En reserveeren de Staaten „ wel expresselyk aan zich de Magt en Fa- „ culteit om, ten allen tyde, deeze Instruc- „ tie te mogen altereeren, amplieeren, ver-

„ meer-

„ volge te hebben, daar dit een en ander niet dan „ door verzwaaring van hunne lasten kan en zelfs „ moet gevonden worden uit het zweet en den „ nyveren arbeid van den geringsten Bewooner dee- „ zer Provincie." —— Te aangehaalder plaatze van onze *Vaderl. Historie* wordt de Vrydom van Impositien en Extraordinaire Verponding voor WILLEM DEN V. op 150,000 Guldens 's jaars begroot.

XLIII. BOEK. „ meerderen of verminderen, naar dat de „ Nood of de Dienst van den Lande zal „ vereiſchen (*)."

1787. Concept Inſtructie voor den Capitein Generaal van *Holland*.

De Heeren, wier taak het was eene *Concept Inſtructie voor den Capitein Generaal der Provincie van* Holland *en* Westfriesland, te vervaardigen, volvoerden dit werk, met eerst dezelve in 't geheel te geeven, en 'er vervolgens eene Memorie, tot nader opheldering, by te voegen, die wy, te breed voor ons Beſtek zynde, moeten agterwege laaten, en alleen de *Artykelen* opgeeven.

ART. I. „ De Capitein Generaal der „ Provincie van *Holland* en *Westfriesland* „ zal in die kwaliteit hebben en exerceeren het Commandement over al het „ Krygsvolk in den Dienst van deezen „ Staat zynde, en zich op het Territoir „ van deeze Provincie bevindende, en zulks „ zonder onderſcheid van Repartitie, of van „ de Plaats, al waar het zelve binnen de „ Limiten van *Holland* en *Westfriesland* zich „ zou mogen ophouden; daar mede, ten „ dienſte van deezen Lande, of van deeze „ Provincie, overeenkomſtig met de Hem „ te geevene Orders, ageerende, tot hand„ haaving van de gemeene Rust en publie„ ke

(*) Men vergelyke de *Concept Inſtructie*, als mede de volgende, met het geen over die Waardigheden geſchreeven is in de *Staatkundige Gedenkſchriften opgeſteld en nagelaaten door* Mr. SIMON VAN SLINGELAND, te *Amſt.* by P. SCHOUTEN 1784.

„ke Authoriteit tegen allen overlast en oppoſitie, mitsgaders tot afweering van allen geweld of ongelyk, 't welk door uitheemſche of inheemſche Heeren, Vorſten, Landen, Provincien of Steden der Provincie van *Holland* en *Westfriesland* mogt worden aangedaan of bedreigd. XLIII. BOEK. 1787.

ART. II. „In dit alles zal Hy, voor zo veel 's Lands algemeenen Dienst betreft, moeten naakomen en doen naakomen en executeeren alle de Orders en Bevelen, die Hem door of wegens de Staaten Generaal, of den Raad van Staaten, conform de Ordere van den Lande, en met toeſtemming van hun Ed. Gr. Mogenden, worden toegezonden; en, ten aanzien van 't geen deeze Provincie aangaat, in 't byzonder moeten pareeren en ten uitvoer brengen de Bevelen, die Hem door of van wegen hun Ed. Gr. Mog. of het Collegie van Heeren Gecommitteerde Raaden deezer Provincie, gegeeven worden.

ART. III. „Het Krygsvolk, 't welk in afzonderlyken Eed of Dienst van deeze Provincie zou mogen zyn, zal mede onder het voorz. Beſtuur van den Capitein Generaal ſtaan; doch zal dezelve zich ten dien opzigte alleen reguleeren naar de Orders, die Hem deswegen, door hun Ed. Gr. Mog. of het Collegie van Heeren Gecommitteerde Raaden, zouden mogen worden gegeeven.

ART. IV. „Het voorz. Generaal Opzigt

XLIII. BOEK. 1787.

„ over het Krygsvolk zal egter niet gerekend „ worden eenigzins te vernietigen zodanig „ Militair Beſtuur als in de respective Steden, „ Sterkten, en Garnizoen-plaatzen, naar „ ouder gewoonte, en volgens de Ordere „ van den Lande, aan den Commandee„ renden Officier wettiglyk zou mogen com„ peteeren; gelyk ook in 't byzonder aan „ het voorz. Generaal Commandement nim„ mer verbonden, veel min daar aan on„ derworpen zal zyn, het Regt en Vermo„ gen, 't welk met betrekking tot de in „ Garniſoen liggende Militie van wegen de „ Politie in zulke plaatzen kan en moet „ worden geëxerceerd.

ART. V. „ In geval van Aanwerving, „ Recruteering, Caſſatie en Reductie, zal „ de Capitein Generaal de Orders daarom„ trent, met Conſent van hun Ed. Gr. Mog. „ by de Generaliteit geſteld, en hem con„ form de Orders van den Lande toegezon„ den, ten opzigte van alle de Militie, ter „ Repartitie van deeze Provincie ſtaande, „ of zullende gebragt worden, waar ter „ plaatze dezelve zich ook mag bevinden, „ ſtiptlyk en promptelyk ten uitvoer bren„ gen en doen brengen; en ſpeciaal in 't „ geval van Reductie of Caſſatie, die Com„ pagnien of Manſchappen afdanken, wel„ ke hem door of van wegen derzelver Be„ taalsheeren worden opgegeeven. — Ge„ lyk hy mede, in cas van byzondere Aan„ werving of Aanneeming en Afdanking van „ eenige Militie, door deeze Provincie, de „ Or-

„ Orders van hun Ed. Gr. Mog. des aan-
„ gaande met allen yver zal moeten execu
„ teeren.

1787.

ART. VI. „Ten aanzien der Begeeving
„ van Militaire Charges ter bezoldinge van
„ hun Ed. Gr. Mog ſtaande, van Collonel
„ tot Vaandrig incluis, of het verleenen
„ van Dispenſatie wegens derzelver waar-
„ neeming, of wel het accordeeren van
„ daadlyke Demisſien, zal de Capitein Ge-
„ neraal zich geenerhande Dispoſitie mogen
„ aanmaatigen; maar zich moeten laaten
„ welgevallen de ſchikkingen door Hoogst-
„ dezelven daar op gemaakt, of nog te
„ maaken. —— Doch, wanneer in eene
„ Expeditie te velde eenige van de gemelde
„ Charges, bekleed wordende door Officie-
„ ren zich in perſoon daar by bevindende,
„ vacant mogten vallen, zal de Capitein
„ Generaal daar over mogen beſtellen, en
„ die doen bedienen: behoudelyk dat de
„ geen, die door den Capitein Generaal
„ tot een van de voorſchreevene alzo vacee-
„ rende Charges, in maniere bovengemeld,
„ zou mogen weezen geëligeerd, gehouden
„ zal weezen de Acte ten dien einde ten
„ zynen behoeve gepaſſeerd, te preſentee-
„ ren, voor zo veel de Posten van Collo-
„ nels tot Capiteinen incluis aangaat, aan
„ hun Ed. Gr. Mog. en voor zo veel de
„ mindere Posten betreft aan deezer Ge-
„ committeerde Raaden van 't Kwartier,
„ waar op zodanig een Charge zal ſtaan ge-
„ repartitieerd; ten einde door 't verleenen
„ van Commisſie, (wanneer naamlyk alles
„ mogt

XLIII. BOEK. 1787.

„ mogt werden bevonden naar de Ordere
„ van den Lande en de Reglementen op de
„ Regeering van Militaire Posten behandeld
„ en ingerigt te zyn,) daar op gedispo-
„ neerd zou kunnen worden.

ART. VII. „Zal de reeds gemaakte of
„ nog te maaken Plakaaten en Ordonnan-
„ tien, concerneerende het ſtuk der Mon-
„ ſteringe van de Militie, in den particu-
„ lieren Dienst, op de Repartitie of het
„ Territoir van deeze Provincie zich bevin-
„ dende, naauwkeurig obſerveeren en doen
„ obſerveeren, en zorgvuldig agt geeven,
„ dat de Compagnien, zo te Voet als te
„ Paard, in compleeten getale, en in goe-
„ den ſtaat, volgens de Orde van den Lan-
„ de respective, worden gehouden.

ART. VIII. „Ten dien einde zal Hy de
„ Garniſoenen, zo wel buiten deeze Pro-
„ vincie, (wanneer dezelve geheel of ge-
„ deeltlyk uit Troepen van de *Holland-*
„ *ſche* Repartitie beſtaan,) naa voorgaande
„ ſecreete kennisgeeving aan den Raad van
„ Staaten, voor zo veel de Generaliteit
„ aangaat, en aan de Gedeputeerde Staa-
„ ten der respective Provincien, ten aan-
„ ziene van de aldaar liggende Militie van
„ deeze Repartitie, als ſpeciaal binnen de
„ Landen van *Holland* en *Weſtfriesland*,
„ voor Hem de Revue doen paſſeeren, zo
„ dikwyls hy het noodig zal vinden, mits-
„ gaders aan zich doen overleveren Lysten
„ van de ſterkte en Conſtitutie der Regi-
„ menten, en van de Preſenten en Abſen-
„ ten, als mede van alles, wat Hy verder

„ noo-

„ noodig heeft om ten allen tyde geinfor- XLIII.
„ meerd te zyn van de Conſtitutie der Mi- BOEK.
„ litie, en om die buiten verval te houden; ——
„ mits in allen gevalle de Monſterrollen 1787.
„ zendende om geſlooten te worden, aan
„ den Raad van Staaten, voor zo veel de
„ op *Holland* gerepartitieerde Militie be-
„ treft; en ten aanzien der Provinciaale
„ Militie, aan Heeren Gecommitteerde Raa-
„ den.

ART. IX. „Zal gehouden zyn de Pla-
„ kaaten en Ordonnantien, op de Wape-
„ ningen, Militaire Exercitien en Krygs-
„ diſcipline gemaakt, of nog te maaken,
„ en ſpeciaal de Reſolutie van hun Ed.
„ Gr. Mog. op het Stuk der *Militaire*
„ *Jurisdictie*, van den dertigſten April
„ MDCCLXXXIII. ſcherplyk by een ieder
„ te doen onderhouden, en te zorgen dat
„ alle Reglementen, zo daar op als op de
„ verdere deelen van den Dienst gemaakt,
„ preciſelyk worden nagekomen; en, in ge-
„ val Hy vermeent, dat daar omtrent eeni-
„ ge nadere Orders behooren te worden
„ vastgeſteld, zich deswegen aan hun Ed.
„ Gr. Mog. of aan 't Collegie van Heeren
„ Gecommitteerde Raaden addreſſeeren,
„ om daar op by dezelve respectivelyk te
„ worden gedisponeerd, of ter Diſpoſitie
„ gedirigeerd, daar zulks zal behooren. —
„ Gelyk Hy, in 't byzonder ook verpligt
„ zal zyn om de particuliere Orders, wel-
„ ke hun Ed. Gr Mog. nopens de Militaire
„ Diſipline binnen hunne Provincie, noodig
„ zouden mogen oordeelen te ſtellen,

„ promp-

XLIII. BOEK. 1787.

„ promptelyk ten uitvoer te brengen, en „ doen brengen. — Als mede om te zor„ gen, dat alle kweſtien over de Soldyen, „ en, wat daar van dependeert, raakende de „ Militairen ter Repartitie, directelyk ge„ bragt worden ter kennisſe en deciſie van „ Heeren Gecommitteerde Raaden.

ART. X. „ Zal naauwkeurig hebben toe „ te zien, dat geen Militie, zonder onder„ ſcheid door wien ze betaald wordt, in „ meerder of minder getal, van de eene „ of andere plaats binnen deeze Provincie „ trekke, of daar in of uit marcheere, „ ten zy respectivelyk op een behoorelyk „ Patent of Attache, verleend by hun Ed. „ Gr. Mog. zelve, of wel by het Colle„ gie van Heeren Gecommitteerde Raaden, „ als aan welken dit ſpeciaal gereſerveerd „ blyft: zonder dat hy Capitein Generaal „ zich hetzelve zal mogen aanmaatigen, ten „ zy Hem, om byzondere redenen, en in „ ſinguliere omſtandigheden, zulks, voor „ een tyd, door hun Ed. Gr. Mog. mogt „ worden overgelaaten. — En zal Hy ge„ houden zyn aan zodanige Patenten of „ Attaches direct de noodige Executie te „ geeven, en doen geeven; mitsgaders te „ zorgen voor de rigtige nakoming der „ Orders, die daaromtrent verder verleend „ mogten zyn.

ART. XI. „ Ten aanziene der Militie „ op *Hollandſche* Repartitie ſtaande, doch „ buiten het Territoir deezer Provincie ver„ blyvende, zal Hy, zo veel in Hem is, „ moeten agt geeven en zorg draagen, dat „ al-

„ alle de Patenten, de gemelde Militie concerneerende, overeenkomstig zyn aan de Orders, daar op met concurrentie van hun Ed. Gr. Mog. by de Heeren Staten der gezamenlyke Provincien gearresteerd, of nog te arresteeren. XLIII. BOEK. 1787.

ART. XII. „Zal ook dient toelaaten, dat „ eenige Militie op het Territoir van deeze Provincie trekke, ten zy alvoorens „ den Eed, daar toe gesteld, te hebben „ gepresteerd aan die geenen, welken door „ hun Ed. Gr. Mog. of Heeren Gecommitteerde Raaden, daar toe gequalificeerd „ mogten zyn.

ART. XIII. „In geval van verandering „ van Garnisoenen of Bezetting van eenige „ Plaatzen binnen deeze Provincie zal hy „ de noodige Orders stellen, dat de Militie aan de Stedelyke of Plaatslyke Overheden, omtrent welken zulks gebruiklyk „ is, telkens by het inkomen aldaar, den „ Eed van Getrouwheid presteere. — En, „ by aldien 'er onder de Militie, welke in „ dier wyze binnen deeze Provincie van Gar[illegible] verandert, of tot Bezetting [illegible] te vooren niet bezette Plaats „ gebruikt wordt, zich ook de zulke mogt „ bevinden, niet in *Hollandsche* Betaaling „ zynde, zal Hy daar van met den eersten Advertentie doen aan den Raad van „ Staaten, en boven dien ook, voor zo „ verre zy op byzondere Provincien mogt „ gerepartitieerd zyn, aan derzelver respective Betaalsheeren.

ART. XIV. „Ten aanzien van de Troe-

„ pes,

XLIII. BOEK. 1787.

„ pes, op *Hollandſche* Repartitie ſtaande;
„ en zich buiten het Territoir van deeze
„ Provincie bevindende, zal Hy aan Hee-
„ ren Gecommitteerde Raaden eene naauw-
„ keurige Opgave bezorgen met opzigt zo
„ tot derzelver Sterkte, als tot de Plaat-
„ zen, al waar zy zyn gelegen, telkens
„ aan het zelfde Collegie ook de noodige
„ Informatien geevende van de Patenten,
„ die aan de gezegde Troepes tot het mar-
„ cheeren na eene andere Plaats verleend
„ mogten zyn, of ſtaan te worden.

ART. XV. „Zal zorge hebben te draa-
„ gen en exactlyk toe te zien, dat, in het
„ verleenen van Verlooven aan de Militie,
„ ter Repartitie van deeze Provincie ſtaan-
„ de, worde gehandeld overeenkomſtig de
„ Ordere van den Lande, alreede geëtablis-
„ ſeerd, of nog nader vast te ſtellen; en
„ in 't byzonder om de Officieren, die alzo
„ Verlof bekomen zouden mogen hebben,
„ daar toe te houden, dat zy op 't zelve,
„ alvoorens 'er van te mogen jouisſeeren,
„ Attache verzoeken van Heeren Gecom-
„ mitteerde Raaden, en het ter Financie
„ doen registreeren: welke vraage van At-
„ taches op Verlooven, ook zal moeten
„ worden geobſerveerd met betrekking tot
„ Officieren van Militie, op eene andere
„ Repartitie ſtaande; doch binnen deeze
„ Provincie Bezetting houdende. —— *En*
„ ten aanzien van de Militie, in privativen
„ Eed en Dienst deezer Provincie zynde,
„ zal Hy niet gedoogen dat van eenige
„ Verlooven gebruik gemaakt worde,

„ dan

„ dan die verleend zyn by Heeren Gecom- XLIII.
„ mitteerde Raaden, als welken daar om- BOEK.
„ trent regulier disponeeren zullen, het ——
„ zy op voordragt van den Capitein Gene- 1787.
„ raal, of wel, naa ingenomen Advis van
„ denzelven, op de hier toe gedaan wor-
„ dende verzoeken.

ART. XVI. „ Gelyk het Commando en
„ Bestuur over de Militie in voege voor-
„ schreeven aan den Capitein Generaal toe-
„ vertrouwd wordende, in 't byzonder de
„ handhaaving der Politie, Rust, Veilig-
„ heid en Welvaard van den Lande en de
„ goede Ingezetenen op het oog heeft, en
„ dus nooit tot bevordering van tegenge-
„ stelde einden moet kunnen dienen, zo zal
„ Hy zich wel zorgvuldig hebben te wag-
„ ten, om van 't zelve Vermogen, onder
„ pretext van Commissie of Auctorisatie
„ van hun Hoog Mog. of den Raad van
„ Staaten, of onder eenigen anderen titel,
„ schyn of voorwendzel immermeer ge-
„ bruik te maaken, of uit kragte daarvan
„ eenige Onderneemingen binnen het Ter-
„ ritoir deezer Provincie te doen, veel min
„ ietwets werkstellig te maaken, of ter exe-
„ cutie te doen leggen, 't welk ingerigt
„ zou mogen zyn tegen de eene of andere
„ Leden of Steden deezer Provincie, noch
„ ook tegen eenige Regeerderen, Bedien-
„ den of Ingezetenen van dezelven, hoe of
„ en waar het ook zou mogen zyn, direc-
„ telyk of indirectelyk, in eeniger ma-
„ niere.

ART. XVII. „ Voorts zal Hy gehouden

XLIII. BOEK. 1787.

„ zyn in handen van hun Ed. Gr. Mog.; „ den Eed te doen, van deeze Inſtructie „ punctueelyk te zullen agtervolgen.

ART. XVIII. „Reſerveerende hun Ed. „ Gr Mog. aan zich, de Interpretatie van „ alle duisterheden of twyfelagtigheden, „ die uit deeze Inſtructie zouden mogen ry„ zen: en ook de Ampliatie en Verandering „ van dezelve, zo als ten meesten dienſte „ van den Lande zal bevonden worden te „ behooren."

Concept Inſtructie voor den Admiraal van *Holland* en *Weſtfriesland.*

Ter Inleidinge van de *Concept Inſtructien* voor *den Admiraal van* Holland *en* Weſtfriesland, *als mede voor den Admiraal Generaal der* Vereenigde Nederlanden, treft men een verſlag aan van 't geen, in vroegeren tyde, deswegen vaſtgeſteld is, en ten leiddraad genomen wordt van 't geen men nu dienſtig oordeelde voorteſchryven; terwyl men, by elk *Artikel* des overwyzingen doet, ter aantooninge van de overeenkomst, vermeerdering of afwyking, welke wy agter wege zullen laaten, het genoeg oordeelende de Artykelen der *Concept Inſtructie voor den Admiraal van* Holland *en* Weſtfriesland alleen op te geeven; daar de andere, voor den *Admiraal Generaal der* Vereenigde Nederlanden, in het hoofdzaaklyke, daar mede zamenſtemt, als geſchikt voor een Officier van denzelfden Naam en Rang, en wiens Commisſien alleen verſchillen, in zo verre een *Provinciaal Admiraal* van een *Generaliteits-Admiraal* onderſcheiden is, terwyl die beiden met elkander moeten overeenſtemmen in het bevorderlyk

wee-

weezen van het Heil eens byzonderen Gewests en der Bondgenootſchaplyke Gewesten zamen genomen. De *Concept Inſtructie voor den Admiraal van* Holland *en* Westfriesland, is in deeze Artykelen begreepen. XLIII. BOEK. 1787.

ART. I. „De Staat en Waardigheid van „Admiraal over *Holland* en *Weſtfriesland* „zal, volgens de Commisſie van de Hee„ren Staaten van de voorſchreeve Lan„den, in dato zeven en twintig February „MDCCLXVI. bediend en bekleed worden, „door zyne Doorlugtige Hoogheid WIL„LEM DEN V, Prins van *Oranje* en *Nas„ſau*, Erfſtadhouder en Capitein Generaal „van dezelve Landen; mitsgaders by op„volging door Hoogsdeszelfs wettige Des„cendenten in de Manlyke, en by gebrek „daar van in de Vrouwlyke Linie, in ge„volge de Reſolutie van Hooggemelde „Staaten, in dato zestien November, „MDCCXLVII, in maniere als daar bree„der is geſtatueerd.

ART. II. De Admiraal van *Holland* en „*Weſtfriesland* zal dienvolgende zyn aan „het Hoofd van de Zeemagt van deeze „Provincie, en over zulks preſideeren in „alle Vergaderingen van onze Raaden ter „Admiraliteit geſteld of nog te ſtellen; „daar in meede opineeren; de Stemmen „colligeeren, en met de Meerderheid in „alle voorvallende zaaken concludeeren: „ten ware dat 'er ten definitiven gedelibe„reed zou moeten worden, om te deci„deeren eenige zaaken van Buiten of Pry-

XLIII. BOEK. 1787.

„zen, het zy door 's Lands ſchepen van „Oorlog, of ter Vrybuit uitgevaaren, in„gebragt, waar in de Admiraal zyne ge„regtigheid van den Tiender Penning of „anderzins zou moeten hebben: in welk „geval zodanige zaaken beſloten en gede„finieerd zullen worden by die van den „voorz. Raaden alleen, in abſentie van „den Admiraal zelven.

ART. III. „Hy zal, in de voorſchree„ve Vergaderingen of Collegien preſent „zynde, of ten minſten zich bevindende ter „Plaatze, alwaar dezelve zullen worden „gehouden, alle daar uit proflueerende Or„ders, Reglementen, Actens, Inſtructien, „en alle verdere Stukken, welke gepara„pheerd behooren te worden, parapheeren „en zorg draagen, dat de Expeditie daar „van altyd promptelyk en preciefelyk ge„ſchiede.

ART. IV. „Aan Hooggemelde *Admi*„*raal*, mitsgaders aan de voorz. Raaden, „nevens denzelven weezende, zal ſtaan de „Directie en het Beleid van voorz. onze „Zeemagt, met al het geene daar aan „kleeft, gelyk ook de Directie en het Be„leid van den Oorlog ter Zee, welke „Hoooggemelde Staaten genoodzaakt zou„den zyn, of geraaden vinden, te voe„ren: —— onverminderd nogthans hunne „Souveraine Magt en Authoriteit om zelfs „zodanige Orders en Inſtructien te geeven „als Hoogstdezelven, des geraaden vin„dende, zullen oordeelen te behooren.

ART. V. „Ten dien einde zal dezelve „Ad-

„ Admiraal, met en benevens de voorz. XLIII.
„ Raaden hebben de Kennisse, Judicature BOEK.
„ en Jurisdictie van alle Kwestien en Ge- ——
„ schillen, die tusschen eenige Persoonen 1787.
„ van de Schepen van Oorloge deezer Pro-
„ vincie, den Lande dienende, zouden mo-
„ gen voorvallen, of die op Bestelling van
„ den Admiraal ter Vrybuit zouden mogen
„ vaaren, van alle Misbruiken en Misdaa-
„ den, (waar van de Kennisse en Straffe
„ den Capiteinen niet zal competeeren,)
„ die by eenige van dezelve Persoonen zou-
„ den mogen worden gecommitteerd; mits-
„ gaders over die geenen, welken van eeni-
„ ge Zeeroveryen zouden worden betigt of
„ agterhaald: ten einde over alle dezelve
„ Persoonen in Zaaken Vonnis te wyzen
„ en Regt te doen, zo als, in gevolge van
„ de Plakaaten en Ordonnantien van den
„ Lande, bereids gemaakt of nog te maa-
„ ken, van regtswegen zal bevonden wor-
„ den te behooren: zo nogthans, dat Mis-
„ daaden buiten Scheepsboord gepleegd en
„ niet weezende Militaire Misdaaden, ge-
„ straft mogen worden by de Magistraaten,
„ Officieren, en Justicieren van de Steden
„ of Plaatzen, in welker Jurisdictie dezelve
„ geperpetreerd, of zodanige Delinquanten
„ gevonden zullen worden. —— Gelyk de
„ Admiraal en Raaden voorn. invoegen als
„ by ART. II. hier vooren gemeld, ten op-
„ zigte van den Admiraal is geordonneerd,
„ mede zullen hebben de Kennisse, Judica-
„ ture en Jurisdictie over alle Buiten en
„ Pryzen, die door voorz. Schepen van

XLIII. BOEK. 1787.

„ Oorlog of andere by Particulieren uit-
„ gerust, en op des Admiraals Beſtellinge
„ uitvaarende, agterhaald en binnen deeze
„ Provincie ingebragt zullen worden. —
„ Zullende alle Sententien, in alle de voorz.
„ zaaken geweezen wordende, gelyk ook
„ alle Actens, Orders, Inſtructien *enz.*,
„ welke by den Admiraal en voorz. Raa-
„ den zullen worden gegeeven, worden ge-
„ pronuncieerd en gedepecheerd op naam
„ van Hooggemelden Admiraal en voorz.
„ Raaden.

ART. VI. „ Hooggemelde Admiraal zal
„ ook, zo wel afzonderlyk, als met en ne-
„ vens de voorz. Raaden, hebben het Regt
„ van Monſtering der Schepen of van het
„ Volk ten Oorloge ter Zee, zo menigmaal
„ als zulks, ten dienſte van den Lande oor-
„ baar zal worden gerekend. — Gelyk hy
„ ook, zo wel afzonderlyk als met dezelve
„ Raaden, zal verpligt zyn, overal op de
„ Schepen en daar buiten te doen houden
„ goede Wagt en Militaire Diſcipline; voor
„ te komen of te ſluiten alle Foules, Ge-
„ weld of Disorders; en zorg te draagen
„ dat daar door niemand in zyne Goede-
„ ren, Eer of Leeven eenig nadeel kome
„ te lyden.

ART. VII. „ Nog zal Hooggemelde Ad-
„ miraal, met en benevens de voorz. Raa-
„ den, getrouwlyk zorg draagen, dat alle
„ Kusten, Stroomen, Rivieren, en Have-
„ nen van deeze Provincie met Schepen, of
„ Vaartuigen van Oorloge, zulks voorzien
„ worden en blyven, als tot volkomene

„ ver-

„ verzeekerdheid derzelve Provincie, Na- XLIII.
„ vigatie, Commercie en Trafike van de- BOEK.
„ zelve noodig zal zyn; mitsgaders, dat ——
„ op de voorz. Kusten, Stroomen, Rivie- 1787.
„ ren en Havenen niets onordentelyks be-
„ dreeven worde, of den navigeerende In-
„ gezetenen deezer Landen, daarop eenig
„ ongemak of verdrietlykheid werde aange-
„ daan.

ART. VIII. „ En om daar in te zeker-
„ der en ten meesten dienſte van den Lan-
„ de te handelen, zal Hooggemelde Ad-
„ miraal, zo wel afzonderlyk als te zamen
„ met voorz. Raaden, altyd vaste Corre-
„ ſpondentie houden met de Heeren Staa-
„ ten van deeze Provincie, en, in Hoogst-
„ derzelver abſentie, met Heeren Gecom-
„ mitteerde Raaden; Hoogstdezelven re-
„ ſpectivelyk, voor al in tyden van nood,
„ informeerende van de Schikkingen en
„ Maatregelen, welke tot de voorz. ze-
„ kerheid van de Provincie zyn genomen,
„ of zouden behooren genomen te wor-
„ den; daar toe aan Hooggem. Heeren
„ Staaten in tyds voorſlaan het benoodigd
„ getal Schepen en Scheepsvolkeren aan
„ te neemen, gelyk ook om dezelven af
„ te danken, naar omſtandigheden van zaa-
„ ken; en zich voorts in het toerusten, of
„ afdanken en opleggen derzelver Schepen
„ alleszins gedraagen agtervolgens de Re-
„ ſolutie van Hoogstgem. Staaten; mitsga-
„ ders zelfs in het verleggen, gebruiken,
„ of verdeelen van dezelve Schepen, in-

XLIII. BOEK. 1787.

„ dien zulks door Hoogstdezelven anders
„ zou bovonden worden te behooren.

ART. IX. „ De Admiraal zal over alle
„ de voorz. Lands Schepen, op alle tyden
„ en plaatzen en gelegenheden, voeren het
„ Opperst Militair Bevel, zonder daar in
„ eenigen tegenstand of beletzel te ont-
„ moeten, directelyk of indirectelyk, of
„ van wien zulks zou mogen weezen: be-
„ houdelyk nogthans, dat dezelve Admi-
„ raal, zo wanneer Hoogstgem. Heeren
„ Staaten genoodzaakt zouden mogen wor-
„ den of geraaden vinden eene Navale
„ Armade in Zee te brengen, zich het
„ daadlyk Commandement over dezelve Ar-
„ made niet zal mogen onderwinden, zon-
„ der hunne nadere en speciaale Authori-
„ satie; gelyk dezelve Admiraal daar en
„ tegen, wanneer Hy zou mogen worden
„ gelast eenige Navale Armade van Staat
„ in eigen Persoon in Zee te brengen en te
„ commandeeren, zal gehouden zyn na te
„ komen en te agtervolgen het geen by de
„ Heeren, hun Ed. Gr. Mog. Gedeputeer-
„ den en Gevolmagtigden in dezelve Vloo-
„ te, waar van de Admiraal altyd een in-
„ tegreerend Lid zal zyn, en dien volgende
„ daar onder mede Stem hebben, naa inge-
„ nomen Advis van den Scheeps-Zee-
„ Krygsraad, geresolveerd en gedecreteerd
„ zal worden: zullende, tot Hoogstdeszelfs
„ gerustheid en volkomen verantwoording
„ deswegen, van alle Resolutien, die by
„ dezelve Heeren Gedeputeerden en Ge-

„ vol-

„ volmagtigden worden genomen, door dezelven, is 't doenlyk, nog vóór de Executie, en, indien de tyd het niet kan lyden, zo haast hetzelve gevoeglyk kan geſchieden, gegeeven worden ſchriftelyke Acte, geëxtendeerd in goede klaare en duidelyke termen. XLIII. BOEK. 1787.

ART. X. „ Hy zal, tot een Teken van zodanig Opperst Commandement, het Regt hebben, om, op alle tyden, plaatzen en gelegenheden, te voeren den Wimpel boven de Vlag; dienvolgende door alle Schepen van Oorlog, het zy afzonderlyk, het zy in Vlooten by elkander zynde, met één en twintig ſchooten geſalueerd worden, gelyk ook voorts moeten genieten alle Militaire Honneurs zo te Water als te Lande, die daar aan verder zyn verknogt.

ART. XI. „ De Admiraal zal met Advis van de voorz. Raaden, het Regt hebben, om by vacature of anderzins wanneer de omſtandigheden van tyden of zaaken zouden vorderen, dat iemand daar toe werd aangeſteld, aan Hooggem. Heeren Staaten voor te draagen eene Nominatie van drie Perſoonen, zo tot Luitenant-Admiraal, Vice-Admiraal en Schout by nagt, om daar uit een door Hoogstdezelven te worden gekoozen. —— Zullende aan de geenen, die alzo in een der voorſchreeven Kwaliteiten worden geëligeerd, door Hooggemelde Heeren Staaten Commisſie in forma worden gedepecheerd; op welke Commisſie de-

XLIII. „ zelven zullen verpligt zyn, den Eed in
BOEK. „ Hoogstderzelver handen af te leggen; en
——— „ op dezelve te verzoeken de Attache van
1787. „ den Admiraal, en de Regiſtratie en in het
„ voorz. Collegie, mitsgaders in zodanig
„ ander Collegie van de Admiraliteit, bin-
„ nen deeze Provincie reſideerende, als
„ waar onder dezelve Perſoonen zullen mo-
„ gen reſorteeren.

ART. XII. „ En wat aangaat de Capi-
„ teinen van Oorloge te Water, zal by vaca-
„ ture van eenigen derzelven, of wel in cas
„ eenigen op nieuws zouden moeten worden
„ aangeſteld, door hetzelve Collegie eene
„ Nominatie van twee Perſoonen voor ieder
„ worden geformeerd, en aan den Admi-
„ raal worden toegezonden of gepreſen-
„ teerd, welken mits deezen wordt gede-
„ fereerd, het Regt en de Bevoegdheid om
„ daar uit de Electie van de voorz. Capi-
„ teinen te doen, zonder dat dezelve daar
„ nogthans buiten zal mogen gaan; ten
„ dien effecte dat die geenen, die door
„ den Admiraal tot de voorz. Capitein-
„ ſchappen zullen worden verkooren en
„ aangeſteld, derzelver Commisſie daar toe
„ zullen ontvangen van den Admiraal; doch
„ dezelve zullen moeten preſenteeren en
„ doen regiſtreeren in het voorz. Collegie,
„ en aldaar op dezelve Commisſie afleg-
„ gen den Eed daar toe ſtaande.

ART. XIII. „ Voorts zullen de Com-
„ mandeurs of Capitein Luitenants, de
„ Luitenants, zo eerſte als tweede, Ca-
„ dets of Adelborſten *enz.*, mitsgaders alle

„ ver-

„ verdere Scheepsvolkeren, door het Col- XLIII.
„ legie van Admiraal en Raaden worden BOEK.
„ aangeſteld, en voor hetzelve doen den ——
„ Eed daar toe ſtaande. 1787.

ART. XIV. „ Geen van 's Lands Sche-
„ pen van Oorloge zullen mogen uitvaaren,
„ zonder behoorlyke Commisſie van Hoog-
„ gem. Staaten of van den Admiraal afzon-
„ derlyk, of van Admiraal en Raaden,
„ en zonder dat de Commandanten derzel-
„ ver Schepen den behoorlyken Eed in
„ Onze handen, of in het Collegie van
„ Admiraal en Raaden zullen hebben ge-
„ daan; gelyk ook die van de Schepen
„ ter Vrybuit uitgerust, niet anders dan op
„ Commisſie of Beſtelling van den Admi-
„ raal, en mits ſuffiſante Cautie zullen heb-
„ ben geſteld voor hunne handelingen,
„ op pœne van gehouden en geſtraft te
„ worden voor Piraten en Zeroovers, in-
„ dien zy anders uitgevaaren zullen zyn.

ART. XV. „ By het maaken en opbren-
„ gen van Buiten of Pryzen, ingebragt by
„ eenige Schepen, by Particulieren op
„ Commisſie ten hunnen kosten uitgerust,
„ zal de Admiraal daar van, voor zyn Aan-
„ deel, genieten den Tienden Penning, het-
„ zelfde waar dezelve Pryzen zullen wor-
„ den gemaakt; met dien verſtande nog-
„ thans dat zulks alleen zal weezen van het
„ zuiver van dien, en dat daar van vóór
„ alles voor de Geregtigheid van den Lan-
„ de, of de gemeene zaaken zal worden
„ afgetrokken de Vyfde Penning. —— En
„ wanneer eenige Buiten of Pryzen zullen
„ zyn

XLIII. „ zyn gemaakt by eenige Oorlogſchepen,
BOEK. „ tot koste en ſoldye van den Lande uitge-
——— „ rust, zal daar van door den Admiraal,
1787. „ van het zuiver van dien mede den Tien-
„ den Penning worden genooten; doch
„ met deezen verſtande, dat daar van alvoo-
„ rens, voor den Lande de vyf zesde Dee-
„ len zullen worden afgenomen; ten ware
„ dat in het een of ander opzigt, ſpecia-
„ lyk anders zou worden geordonneerd,
„ tot meerder afbreuk des Vyands,

ART. XVI. „ De Admiraal zal, zo wel af-
„ zonderlyk als met en benevens de voorz.
„ Raaden gehouden en verpligt zyn om aan
„ Hooggemelde Heeren Staaten te dienen
„ van Conſideratien en Advis, zo omtrent de
„ jaarlyks te doene Equipage van Sche-
„ pen, van wegen de Bondgenooten in 't
„ byzonder, als omtrent al het geene de
„ Zeemagt van de Republiek in 't Gene-
„ raal verder zou mogen aangaan; ten ein-
„ de daar omtrent door Hoogstdezelven
„ met des te beter kennis van zaaken zou
„ kunnen worden gereſolveerd, zo als ten
„ besten van den Lande in 't algemeen zou
„ behooren.

ART. XVII. „ Hooggem. Admiraal zal,
„ zo wel afzonderlyk als met en benevens
„ de voorz. Raaden, voorts verpligt zyn
„ het oog te houden op al het geene dat
„ eenigzins zou kunnen ſtrekken, tot be-
„ vordering van de Commercie en Navi-
„ gatie, zo buiten als binnen 's Lands: en
„ wanneer hun binnen 's Lands iets zou
„ mogen voorkomen, dat daar toe zou

„ kun-

„ kunnen dienen, verpligt zyn, hetzelve eerstlyk te brengen ter kennisse en onder het oog van den Magistraat der Steden en Plaatzen, door welken 't zelve zou kunnen worden geëffectueerd; wyders, indien 't zelve door dezelve Steden of Plaatzen niet zou mogen worden goedgevonden en verrigt, in cas dezelve Admiraal en Raaden niet overtuigd zyn geworden, door de redenen, welken daar tegen door dezelve Steden en Plaatzen worden ingebragt, daar van al mede aan Ons de noodige opening moeten doen; ten einde daar op door Ons als dan zou kunnen worden gedisponeerd, zo als bevonden zal worden ten beste van den Lande te behooren; gelyk dezelve Admiraal en Raaden in voege voorschreeven van het geene tot bevordering der voorz. Commercie en Navigatie buiten 's Lands zoude mogen dienen, directelyk aan Ons zullen moeten kennis geeven. XLIII. BOEK. 1787.

ART. XVIII. „ De Admiraal van *Holland* en *Westfriesland* zal niet vermogen te trekken eenige Pensioenen, noch ook door eenigerhanden Dienst, het zy Militair of Politiek, geen uitgezonderd, noch ook door eenigen Eed, verpligt of verbonden mogen weezen van of aan eenige Koningen, Prinsen, Potentaaten, andere Republieken, Landen, Staaten, of Steden, directelyk of indirectelyk, in eeniger manieren; zo nogthans dat daar onder niet verstaan wordt begreepen te zyn de Ordinaris Eed van Vasalage,

„ dien

XLIII. BOEK. 1787.

„ dien hy, ten reſpecte van Leengoede-
„ ren, te preſteeren, ſchuldig zou mogen
„ zyn; noch ook de Tytels en Digniteit
„ van Ridder van deeze of geene Orde,
„ welke door den eenen of anderen Koning,
„ Prins of Staat op Hem geconfereerd zou
„ mogen weezen; noch ook de Waardig-
„ heden van Stadhouder, Capitein en Ad-
„ miraal Generaal, welken, zo door de
„ Staaten van den voorſz. Lande, als door
„ Hoogstderzelver verdere Bondgenooten,
„ reſpectivelyk of gezamenlyk, op Hoogst-
„ denzelven geconfereerd zyn; en door
„ Hoogstdenzelven dienvolgende bekleed
„ worden.

ART. XIX. „ De Admiraal van *Holland*
„ en *Weſtfriesland* zal zyn vaste Woon-
„ plaats en Reſidentie moeten hebben in
„ den *Haage*, en zich voor langer tyd, dan
„ vier weeken, niet buiten voorſz. Lande
„ mogen begeeven, buiten kennis en ag-
„ greatie van de Heeren Staaten van den-
„ zelven Lande.

ART. XX. „ Hooggemelde Admiraal zal
„ tot een jaarlyks vast Tractement hebben
„ eene Somme van *f* en op
„ Reis in Commisſie gaande, tot het doen
„ van Monſtering, Viſitatie van Reeden,
„ Kusten, Stroomen, Rivieren *enz.* daar en
„ boven daar op genieten *f* (*).

ART.

(*) Wegens deeze opengelaatene Sommen vinden wy op den kant aangetekend. „ 't Is te verwonde-
„ ren, dat aan den Admiraal van *Holland* en *West-*
„ *friesland*, geenerlei Tractement, zo veel men
„ weet, is toegelegd. Men heeft het derhalven in
„ Blanco

ART. XXI. „ Voorts zal de voorſz. Admiraal alles doen dat een goed en getrouw Admiraal van de voorſz. Landen van *Holland* en *Westfriesland* vermag en ſchuldig is te doen, in conformié van deszelfs Commisſie.

„En reſerveeren Hooggem. Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland* aan zich de Magt en de Faculteit, om deeze Inſtructie te mogen altereeren, amplieeren, vermeerderen of verminderen naar dat de nood of dienst van den voorſz Landen vereiſchen zal."

Hoewel deeze *Concept Inſtructien*, gelyk wy, by den aanvang der vermelding, reeds vermeldden, door de Omwenteling, die ras op de afzonderlyke gereedmaaking volgde, van geene beduidenis hoe genaamd waren, oordeelden wy de Opgave der Artykelen noodig, als een tastlyk bewys opleeverende hoe men althans niet ten oogmerke hadt de Waardigheden des Prinſen van *Oranje* weg te neemen, of zodanig te bekorten, dat 'er niets meer dan eene enkele ſcha-

Onderſcheiden Oordeelvellingen over deeze Concept-Inſtructien.

„ Blanco gelaaten. — Men proponeert *f* 7000. Tractement en *f* 60 Vacatie daags, of *f* 10000 zonder „ Vacatie.

In de *Concept-Inſtructie voor den Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden*, die, in al het weezenlyke, met de boven opgegeevene, met de noodige veranderingen, de *Algemeene Staaten* betreffende, overeenſtemt, is desgelyks de Jaarwedde onbepaald gelaaten, met hetzelfde byvoegzel, en ſtelde men voor *f* 10000. en *f* 60. Vacatie of *f* 18000. — Nevens beide *Concept-Inſtructien* waren de *Concept-Eeden* gevoegd.

ſchaduw van overbleeve. Zo veel liet men overblyven dat WILLEM DE V. gezegd worde, naa het doorleezen deezer Stukken, verklaard te hebben, „ dat hy niet gedagt hadt dat „ men het zo redelyk met hem maaken „ zou!" —— Intusſchen waren zy, in 't oog der Voorſtanderen van onbegrensde Stadhouderlyke Magt en alles zig aanmaatigend Krygsbewind, zo te Lande als te Water, veel te verre gaande Beperkingen. Terwyl anders denkenden in den Lande oordeelden, dat men, hoe veel veranderings en verbeterings zich ook opdeedt in deeze *Concept Inſtructien*, zich by het vervaardigen, te veel by 't oude gehouden, en daar door aan die Waardigheden eene Magt gehegt en Voordeelen gelaaten hadt, te groot en te veel voor eenen Dienaar van den Staat, om dezelve nuttig en vrugtbaar te maaken voor *Holland* in 't byzonder, en voor het belang der gezamenlyke *Bondgenooten* in 't algemeen, 't welk toch in het opdraagen van Ampten of Waardigheden, van welk een aart en aanzien dezelve ook mogen weezen, het éénig doelwit kan zyn, en ook altoos en in alle gevallen, de Opperſte Wet moet blyven.

Handelingen over het Voorſtel van den Volksinvloed.

Was de Commisſie, ter voldoening aan het *Eerſte Punt* des *Haarlemſchen* Voorſtels ras, zonder veel tegenwrytings benoemd, zette dezelve haare werkzaamheden onbelemmerd voort, in dier voege als wy hebben opgegeeven; noch de Benoeming der Staatsleden, die over het *Tweede*, veel neteliger *Punt*, den *Volksinvloed*, zouden zit-

zitten, noch derzelver arbeid, hadt dien ſpoed. XLIII. BOEK.

Het Voorſtel was egter naauwlyks gedaan en bekend, of het ontving eene toejuichende goedkeuring. In de Burger Societeit te *Haarlem* lagen reeds den tweeden van Sprokkelmaand, tweede Adresſen ter tekening voor elk Inwooner dier Stad en derzelver Grondgebied; een aan Staaten van *Holland* en een aan de Vroedſchap der Stad. Het eerſte ſtrekkende om eene ſpoedig en gunſtig Beſluit te verzoeken, op het Voorſtel door der Stede Afgevaardigden, den dertigſten van Louwmaand gedaan; ten einde eene gepaste Voorziening te maaken, om den regtmaatigen en conſtitutioneelen Invloed des Volks op deszelfs Vertegenwoordigers, op wettige en duurzaame Gronden, te vestigen; en het tweede om aan de Vroedſchap eene pligtmaatige Dankbetuiging te doen voor derzelver heilzaame pooginge tot in ſtandbrenging der Burgerlyke Vryheid. 1787. Adresſen daar voor te *Haarlem* ter tekening gelegd.

In het Adres, ingerigt om by hun Ed. Groot Mog. ingediend te worden, verklaarden de *Haarlemmer* Burgers, die 't zelve ten getale van twaalf honderd en tachtig, onder welken men de aanzienlykſte Inwooners telde, met hunne Naamtekening bekragden, „ dat de Gevoelens in het Voorſtel „ door hunner waardige Vertegenwoordi„gers aan den dag gelegd, ook de gevoe„lens waren der geheele *Haarlemſche* Bur„gerye. Zy vertrouwden, dat niemand de „ onwrikbaare Argumenten, met welke het „ be- Inhoud van het Adres der *Haarlemſche* Burgerye aan Staaten van *Holland*.

XLIII. BOEK. 1787. bekleed was in staat zou zyn te oordeelen, dat de volledige Herstelling van de Rust en het Vertrouwen in den Lande nimmer zou kunnen bereikt worden, indien 'er niet, op dit tydstip, — een tydstip van zo veel belangs, dat zy durfden zeggen, dat het aanstaand Geluk of Ongeluk deezer Landen, van hetzelve afhing, eene gepaste Voorziening in tyds werd gemaakt om het Representative van de Regeeringsvorm deezer Provincie, en de Republiek in 't algemeen, buiten allen schyn van twyfeling te zetten, en mitsdien den billyken en rechtmaatigen Invloed des Volks op zyne Vertegenwoordigers, voor altyd, op zekere gronden te vestigen, welke Invloed alleen hun weezenlyk Voorregt uitmaakt, boven die onder een volstrekt Gebied leeven. — Het was by hun eene even onlochenbare waarheid, dat, om deeze Herstelling, op eene wettige wyze, in te voeren, en op eenen duurzaamen grond te vestigen, nimmer iets van meerder nut zou zyn, dan wanneer dit werk, in de Vergadering van hun Ed. Gr. Mog. zelve, wierd aangevangen: als waar door de allesgins verderflyke Verdeeldheid, welke anders het natuurlyk gevolg zyn moest van eene verscheidenheid in Plans en Ontwerpen, hoogstwaarschynlyk voorgekomen en de zo hoogstnoodzaaklyke Eensgezindheid, onder de weldenkenden en welgezinden in den Lande zou behouden worden."

Andere Steden

Op deeze gronden verzogten zy een spoedig

dig en gunſtig Raadsbeſluit. Dit deeden, ook ten zelfden dage, een aanzienlyk getal Burgers uit *Leyden*, *Goudá*, *Rotterdam* en *Enkhuizen*. Veele Dorpen, meer en min aanzienlyke, in *Zuid-* en *Noordholland*, ondersteunden, door hunne Verzoeken, van tyd tot tyd ingeleeverd, den Voorſlag, die het Vryheidminnend deel van 's Lands Inwoonderen zo welgevallig klonk, dat hunne Voordragten en Verzoeken, daar van als 't ware de wedergalm uitmaakten (*).

XLIII. BOEK. 1787. en Dorpen ondersſchraagen dit verzoek.

Elders, was men yverig in de weere om de Stadtregeeringen tot het voorſtaan en bevorderen deezes Voorſtels te beweegen. Dit vondt inzonderheid plaats te *Amſterdam*, waar een Verzoekſchrift aan Burgemeesteren en Raaden ter tekening gelegd werd. Waar in de Ondertekenaars, die het getal van Drieduizend éénhonderd en vyftien uitmaakten (†), onder welke men eenige Leden des Krygsraads, waar onder de Collonel Goudoever, vyf en twintig Capiteinen, eenige Luitenants en Vendrigs, en alle de Sergeanten, veele Pylaaren van de Koopbeurs en

Verzoekſchrift aan de Regeering van *Amſterdam* ten dien einde.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 233. 389. Welke Dorpelingen hier voor yverden vinden wy in *den Post van den Neder-Rhyn*, XI. D. bl. 650.

(†) De geringheid van dit getal, naar gelange der Stad, werd daar aan toegeſchreeven, dat het ſlegts op drie plaatzen hadt voorgelegen; te weeten in der beide Huizen der Burger Societeit, en in de Herberg de *Karſedoom*, en alzo het niet uit den ſchoot des Krygsraads was voorgekomen, aan de Compagnien niet ter tekening hadt kunnen worden aangeboden.

XLIII. BOEK. 1787.

en aanzienlyke Burgers vondt, zich met veel aandrangs lieten hooren.

Onder andere betuigden zy, „ dat zy de „ waare oorzaaken van 's Lands Ongeluk- „ ken, en de daar uit ontſtaane Gistingen en „ Verdeeldheden, naſpoorende, wel dra, tot „ hunne verbaazing, ondervonden hadden, „ dat de Stadhouderlyke Waardigheid, wel „ verre van hoofdzaaklyk te dienen ter be- „ vordering der vereeniging van de onder- „ ſcheidene te zaam Verbondene Provincien, „ en te ſtrekken tot eene promptere en „ kragtiger Uitvoering van des Souverains „ Bevelen, in tegendeel dermaate, boven „ derzelver eigenlyk beſtek en bedoeling, „ in Magt was uitgegroeid, dat 'er niets „ minder vereischt wierd, dan die treffende „ Gebeurtenisſen, welke, hoe ſmertelyk „ op zichzelve, egter nog tydig, zints het „ uitbarſten des *Engelſchen* Oorlogs, waren „ voorgevallen, en op den andere gevolgd, „ om den *Nederlander*, het aangrimmend „ gevaar van Overheerſching te doen gevoe- „ len, en de Natie te bemoedigen om de „ Stadhouderlyke Magt in derzelver voort- „ gang te ſtuiten.

„ Even zeer waren zy, den toeſtand des „ lieven Vaderlands nagaande, op de tast- „ baarſte gronden, overtuigd geworden, dat „ de noodlottige bron van 's Lands Rampen „ niet éénigiyk te zoeken was in de verre „ boven deszelfs waare bedoeling toegeno- „ me Magt en Invloed van het Stadhouder- „ ſchap; maar ook en wel voornaamlyk, in „ het gebrek aan *een heilzaam en conſtitu-*

„ *tio-*

„tioneel *Verbond tusschen de Burgeryen en* XLIII.
„*hunne Vertegenwoordigers*; een gebrek, BOEK
„'t welk alleen kon verholpen worden, ——
„door dien *gevoeglyken en billyken Invloed* 1787.
„*der eerſten op hunne Regeeringen*, welke
„wel eenigzins geſchikt is eene merkelyke be-
„weeging by de Natie te veroorzaaken; doch
„zonder welke zy aan gedurige Omwente-
„lingen zal blyven bloorgeſteld, waar van
„van de uitſlag nimmer te berekenen maar
„altoos te duchten is.

„Hier in de hoofdoorzaaken van 's Lands
„Ongelukken en de daar uit ontſtaane en
„voortduurende Staatsgeſchillen en Verwar-
„ringen vindende, en te gelyk de onmoge-
„lykheid bezeffende om, zonder het Her-
„ſtel dier gebreken, eene gewenschte en
„duurzaame Rust in het Vaderland te doen
„herleeven, zagen zy met een vuurig ver-
„langen, het aanwenden van cordaate en
„belanglooze ſtappen eener Vaderlandlie-
„vende Regeering, ter bereiking deezer
„gewenschte oogmerken, te gemoete.

„Met een hartelyk genoegen hadden zy
„in zo verre aan hun vuurig verlangen vol-
„daan gezien, door het belangryk Voorſtel
„wegens de Stad *Haarlem* ter Staatsverga-
„dering voorgedraagen, en was hun ge-
„noegen vergroot; vermids dat Voorſtel
„niet alleen geſchikt was ter bereiking van
„die oogmerken, welke zy zich ſteeds op-
„regtlyk hadden voorgeſteld; maar ook uit
„bezef dat de *Drangredenen*, daar toe door
„de Regeering dier Stad voorgeſteld, juist

„ die gronden inſlooten, welk zy rondborſtig verklaarden als de hunne te hebben „ aangenomen, en waar op ontegenzeggelyk de gezonde Staatkunde voor ons 't Vaderland moet gevestigd zyn.

„ Zy vermeenenden eerbiedig te mogen „ vertrouwen, dat hun Ed. Gr. Agtb. wel „ alles zouden gelieven aan te wenden, wat „ eenigzins ter bevordering der heilzame „ oogmerken van dat Voorſtel, zou kunnen „ ſtrekken. Tot welk vertrouwen zy vermeenden te meer regts te hebben, wanneer zy bezeften *dat het Eerſte Lid volmaakt beantwoordde aan den Inhoud en tot bevordering ſtrekte van het oogmerk der Propoſitie wegens deeze Stad op den vyf en twintigſten van October laatſtleden ter Staatsvergadering gedaan, en de daar op gevallen Reſolutie; terwyl ook het Tweede Lid der Propoſitie van de Stad Haarlem, met opzigt der daar by erkende Regeeringsvorm by Repreſentatie, en de noodzaaklykheid van eenen behoorelyken Invloed van het Volk op de Regeeringen*, juist die denkbeelden van waare Staatkunde infloot, *welke reeds in den Jaare* MDCCLXXXI, *by hun Ed. Gr. Agtb. aangenomen*; en voor het oog der geheele Natie ten toon gespreid werden, by „ die aan de Heere Stadhouder voorgeleezene Memorie, waar by hun Ed. Groot „ Agtb. niet ſlegts *het Regt van Invloed des Volks op de Regeeringen*, maar met „ zo veele woorden, het *plaats hebben*

„ *van*

„ *van eene Volksregeering alhier* erken-
„ den (*).

XLIII. BOEK.

1787.

By de staatlyke Inleevering deezes Verzoekschrifts by Burgemeesteren was het antwoord des Voorzitters HOOFT. „ Dat Heeren Burgemeesters niet twyfelden of de „ Heeren zouden weeten dat het Verzoek „ reeds een Punt van Raadpleeging in de „ Vroedschap was geworden; dat hun Ed. „ Gr. Agtb. het zouden onderzoeken, en „ daarop behoorelyke aandagt slaan." — 's Volgenden daags werden de Inleeveraars verzogt weder op Burgemeesters Kamer te

Gunstig antwoord hier op van Burgemeesteren en Raad.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 76. Men verzuimde niet die *erkentenis* aan te dringen, door in de Nieuwspapieren te doen plaatzen een *Berigt aan de Amsterdamsche Burgery*; waar in zy, ten einde weg te neemen alle twyfeling, die omtrent de waarheid van het aangehaalde uit gemelde *Memorie*, by zommigen mogt ontstaan, een gedeelte dier *Memorie* woordlyk plaatsten. Burgemeesters hadden daar in verklaard, *dat hun Ed. Gr. Agtb. verpligt waren om daadlyk, op de best mogelyke wyze, te toonen, geene gelegenheid voorby te willen laaten gaan, om den welstand van het Land en deszelfs goede Ingezetenen te behartigen en vorderlyk te zyn, indien zy lieden het behoorelyk Gezag en de goede Orde, welke in eene* VOLKSREGEERING *alleen gevestigd zyn in het vertrouwen van de Gemeente in de Burgery op derzelver Regenten, niet geheel en al zouden verliezen, en binnen kort alles het onderst boven wilden zien.* — Uit welk alles klaar bleek, dat 'er geen Vertrouwen van Gemeente en Burgery op hunne Regenten in eene VOLKSREGEERING, (welke hun Ed Gr. Agtb. daadlyk stelden) kon plaats hebben, zonder een behoorlyken Invloed des Volks, welke dus alleenlyk den Grondslag van zulk een Vertrouwen moest uitmaaken.

XLIII BOEK. —— 1787.

te komen, en kreegen tot beſcheid. „Dat, Burgemeesters het Request by de Vroedſchap „hadden ingeleeverd; dat daar op een favorabel Rapport was gevallen, en aan „het Verzoek der Requeſtranten was voldaan, overeenkomſtig het Request; dat „het Rapport reeds na den *Haag* was verzonden; waar van de Heeren aan hunne Committenten konden kennis geeven." —— Op wier gelaad, in de Vaderlandſche en Burger Societeiten, het genoegen, wegens dit wedervaaren en antwoord, te leezen was.

Twee verſchillende Benoemingen tot die Commisſie.

Tot het benoemen van Staats- of Regeeringsleden, ter volvoeringe van dit hoogge-wigtig Stuk, het daarſtellen en bepaalen van den Volksinvloed, was de dertigſte van Lentemaand bepaald. Door de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar* en *Purmerende* werden benoemd, de Heeren VAN WASSENAAR STARRENBURG, beſchreeven, in de Orde van de Ridderſchap; P. L. VAN DE KASTEELE, Penſionaris van *Haarlem*; F. G. BLOK, B. E. ABBEMA, A. H. METELERKAMP en D. VAN HORSBAG, Vroedſchappen der Steden *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda* en *Schoonhoven*, R. PALUDANUS, Burgemeester van *Alkmaar*; en A. VAN DER WILLIGEN, Vroedſchap van *Enkhuizen*. Acht Mannen allen bekend wegens hunne kunde, meest Voorſtanders der Volks- en Burgervryheid, ſchoon men 'er onder vondt, die, in meer dan een geval, hunne gezindheid voor het Stadhouderſchap aan den

den dag gelegd hadden, 't geen men voor een blyk der in 't oog gehoudene Onzydigheid aanzag. Doch de Ridderſchap, gevolgd door de Steden *Delft*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*, wilden uit hun Lichaam en uit ieder Stad een Lid van Regeering in die post geſteld zien, en ſloegen daar toe dus Negentien Perſoonen voor, en wel, wegens de Ridderſchap D. VAN BOETZELAAR *van Kyfhoek*; wegens *Dordrecht* P. H. VAN DE WALL; wegens *Haarlem* C. J. VAN DAM; wegens *Delft* G. DE ROO VAN ROOZENBURG; wegens *Leyden* JOHAN GAEL; wegens *Amſterdam* B. E. ABBEMA; wegens *Gouda* A. H. METELERKAMP; wegens *Rotterdam* R. F. VAN STAVEREN; wegens *Gornichem* J. S. VAN HOEY; wegens *Schiedam* D. F. PICHOT; wegens *Schoonhoven* S. J. SCHELTUS; wegens *Brielle* G. L. VAN OOSTEN; wegens *Alkmaar* P. BINKHORST; wegens *Hoorn* H. DE HART; wegens *Enkhuizen* H. A. VAN BLEISWYK; wegens *Edam* R. BOOT; wegens *Monnikendam* C. VAN ALSEM VAN LINGEN; wegens *Medemblik* J. PAN; en wegens *Purmerende* L. PEEREBOOM. Een negentien tal waar onder men 'er eenigen telde, die meer dan verdagt waren van de Volkszaak niet toegedaan, maar aan de andere Party verſlaafd te zyn. XLIV. BOEK. 1787.

Op de Stem van *Amſterdam* hadt men voor het eerstgemelde *Achttal* gerekend, en zou die zich daar bygevoegd hebben, hadden de Penſionariſen VAN BERCKEL en VISSCHER dezelve uitgebragt; doch zeer onverwagt waren de Vroedſchappen dier Stad

De Stem van *Amſterdam* beſlist voor 19 Heeren.

XLIII. BOEK. 1787.

Stad van der Goes, Muilman en Munter in 's *Gravenhaage* gekomen. Deezen de Meerderheid van *Amſterdam* uitmaakende verklaarden, dat zy in last hadden, gelyk die hun ook met de daad gegeeven was, ſchoon men het tegendeel deedt verluiden, om den Heer Abbema, van wegen hunne Stad te benoemen, en voor het overige een ieder zyne vryheid lieten. Genoeg gezegd om zich, daar zy den Volksvriend Abbema ſtemden, by het Ridderlyk Voorſtel te voegen.

Geſchil deswegen ter Staatsvergadering.

De Afgevaardigden van *Haarlem*, dit doorziende, merkten op, dat door deeze wyze van Benoeming hun Voorſtel vrugteloos gemaakt en het Volk van *Holland* getergd wierd; doch zonder vrugt: want dezelfde Meerderheid der *Amſterdamſche* Bezendinge kon goedvinden zich te voegen by de Stemming door de Ridderſchap, met de haar volgende Steden uitgebragt. Naa veel en heevig twistens op deeze Vergadering, die tot vyf uuren in den naamiddag duurde, vondt zich de Raadpenſionaris gedrongen, daar deeze Dag bepaald was om dit ſtuk af te doen, het Beſluit, overeenkomſtig met de dus verkreegene Meerderheid op te maaken.

Tegenverklaaring der Minderheid.

By mondelinge Tegenſpraak liet de Minderheid het niet berusten; doch verklaarde ſchriftelyk, dat zy, in de Benoeming van *Negentien Heeren*, zo als dezelve daar lag, geen deel hadden; maar van gedagten waren geweest, dat deeze Commisſie, om weezenlyk van vrugt te zyn, behoorde te worden opgedraagen aan een kleinder Getal

van

van Leden, waar toe zy de *Acht* reeds gemeld hadden opgegeeven; doch dat, vermids de Meerderheid der Leden, in weerwil van de ernstige gedaane Waarschouwing, dat het vervullen van de Commissie op die wyze als nu gedaan was, bewyzen zou inhouden van eene begeerte om dezelve, van den beginne af, onnut te maaken, evenwel geweigerd hadt om van haar gevoelen in 't minste af te gaan, zy, om zich niet verantwoordelyk te stellen voor de gevolgen, uit deeze waarschynlyke verydeling der hoope van de geheele Natie te duchten, zich verpligt hadden gevonden, dit hun begrip, by voorraad in de Staatspapieren te doen blyken, en voorts aan de Heeren hunne Lastgeevers, die zy wisten, dat deeze zaak ten uiterſten ter harten ging, voorbehielden het doen van zodanig eene Aantekening en Stap als dezelve het meest gepast en kragtdaadigst keurden. —— Naar gewoonte hieldt de Ridderschap, met *Delft*, de Meerderheid van *Amsterdam*, en de Afgevaardigden der overige Steden het aan zich om eene Tegenverklaaring in te leeveren (*).

Men oordeelt dit Stuk de zaak der Burgeryen te weezen.

Eigenaartig kwam by veelen het denkbeeld op, dat het nu de zaak der Burgeryen in de onderscheidene Steden zou zyn, te onderzoeken of de Vroedschap uit haar Stad, in die Commissie verkooren, by haar dat vertrouwen bezat, 't welk eene zaak van een zo groot belang als de Volksinvloed

(*) *Resol. van Holl.* 30 Maart 1787.

XLIII. BOEK. 1787.

vloed verderde. En was het te voorzien, dat hier uit groot misnoegen zou ryzen; gelyk met de daad plaats greep, zo raden volgenden dag het voorgevallene ter Staatsvergadering rugtbaar werd.

Misnoegen te *Amſterdam* tegen de drie Afgevaardigden uit de Vroedſchap.

Bovenal toonde zich dit Misnoegen te *Amſterdam*, waar een aantal der Burgerye zo zeer voor deeze zaak ten beste des Volks geyverd en de bemoedigendſte toezegging van de vervulling hunner hoope ontvangen hadt. Het barst byzonder los op de drie Afgevaardigden, die door hun verſchillend begrip van dat der twee Penſionariſſen; de ſchaal welke ter Staatsvergaderinge, door het geeven van hunne Stem aan de Ridderſchap, hun oordeels, van den kant des Volks welzyns tot dien des Volks verderfs hadt doen overſlaan. Op de Koopbeurs, door de geheele Stad, hoordde men zeggen, „Ziet daar, zo gaat „het, wy zyn bedroogen, de Stem onzer „Afgevaardigden is geenzins de Stem onzer „Vaderlandlievende Burgerye, en dus in „geenen deele de ſtem der Stad. Nu blykt „het allerzekerdst dat al ons loopen, ver„trouwen en verwagten, volſtrekt niets „helpen kan. Men gaat zynen gang, men „neemt zyn kans waar, en zoekt ons te „verkloeken. 'Er ligt onze Beurs en Stad „ten hoogſten 'er aan gelegen, dat geene „*Ariſtocraaten* de Meerderheid hebben in „eene Staatscommisſie, die Waarborgen zal „ſtellen tegen de Ariſtocratie." — Terwyl Yverars deeze en dergelyke taal voerden, ſtonden meer bedaarden onder de Burgers, die

die hun ſterker yverende Vrienden ſteeds tot een geduldig wagten aangemaand hadden, verſtaagen over het gebeurde; zy kwamen 'er voor uit. „Neen, waarlyk, door „het Volk in zyne verwagting zodanig te „leur te ſtellen, en, gelyk het veelen moet „toeſchynen, te bedriegen, is geen middel om de Rust en het Vertrouwen in het „Vaderland, te doen herleeven!" — Men oordeelde het meer dan tyd, dat door geheel *Holland* de Burgeryen, als één Man zich vereenigden om hunne Vertrouwde Regenten te ondersteunen. XLIII. BOEK. 1787.

Men maakte hier van te *Amſterdam* eenen aanvang, en voerde het uit op eene wyze, die meer dan ter loops verdient opgetekend te worden. Het door gemelde en dergelyken geſprekken ſteeds aangroeiend wantrouwen op de drie meergemelde *Amſterdamſche* Afgevaardigden, deedt wel haast het Beſluit onder de misnoegden gebooren worden, om by Adres, Burgemeesteren en Raad, de bezwaaren, welke zy hadden, onder het oog te brengen, en herſtel te verzoeken. Beſluit tot een Adres.

Reeds op den tweeden van Grasmaand hieldt een aanzienlyk getal Leden van den grooten Krygsraad, eene Byeenkomst, en bepaalde 's volgenden daags, een Verzoekſchrift, door hun allen getekend, gezamenlyk der Regeeringe aan te bieden. Middelerwyl hadden deeze Krygsraadsleden vernomen, dat de Burgery op dit ſtuk niet ſtil zat, en dezelve, door haare tegenwoordigheid, aan het Verzoekſchrift meer klems wilde geeven.

Hier

XLIII. BOEK. 1787.

Hier uit was een grooten toeloop Volks voor en in het Stadhuis te wagen. Geraaden vonden het de Leden des Krygsraads Burgemeesteren aan te bieden, ter voorkoming van ongeregeldheden, en onbelemmerde raadpleeging des Raads, het Stadhuis met een genoegzaam aantal Schutters te bezetten. Niet alleen namen hun Ed. Groot Agtbaarheden deezen Voorslag aan; maar ook die vier Heeren Collonellen, anderzins, in veele opzigten niet eens denkende met de Leden van den Krygsraad, bewilligden hiet in. Het Burger Request, met dat des Grooten Krygsraads éénsluidende, lag inmiddels ter Tekeninge, zo in de *Vaderlandsche* als in de beide Huizen der *Burger Societeit.*

Aanbod om by de Overlevering het Stadhuis met Burgers te bezetten, aangenomen.

Overlevering van 't zelve.

Drie Burger Compagnien bezetten vroegtyds het Stadhuis, de één buiten op den Dam, en de twee andere op de Zaal. Burgemeesters en Schepenen, ten gewoonen tyde vergaderde, ontvingen by de komst aan het Stadhuis Krygsmans Eerbewys. De beschreeve Vroedschap vergaderde ten elf uuren. Uit de Verzamelplaats der Leden van den Krygsraad, het Huis der Vaderlandsche Societeit in de *Kalverstraat*, kwamen deezen te voorschyn, ten getale van honderd en twee zo Capiteins, Luitenants als Vaandrigs, met den Collonel VAN GOUDOEVER aan het hoofd. By hunne komst voor het Stadhuis en op de Zaal werd de Trein met Krygseere begroet, en geleid in Burgemeesters Vertrek. Na zich te hebben doen aandienen by Burgemeesteren trokken zy allen gepaard, langs de

de Zaal, na Burgemeesters Kamer. Te vergeefsch hadden Burgemeesters door den Secretaris Huigens laaten voorstellen, dat de Collonel Goudoever, alleen vergezeld van vier of vyf Officieren, zich in Burgemeesters Kamer zou vervoegen. Zy leeverden beide de Verzoekschriften over. Dat des Krygsraads waar door Honderd en zeventien, dat der Burgerye door ruim Twee duizend Persoonen ondertekend. XLIII. BOEK. —— 1787.

In 't zelve opgehaald hebbende het belang des Voorstels van *Haarlem* over den Volksinvloed, 't geen hun bewoogen hadt om de medewerking van *Amsterdams* Afgevaardigden te verzoeken, en hoe zy met genoegen vernomen hadden, dat by den Agtb. Raad een besluit was gevallen overkomstig met hunne billyke begeerte. Hier op hadden zy hun vertrouwen gevestigd, dat, wanneer men ter Staatsvergaderinge tot het daadlyk benoemen deezer belangryke Commissie zou treeden, dezelfde Vaderlandsche bedoelingen, van welke zy, met zo veel duizenden hunner braave Landgenooten, zich zo veel goeds beloofd hadden, door de Afgevaardigden der Stad pligtmaatig zouden zyn in 't oog gehouden. Hierom, hadden zy, tot hunne uiterste verbaazinge, zo wel als grievende smerte, vernomen, dat de Meerderheid der Afgevaardigden, Hendrik Muilman, Cornelis Munter en Frans van der Goes, hadden kunnen goedvinden zich af te zonderen van die Staatsleden, welke in den Voorslag hadden bewilligd, en zich te voegen by de Ridderschap en andere Leden, Inhoud daar van.

XLIII. BOEK. 1787.

den, welke zich onverzettelyk daar tegen verklaard hadden (*). —— Door dit gehouden gedrag was te wege gebragt, de Benoeming eener groote Meerderheid van zodanige Regenten, wier dikwerf aan den dag gelegde denkwyze een onverzettelyk Systema hadt doen blyken om zich tegen alle Verbeteringen in ons vervallen Staatsweezen te verzetten, en alle poogingen ten dien einde door Vaderlandſche Regeeringen en verlichte Burgeryen in 't werk geſteld, tegen te werken. —— Te meer hadt dit Gedrag hun moeten verbaazen: terwyl de Afgevaardigden hadden moeten begrypen, dat het met den aart der zaake, met het oogmerk van hun Ed Gr. Agtb., en met de billyke begeerte van die Burgerye, welker belangen hun gedrag moesten regelen, onbeſtaanbaar was, hunne Stem te voegen by die Staatsleden, welke zich uit alle magt tegen het Voorſtel van *Haarlem* hadden aangekant, en aan welke Leden niets anders overbleef, dan, om door zodanig een Benoeming, als de Ridderſchap hadt voorgeſlaagen, de Vaderlandſche Bedoeling

(*) Hier lieten zy niet agterwege te herinneren, hoe de Ridderſchap, en die het met dezelve ſtonden, als het aankwam op het vernietigen van het Corps van den Rhyngraave VAN-SALM, wel ſpraaken van het bezuinigen van 's Lands Penningen, (Zie hier over onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 325.), thans *negentien* Heeren tot eene Commisſie voorſloegen, die anderen wilden dat uit *acht* Perſoonen zou beſtaan, en dus den Lande veel minder kosten; eene aanmerking op deezen Voorſlag ook door anderen gemaakt.

ling van het *Haarlemsch* Voorſtel vrugtloos te maaken, ja zelf eene tegenovergeſtelde uitwerking te doen hebben. — In nog ongunſtiger daglicht vertoonde zich het gedrag dier Heeren Afgevaardigden, by de beſchouwing, dat het Voorſtel der Stad *Haarlem*, gegrond zynde op de daar by erkende billykheid en wettigheid van eenen redelyken Volksinvloed op de Regeering, het eene handtaſtlyk ongerymdheid inſloot, dat het opgeeven van eenige Grondregelen omtrent dien Invloed, zou toevertrouwd worden aan eene Commisſie, waar van de groote meerderheid de billykheid en wettigheid van denzelven, by herhaaling, ontkend hadt. — Dat hier door het groote oogmerk der Stad *Haarlem*, om door eene Staats-Commisſie, den te regt op zyne Vryheid jaloerſchen *Nederlander* te verzekeren, dat zyne weezenlyke belangen in vertrouwde handen waren, niet alleen gedwarmsboomd; maar zelfs daar door uitgewerkt was, dat de argwaan en het mistrouwen noodwendig meer en meer moesten aangroeijen, en tot eene hoogte opklimmen, waar van de gevolgen van een onberekenbaar nadeel voor den Lande konden zyn. — Nog meer moest dit gedrag de verontwaardiging der Vroedſchap, en de afkeuring der braave Burgerye verdienen, daar het hun niet onbekend kon zyn, dat zy geene bevoegdheid hadden om door derzelver Stemming alles toe te brengen wat ſtrekken kon om die beginzels van waare Vryheid tegen te werken, welke door hun Ed. Gr. Agtb. reeds in den

XLIII. BOEK. 1787.

XLIII. BOEK. 1787.

Jaare MDCCLXXXI. waren onbekend geweest; en waar van *Amſtels Raad*, zonder haare Agtbaarheid, door eene onbeſtaanbaare handelwyze, te verkleinen, niet kon afgaan. Zo wel de Agtbaarheid van den Raad als het Heil van Land en Stad, was 'er dus aangelegen, dat hun Ed. Groot Agtb. een openbaar bewys gaven van derzelver afkeerigheid van het gedrag der gemelde Afgevaardigden; als niet alleen ſtrydig met de meermaals aangekondigde Beginzelen van hun Ed. Gr. Agtb. maar ook met de meer en meer algemeen wordende denkwyze der Burgeren en Ingezetenen.

Naa de opgave van alle deeze redenen deeden zy het ernſtig en nadruklyk Verzoek, 't geen wy met hunne eigene woorden zullen opgeeven, „ om gemelde Heeren Gede„ puteerden, MUILMAN, MUNTER en VAN „ DER GOES illico, immers ten allerſpoe„ digſten, te rappelleeren, en wyders, „ van wegen deeze Stads Burgery ter eerſte „ Staatsvergadering te doen verklaaren; dat „ hun Ed. Gr. Agtb. wel verre van de Stem„ ming van opgemelde Heeren Gedeputeer„ den te homologeeren, dezelve, in tegen„ deel, als tegen hun Ed. Gr. Agtb. ge„ manifesteerde Intentie by de Benoeming „ der dikwyls gemelde Commisſie, in con„ formité van de Nominatie der Ridderſchap „ uitgebragt, expresſelyk en volkomen te „ desapprobeeren; en dat hun Ed. Groot „ Agtb. daar tegen de Stem deezer Stad „ voegden by de Nominatie van *Dordrecht*, „ *Haarlem* en de andere zeven Steden, wel„ ke

„ke daar mede hadden ingeſtemd; — Dat hun Ed. Gr. Agtb. voorts het gedrag door „de Heeren Penſionariſſen VAN BERCKEL „en VISSCHER by die gelegenheid ter Staats„vergadering gehouden, volkomen appro„beerden; en dat hun Ed. Gr. Agtb. voor„taan als Gedeputeerden ter Staatsverga„dering geliefden te committeeren alleen „de twee voornoemde Penſionariſſen, of „anderzins met en benevens dezelven zo„danige Heeren Raaden, waar in de Bur„gery deezer Stad, een genoegzaam Ver„trouwen ſtelde, en welke behooren tot „de bekende *Minderheid.* — Reſerveerende voorts aan zich het neemen van zo„danige gepaste maatregelen, ten opzigte „van de Heeren MUILMAN, MUNTER en „VAN DER GOES als dezelven in tyd en „wylen zouden oordeelen te behooren."

XLIII. BOEK. 1787.

Wanneer de Capitein GALE IZAAK GALES dit Adres voorgeleezen en 't zelve met het gelykluidende der Burgeren, Burgemeesteren ter hand geſteld hadt; verklaarde de Voorzittende Burgemeester HOOFT, *dat hy dit Adres allezins goedkeurde; dat hy geene zwaarigheid zou maaken, om 't zelve, als Burger, het eerſte te onderteekenen; dat hy het ook in de Vroedſchap met al zyn vermogen zou ondersteunen.* —— Burgemeester DEDEL gaf te verſtaan, *dat hy zyn gevoelen zou zeggen als de Heeren Requestranten vertrokken waren.* Burgemeester BEELS deedt 'er het zwygen toe, ſchoon zeker met den Heere DEDEL inſtemmende.

Antwoord van Burgemeesteren.

XLIII. BOEK. 1787.

Veſchillende begrippen der Burgemeesteren over de Raadpleeging der Vroedſchap op dit ſtuk.

By de verdere Raadpleeging van Burgemeesteren was Burgemeester Hooft van gevoelen, dat het Verzoekſchrift ter *Kennisſe* en *Beraadſlaaging* der Vroedſchap behoorde gebragt te worden. Dedel en Beels oordeelden, dat het eerſte kon geſchieden; doch dat de zaaken daar in vervat geen voorwerpen van Raadpleeging konden uitleeveren: naardemaal het verzoek om de drie meergenoemde Heeren, ter Dagvaard gezonden, op te ontbieden, en vervolgens de twee Penſionarisſen alleen ter Staatsvergaderinge te zenden, of anders nevens hun Raaden der Burgerye aangenaam, onbeſtaanbaar was met een Beſluit in den jaare MDCLXXXV. by den Agtbaaren Raad, op een ſoortgelyk onderwerp, genomen; terwyl de Afkeuring van het Gedrag dier Heeren ter Staatsvergadering gehouden, en de Goedkeuring van dat der Penſionarisſen, en het voegen van de Stem der Stad *Amſterdam* by die van *Dordrecht* en andere Steden, geen ſtuk van Raadpleeging kon opleeveren: om dat die zaak reeds was afgedaan, door het overlaaten der Benoeming van Heeren tot de bewuste Commisſie aan de Afgevaardigden ter Dagvaard, en het wettig Beſluit ter Vergaderinge van *Holland* deswegen genomen.

Veſcheidenheid van begrippen onder de Raadsleden, door de

De Afgevaardigden waren terugge gekeerd na Burgemeesters vertrek om daar by de hand te zyn tot het verneemen van het *Beſluit* des Raads, waar op zy hadden aangedrongen. Eene langduurige Raadpleeging, en teffens eene verſcheidenheid van gevoelens

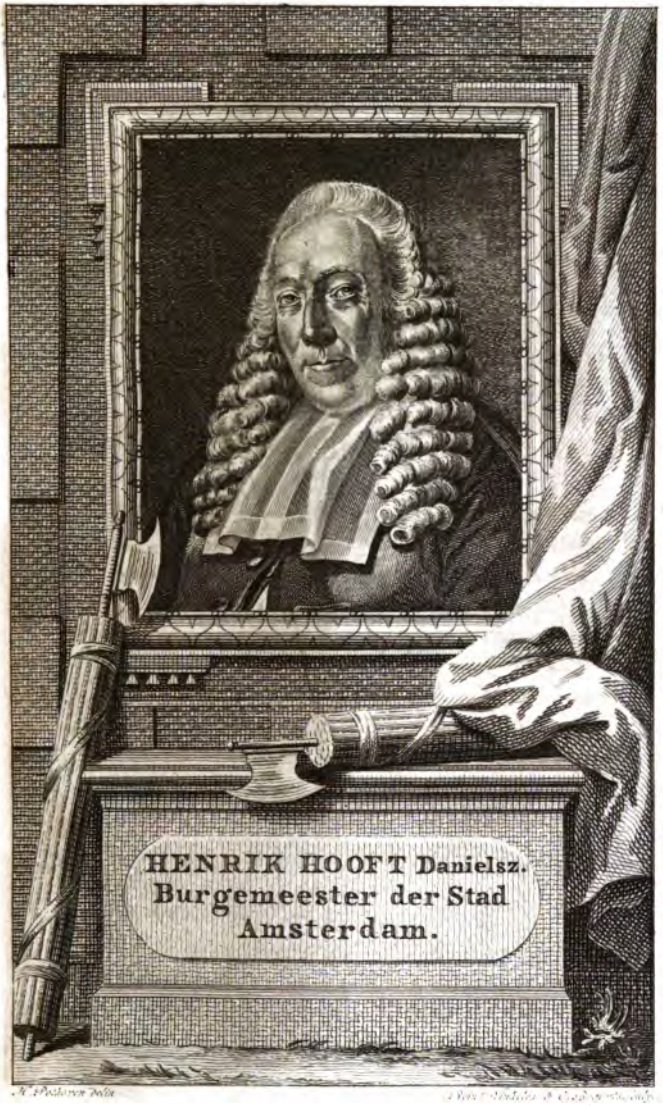
HENRIK HOOFT Danielsz.
Burgemeester der Stad
Amsterdam.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

lens was hier te voorzien. Dezelve hield aan van elf tot drie uuren, en liepen de begrippen, over der Burgeren Verzoek wyd uit elkander. By het opneemen der Stemmen ſtaaken dezelve, ſtaande *dertien* tegen *dertien*; de dubbele of Beſliſſende ſtem des Voorzitters, den Burgemeester HOOFT, zette het overwigt van éene Stem aan het Beſluit *voor* het Verzoek der Burgerye by, wanneer men de Stemmen van de Heeren MUILMAN en VAN DER GOES, in deeze zaak party, laat gelden (*). De kans ſtondt dus hachlyk, en de uitſlag, ten welgevalle van Burgery, hing aan een dunne draad. XLIII. BOEK. 1787. ſtem van HOOFT, tot genoegen der Burgeren beſlist.

Groot was intuſſchen de zamenvloeijing der Burgery op den Dam, en op de Zaal van het Stadhuis, terwyl 'er, onder de wagtende menigte, een diepe ſtilte heerschte. HOOFT maakt dit in een kring van Burgeren bekend.

De

(*) De Lyst der Stemmen *voor* en *tegen*, en der geenen die *afweezig* waren, wordt in deezer voege opgegeeven.

Voor.	*Tegen.*	*Afweezig.*
HOOFT *van Vreeland.*	STRAALMAN.	HUIDECOPER.
DE GRAAF.	ELIAS.	GEELVINK.
D. HOOFT.	ALEWYN.	CLIFFORT.
VAN LEYDEN.	DEDEL.	ALEWYN *van Mynden.*
ABBEMA.	FAAS.	MUNTER.
HOVY.	GRAAFLAND.	WITZEN.
BAKKER.	BEELS.	LAMPSINS.
VAN LENNIP.	D'ORVILLE.	BOUWENS.
VAN DER HOOP.	VAN DE POLL.	HOOFT, *Nicolaasz.*
TEMMINCK.	CALKOEN.	BAKKER.
VAN WEEDE.	VAN DER GOES.	
DE WIT.	MUILMAN.	
BOREEL.	ELIAS.	

XLIII. BOEK. 1787.

De Officieren voegden zich toen met eenige Burgers in de Juſtitiekamer, waar in de Raadzaal ingaat. 's Naamiddags ten drie uuren werden de deuren der Raadzaale geopend, en tradt Burgemeester HOOFT te voorſchyn. Terſtond ſchaarde men een halven kring, in welken, die Burgervriend, op de vraage, „ hoe de Uitſlag gevallen „ was?" den aanweezenden, verzekerde, „ dat 'er een Beſluit was genomen overeen„ komſtig met den wensch der Burgerye!"

Een Afſchrift des Beſluits beloofd.

De Raaden vertrokken van het Raadhuis, de Burgemeesters begaaven zich na hunne Kamer, en verzogten den Collonel VAN GOUDOEVER, met eenige Capiteinen, binnen te ſtaan. Wanneer deezen andermaal verzekering kreegen van het gunſtig Beſluit des Raads, met toezegging, dat zy hier van, ten ſpoedigſten, een Affchrift zouden bekomen. Hier op verlieten de Burgemeesters, onder het betoon van dezelfde Krygseere als zy gekomen waren, het Stadhuis; terwyl de Burgery, onder het heenen ryden van Vader HOOFT, als mede by het vertrek van den Gryzen VAN GOUDOEVER, een algemeen gejuich van Hoezee! liet hooren. Waar op de Burger-compagnien aftrokken.

Het afleeveren van dit Affchrift mart.

Het beloofde Affchrift des Raadsbeſluits, waar over de Burgery zo zeer voldaan was, wenschte men zo tydig te ontvangen, dat het 's anderen daags ter Staatsvergaderinge van *Holland* kon ingeleeverd worden; doch dit marde tot twaalf uuren van den volgenden middag. Een marren daar aan toegeſchree-

ſchreeven, dat de Uitbreiding van dit Beſluit, die in de eerst volgende Vroedſchaps Vergadering moest hernomen worden; en de Burgemeester DEDEL, tot diep in den nagt, zwaarigheid gemaakt hadt om aan de gemaakte Uitbreiding zyne toeſtemming te geeven. Schoon men zorg gedraagen hadt om, 's morgens ten vyf uuren, een voorloopig Berigt na *'s Gravenhaage* aan de Penſionariſen te zenden, kon het Stadsbeſluit zelve, zo laat komende, deezen dag ter Staatsvergaderinge niet dienen.

Het Beſluit zelve was woordlyk van deezen inhoud. „De Heeren Gedeputeerden „ter Dagvaart MUILMAN, MUNTER en VAN „DER GOES te rappelleeren, en te desavoueeren het gehouden Gedrag dier Heeren „ter Staatsvergadering, in het concurreeren „met de Ridderſchap en Acht Steden, op „den dertigſten der gepaſſeerde Maand, tot „de Benoeming van negentien Leden, „welke de Commisſie tot het Onderzoek „van den Invloed van het Volk zouden uitmaaken, als devieerende van den waaren „zin en intentie, by deezen Agtb. Raad „omtrent het Tweede Lid van de Propoſitie der Stad *Haarlem*, en allezins ongeſchikt om daar van eene vrugtbaare „afkomst te maaken; en daarentegen het „Gedrag van de Penſionariſen VAN BERCKEL en VISSCHER, by gelegenheid der „Deliberatien over de gemelden Benoeming „gehouden, volkomen te laudeeren en te „approbeeren.

Inhoud deezes Beſluits.

XLIII. BOEK. 1787.

„ Verder is goedgevonden en verſtaan, „ de Deputatie deezer Stad, by proviſie, „ en zo lange deswegen by Burgemeeſte„ren en den Agtb. Raad, geene nadere „ Reſolutie zal zyn genomen, te doen be„ſtaan, uit de beide gemelde Penſionaris„ſen, en dezelve voorts te gelasten, om, „ met Concurrentie der verdere Leden van „ de Vergadering van *Holland*, zodanige „ Demarches in 't werk te ſtellen, welke „ zouden kunnen ſtrekken, om de geno„mene Reſolutie, met opzigt tot de Be„noeming der bovengemelde Commisſie, „ als nog te doen veranderen, en uitval„len conform het Advys van *Dordrecht*, „ *Haarlem* en de verdere Leden, die daar „ mede ingeſtemd hebben, voor zo verre „ zulks met de Conſtitutie en de Order van „ de Vergadering van *Holland* beſtaan„baar is.

„ Voorts is nog goedgevonden en ver„ſtaan de Heeren Burgemeesteren te ver„zoeken en te qualificeeren, om den Col„lonel GOUDOEVER, en verdere Burger„Officieren, die het Request gepreſenteerd „ hebben, kennisſe te geeven, dat de Re„ſolutie van de Agtb. Raad, conform de „ Intentie en het Verlangen der Reques„ten is gevallen, en dat aan hun Extract „ van de hier omtrent genomene Reſolutie „ zal worden ter hand geſteld."

Door eenige Heeren onwettig verklaard,

De Heeren DEDEL, BEELS, STRAALMAN, ELIAS, F. ALEWYN, FAAS, GRAAFLAND, MUILMAN, D'ORVILLE, VAN DE POLL, CALKOEN, VAN DER GOES en P. ELIAS,

ELIAS, hielden het Beſluit voor onwettig, verklaarden zich tegen hetzelve, als mede tegen de overhaasting, waar mede het genomen was; aan zich behoudende zodanig eene Aantekening en Demarches, als zy, in tyd en wyle, zouden te raade worden. — De Heeren MUILMAN en VAN DER GOES hielden aan zich daarenboven zodanige Middelen van Verdeediging, als zy tot hunne Regtvaardiging zouden vermeenen te beooren. XLIII. BOEK. 1787. met toegezegde Aantekening daar tegen.

Terwyl, daarentegen de Heeren H. HOOFT, *Danielsz.*; D. HOOFT, *Gerritz*; DE GRAAF; BOREEL; VAN LEYDEN; ABBEMA; HOVY; BIKKER; VAN LENNIP; VAN DER HOOP, *Gysbertsz.*; TEMMINCK; VAN WEEDE; DE WITT en D. HOOFT; tegen de gedaane Aantekening en Pretext, zodanig eene Tegenaantekening en Demarches, als zy noodig zouden oordeelen, aan zich hielden (*). Anderen behouden aan zich eene Tegenverklaaring.

Loopende gerugten vermelden, dat het in deeze Vroedſchaps Vergadering, by het voordraagen en beweeren der wyd uit een loopende Gevoelens, zeer hoog geloopen was. Hier aan viel geen twyfel. Dan het bleef niet tusſchen de wanden der Raadzaale. Een openbaar betoon, hoe verre de verbittering, uit tweeſpalt gebooren, liep, leeverden deeze dagen op. De Heer F. VAN DER GOES, hadt zich eenige ſcherpe uitdrukkingen, den opzigte van den gry- Tweegevegt tusſchen VAN DER GOES en HOVY.

(*) *Extract uit de Reſolutien van de Vroedſchap der Stad Amſterdam*, den 3 April 1787.

XLIII. BOEK. 1787.

gryzen Burgervader Hoofт, als mede tegen den Raad en Vroedſchap L. Hovy, die 's Burgemeesters zyde koos, laaten ontvallen. Men wil dat hy onder anderen gezegd zou hebben; *de Burgemeester* Hoofт *is het Hoofd der Oproermaakers!* Hier uit reezen tusſchen die beide Heeren hooge woorden. Men verbeelde zich, dat, naa het ſcheiden van den Raad, de zaak hier mede afgedaan zou geweest hebben; doch de uitkomst leerde dat de Heer VAN DER GOES het daar by niet wilde laaten berusten. Naa verloop van eenige dagen zondt hy eene Uitdaaging aan den Heer Hovy, die dezelve aannam. De tyd en plaats om met den Degen dit ſtuk te beſliſſen werden bepaald. Op den Twaafden tegen den avond, buiten de *Muiderpoort* aan den *Diemerdyk*, naby de Herberg *Zeeburg*, zouden Partyen zich laaten vinden. Zy verſcheenen. Met den tweeden of derden ſtoot ontwaapende de Heer Hovy zyn Vyand; die voorts, op de vraage, of hy voldaan ware? *Neen* geantwoord hebbende, zyn Degen te rug ontving. De Heer VAN DER GOES tapte het eerſte bloed aan den arm van den Heer Hovy, die vervolgens zyner Partye een wonde in het dikke des beens toebragt, en terſtond daar op, door een behendigen ſtoot, des Gekwetſten Degen in ſtukken brak, en dus een einde aan dit Tweegevegt maakte.

Ingediende Tooren.

Welhaast waren de Heeren MUILMAN, MUNTER en VAN DER GOES gereed met eene breede Aantekening, ter regtvaardiging van

van hun gehouden Gedrag, en strekkende om reden te geeven van hun begrip, dat uit elk Lid der Vergaderinge iemand tot deeze Commissie moest benoemd worden; als mede tot wederlegging van de wyze der behandelinge tegen hun gehouden; welke zy, van eenen Brieve vergezeld, Staaten van *Holland* lieten toekomen. — Deegelyks vervaardigden de Burgemeester Dedel en Beels, nevens de Raaden J. Elias, *Arnoudsz.*, F: Alewyn, Faas, Graafland, van de Poll, Calkoen en Pieter Elias, met welken zich vereenigden de Burgemeester Clifford, en de Raaden d'Orville, Huydecoper *van Maarseveen*, Geelvinck en Alewyn *van Mynden*, eene Aantekening tegen het Besluit op den derden van Grasmaand, by meerderheid der tegenwoordig zynde Leden genomen, zich verzettende zo tegen de Wettigheid, als de verhaaste Wyze, en den Inhoud (*). De toenmaalige gesteldheid der zaaken in *Amsterdam*, welke wy vervolgens zullen moeten beschouwen, benam alle kragt aan deeze Tegenverklaaringen. XLIII. BOEK. 1787.

De Benoeming, over welke te *Amsterdam* een zo hoogloopend geschil rees, verwekte door geheel *Holland* veel strydt en het blykbaar ongenoegen, daar uit gereezen, maakte veelen der benoemde Leden huiverig om dezelve aan te neemen. Eenigen bedankten daar voor, deezen om dat Eenige Heeren tot die Commissie benoemd bedanken.

(*) Men vindt dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. van bl. 709 — 733.

XLIII. BOEK. 1787.

dat de zaak niet tot hun genoegen was uitgevallen; geenen uit vrees. By Brieven aan Staaten van *Holland* gaven hier van kennis de Heeren VAN BORTZELAAR *van Kyfhoek*, wegens de Ridderſchap; VAN DE WALL van *Dordrecht*; VAN DAM van *Haarlem*; GAAL van *Leyden*; en ABBEMA van *Amſterdam*. — *Dordrecht* en andere Leden lieten dit over aan de Leden, die de Commisſie benoemd hadden, en bleeven by hunne Verklaaring volharden. *Amſterdam* berugde zich nog niet te kunnen uiten; dat wel hunne Zenders de handelingen van de Meerderheid der Afgevaardigden, betreffende de benoemde Commisſie afgekeurd; maar dat zy nog geen last hadden (*).

Voorſtel ter Vroedſchap van *Haarlem* om den Volksinvloed Stedelyk te verklaaren.

Dit beloop bewoog Burgemeesters van *Haarlem* om ter Vroedſchap een zeer aanmerkenswaardig Voorſtel te doen. Zy konden, hier op kwam 't zelve neder, niet dan met aandoening beſchouwen de gevolgen, die uit zodanig een Beſtuur van zaaken, zigtbaar uitloopende in een beraamd Plan om het Voorſtel van wegen *Haarlem*, ten opzigte van den Volksinvloed gedaan, kragtloos te maaken, moesten voortvloeijen; waarom zy gemeend hadden, na het openbaar maaken van het begrip der *Haarlemſche* Vroedſchap, omtrent de ongeſchiktheid van de bovengemelde Staats-commisſie tot het bedoelde einde, waar mede in 't byzonder ook dat der Natie volkomen inſtemde, be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 638, 646.

bedagt te moeten weezen op zodanige middelen, die het meest geschikt zouden kunnen zyn, om het heilzaam oogmerk, by deeze Vroedschap met het doen van het Voorstel bedoeld, zo veel mogelyk, te bereiken. XLIII. BOEK. 1787.

Daar toe was het bewerken eener geheele Verandering in de beraamde Staatscommissie, hun wel het geschikst voorgekomen; doch dat zy in aanmerking neemende den onzekeren uitslag van de hier toe aan te wendene poogingen, gevoegd by den geest van Tegenkanting, zo zigtbaar by verscheide Staatsleden in deezen gebleeken, hier van den vereischten gelukkigen Uitslag, met eene genoegzaame zekerheid niet konden te gemoete zien, althans niet zo spoedig, als zy vermeenden, dat de toestand van het Land, en het belang der Natie vorderde.

Om die reden, en ten einde van de machinatien van anderen niet afhangelyk te weezen, hadden zy zich in 't byzonder bepaald tot eene overweeging of, en in hoe verre, door een *Huishoudelyk Stedelyk Onderzoek en Beschikking*, aan 't voornaame oogmerk diens-Voorstels kon voldaan worden.

Zy merkten hier omtrent, in de *eerste plaats*, aan, dat, offchoon *de Generaale Representatie, van 't Geheele Volk*, zynde het eerste gedeelte van het Onderzoek, by het Voorstel, voorgeslaagen, eigenlyk eene Stoffe opleeverde, welke haare voornaamste vereffening uit een Staatsbesluit, diende te ontvangen, het nogthans zo niet ge-

XLIII. BOEK. 1787.

gelegen was met het Punt raakende *den Noodzaaklyken Invloed van het Volk*, voor zo verre die kennelyk van plaatslyke inrigtingen moest afhangen.

Ten tweeden, dat, gelyk het Voorſtel, met betrekking tot *'s Volksinvloed*, niet had geſtrekt om dien Invloed in alle zyne deelen te omſchryven; maar alleen om eenige *Generaale Maximes* daar omtrent, by een Staatsbeſluit, vast te ſtellen, het baarblykelyk oogmerk dus van dit Voorſtel enkel geweest was om de verdere Raadpleegingen op dit ſtuk, in de onderſcheide deelen van dit Gewest, gemaklyker te maaken, en de algemeene Beginzels, die bepaald zouden mogen worden, tot een grondſlag daar van te doen dienen, zonder eenigzins te bevatten de middelen en uitbreidingen, welke, in overeenkomst daar van, zouden kunnen en moeten bepaald worden.

Ten derden, dat, mitsdien, wanneer al het voorſchreeve Onderzoek, naar behooren, en volgens het waare oogmerk, zou zyn ingerigt, het evenwel, na het afloopen daar van, volſtrekt noodig zou geweest hebben eene nadere Beraadſlaaging in elke Stad of Plaats; ten einde uit eene vergelyking van de vastgeſtelde *Algemeene Maximes*, met de plaatslyke geſteldheid aldaar, mitsgaders met de voorhanden zynde byzondere Privilegien, en Voorregten, nader te bepaalen, tot welke byzonderheden de *Volksinvloed* aldaar zou gebragt moeten worden.

Ten vierden, dat, alhoewel tot bereiking

king van het heilzaam nut om *Staatsgewyze* Algemeene Beginzels vooraf vastgeſteld te krygen, zich thans niet veel hoops opdeedt, dit egter niet behoefde opteſchorten de werkzaamheid van zulke Regenten; die ongeveinsd genegen waren aan 's Volks billyk verlangen in deezen te voldoen, als zynde voor zodanige Regenten, uit aanmerking van derzelver goede geſteltenisſe, de voorafgaande bepaaling van *Algemeene Maximes* minder noodzaaklyk om hun tot een rigtſnoer te dienen voor de nadere *Stedelyke Raadpleegingen*, als welke in de byzondere Plaatzen, *zonder dat* aangevangen en ten einde gebragt konden worden. XLIII. BOEK. 1787.

Deeze Bedenkingen oordeelden Burgemeesters van die natuur, dat zy dezelve aan de Leden van de Vroedſchap niet wilden onthouden; te minder daar zy zich verzekerd hielden, van hunner Ed. Agtb. volkomene bereidwilligheid en verlangen om, in weerwil der poogingen, onder andere Staatsleden, tot verydeling van den gelukkigen Uitſlag des *Haarlemſcken* Voorſtels, evenwel alles aan te wenden om het Uitwerkzel daar van, kon het niet zyn voor de Ingezetenen van geheel *Holland*, dan ten minſten voor de goede Burgers en Ingezetenen der Stad *Haarlem* te bezorgen; ten einde hun dus, door de yverige behartiging van derzelver belangen, den wederkeerigen Invloed te doen gevoelen van die Eensgezindheid, welke te dier Stede zo gelukkig plaats greep, en waar op zich naauwlyks één Stad gelyklyk kon beroemen.

Waar-

XLIII. BOEK. —— 1787.

Waarom Burgemeesters; in een tydſtip van zo veel onzekerheids, als thans plaats hadt, den uitſlag der beraamde Staats-commisſie op het geheele Tweede Lid des Voorſtels van *Haarlem*, mitsgaders van de poogingen, die daar omtrent door de Natie zo wel als door Staatsleden, nog zouden mogen worden aangewend, voor eerst ter zyde zettende, op grond der bygebragte bedenkingen, gemeend hadden, het Punt *van den wettigen en noodzaaklyken Invloed van Haarlems Burgeren en Ingezeten op hunne Vertegenwoordigers*, der aandagt van de Vroedſchap te mogen aanbeveelen, als een Voorwerp uitleeverende om door eene geſchikte *Stedelyke Dispoſitie* zyne voornaamſte en voor die Stad voldoende Bepaaling te ontvangen.

Weshalven zy moesten voorſtellen, of hun Ed. Agtb. niet zouden kunnen goedvinden, uit de Vroedſchap en Ministers van *Haarlem*, eenige weinige Heeren te benoemen, tot het nagaan en onderzoeke, „ waar in de wettige en noodzaaklyke „ Volksinvloed, welke, uit aanmerking van „ de vastgeſtelde Regeeringsvorm by Ver„ tegenwoordiging, volgens de geſteldheid „ deezer Stad, ook aldaar behoorde plaats „ te hebben, moest beſtaan; en hoedaanige Bepaalingen op dat Stuk, zo tot ver„ myding van alle onzekerheid en ſchade„ delyke verwarring, als tot duurzaame „ bevestiging van het noodzaaklyk vertrou„ wen tuſſchen de Regeering en de Inge„ zetenen van *Haarlem*, zouden dienen ge„ maakt te worden." Dank-

XLIII. BOEK. 1787.

Goedgekeurd door de Vroedſchap, en Leden benoemd om dit werkſtellig te maaken.

Dankzegging en volle goedkeuring vondt deeze Voorſlag van Burgemeesteren in den Raad, en werd dezelve, onveranderd in een Stadsbeſluit hervormd; met bepaaling om, ter naastvolgende Vroedſchapsvergadering ter Benoeminge van eenige Heeren te treeden. De Burgery, die zich, ten tyde des gedaanen Voorſtels, de voortzetting van 't zelve zodanig hadt aangetrokken, als wy gezien hebben (*), verheugde zich grootlyks over deezen Stap der Vroedſchappe, en vernam, weinig dagen laater (†), dat tot dit Stedelyk werk benoemd waren C. J. VAN DAM, (§) regeerend Burgemeester; J. DE LANGE, regeerend Schepen; A. KUITS, Oud Burgemeester; J. VAN STYRUM, D. J. CANTER CAMERLING (**); P. L. VAN DE KASTEELE, Penſionaris; O. VAN SCHUYLENBURG en J. A. GRASWINKEL, (††) Secretarisſen. Welke Hee-

(*) Zie hier boven bl. 321.

(†) Het Voorſtel geſchiedde den 24 van April en de Benoeming den 29 dier Maand.

(§) Dezelfde Heer als door de Meerderheid ter Staatsvergadering van *Holland* benoemd was; doch nan de Vroedſchap van *Haarlem* voorſloeg of het zyn pligt niet ware voor deeze Commisſie te bedanken; dewyl dezelve tot geen ander einde ſtrekte, dan om het Voorſtel der Stad geheel kragtloos te maaken, 't welk de Vroedſchap goedkeurde.

(**) Deeze heeft de Onderhandelingen niet bygewoond; dewyl hy door de Staats-Commisſie ter Verdediging van *Holland* en de Stad *Utrecht* daar in verhinderd werd.

(††) Uit de Pen van deezen Secretaris hadt de Burgery, tot voorlichting reeds ontvangen, *eenige Byzonderheden, betreffende de Magiſtraatsbeſtelling der*

XLIII. BOEK. 1787.

Heeren onverwyld de hand aam 't werk sloegen.

Onder het voortzetten van deezen arbeid gaven zy der Vroedschap te kennen, met denzelven niet verder te kunnen voortgaan, zonder ruggespraak te houden met de Burgery, en met dezelve in onderhandeling te treeden over het Regeerings-Reglement.— Tot deeze Medewerking, als ook ter behandeling van zaaken, die men, in deezen hachlyken tyd, noodzaaklyk zou oordeelen, werden door de Schouery, uit haar midden, tot *Gequalificeerden* aangesteld de Heeren J. ENSCHEDE, J. H. FRÖIOHRN, J. C. STERK, C. H. VAN HEIMENBERG REUVENS, PIETER KOPS, *Goedschalksz.*, W. BROUWER BOSCH, B. WEEVERING, en J. DE WIT. Een groot aantal der ongewaapende *Burgerye* koos tot *Geconstituueerden* de Heeren P. VAN LIENDER, P. KLAARENBEEK, D. HUTTEMANS, B. TERSIER, A. Vos, *Jacobusz.*, J. P. KUBNEN en A. LOOSJES, Pz. Deeze *Gequalificeerden* en *Geconstituueerden* gezamenlyk één Collegie uitmaakende, benoemden uit hun midden tot Secretarissen, C. H. VAN HEIMENBERG REUVENS en A. LOOSJES, Pz.

Gequalificeerden en *Geconstituueerden* te *Haarlem* benoemd.

Het Concept Regerings Reglement.

Met onderling genoegen, en gemeenschaplyken yver, hielden deeze Burgers, nevens de Regeeringsleden in de Commissie over 's Volks-

Stad Haarlem, als mede aangaande den Invloed, welken de Burgery daar op, en op de Publicque zaaken, pleeg te hebben, afgeleid uit de Privilegien der gemelde Stad en andere egte Stukken. Te Haarlem by J. ENSCHEDE en ZOONEN en A. LOOSJES, Pz.

's Volksinvloed aangesteld, hunne zamenkomsten, en gaven de eerstgemelden, naa openbaare oproepinge van hunne *Qualificanten* en *Constituanten*, in de *Lutherſche* Kerk, verslag van hunne Handelingen met de Vroedschapsleden, betreffende het Concept-Regeerings-Reglement. XLIII. BOEK. 1787. in gereedheid.

Het zelve in gereedheid en door Raaden en Vroedschappen goedgekeurd zynde, deedt de Regeering eene Bekendmaaking, dat een bekwaam getal Afdrukken, met het Verslag der Heeren uit de Vroedschap benoemd, van den veertienden van Oogstmaand tot den één en twintigſten, in de *Schutters Doelen*, in een der Vertrekken op het *Prinſen Hof*, en in den *Ouden Gouden Leeuw*, (een Logement waar de Burger Societeit vergaderde,) voor handen zou liggen; ten einde de Burgery in staat zou zyn om 't zelve te onderzoeken, en haar verlangen deswegen te doen blyken, door eene Verklaaring van Goedkeuring daar by liggende, te tekenen. Met bepaaling dat men, naa het hooren der Aanmerkingen, zo 'er eenige met grond mogten gemaakt worden, en het onderzoeken daar van, het Verslag in een Besluit zou veranderen, en het Reglement der Stad, met toestemming der Burgery, invoeren. Ter leezinge voorgelegd.

Dit Verslag, een Meesterstuk, opgesteld, door den Pensionaris VAN DE KASTEELE, nevens het Concept-Reglement, is te lang om hier plaats te vinden (*). In het Verslag Voorstel om het ter Aggreatie aan Staten van

(*) Een groot Aantal Afdrukken welhaast alle aan

XLIII. BOEK. 1787. *Holland* te zenden.

ſlag oordeelden de Gecommitteerden, dat, huns agtens, omtrent zommige Punten, de *Aggreatie van de Heeren Staaten* zou dienen verzogt te worden: want „ dat wel," gelyk zy zich uitdrukken „ de Oprigting „ van een Collegie Burger Gecommitteerden, de ſchikking omtrent de Aanſtelling van Heeren Vroedſchappen, waar op „ niemand buiten deeze Stad eenige Invloed „ toekomt óf oefent, uit haaren aart zuiver „ *Domeſticq* is. —— Dat ook wel het Regt „ der Stad omtrent de Aanſtelling van Burgemeesteren en Schepenen, zo gefun„ deerd is, dat geene bedenkingen daar te„ gen gelden kunnen, —— en dat 'er mits„ dien geen termen waren, om daar om„ trent eenig *Octroy* te verzoeken. — Maar „ dat niet te min, uit aanmerking dat de „ Heer Stadhouder, ſchoon ten onregte, „ gewoon was de Nominatie van Burge„ meesteren en Schepenen ter Electie te „ ontvangen, zy zouden oordeelen, dat, „ zo dra het geprojecteerde bevonden was „ naar 't genoegen der Burgery te zyn, „ by een Adres aan hun Ed. Gr. Mog. zou „ behooren kennis gegeeven te worden van „ het voorneemen der Vroedſchap van *Haar-*

„ *lem*

aan den Man zynde, is het *Rapport en Concept-Reglement op de Regeering der Stad Haarlem, met byvoeging van egte Stukken, daar toe behoorende*, in gr. 8vo. gedrukt, en, dewyl het eerst gereed was naa de Omwenteling, zonder Naam des Uitgeevers, alleen met het Jaartal, in 't licht gekomen. 't Was de Boekhandelaar F. Bohn, die 't zelve onder de hand uit gaf.

„ *lem* om het doen der Electie van Burge- XLIII.
„ meesteren en Schepenen voortaan zelf te BOEK.
„ exerceeren, met een kort betoog van het ——
„ Regt der Stad daar toe, en met verzoek 1787.
„ van hun Ed. Groot Mog. *Aggreatie* daar
„ op."

Het Concept-Regeerings-Reglement, wel verre van eenigen tegenſtand te ontmoeten by de ten onderzoek opgeroepene Burgerye, ontving de uitdrukkelyke goedkeuring van het aanzienlykſte gedeelte derzelve; en werd het, onder geleide van eenen Brieve, overeenkomſtig met het gevoelen der Gecommitteerden, Staaten van *Holland* toegeſchikt. Door de Burgery goedgekeurd, en aan Staaten van *Holland* gezonden.

Welke Brief, zeer veel lichts over deeze zaak verſpreidende, van deezen Inhoud was. Brief tot geleide.

„ Wy hebben gemeend, overeenkomſtig het
„ Regt en Belang van onze Stad en Bur-
„ gery, eenige Stedelyke Schikkingen te
„ moeten maaken, welke hoofdzaaklyk hier
„ in zouden beſtaan, dat by ons zal wee-
„ zen een Collegie van Gecommitteerden
„ uit de Burgery: voorts dat de Burgery,
„ door middel van Kiezers zal formeeren
„ de Nominatien, en ook concurreeren tot
„ het doen der Electien van de Leden on-
„ zer Vroedſchap; en eindelyk dat dezel-
„ ve Burgery, op gelyke wyze, zal for-
„ meeren de Nominatien van Burgemeeste-
„ ren. —— Alle zaaken, welke niet alleen
„ uit haaren aart *mere Domeſticq* zyn, en
„ daar voor gehouden worden; maar waar-
„ omtrent ook tot hier toe niemand bui-

XLIII. BOEK. 1787.

„ten deeze Stad zich beroemen kan eenigen Invloed te hebben.

„By het maaken van deeze Schikkingen „is onze aandagt ook gevestigd op de Electien van Burgemeesteren en Schepenen, „en offchoon wy tot dus verre van begrip „zyn, dat alles, wat tot de Aanftelling van „Schepenen betrekkelyk is, zo in het nomineeren als eligeeren, oorfprongelyk tot „het Regt der Hooge Overheid behoort, „en wy ook, uit dien hoofde voorneemens „zyn, ons daar omtrent ftiptlyk te houden „aan het Voorfchrift van het laatfte Octroy, zo meenen wy, nogthans, dat integendeel de Electie van Burgemeesteren, volgens het oorfprongelyk Regt der „Burgery aan de Stad competeert: en dat „daarenboven, al ware het dat men zulks „ons wilde betwisten, (waar toe wy nogthans geene gegronde redenen weeten,) „dan evenwel, uit kragte van het zo even „bedoelde Octroy, van den twee en twintigften Juny MDCLI. het Regt der Stad, „omtrent de Electie van Burgemeesteren „en Schepenen beide, boven alle tegenfpraak is gefteld.

„Wy zyn derhalven, met bewilliging „en overeenkomftig het verlangen onzer „Burgery, voorneemens, om de Electie van „Burgemeesteren en Schepenen voortaan „zelf te doen. Waar toe wy ons niet alleen geregtigd maar verpligt agten; om „dat ons *Regt* niet aan onze *Perfoonen*, „noch aan de *Perfoonen onzer Voorzaaten*;

„ten; maar aan de Stad en Burgery, als XLIII.
„een *Regt*, competeert. BOEK.
„Wy hebben egter dit ons voorneemen 1787.
„niet willen ten uitvoer brengen, zonder
„daar van alvoorens U. Ed. Gr. Mog. ken-
„nis te geeven, uit aanmerking dat wy de
„gewoonte gehad hebben om jaarlyks de
„Nominatien van Burgemeesteren en Sche-
„penen aan den Heer Stadhouder ter Elec-
„tie te zenden: terwyl het ons niet on-
„bekend is, dat zodanige gewoonte door
„gemelden Heer Stadhouder wel eens is
„aangemerkt als een grond voor deszelfs
„gesustineerd Regt tot diergelyke Electien.
„Wy agten het ten eenemaal onnoodig,
„om thans het Regt der Stad tegen dit ge-
„sustineerde breedvoerig te bewyzen, maar
„zullen alleenlyk, ten overvloede, remar-
„queeren, dat onze Voorzaaten, in den
„Jaare MDCLL. aan U Ed. Gr. Mog. en,
„in den Jaare MDLXXVIII. aan zyne Excel-
„lentie WILLEM DEN I, zonder eenige te-
„genspraak gedeclareerd hebben, dat onze
„Stad en Burgery een Privilegie plagten te
„hebben, volgens het welk *de vier en twintig*
„*Raaden*, (die toen het Collegie der Vroed-
„schap uitmaakten,) *jaarlyks uit de Burge-*
„*ren eligaar den vier Personen tot Burgemees-*
„*teren, en zeven tot Scheepenen; doch welk*
„*Privilegie haar, in den jaare* MCCCCXCII.
„*met meer andere was afhandig gemaakt;*
„welke verklaaring onbetwistbaar beves-
„tigd wordt door het onbetwistbaar getui-
„genis van MAXIMILIAAN VAN OOSTEN-
„RYK, en Mevrouw MARIA VAN BOUR-

XLIII. BOEK. 1787.

„ GONDIEN welke, in eenen Brief van zes „ November MCCCCLXXX. ſpreeken van *de „ vier en twintig Perſoonen, die, naar in- „ hout der Privilegie van onſer Stede jair- „ lycx gewoonlyk zyn te kieſen dat Gerecht „ derſelver onſer Stede.* — Het is dat oude „ Regt, Ed. Gr. Mog. Heeren! 't welk „ als de eerſte oorzaak en grond van het „ gemelde Octroy van den twee en twintig- „ ſten Juny MDCLI. wordt opgegeeven. — „ En vermids dit oude Regt der Stad, het „ welk zelfs in *Graafſtyke* tyden hadt plaats „ gehadt, zo wel in *Stadhouderlyke* als „ *Stadhouderlooze* tyden kon plaats hebben, „ zo vertrouwen wy, dat de vernieuwing „ van het Stadhouderſchap niet heeft kun- „ nen vernietigen het effect van 't Octroy; „ om dat de eerſte oorzaak van hetzelve, „ naamlyk het oude Regt en de Privile- „ gien, daar door niet vernietigd zyn.

„ Doch wy allegeeren dit alleenlyk ten „ overvloede, daar wy meenen te mogen „ volſtaan, met de Gifte van den Jaare „ MDCLI. en het onlangs gedeclareerde Be- „ grip van U Ed. Groot Mogenden te re- „ clameeren.

„ Wy zeggen reſpectueuslyk te recla- „ meeren, de aan onze Stad en Burgery „ gedaane Gifte van U Ed. Groot Mog. de- „ wyl uit Hoogstderzelver *rechte weeten- „ ſchap, ſouveraine magt en authoriteit*, en „ dus uit hoofde van geen minder Regt en „ Gezag, dan dat van de Graaven, wy tot „ Electie van Burgemeesteren en Schepenen, „ volgens de expreſſe woorden van het Oc-

troy,

„troy, *geoctroyeerd en geprivilegeerd zyn*, XLIII.
„niet voor een bepaalden tyd, of in be- BOEK.
„paalde gevallen, of tot wederzeggen; ——
„maar onbepaald, en met *last van een iege-* 1787.
„*lyk om ons het effect daar van te laaten*
„*genieten.* —— En vermids de Exiſtentie
„van dit Privilegie, en de Bevoegdheid
„van U Ed. Gr. Mog., die hetzelve ge-
„ven, niet kan in twyfel getrokken wor-
„den, zo is hetzelve ook nimmer, door eene
„expresſe Renuntiatie, of contrarie Octroy,
„gecasſeerd of vernietigd: terwyl, in tegen-
„deel, toen de laatstvoorige Stadhouder,
„in den Jaare MDCCXLVIII. de Regeering
„deezer Stad veranderd hadt, zyne Hoog-
„heid zelfs openlyk deedt declareeren, *dat*
„*zulks geſchiedde zonder eenige prejudicie of*
„*of conſequentie voor het toekomende, ten*
„*aanzien van de Privilegien, Vryheden of*
„*Geregtigheden, deeze Stad en derzelver*
„*Burgers competerende.*

„En, offchoon U Ed. Groot Mogenden
„aan den Heer Erfſtadhouder, by deszelfs
„*Commiſſie*, gegeeven hebben de Facul-
„teit tot het Veranderen van Regeerin-
„gen, uit den inhoud nogthans van die
„Commiſſie zelfs blykt, dat deeze Facul-
„teit zich bepaalt tot zulke gevallen, waar
„in de Stadhouder de Regeeringsverande-
„ringen, *agtervolgende de Privilegien* doen
„kon, en dus bepaaldlyk in die Steden en
„Plaatzen, alwaar geene contrarie Privi-
„legien exteerden, en alwaar U Ed Gr.
„Mog., volgens Hoogstderzelver Reſolu-
„tie van acht December MDCL. zelf de

XLIII. BOEK. 1787.

„ Magiſtraatsbeſtelling hadden en exerceer-
„ den. —— Zynde het incontestabel, dat
„ de Commisſie van den Heer Stadhouder
„ op zulke gevallen kan applicabel gemaakt
„ worden, en even daarom *op dezelve al-*
„ *leen* behoort geapplicceerd te worden, om
„ dat hier geen extenſive interpretatie, ten
„ nadeele van de Privilegien, gelden mag,
„ en om dat U Ed. Gr. Mog. (het zy, met
„ reſpect gezegd,) aan den Heer Stadhou-
„ der niet konden geeven iets, 't welk
„ U Ed. Groot Mog. niet bezaten, maar
„ reeds aan de Stad hadden weggegeeven,
„ en uit hoofde van Hoogsderzelver Sou-
„ veraine Magt, op eene wettige en onher-
„ roepelyke wyze, waren kwyt geworden. —
„ Terwyl ook, volgens de gronden onzer
„ Conſtitutie, als zynde op de Conſervatie
„ onzer Vryheid gefundeerd, en volgens
„ de gronden van het Rapport, nopens de
„ Magiſtraatsbeſtelling te *Heusden*, op den
„ zesden April laatstleden ter Vergadering
„ van U Ed. Gr. Mog., uitgebragt, geen
„ Privilegien, door eene Commisſie of Dis-
„ poſitie, ten faveure van een derden ge-
„ nomen, maar alleenlyk door eene ex-
„ preſſe en ſpeciaale vernietiging, kunnen
„ ceſſeeren en hun effect verliezen.

„ En het is dit gedeclareerde Begrip van
„ U Ed. Gr. Mog. het welke wy reclamee-
„ ren, zonder ons ook, uit dien hoofde, ver-
„ der in te laaten in eene Rescontere van
„ die redenen, welke de Heer Stadhou-
„ der, in ſoortgelyke gevallen, heeft ge-
„ allegeerd, en welke, ten onzen opzigte

„ hier

„ hier op zouden nederkomen, dat zyne XLII.
„ Hoogheid is geweest in eene langduurige BOEK.
„ Posſeſſie, welke Hy openlyk, met daad- ——
„ lyke Goedkeuring van U Ed. Gr. Mog., 1787.
„ met onze Concurrentie, en met ſtilzwy-
„ gende Bewilliging onzer Burgery, heeft
„ geëxerceerd. Alle welke redenen, by het
„ gemelde Rapport van den zesden April,
„ op eene zo bondige en beſlisſende wyze,
„ wederlegd zyn, dat wy ons van alle ver-
„ dere discusſie gedispenſeerd houden: te
„ meer dewyl U Ed. Gr. Mog., de gron-
„ den van het gemelde Rapport, by Hoogst-
„ derzelver Reſolutie van elf Mey laatſtle-
„ den, geadopteerd, en dus by eene pleg-
„ tige Staats-Reſolutie gedecideerd en uit-
„ gemaakt hebben, dat alle zodanige rede-
„ nen, in prejudicie van Steden en Privile-
„ gien, niet gelden mogen (*).

„ Wanneer wy, derhalven, in aanmerking
„ hebben genomen, dat de Exiſtentie van
„ ons Privilegie van MDCLI. niet kan gelo-
„ chend worden, en dat U Ed. Gr. Mog.
„ met het hoogſte regt getoond hebben te
„ begrypen, dat het geen contrarie hetzelve
„ gepleegd is, daar aan niet prejudicieeren
„ kan, zo hebben wy gemeend niet te mo-
„ gen difficulteeren, om voortaan zelf de
„ Electie van Burgemeesteren en Schepenen
„ te doen, gelyk een ieder onzer, by het
„ doen

(*) Het geval van *Heusden*, waar mede het *Haarlemsch Voorſtel*, gelyk wy vermeld hebben oorſpronglyk in verband ſtaat, overweegende, zullen wy hier van breeder gewaagen.

XLIII. BOEK. 1787.

„ doen van den gewoonen Vroedſchaps Eed, „ zich plegtig heeft verbonden, om, in de „ verkiezing van *Burgemeesteren en Schepe-* „ *nen zich te reguleeren naar het Octroy van* „ MDCLI.

„ En, gelyk dus ons voorneemen om, „ voortaan zelf Burgemeesteren en Schepe- „ nen te kiezen, op het Regt van onze „ Stad, op onze diere verpligting tot Main- „ tien van 't zelve, en op het gedeclareerde „ Begrip van U Ed. Gr. Mog. gefundeerd „ is, zo vertrouwen wy ook, dat dit ons „ voorneemen U Ed. Groot Mog. zal „ welgevallig weezen; en dat Hoogstdezel- „ ven het wel zullen gelieven aan te mer- „ ken, als een nieuw bewys van onze De- „ ference voor U Ed. Gr. Mog., dat wy by „ deezen daar van aan Hoogstdezelven re- „ ſpectueuslyk kennis geeven, en verzoeken, „ dat hetzelve met de *Aggreatie* van U Ed. „ G. Mog. vereerd moge worden."

De Aggreatie door de Meerderheid der Staatsleden verleend.

Behalven de mededeeling der Hoofdzaaken in het Concept-Reglement op de Regeeringsbeſtelling der Stad *Haarlem*, onder den Invloed der Burgerye aan Staaten van *Holland* medegedeeld, was het Verſlag en het geheele Plan reeds genoeg bekend aan de Staatsleden, om, zonder lang verwyl, daar op te beſluiten, ook dit zou de *Haarlemſche* Burgery, geneegen en gereed, om het daadlyk te doen ſtandgrypen, niet hebben kunnen dulden. — De Afgevaardigden dier Stad betuigden ook, door hunne Burgery, gelast te weezen niet te rug te keeren vóór dat de Staaten deswegen een Beſluit hadden uit-

uitgebragt. De Meerderheid der Steden bepaalden kort dag. Deeze verſcheenen zynde toonde die zelfde Meerderheid zich bereidvaardig om de met zo veel aandrangs verzogte Aggreatie te verleenen. —— Terwyl de Ridderſchap den Brief, gevoelens inhoudende zo zeer aanloopende tegen haar geliefd Stelzel, voor Notificatie aannam. *Brielle* en *Hoorn* onthielden zich van mede te ſtemmen. *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* verzogten van de raadpleegingen op dit Stuk verſchoond te weezen. *Gouda* ſpeelde eene zonderlinge rol, en wilde alvoorens het Verſlag van de Commisſie wegens den Volksinvloed afwagten; of, in gevalle 'er heden een Beſluit op zou moeten genomen worden, als dan 't zelve te ſtellen in handen van den Stadhouder, om daar op te berigten (*). XLIII. BOEK. —— 1787.

De Aggreatie, voor zo verre dezelve verzogt was, van de Hooge Overheid deezer Gewesten bekomen hebbende, bekreunden zich de *Haarlemſche* Afgevaardigden het morrend zwygen der Ridderſchappe, en de ongezindheid eeniger Steden geenzins, noch ook de verwyl zoekende uitvlugten der *Gouwenaaren*. Het heuchlyk nieuws, dat het Concept-Reglement thans wettig zou en openlyk en plegtig behoorde vastgeſteld en beëedigd te worden, maakte de Regeering, den laatſten van Oogſtmaand, de Burgery bekend, en teffens dat de Dag van den vyfden van Herfſtmaand daar toe be- De dag ter invoeringe bepaald.

(*) *Reſol. van Holl.* 22 en 24 Aug. 1787.

XLIII. BOEK. 1787.

bepaald was. Dat, tot deeze plegtige voltooring zou toegelaaten worden de geheele Burgery, zo het Ongewapend als Gewapende gedeelte: dat, te dier gelegenheid, de Schuttery door haare Officieren, en de Ongewaapende Burgers door hunne Geconſtitueerden zouden vertegenwoordigd worden. En daar reeds zeven *Geconſtitueerden* waren aangeſteld door een aanmerkelyk getal Burgers (*), *lieten zy* het aan de overige ongewapende Stemgeregtigden vry, behalven deezen, nog eenige anderen, tot het vaſtſtellen en beëedigen des Regeerings-Reglements te benoemen, en de behoorelyke volmagtiging deezer Perſoonen op te maaken, en deeze op den derden van Herfſtmaand 's voormiddags ter Stads Secretary te bezorgen. — Geen toevoeging vondt 'er plaats; dus kon de ſtaatlyke verrigting, door het zevental Geconſtitueerden van wegen het Ongewapend Stemgeregd deel der Burgery volvoerd worden.

Verandering in *Haarlemſche* Schuttery.

Eer dezelve ſtand greep hadt 'er een andere Staatlykheid plaats, welke ten voorſpel diende van de grootere binnen weinig dagen te wagten. By den vorderenden Wapenhandel, oordeelden veelen reeds in den voorleeden Jaare, de Burger Schuttery ongeſchikt tot het oogmerk haarer inſtelling, ſchoon anderen gaarne alles op den ouden voet wilden laaten. Eene Commisſie tot het ontwerpen eens Plans van Verbeteringe

(*) Zie hier boven bl. 354.

ringe benoemd, deedt daar van verslag. 't Zelve werd ter leezing van de Burgery gelegd, en door den Krygsraad aangenomen zynde, aan Burgemeesteren overgegeeven, ter inleeveringe in de Vroedschap; waar het Nieuwe Schutters Reglement goedkeuring verwierf, en de invoering aan Burgemeesteren werd opgedraagen. Een der Hoofdpunten was het aanneemen van een zeder zeventien Jaaren te dezer Stede in stand geweest hebbend Genootschap van Wapenhandel, tot eene der Bataillons, welke voortaan het Verdeedigings-weezen van *Haarlem* zouden uitmaaken, onder den naam van de Schuttery *Pro Aris et Focis*, en het oprigten van twee nieuwe Bataillons, onder den naam van de *Cluveniers* en van *St. Joris*. In gevolge hier van werd, in Grasmaand deezes Jaars, de oude Schuttery vernietigd en de nieuwe met veel plegtigheids ingevoerd (*).

Zints het invoeren deezer veel betere Inrigting hadt men, met allen vlyt, gearbeid om de twee nieuw opgerigte Bataillons van de *Cluveniers* en *St. Joris*, zo spoedig mogelyk, in stand te brengen; en ook bedagt geweest om dit te verrigten ten aanziene van eene Compagnie Burger-Artilleristen. De welmeenenheid der Burgery ondersteunde der Officieren yver. Een gezelschap van Vaderlandsche Vrouwen gaven ten geschenke de Koopersen Trommen, een en ander Gilde deedt geschenken van

Geschenken daar aan gedaan.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787 bl. 188. 634.

XLIII. BOEK. 1787.

van andere Behoeften tot de voegelyke uitrusting noodig. De Vroedſchap verklaarde voor de Vaandels te zullen zorgen, en begunſtigde daarenboven de gezamenlyke Schuttery, van Stadswege, met zes nieuw gegootene Metaalen Veldſtukken.

Plegtige overleevering der Vaandels en Veldſtukken.

De overgifte deezer twee laatstgemelde Geſchenken geſchiedde den derden van Herfstmaand. Op het Exercitieveld, by de *Deimans Waterpoort*, was een Tent in 't midden opgerigt. De gaasche gewapende Schuttery trok 's naamiddags derwaards. Tegen over de Tent plaatſten zich de Bataillons van de *Cluveniers et St. Joris*, en het Bataillon *Pro Aris et Focis* ter zyde na het Bolwerk, met de Compagnie Artilleristen aan den rechter vleugel. Twee gemonteerde Veldſtukken, met derzelver Voorwagens waren agter dezelve geplaatst.

Op het Veld verſcheenen de vier regeerende Burgemeesters, C. J. VAN DAM, A. J. HESHUYZEN, G. A. PATYN, en A. HESHUYZEN, de twee Penſionarisſen A. VAN ZEEBERG en P. L. VAN DE KASTEELE, en de Secretaris O. VAN SCHUYLENBURG; de Luitenant Collonel J. ENSCHEDE, de Fiscaal J. H. FROÏCHEN, en de Secretaris des Krygsraads P. DU CROCQ, ontvingen dit Gezelſchap, en geleidde het na de Tent, langs het Front der Schutterye.

De twee Bataillons van *Cluveniers* en *St. Joris* vormden een kring, in deezen traden hun Ed. Groot Agtb. De Penſionaris VAN DE KASTELE ſtelde, uit naam der Vroedſchap, met eene Vaderlandſche Aanſpraak, de

de vier nieuwe Vaandels aan de Collonellen J. W. DRUYVESTEYN en J. J. CAMBIER ter hand. De eerstgemelde beantwoordde zulks voor de beide Bataillons. Uit den geopenden kring begaf zich de Regeering na de Tent. De Collonel D. J. CANTER CAMERLING deedt het derde Bataillon opmarcheeren, 't welk zich in 't midden ſchikte; terwyl de Compagnie Artilleristen, benevens de twee Veldſtukken, voor 't midden van de nu byeenvergaderde Schuttery zich vervoegde. Waar op de Penſionaris VAN DE KASTEELE, de zes Metaale Veldſtukken aan de gezamenlyke Schuttery van wegen de Vroedſchap, met eene Aanſpraak vereerde. De Capitein der Artillery W. BROUWER BOSCH voerde het woord van Dankzegging, waar naa de Artillery zich aan beide de Vleugels plaatſte. Op dit alles trok de ganſche Schuttery in parade het Veld over, langs de Tent, waar in zich de Sadsregeering en Ministers bevonden, die Krygseerbetooningen ontvingen, en daar op vertrokken; gelyk ook de Compagnien, in orde geſchaard, na de Doelen. XLII. BOEK. 1787.

Tot het aanſchouwen deezer Plegtigheid was geheel *Haarlem*, om zo te ſpreeken, op de been, en alle welgezinden zagen en hoorden het met gevoelige deelneeming, verbeidende den Dag, waarop deeze dus begiftigde Schuttery, een zo ſchoon vertoon maakende als 'er ergens eene in geheel *Nederland* kon gevonden worden, zich anderwerf in volle ſtaatie zou te voorſchyn treeden.

XLIII. BOEK. 1787.

Den Avond vóór den Dag der Invoering des Reglements deedt de Vaderlandlievende Kerkleeraar W. Mobachius Quaet, des verzogt, in de *Jans Kerk* eene Leerreden, bepaaldelyk ingerigt ter Voorbereidinge van het Volksfeest. Waar in hy, voor eene zeer talryke Vergadering, zyne met de Regeering en Burgery inſtemmende gevoelens, zo verſtandig als hartlyk, ten toon ſpreidde. Zyne ſmeekingen om 's Allerhoogſten Zegen over de eendragtige poogingen der Regeering en Burgery klommen ten Hemel, met uitgeboezemde wenſchen, dat de allerlaatſte Naakomelingſchap nog de heuglyke Vrugten daar van mogt plukken en genieten!

Kerkleerreden ter voorbereiding van de Invoering des Nieuwen Regeerings Reglements.

De Dag tot eene gebeurtenis hoedanig er in geene der *Hollandſche* Steden tot nog was voorgevallen brak aan. Om de Invoering van het Nieuwe Stads Regeerings Reglement, op de ſtaatlykſte wyze, te verrigten, was op de Groote Markt een prachtig, eenige duizend Guldens kostend, Tempelgevaarte opgerigt, rustende op twintig Kolommen van de *Joniſche* Bouworde: met vier Ingangen, alle met eenige trappen opgaande, boven elk van welke Ingangen het Devies van de drie Bataillons der Schutterye, en der Artillery Compagnie, geplaatst was. Boven op den Koepel praalde het Beeld der Vryheid met hoed en ſpeer, en aan de voeten van het zelve vertoonde zich het nieuwe en oude Wapen der Stad *Haarlem*.

Vryheids Tempel.

Eene tydig gedaane Afkondiging ſtrekte

Schikking ge-

Beëediging van het Regeerings-Reglement der Stad HAARLEM.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

te om den toegang tot dit Marktplein voor de Schuttery vry en onbelemmerd te houden. Om allen onnoodigen toeloop te weeren, was de Markt en derzelver toegangen rondsom afgezet en behoorelyk bewaard.

XLIII. BOEK. 1787. volgd by de staatlyke Invoering.

Ten acht uuren verzamelde zich de Schuttery, op de *Groote* en *Kleine Kroge* trok, ten half tien, na de *Markt*, en bezette van rondsom den Vryheids Tempel; het Bataillon *Præsidis et Focis* in 't midden, *de Cluvenaars* en *St. Joris*, aan den rechter en flinker Vleugel, en de Artillery voor het Stadhuis. — Alle de Stemgeregtigden, niet tot de Schuttery behoorende, vergaderden, in dien zelfden tusschentyd, in de *Groote Kerk*. Wanneer de Schuttery in orde geschaard was traden deezen, met de Geconstituëerden PAUL VAN LIENDEN, PIETER KLAREMBEEK, DANIEL HUTTEMANS, BARTHOLOMEUS TERZIER, ABRAHAM VOS *Jacobsz.*, JOHANNES PETRUS KUENEN en ADRIAAN LOOSJES, *Petersz.*, naar den rang des ouderdoms geschikt, aan 't hoofd, trok in geregelde vierrallen ter Kerke uit, en plaatsten zich, genoegzaam allen in het deftig zwart gekleed, in eene zeer goede orde, agter de Schuttery, terwyl de Geconstituëerden zich na eene der Kamers van het Stadhuis begaven.

De drie Collonellen, Leden der Vroedschap, stelden voor eene wyl het Bevel in handen der op hun volgende Officieren, en traden met den Capitein C. A. VAN

XLIII. BOEK. 1787.

Sypesteyn na het Stadhuis. De Vroedschap daar op, onder het presenteeren van het Geweer, afgetreeden zynde, vervoegde zich Tempelwaards, en nam daar in zitting.

De Leden der toenmaalige Vroedschap, met naame C. J. van Dam, A. Kuits, A. Slicher, J. Huygens, J. T. Koek, J. D. Pauw, geboren *Hœufft*, Heer van Buttingen en Zantvoort, Heemstede, Rietwyk en Rietwykeroort, G. A. Patyn, A. J. Heshuysen, H. Geerlings, J. H. Graswinkel. C. Clotterbooke *Junior*, Cornelis Pieter, Baron van Leyden, Vryheer van Warmont, J. J. Faber van Riemsdyk; C. P. Elout, N. van Wyk de Vos, D. J. Canter Cameriing, J. Helmolt, J. Teding van Berkhout, J. A. Gallas, J. van Styrum, C. A. van Sypesteyn, Heer van Moermont en Renesse, en in Noordwelle, A. C. van Gelder Twent, J. la Cle', J. H. de Lange, J. W. Druyvesteyn, J. J. Cambier en H. A. Parve', door Stadsbodens vooraf gegaan, en gevolgd door den Pensionaris van de Kasteele, en de Secretarissen van Schuylenburg, Graswinkel, en van Sypesteyn, in het Gebouw zitting genomen hebbende, werden de Geconstitueerden, door den Fiscaal Froichen en den Secretaris van den Krygsraad du Crocq, van het Stadhuis afgehaald, en plaatsten dezelven zich voor het Front van het Bataillon *Pro Aris et Focis*, waar alle de Officieren, Leden des Krygsraads, benevens de twee Gequalificeerde Ser-

Sergeanten, zich ook vervoegden, en met beurtwisſelenden rang, in orde ſchaarden. Deeze Heeren, vertegenwoordigende het Gewapende en Ongewapende gedeelte der Burgerye, begaven zich, onder het geleide der twee Stads Secretarisſen, na den Tempel, en plaatſten zich tegen over de Vroedſchap, welke by hunne intreede opſtondt. XLIII. BOEK. 1787.

De Secretaris VAN SCHUYLENBURG las het Declaratoir en het Formulier des Eeds voor, waar naa het Oudſte Lid des Raads VAN DAM de vergaderde Heeren gezamenlyk, op het Nieuwe Reglement, den Eed afnam Dit geſchied zynde vroeg de Luitenant Collonel ENSCHEDE, als eerſte Lid des Krygsraads, of hun Ed. Agtb. nu ook bereid waren om het Regeerings Reglement met ſtaatlyken Eede te bekragtigen; op een bevestigend antwoord, deeden alle de Vroedſchaps Leden, hoofd voor hoofd, den Eed in handen der Burgery. Waar op gemelde Secretaris zich liet hooren: *In gevolge van 't geen thans geſchied is, is het Reglement op de Regeering deezer Stad, zo als het op den veertienden Augustus laatstleden aan de Burgery is aangekondigd nu plegtig gearreſteerd!* Beëediging des Regeerings Reglements.

Den aanweezenden Burgeren, onder welker duizenden, zo wel als onder de menigte van rondsomme toegevloeid om deeze nooit geziene gebeurtenis te aanſchouwen, eene diepe en ontzag wekkende ſtilte geheerscht hadt, werd een teken gegeeven dat alles

XLIII. BOEK. —— 1787.

verrigt was. Een driewerf eenpaarig *Hoezee!* ten blyk van goedkeuring aangeheeven, brak die stilte af.

Afkondiging van de Aanneeming.

Vervolgens traden de Officieren uit, plaatsten zich voor hunne Battaillons; de de Geconstitueerden werden na het Stadhuis te rugge geleid, werwaards zich mede de Vroedschapsleden begaven. Op de gewoone wyze geschiedde deeze Afkondiging, „de Heeren van de Geregte der „Stad *Haarlem* doen weeten. Alzo het „Reglement op de Regeering deezer Stad, „waar van een Concept, op den veertien„den Augustus laatstleden, door de Re„geering, ter kennisse van de Burgery is „gebragt, heden op de Groote Markt al„hier, door de Heeren Raaden en Vroed„schappen, mitsgaders door de goede Bur„gery openlyk en plegtig gearresteerd en „beëedigd is, —— zo is 't, dat wy, met „Advys van welgemelde Heeren Raaden, „zulks aan allen en een iegelyk publicee„ren en bekend maaken: met last en be„vel, om 't zelve, als wettig en valide„lyk gearresteerd, te respecteeren, en zich „daar naar stiptlyk te gedraagen."

Afloop deezer Plegtigheid.

Hier mede was deeze omslagtige en naar eisch der omstandigheden staatlyke verrigting afgeloopen. De Vroedschap plaatste zich voor de trappen van het Stadhuis, en ontving daar de Eerbetooningen van de voorby trekkende Schuttery.

By deeze plegtigheid was de goede orde, met uiterste zorgvuldigheid, in agt ge-

no-

nomen. De wagtdoende Schutters, vroegtydig op de Markt by alle toegangen geplaatst, hadden dat ruime Plein, ledig gehouden. De drie Burger Bataillons waren alle in eene soortgelyke Blaauwe Kleeding; de Artilleristen hadden een byzonder gewaad van Blaauw met Groen. De uittocht der overige Stemgeregtigden uit de Groote Kerk, meest in 't zwart, maakte een staatlyk vertoon. Van rondsom waren de Huizen tot den top met Menschen bezet, en de Stoepen en Straaten vol; een staketzel boven op de Vischmarkt, met banken bevatte zeer veel volks. Behalven de Muzyk der Schutterye vondt zich een aantal Muzykanten geplaatst op een staketzel by het Stadhuis opgerigt: welke beiden zich, by gepaste tusschenpoozingen, op 't verrukkendst lieten hooren.

XLIII. BOEK. 1787.

De Leden der Vroedschap, van den Krygsraad, en de Burger Geconstitueerden, de post van welke laatsten nu geëindigd was, en die vervolgens aan hunne *Qualificanten* en *Constituanten* verslag deeden, hielden, ten besluite van de heugchelyke Verrigtingen op deezen Dag, een uitvoerigen Maaltyd, te hunner kosten, op de Stads Doelen. Terwyl het onder de Burgers niet ontbrak aan vrolyke Gedenkers deezes gelukkig volvoerden werks, bovenal in de Burger-Societeit, die, nu juist een Jaar geleden opgerigt, door haaren invloed zo veel toegedraagen hadt, om dit begin der *Grondwettige Herstelling*, in *Haarlem*, tot stand te brengen. Zy mogt

XLIII. BOEK. van slegts één Jaar arbeids eenen zo heerlyken Oogst inzamelen.

1787. Tegenverklaaring van VERMEULEN en DEKKER.

Ongetwyfeld wrogt de goede gesteldheid der Stads Regeeringe, in vergelykinge van die veeler andere Steden, niet weinig mede tot eene zo heuchlyke uitkomst. Van de twee en dertig Raaden, werd de Eed, gelyk wy vermeld hebben, door acht en twintig afgelegd. Twee hunner waren uitlandig te weeten L. J. HOOREMAN; en W. A. LESTEVENON, welke laatstgemelde, als Buitengewoon Gezant, zich te *Brussel* onthieldt. —— Twee Vroedschapsleden alleen weigerden den Eed. De eerste was P. VERMEULEN, die 'er zich, den dertienden van Oogstmaand, in een breedspraakig Advys tegen verklaarde (*). De tweede J. G. DEKKER, die daags naa de Beëediging, eenen Brief uit *Amsterdam* zondt, waar hy zich, als Bewindhebber der *Oost-Indische* Compagnie onthieldt, zyne Tegenverklaaring op het nu ingevoerde Regeerings Reglement behelzende (†). Deeze was op zagter toon dan het Advys van den Heer VERMEULEN gestemd; gelyk ook de Vroedschap DEKKER, voor een tyd, Lid der Burger Societeit geweest was.

Burger-Gecommitteerden benoemd.

Overeenkomstig met het Regeerings Reglement tradt men, 's anderen daags, tot het

(*) Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5081.

(†) Deeze is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4375.

het aanſtellen van Burger Gecommitteerden in de zes Wyken der Stad. In de *eerſte* werd daar toe verkooren J. VAN DER SPRANG, *Pz.*, en J. VAN GROENOU; in de *tweede* C. BOON en J. DAAMS, *Pz.*; in de *derde* P. KLAARENBEEK, en B. TERSIER; en de *vierde* P. KOPS; *Goedſchalksz*; in K. HOVENS; in de *vyfde* W. KÖHNE en Q. BOUWHUIZEN; in de *zesde* W. VAN DER VLUGT en J. L. DE MAYNE, die allen, uitgezonderd W. VAN DER VLUGT, den volgenden dag deeze Post, met het afleggen van den daar toegeſtelden Eed, aanvaarden. XLIII. BOEK. 1787.

In elk der zes Wyken benoemde men, den zevenden van Herfstmaand, vyf Kiezers, die, op de wyze in het Nieuwe Stads Reglement bepaald, eene Naamlyst uitbragten, waar op zich geplaatst vonden J. T. KOEK, A. KUITS, H. GEERLINGS en J. D. PAAUW, Gebooren *Hœufft*. Uit welke Benoeming, in ſteede van de twee afgaande Burgemeesters A. J. HESHUYZEN en G. A. PATYN, door den Raad, de twee laatstgemelde benoemd werden, de twee eerſten wegens hunne hoogklimmende jaaren, zich verſchoond hebbende. Verkiezing van Burgemeesters.

Alle deeze nieuwe Verrigtingen, in gevolge van het Regeerings Plan, gingen toe met dezelfde bedaard- en geſchiktheid als de invoering van dat Plan zelve. Deeze liep dienmaate in 't ooge, dat Vyand zo min als Vriend der Grondwettige Herſtellinge, daar aan goedkeuring en lof kon ontzeggen. Hoe ſchrollend ook de Vervaardiger Bedaard en geſchiktheid met welke alles toeging.

XLIII. BOEK. 1787.

der *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* doorgaans ſchryve over alles wat naar de toenmaalige nieuwigheden der *Nieuwe Staatsgezinden*, zo als by de Voorſtanders der Volkszaak doorgaans betytelt, ſmaakt, vondt zich gedrongen te betuigen, „ men moet dit „ erkennen, dat de Hervorming van deeze „ tyden nergens zo algemeen, zo rustig „ en ſtil, en zonder opſchuddingen, is toe„ gegaan, als in deeze Stad (*)." In de daad *Haarlem* mogt ten voorbeeld ſtrekken. De daar ſtandgrypende Verandering wenschten veelen, op ſoortgelyk eene wyze, by hun volbragt te zien.

Wat men te *Leyden* ten aanziene van de Volksinvloed deedt.

Dan *Haarlem* bleef éénig, ſchoon men reeds in Zomermaand te *Leyden*, in gevolge van een Verzoekſchrift van Geconſtitueerden, raakende den Volksinvloed der Burgery op de Regeering, beſloot om de Vroedſchappen VAN HEUSDEN, CUNAEUS, BLOK, VAN LEEUWEN, TWENT en HELDEWIER, in Lentemaand daar toe benoemd, te volmagtigen, om daar over met de Geconſtitueerden in Onderhandeling te treeden.

Poogingen van het *Vaderlandsch Gezelſchap*

Te dier Stede beſtondt een Gezelſchap, onder den naam *Vaderlandsch Gezelſchap* bekend, zamengeſteld uit verſcheide Leden, welken, zo door hunne Pen, als anderzins, veel hadden toegebragt tot de toen gewenschte veranderingen in het Vaderland, en uit wier boezem verſcheide Voorſtellen wa-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl 4385.

waren voortgevloeid, van welke niet alleen de Stad *Leyden*, maar gansch *Holland*, de gelukkige uitwerkingen gevoelde. Deezen, op 's Volksinvloed steeds bedagt, deeden, in het Dagblad hunner Stad, een stuk plaatzen, getyteld *Gewigtige Aanmerkingen op het Concept Reglement der Stad Haarlem* (*). Meer uitgewerkt en uitgebreid zonden zy die Aanmerkingen aan verschèide Patriottische Regenten van *Haarlem*, als mede aan den Secretaris van de Geconstitueerden dier Stad, en eindelyk om de aandagt des geheelen Volks op dezelve te vestigen, namen zy de gelegenheid waar om dit, in de Provinciaale Vergadering, den vyf en twintigsten van Oogstmaand te *Amsterdam* beschreeven, te brengen; met last aan twee hunner Afgevaardigden, om te dier Vergadering een Voorstel te doen, 't welk moest dienen tot een grondslag der twee Hoofdartykelen; naamlyk die *van den Invloed des Volks* en *de Nationaale Militie;* dan de korte duur deezer Vergaderinge (†), hadt niet toegelaaten om dit Plan voor te leggen, 't welk men dus uitstelde tot de volgende aldaar bestemde, doch zeer gebrekkig gehoudene Provinciaale Vergadering op den zeventienden van Herfstmaand. Om dit Voorstel met aandagt te doen

XLIII. BOEK. 1787. te *Leyden* om den Volksinvloed te bewerken.

(*) Zie de *Leydsche Courant* van 17 Aug. 1787.

(†) Hoe zeer men te dier Vergaderinge voor beide deeze Stukken yverden blykt uit het sterk Adres aan Staaten van *Holland*. Zie onze *Vaderl. Hist.*, XXXIX. B. bl. 41.

XLIII. BOEK. 1787.

doen overweegen, en de Leden in ſtaat te ſtellen, om daar op een Beſluit te helpen neemen, beſlooten zy dit Plan door de Drukpers bekend te maaken, en bedienden zich tot dat einde van het Weekblad, 's Volks Handboek, den *Post van den Neder-Rhyn* (*).

Plan daar toe opgegeeven.

Het voornaamſte uit dit Plan op te tekenen kunnen wy niet voorby; ten einde de Naakomeling ten vollen te onderrigten, welke inzigten men toen over dit zo belangryk onderwerp vormde. In 't zelve beweeren zy, dat niemand zou ontkennen, dat 's Volks invloed op zyne Regeering onvoldoende en wisſelvallig zou zyn, indien dezelve niet ten kragtigſte tot de volgende doeleinden ſtrekte. — *Voor eerst.* Om het belang der Regenten en des Volks, 't welk zy vertegenwoordigen, zodanig te vereenigen, dat 'er geen tegenſtrydig eigenbelang ooit by hun kon plaats hebben. — *Ten tweeden.* Om aan de Burgeryen eene genoegzaame Magt te geeven, ter handhaaving van de Beſtuurders, en van het Beſtuur zelve, tegen allen binnen en buitenlandsch Geweld. — *Ten derden.* Om, zo veel mogelyk, de Vyanden van eene waarlyk Republicainſche Regeering, van allen invloed te verwyderen.

De zaaken, welke herſteld en door de Bur-

(*) In dit Werk voorhanden, vergezeld van de bedenkingen des Schryvers daar op in het XII. D. bl. 1173.

Burgeryen te rug gevorderd behoorden te worden, bepaalden zich hoofdzaaklyk tot deeze twee (*). Een welgeregelde en zigtbaare Invloed op de Benoeming van de Leden der Vroedſchap en Burgemeesteren. — En de noodzaaklykheid van Burger Gecommitteerden. — Om deeze in ſtand te brengen en te houden, vorderden zy de Burgerwapening als een hoofdvereischte, en dat by deeze Gewapende Burgers de klem der Volksbenoemingen voornaamlyk, zo niet eeniglyk, zou berusten. XLIII. BOEK. 1787.

Om de waare Republicainſche Conſtitutie altoos in ſtaat en zuiver te houden, keurden zy het noodzaaklyk, alle zodanige Perſoonen, die geene Voorſtanders van dezelve waren, niet alleen van Regeeringsposten, maar zelfs van alle andere Ampten, of mindere Bedieningen, uit te ſluiten. Zy oordeelden het een zeer groot gebrek in onze Eeden of Inſtructien als ſlegts alleen betrekking hebbende op de werktuiglyke Bediening die Ampten, zonder eenig kenmerk te draagen van die Conſtitutie of Regeeringsvorm, tot welker bediening of bewaaring die Ampten ingeſteld waren, en wilden daarom, dat er tot de Volksbenoemingen, ja zelfs tot alle ſoorten van openbaare Bedieningen, geene anderen zouden

(*) Naar hunne Aanwyzing breeder voorgeſteld in het bekende *Leydſche Ontwerp* van 15 Octob. 1785. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* X D. bl. 155. en het *Concept-Reglement voor de Stad Haarlem.*

XLIII. BOEK. 1787.

den worden toegelaaten, dan die blyken gegeeven hadden van hunne verknogtheid aan eene waare Republicainſche Regeeringsvorm, door eene openbaare Aanneeming en Onderteekening eener Verklaaring, voorgeſteld in de drie volgende Artykelen.

Voor eerſt. „Ik erkenne, dat het Gemeenebeſt der *Nederlanden* beſtaat in een „Bondgenootſchap, van het welk ieder „Lid onafhangelyk is in zyn Provinciaal „Beſtuur, en Regt heeft om door zyne „ſtem toe te treeden tot de Gemeene Betrekkingen van het Bondgenootſchap.

Ten tweeden. „Ik erkenne, dat, naa de „vernietiging of afſchaffing van eene één„hoofdige Regeering, in eene Republi„kainſche Regeeringsvorm, het volſtrekt „noodzaaklyk is voor het vereenigd Lic„haam, dat alles, wat zou kunnen ſtrek„ken, om het Beſtuur van de eene of de „andere Provincie van den Wil van éénen „te doen afhangen, niet onverſchillig kan „zyn aan de overige Bondgenooten.

Ten derden. „Ik erkenne, dat aan de „Vergadering der Staaten van *Holland*, als „in naam des geheelen Volks der Provin„cie, de Souvereiniteit uitoefenende, toe„komt niet ſlegts de hooge Wergeevende „Magt, maar ook het Regt om te veran„deren, te regelen, en te beperken de vorm „en eigenſchappen der Uitvoerende Magt, „zo in haare Leden als in derzelver onder„ſcheidene Departementen, en dat dit Regt „door geen Erflyken Tytel, hoe genaamd, „kan bepaald worden, en, derhalven, dat

„alle

„ alle Reſolutien, ten opzigte van 't be- XLIII.
„ paalen der Magt van WILLEM DEN V, door BOEK.
„ de Staaten van *Holland* genomen, uit het ——
„ onvervreemdbaar Regt der Souverainiteit 1787.
„ uitvloeiende, Wettig en Conſtitutioneel
„ zyn."

Om aan de twee Voorſtellen den *Volksinvloed* en de *Nationaale Burger Militie*, daadlyk te kunnen beantwoorden, waren zy van begrip ten kragtigſten te moeten aandringen op het bepaalen en daar ſtellen van deeze vyf Beſchikkingen, of algemeene Grondwetten. —— *Voor eerst.* „ Dat aan „ het Volk overal toebehoort eenen direc„ ten en zigtbaaren Invloed omtrent de Aan„ ſtelling van zyne Burgemeeſteren, Raa„ den of Vroedſchappen, als zynde in *Hol„ land* de onmiddelyke en onbetwistbaare „ Repreſentanten der Burgeryen en Ingeze„ tenen. — *Ten tweeden*, dat overal Buger„ Gecommitteerden behoorden aangeſteld „ te worden, als zynde volſtrekt noodzaak„ lyk tot de handhaaving der Volksregten, „ en het best gebruik der Stedelyke Finan„ tien. — *Ten derden.* Dat, ter betere „ kennis van het Beſtuur der Geldmiddelen „ en het gemaklyk voorſtellen van ontwerpen „ van Bezuiniging, overal jaarlyks, op el„ ke Plaats, Rekeningen van Ontvang en „ Uitgaaf door den druk behoorden gemeen „ gemaakt te worden. — *Ten vierden.* Dat, „ terwyl het onmogelyk is, om alle Quali„ ficatien tot Stemgeregtigdheid, in de ver„ ſcheide Steden en Plaatzen toepaſſelyk, te

„ be-

XLIII. BOEK. 1787.

„ bepaalen, dat men, nogthans, als algemeene en onontbeerelyke Qualificatien daar ſtelt de Schutterlyke Exercitien en „ Dienſten, en de Aanneeming en Onderteekening van een Declaratoir, 't welk de „ Gronden der Republicainſche Conſtitutie „ vervat. — *Ten vyfden.* Dat de kleine „ Steden, Vlekken, en Dorpen alwaar geen „ Volksrepreſentanten, onder de benaaming van Vroedſchap, of eenen anderen „ Tytel, plaats hebben, zullen aangezogt „ worden, om zulke Vertegenwoordigers „ en op denzelven voet daar te ſtellen, „ om de Repreſentanten, welke hun op de „ Provinciaale Wetgeevende Magt competeeren, te verkrygen."

De Tempel te *Haarlem* afgebrooken.

De Inval der *Pruiſen*, die het inleeveten van dit Plan belette, en alle verdere poogingen, om den Volksinvloed, met alles wat daar aan vast was, afbrak, baarde in *Haarlem*, waar men dien Invloed, op de gelukkigſte wyze, hadt tot ſtand gebragt, eene groote verſlagenheid. De ebbe der droefenisſe was geëevenredigd aan de vloed der blydſchappe. De Vryheids-Tempel, geſchikt om nog eenigen tyd, ten Gedenkteeken, te ſtaan, zagen de yverigſte Voorſtanders met leedweezen, zy wenschten zo zeer om derzelfs afbraak als zy voorheen den opbouw begeerden: dewyl dit Gebouw eene Aanfluiting der Tegenparty geworden was, tegen welker onbehoorlykheden, van den laagſten aart, men 't zelve bezwaarlyk kon beveiligen. Bedreigingen om in het

Kee-

Keezenhok, (zo noemde men ſchimpende dit Gevaarte,) de voornaamſte Bouwers op te hangen, of het zelve te ſloopen, liepen in de Stad rond. Verzoeken by de Regeering; van de zyde der *Patriotten*, om eene ſpoedige Afbraake vonden gehoor. Binnen zeer korten tyd werd dit door Stadswerklieden, geregeld volvoerd, en de vrees weggenomen, dat de *Pruiſſen*, in de Stad komende, met woedend geweld, de hand aan de nederwerping diens Tempels zouden ſlaan, weggenomen. XLIII. BOEK. 1787.

De weg, dien de *Pruiſſiſche* Benden namen om het wederſtaad biedend *Amſterdam* te doen bukken, liep buiten *Haarlem* om, en hadt deeze Stad geen byzonderen overlast van deezen te lyden. Enkelde *Pruiſſiſche* Huzaaren kwamen van over de *Meer*; als mede over *Spaarendam*, naa de bemagtiging van *Halfwegen*. Van daar zou de komst deezer voor *Haarlem*, onwelkome Gasten veel talryker geweest hebben, indien de *Liebrug*, aan de Vaart na *Amſterdam*, hadt blyven leggen. Doch deeze was geheel ten onbruike gemaakt door die van *Amſterdam*. Het Defenſieweezen dier Stad, oordeelde het wegneemen deezer Brugge noodig, zondt lieden na *Haarlem*, van den Stads Fabryk gereedſchap verzoekende om deeze Brug af te breeken, die des de Regenten ſprak, en last kreeg 't zelve te geeven. Hy beduidde deezen, dat dit afbreeken lang zou aanhouden en met niet weinig gevaars vergezeld gaan. Intuſſchen waren 'er veelen van *Amſterdam* met Breekgereed- Weinig *Pruiſſen* in *Haarlem* door het afbranden der *Liebrugge*.

XLIII. BOEK. 1787.

ſchappen gekomen, en hadden de hand aan 't werk geſlaagen. Zy werden door die Gereedſchap te *Haarlem* ontvangen hadden, geholpen; doch het werk dus geen genoegzaamen ſpoed neemende, beſlooten zy tot een korter werkend middel, bragten een goeden voorraad van Turf en Takkebosſchen, by den Tollenaar voor handen, onder de Brug, om dezelve af te branden, 't geen in den vroegen morgen, naa dat 's avonds de afbraak was aangevangen, geſchiedde.

Wat 'er by de Omwenteling voorvalt.

Bleef *Haarlem* dus goeddeels bevryd van den overlast, des vreemden Krygsvolks, 't welk aan veele Steden en Plaatzen zo gegronde reden tot klagten gaf, kwam het ten dien opzigte vry met de leevering van Brood en Behoeften voor de daar omſtreeks gelegerde Benden, en het zien der Voorraadwagens, van tyd tot tyd, ſtaande ter plaatze, waar de Vryheids Tempel zich zo onlange verroond hadt, het moest den geweldigen ſchok der Omwentelinge, nevens andere Steden, verduuren, en de Regeerings en Krygsraadleden, als mede de Burger Gecommitteerden, vonden zich genoodzaakt de overige Burgery in het draagen van Oranje verciertzelen voor te gaan, terwyl den drie en twintigſten van Herfſtmaand de *Oranje Vlag* van den Tooren der Groote Kerke woey. — Verbaazend was de drukte en het woelen der ſmalle Gemeente, om overal Eereboogen op te rigten, en de onbeſchaamdheid om daar voor geld aan de Huizen te vraagen.

Dan

Dan dit was niets in vergelyking van het oproerig Geweld, waar mede het Gepeupel, op de hervormde Schuttery verbitterd, de Geweeren eischte, van zommigen haalde, aan anderen ontweldigde, met woede in 't water wierp, of in ſtukken ſmeet. Losbandigheid holde daar mede langs de ſtraaten, en Jongens liepen met ſtukgeſcheurde Grenadiers Mutzen, en uitgetoogen Houwers. Wyven, Karels, dreigden de Plundering van eenige Huizen, dan het bleef by het inſlaan van eenige weinige glazen. Hooger zou het geloopen en tot het uiterſte van verwoesting overgeſlaagen hebben, indien niet de getrouwe Schuttery, aangevoerd door moedige Bevelhebbers, op het luiden der Alarmklok, en het ſlaan der Trom, ylings in de wapenen gekomen, die ontzinde menigte, in den dollen loop geſtuit, en door ontzag te verwekken, te wege gebragt hadt, dat in den avond van een gevreesden nagt, zo groot eene ſtilte op de Straaten heerschte als of de Stad in de diepſte rust gebleeven was, en 'er niets, wat naar Oproer geleek, gebeurd ware. Zo veel vermag eene welgewapende in den Wapenhandel afgerigte, en met kloek beraaden moed bezielde Burgery, en hadt *Haarlem*, waar op dien dag, de ſtille Burger verbleekte en beefde, eenigen zich ter vlugt gereed maakten, en anderen die daadlyk namen, aan deezen te danken dat de plunderzieke Bende verſtoof; daar het anders in eene Stad, als deeze, geſchaapen ſtondt, de deerlykſte

XLIII. BOEK. 1787. Een dreigend Oproer, door de Burgers geſtuit.

XLIII. BOEK. 1787.

tooneelen van Tweespalt te zien vertoonen, en dat Burger tegen Burger, in losgelaate woede voorthollende, onboetbaare naadeelen wederzyds berokkende. Wat het verdere gevolg der Omwentelinge voor deeze Stad en derzelver Inwoonderen was, behoort tot een ander Tydperk onzer Geschiedenisse.

Wat men re *Alkmaar* deedt omtrent des Volksinvloed.

Wy moeten hier nog aanhegten, hoe in het nabuurig *Alkmaar*, op 't voetspoor van *Haarlem*, onderhandelingen over den Volksinvloed op de Regeering stand greepen; doch den spoed niet namen, welken wy te *Haarlem* beschouwden. Van de zyde der Regeeringe en der Burgerye, werden Gecommitteerden benoemd om des in onderhandeling te treeden. Deeze werd begonnen en eenigen tyd voortgezet; doch het ontbrak aan eenstemmigheid, en 'er liepen verscheide omstandigheden zamen, die de Onderhandelingen langwylig maakten. Hier van bedienden zich de Vyanden van den Volksinvloed, ten einde 't geen reeds op eenen goeden voet stondt om verre te werpen. Men poogde de goede Verstandhouding tusschen de Regeering en de Burgery te verbreeken, en de poogingen der Vryheidlievenden te verydelen. Aan den eenen kant zogt men het hart der Regenten te vervullen, met het denkbeeld, als of de *Alkmaarsche* Burgery, zo ras de Regeering alle haare vorderingen niet inwilligde, terstond zou overgaan tot onberedeneerde en geweldige dwangmiddelen. — Aan den anderen kant wilde men de Burgery diets maaken,

dat

dat de Regeering, wanneer de Burgers op hunne vorderingen bleeven ſtaan, hun door Krygsgeweld daar van zouden doen afzien.

's Vryheids vyanden juichten over het geheel en al te niet loopen deezer Onderhandelingen; doch zy werden, van de zyde der Regeeringe, weder aangevangen, althans door dezelve eene Bekendmaaking beraamd en afgekondigd; ten einde zes Burgers te kiezen, om met de Regeering over den Volksinvloed in onderhandeling te treeden (*). Dit geſchiedde op den acht en twintigſten van Oogſtmaand. En werd dit Burgerbedryf verydeld, door de ſpoedig daar op volgende Staatsomwenteling: weshalven *Haarlem* alleen, voor een korten tyd, dit werk tot ſtand bragt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4169.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Acte van Conſulentſchap (De) heeft den Raadpenſionaris VAN BLEISWYK ten Opſteller gehad, 244.

Admiraal van *Holland* en *Weſtfriesland*. Concept Inſtructie voor denzelven, 306.

Alkmaar, wat men daar deedt ten opzigte van den Volksinvloed, en waarom het mislukte, 388.

Amſterdam geeft, wegens het aanhouden der Prinſesſe, een tegenovergeſteld Advys van dat der Ridderſchap, 47. Voorſtel aldaar deswegen gedaan, 55. Voorſtel tot eene Bezending na *Berlyn*, over de Aanhouding der Prinſesſe, 93. Oordeel deezer Stad over de Berigtſchriften des Konings van *Pruiſſen*, 104. Het Defenſieweezen dier Stad ondersteund het Vliegend Legertje in *Noordholland*, 129. Brief van *Amſterdam*, de aankomst der *Pruiſſen* bevestigende, en op het verleggen der Staatsvergaderinge na die Stad aandringende, 183. De Afgevaardigden verlaaten den *Haag*, uitgenoomen de Penſionars VAN DER GOES, 186. Brief aan die van *Amſterdam* over dit ſtuk om hun ter Vergadering in *'s Haage* te noodigen, 190. Hoe het met de Byeenkomst der Staatsleden te *Amſterdam* toeging, 195. Voorſtel daar gedaan door KREET en CASTROP. *Ald.* Antwoord daar op gegeeven, 196. Voorſtel van deeze Stad tot Bepaaling van de uitvoerende Magt, 273. Door *Haarlem* byzonder goedgekeurd. *Ald.* Hoe het zich gedraagt by de Benoeming der Commisſie omtrent den last des Stadhouders, 281. Verzoekſchrift aan de Regeering, wegens het Voorſtel voor des Volksinvloed, 323. Gunſtig antwoord van Burgemeesteren en Raad, 327. De Stem van *Amſterdam* beſlist voor de benoeming van 19 Heeren, Misnoegen tegen de drie Afgevaardigden uit de Vroedſchap, 332. Beſluit tot een Adres, 333. Aanbod om by de Overlevering het Stadhuis met Burgers te bezetten, aangenomen, 334. Overlevering van 't zelve. *Ald.* Inhoud daar

daar van, 335. Antwoord van Burgemeesteren, 339. Verſchillende begrippen der Burgemeesteren, over de Raadpleeging van de Vroedſchap op dit Stuk, 340. Verſcheidenheid van de begrippen onder de Raadsleden, door de Stem van HOOFT, ten genoegen der Burgeren, beſlist, 341. Die Burgemeester maakt het in een kring van Burgeren bekend, *Ald.* Lyst der voor- en tegenſtemmende Raadsleden. *Ald.* Een Afſchrift des Beſluits beloofd, 342. Het Afleveren deezes Afſchrifts-mart en waarom. *Ald.* Inhoud deezes Beſluits, 343. Door eenige Heeren onwettig verklaard, met toegezegde Aantekening daar tegen, 344. Anderen behouden aan zich eene Tegenaantekening, 345. Tweegevegt tuſſchen F. VAN DER GOES en HOVY. Ingediende Tegenverklaaringen, 346.

B.

BENTINCK (De Baron) diens gedrag by het aanhouden der Prinſeſſe van *Oranje*, 14. Diens geſprek met VAN GENDEREN, 18. Geſprek der Commisſie met hem over het aanhouden der Prinſeſſe, 27.

BLEISWYK (Brief van haare Hoogheid aan den Raadpenſionaris van), 31. In den *Haage* gehouden, 194. Hoe hy zich by 's Prinſen wederkomst gedroeg, 243. Zeggen der Stadhouders hem te gemoet gevoerd. *Ald.* Opſteller der *Acte van Conſulentſchap*, 244.

BLOK (B.) zeer yverig werkzaam in het oprigten van het *Noordhollandsch Vliegend Legertje*, 126. *enz.*

BRANTSEN Verdenkingen op dien Afgezant ten Franſchen Hove gevallen, 106. Beſooning uitgeloofd aan die deeze zaak in een helder licht ſtelde, 107.

BRIENNE aangeduid als de oorzaak dat *Frankryk* zich aan de zaak der *Patriotten* onttrok. 114.

BROTIER (J.) vaardig om de hand te leenen in het ophouden der Prinſeſſe, 11.

BRUNSWYK (De Hertog van) verzamelt eene Krygsmagt, 135. Vervoegt zich na *Nymegen*. *Ald.* Doet 'er veele Kundigheden op, 136. Hoe men hem den ſtaat der *Patriotten* afgebeeldt, 137. Hoe dien van den Stadhouderlyken Aanhangs, 138. Wat hy den Koning over den ſtaat der zaaken ſchryft, 140. Plan des Veldtochts den Koning gezonden, 140. Toebereidzels ten Veldtocht, 141. Waakzaam tegen *Frankryk*. *Ald.* Zondt Officieren uit om verkenningen van de Wegen op te doen, 141. Hulpe hem

gebooden, 142. Doet ook andere Toegangen opneemen, 143. Afſpraaken over de inkomst der *Pruiſſen* in *Gelderland*, 144. Komst aldaar, 146. MANDRILLONS onderhoud met hem, 148. Nader onderhoud met deezen Onderhandelaar, 153. Brief van MANDRILLON aan den Hertog, 157. Verklaaring aan de Ingezetenen van *Holland*, 160. Hoe door HERTZBERG geroemd, 253.

BYLEVELD Penſionaris van *Gornichem* vindt zich in verlegenheid hoe te ſtemmen over het verplaatzen der Staatsvergadering van *Holland*, 185. Krygt tyding van *Gornichems* overgave, 187. Verſchynt niet weder ter Vergaderinge, 190.

C.

CAMPER (P.) begroet de Prinſesſe, 226. Zyne Aanſpraak aan zyne Hoogheid, als deeze, eerst naa zyne wederkomst, in den Raad van Staaten verſcheen, 229. Aanmerkingen over het Character van dien Staatsman, 226. en 229.

Commisſie tot verdeediging van *Holland* en *Utrecht* te *Woerden*, 4. De Leden van de aankomst eener voornaame Perſoonadie verwittigd, 10. Hoe zy oordeeld in dit geval te moeten handelen, 11. Eenige Leden begeeven zich na de Prinſesſe, 20. Schikkingen en voorzieningen door dezelve genomen, 21. Onderhoud met de Prinſesſe, 22. Beeden hun geleide aan, 27. Vergezellen haar tot *Schoonhoven*, 28. Afſcheid van haare Hoogheid, 29. Brief aan de Prinſesſe het Beſluit van hun Ed. Gr. Mog. mededeelende, 32. Haare gerustſtellende Berigten wegens de Inundatien, 180. Hoe zy handelden op 't verſtaan van het inrukken der *Pruiſſen*, 182. Brief aan hun Ed. Groot Mogenden van 18 Sept., 197. De Commisſie Opgeheeven, 211. Verantwoording deezer Commisſie wegens de uitgeſchootene Gelden, 212.

Commisſie benoemd tot het onderzoek van den Last des Stadhouders, Capiteins en Admiraals Generaals, 280. Verdeeling van den arbeid deezer Commisſie, 281. Voortzetting van dit Werk, en in hoe verre voltooid, 282. Concept-Inſtructie voor den Stadhouder daar ontworpen, 283.

D.

DEDEL (Burgemeester) diens gedrag by een Verzoekſchrift de Afgevaardigden tot de zaak van 's Volksinvloed betreffende, 341, 344.

Delft Voorſlag omtrent de Provincien die doortocht aan de Troepen des Konings

pings van *Pruisſen* vergunden, 105. Sterk dringend Voorſtel dier Stad op de *Leydſche* Vergadering van Gewapende Burgers, 120. Raadſlag daarop uitgebragt, 122. Welke Heeren door die Stad benoemd tot de Commisſie wegens de Uitvoerende Magt des Stadhouders, 281.

E.

Engeland Tydingen van deszelfs medewerkingen met *Pruisſen*, 131. Genoegen aldaar over de Omwenteling in *Holland*, 258.

F.

Fagel (Brief van haare Hoogheid aan den Griffier) 30.

Formey laat zich te *Berlyn* over de Omwenteling in *Holland* hooren, 257.

Frankryk (Beſluit om de hulp van) in te roepen, 105. Gerustſtellingen en verzekeringen, 106. Voorſtel tot een talryke Bezending aan het *Franſchen* Hof, 108. Lyst om 'er vyf en twintig Perſoonen uit te kiezen, 108. Aanduidingen van de oorzaak dat dit Ryk zich aan de belangen der *Patriotten* onttrok, 113. Brienne daar van als de Bewerker aangeweezen, 114. De gerugten van *Franſche* Hulp te Land en te Water verflaauwen, 135. Gerustſtelling dat meer van de *Franſchen* in de Omwenteling geene verhindering te vreezen hadt, 203. Staaten van *Holland* ſchryven de voorheen verzogte Hulpe af, 222.

Friesland (Gevallen der Staaten van) voor het ophouden der Prinſeſſe, 60.

G.

Genderen (van) diens gedrag by het aanhouden der Prinſeſſe. Geſprek met Bentinck, 18. Met haare Hoogheid, 19.

Gelderland (Staaten van) ſchryven aan die van *Holland*, over hun Gedrag, wegens het Aankonden der Prinſeſſe, 83. Getroffen overeenkomſten om den *Pruisſen* den ingang in *Gelderland* vry te laaten, 144. Schikkingen daar omtrent gemaakt, 185. Komst der *Pruisſen* in dat Gewest, 146.

Goes (van der) Penſionaris van *Amſterdam* blyft alleen van de Afgevaardigden in *'s Haage*, 186.

Gouda (op de Voorſlag van) worden de Staatsleden in *'s Haage* beſchreeven, naa van daar vertrokken te zyn, 189.

——— (waarom de Leden der Commisſie te *Woerden* zwaarigheid maaken om) tot een Nagtverblyf aan de Prinſeſſe toe te ſtaan, 25.

's Gravenhaage Onveilig gekeurd om langer de plaats der Staatsvergaderinge te

zyn, 183. Door veelen der Gecommitteerden verlaaten, 186. Aanmaanende Brief om 'er weder te vergaderen, 191. Berigtſchrift van de Gezanten der vreemde Mogenheden, om veiligheid in de Hofplaats, 193. 't Zelve aan Staaten van *Holland* gezonden, 194. Zyn Hoogheid genoodigd om in de Hofplaats te komen, 202. Zyne komst, 204. Haare K. Hoogheid keert in *'s Haage* wedet, 224. Illuminatie, 247. Vreugde Maaltyden, 248. van *Pruisſiſche* Krygsknegten vry gebleeven, 250.

H.

Haarlem, wil eerst het Beſluit om de Vergadering na *Amſterdam* te verleggen, aanzien, 185. Afgevaardigden beſluiten om *'s Haage* te verlaaten, 187. Keurt het voorſtel van *Amſterdam* ter bepaaling van de Uitvoerende Magt byzonder goed, 273. Dringt daar op aan, 274. Voegt 'er een Voorſtel by over den Volksinvloed, 275. Inhoud van 't zelve. *Ald.* 278. Wat aanleiding gaf het doen deezes Voorſtels, en Adresſen daar voor ter tekening gelegd, 321. Inhoud van dat aan Staaten van *Holland*, *Ald.* Voorſtel ter Vroedſchap om den Volksinvloed Stedelyk te verklaaren, 348. Goedgekeurd door de Vroedſchap en Leden benoemd, om dit werkſteilig te maaken, 353. Gequaliſiceerden en Geconſtitueerden benoemd, 354. Het Concept Regeerings Reglement in gereedheid. *Ald.* Ter leezinge voorgelegd, 355. Voorſtel om het zelve ter Aggreatie aan *Holland* inzenden. *Ald.* Door de Burgery goedgekeurd en aan Staaten van *Holland* gezonden, 357. Brief tot geleide. *Ald.* De Aggreatie door de Meerderheid der Staatsleden verleend, 364. De dag ter Invoeringe bepaald, 365. Verandering in de *Haarlemſche* Schuttery, 366. Geſchenken aan dezelve gedaan, 367. Plegtige overlevering der Vaandels en Veldſtukken, 368. De Kerkleeraar W. MORACHIUS QUARET, doet eene Leerreden ter Voorbereiding van het Volksfeest, 370. Vryheidstempel. *Ald.* Schikkingen gevolgd by de Staatlyke Invoering, 371. Beëedigiing des Reglements, 373. Afkondiging der Aanneeming, 374. Afloop deezer Plegtigheid, 374. Tegenverklaaringen van VERMEULEN en DEKKER, 376. Burger Gecommitteerden benoemd, 376. Verkiezing van Burgemeesters, 377. Bedaard en geſchiktheid met welke al-

alles toeging. *Ald.* De Tempel aldaar afgebrooken, 384. Weinig *Pruisſen* in *Haarlem* door het afbranden der *Liebrugge*, 385. Wat 'er by de Omwenteling voorviel, 386. Een dreigend Oproer door de Burgers geſtuit, 387.

HAAFTEN (De Gezant VAN) ſchryft over het genoegen te *Weenen*, wegens de Omwenteling in *Holland*, 258.

HARRIS (De *Engelſche* Afgezant) doet zich by uitſtek kennen in de Vreugdebetooningen over de Herſtelling des Prinſen van *Oranje*, 248.

HERTZBERG (De Graaf VAN) door den Heer MANDRILLON bezogt, 252. Haaldt den lof der *Pruiſſen* op in eene Zitting van de Academie der Weetenſchappen, 253. Gehouden voor den Aanraader van de Reis der Prinſeſſe na *'s Haage*, 255. Hoe hy zich over den Invalder *Pruiſſen* in *Holland* liet hooren. *Ald.* MANDRILLONS afſcheid van dien Staatsdienaar, 258.

HOOFT (D.) Burgemeester welk een rol hy ſpeelt by het Adres deswegens de ſtemming op den *Volksinvloed* ter Staatsvergaderinge, 339.

Holland (Staaten van) Voorloopig berigt van hun Beſluit, wegens het aanhouden der Prinſeſſe, 32. Het Antwoord zelve. *Ald.* Poogingen door hun Hoog Mog. aangewend om hun tot andere gedagten te brengen, 33. Zy volharden, 34. Brief der Prinſeſſe aan hun gerigt. *Ald.* Hun Hoog Mog. houden op nieuw by hun aan, 39. Hoe de zaak ter Staatsververgaderinge zich toedroeg, 41. Advys der Ridderſchappe over dit aanhouden, 42. Tegengeſteld Advys der Stad *Amſterdam*, 47. Raadſlagen der Staatsleden over dit aanhouden, 54. Vertoog des Gezants THULEMEYER by de Staaten, 66. Hoe door de Staaten beantwoord, 67. Welke Staatsleden voor en tegen dit Antwoord ſtemden, 78. Hoe het door vier Gewesten verworpen werd, 79. Tweede Vertoog van THULEMEYER, 79. Brief van *Gelderland* over dit onderwerp aan hun gerigt, 82. Beſluit om de zaak Aanhoudinge nader te onderzoeken, en daar op een Antwoord te gronden, 90. Wydluftige en ſterke Aanſpraak der Ridderſchappe te dier gelegenheid, 90. Voorſtel van *Amſterdam* tot eene Bezending na *Berlyn*, 93. Ontwerp van een nader Schriftlyk Antwoord, 93. Hoe beoordeeld, 100. THULEMEYER doet de Staaten buitengewoon vergaderen, 100. Vorderingen des Konings van *Pruiſſen*, 101.

101. Aan het groot Beſogne overgeleverd, 103. Beſluit om twee Gezanten ten *Berlynſchen* Hove te zenden, 104. THULDMEYERS gevoelen over die Bezending, 105. Beſluit om de Hulp van *Frankryk* in te roepen, 106. Vreemde Gerustheid veeler Staatsleden wegens de aannadering der *Pruisſiſche* Troepen, 180. Zy krygen berigt van derzelver Aannadering, 181. Door een Brief van *Amſterdam* bevestigd, die tevens op het verplaatzen der Staatsvergaderinge aandringt, 183. Brief van *Dordrecht* over het verplaatzen der Staatsvergadering, 184. Advyſen ter Staatsvergadering, en geen Beſluit, 185. Veele *Hollandſche* Afgevaardigden verlaaten den *Haag*, 186. Nadere byeenkomst over het verleggen der Staatsvergadering, 187. De Staatsvergadering, op den Voorſlag van *Gouda*, op nieuw in *'s Haage* beſchreeven, 188. Inhoud des Briefs aan de Steden, die voor het verleggen der Staatsvergadering geſtemd hadden, 190. Staatsbeſluit ter Herſtelling des Stadhouders, 201. Bekendmaaking hier van in *'s Haage*, 202. By hun Hoog Mogenden, 204. Doen eene Publicatie tegen Oproer, en ſtaan het draagen van *Oranje* toe, 208. Laaten een Afkondiging doen tegen de Bewerkers eener Tegenomwenteling. *Ald.* Verbieden allen wederſtand aan de *Pruisſen*, en heffen de Commisſie ter Defenſie op, 211. Herſtellen de voorige Officieren, 216. Vernietiging der Vrycorpſen, 217. Beſluit om de ingediende Stukken, zo in de Steden, als ter hooge Staatsvergadering, te onderzoeken, 218. Voorſtel en Beſluit tot kragtloosverklaaring van alle Reſolutien, ten nadeele van zyne Hoogheid genomen, 219. Schryven *Frankryk* de verzogte Hulpe af, 223. Handelingen by Staaten van *Holland* over den *Volksinvloed*. Zie *Volksinvloed*. Verleenen *Aggreatie* aan het nieuwe Regeerings Reglement der Stad *Haarlem*, 364.

HOVY verdeedigt Burgemeester HOORT tegen VAN DER GOES, 345. Tweegevegt tusſchen deeze beiden, 346.

I.

Inſtructie (*Concept*) voor den Stadhouder van *Holland* en *Westfriesland*, 283.

——— ——— ——— voor den Capitein Generaal, 296.

——— ——— ——— voor den Admiraal van *Holland* en *Westfriesland*, 306. Onderſcheide Oordeelvellingen

gen over de *Concept-Inſtructien*, 319.

L.

LANGE (C. J. DE) krygt berigt van de komst eeener aanzienlyke Perſoonaadie, 9. Wat hem bewoog om ophoudende Maatregels te neemen, 10. Vaardigt deswegen Boden af aan de Commisſie te *Woerden* en den Generaal VAN RYSSEL. *Ald.* Beſluit op eigengezag dit te bewerkſtelligen, 11. Rydt na *Woerden* en ontmoet van daar gezondene Ruiters, 12. Hoe de Commisſie oordeelt in dit geval te moeten handelen. *Ald.* Krygt tyding van het Aanhouden der Prinſesſe, 13.

LEEUWEN (C. VAN) Capitein der *Goudaſche* Burgeren hoe hy zich by het aanhouden der Prinſesſe gedroeg, 11 en 15.

Legertje (*Vliegend*) in *Zuidholland* ſlaat zich by *Woerden* nader, 124. Verklaard oogmerk van 't zelve. *Ald.* Verſcheiden beoordeeld, 125. Dichtſtukje op 't zelve. *Ald.* Verſtrooying van 't zelve, 214.

——— ——— (Voorſtel tot een) in *Noordholland*, 126. Vergadering daar toe betrekkelyk te *Hoorn* gehouden, 127. Commisſie ter uitvoering van het daar toe beraamd Plan benoemd, 128. Door Gecommitteerde Raaden van het *Noorderkwartier* erkend. *Ald.* Schikkingen daar op gemaakt, 129. Door het Defenſieweezen te *Amſterdam* onderſteund. *Ald.* Sterkte van 't zelve, 130. Ontbinding van 't zelve, 214. Verantwoording der uitgeſchootene Penningen, 214.

Leyden (Voorſtel te) gedaan, wegens het aanhouden der Prinſesſe, 55. Wat, te dier Stede, ten aanziene van den *Volksinvloed*, geſchiedde, 378. Poogingen van het Vaderlandsch Genootſchap in dier Stede om den Volksinvloed te bewerken en te regelen, 379. Plan daar toe opgegeeven, 380.

M.

MANDRILLON diens pooging om het verder inrukken der *Pruisſen* te beletten, 147. Hoe daar toe aangemoedigd, en welke zwaarigheden hy voorzag, 147. Zyn onderhoud met den Hertog van BRUNSWYK, 148. Met de Prinſesſe, 150. Nader onderhoud met den Hertog, 159. Ontwerp eens Briefs voor de Prinſesſe om aan Staaten van *Holland* te ſchryven, 154. Verzoekt andermaal Gehoor by de Prinſesſe; doch te vergeefsch, 156. Zendt den reeds vertrokken Hertog eenen Brief, 157. Inhoud

van

van dien Brieve, 158. Komt te *Berlyn*, 251. Verſtaat 'er het inrukken der *Pruiſſen* in *Holland*, 252. Wat de Koning van zyn Voorſtel zegt. *Ald.* Bezoekt den Graaf VAN HERTZBERG. *Ald.* Spreekt ten besten der onderdrukte *Hollanders* by den Koning, 253. Hoort den lof der *Pruiſſen* in eene Zitting van de Academie der Weetenſchappen. *Ald.* Zyn zeggen by het affcheid van HERTZBERG, 258.

MAPPA Opperbevelhebber van het *Zuidhollandſch* Vliegend Legertje, 124.

MARLE (De Cornet VAN) diens gedrag by het aanhouden der Prinſeſſe VAN ORANJE, 12—16.

O.

Officieren (*Land-*) Beſluit van hun Hoog Mog. omtrent de by voorraad geſchorte, 216.

——— (*Zee-*) Beſluit tot onderzoek der Ongehoorzaame, 217.

Oranje (de Prinſes van) beſluit uit *Nymegen* na *'s Haage* te gaan, 6. Geeft des kennis aan Staaten van *Gelderland* en Burgemeesteren van *Nymegen*, 7. Met welk Gezelſchap, 8. Wat haar op die Reis bejegende. *Ald.* Werkzaamheden van DE LANGE, kundſchap van de aankomst eener aanzienlyke Perſoonadie bekomen hebbende, 10. Hoe zich den, met VAN GENDEREN, 19. Heeren uit de Commisſie te *Woerden* begeeven zich na de Prinſes, de Aanhouding der Prinſeſſe toedroeg, 14. In een Huis gebragt, 18. Haar geſprek, over dit ophouden. 20. Schikkingen en Voorzieningen door hun genomen, 21. Onderhoud met de Prinſeſſe, 22. Voorſtel in welk eene Plaats zy verkoos te vernagten. Zy verkiest *Gouda*, 24. Zwaarigheid door VAN TOULON gemaakt in het Nagtverblyf te dier Stede, 25. Onderhoud met haare Hoogheid, zy bieden *Woerden* of *Schoonhoven* aan. *Ald.* Haare keuze valt op *Leerdam*, 26. Heeren uit de Gecommitteerden en een Ruiterbende haar tot geleide aanboden, 27. Geſprek der Commisſie met den Baron BENTINCK over dit ophouden, 27. Aanvang der te rug reize, 28. Haare Hoogheid verkiest te *Schoonhoven* te vernagten. *Ald.* Affcheid van de Heeren der Commisſie en Betuigingen van haare Hoogheid te dier gelegenheid, 29. Schryft aan den Grieffier FAGEL, 30. Aan den Raadpenſionaris, 31. Vertrekt van *Schoonhoven* na *Leerdam*, 32. Brief der Commisſie aan haar het Beſluit van hun Ed. Gr. Mog. meldende, 32. Antwoord

BLADWYZER.

woord van Staaten van *Holland* aan de Prinsesse, 32. Komst der Princesse te *Nymegen*, en haar Schryven aan Staaten van *Holland*, 34. Schryft aan de Staaten der andere Gewesten, 38. Raadslagen ter Vergadering van *Holland* hier over, 48. Verschillende Beoordeelingen der Landzaaten, 54. Voorstellen te *Amsterdam* en *Leyden* deswegen gedaan, 55. Eenigen oordeelen dat men haar als Gyzelaaresse moest gehouden hebben, 56. Gevoelens der onderscheidene Gewesten over dit ophouden, 56. *enz.* THULEMEYER geeft 'er de weet van ten *Pruisschen* Hove, 65. Ontvangt te *Nymegen* den Hertog van BRUNSWYK, 137. Helpt de Officieren om kundschap door hem uitgezonden, 141. Getroffen overeenkomst om den *Pruisen* den ingang in *Gelderland* vry te laaten, 144. MANDRILLONS onderhoud met de Princesse, 147. Zie MANDRILLON. Haar Brief aan den Hertog, toen hy in *Holland* zou inrukken, 169. Keert in *'s Haage* weder, 223. Van wegen hun Hoog Mog. verwelkomd, 224. Door Prof. CAMPER begroet, 226. Van wegen den Keizer geluk gewenscht, 258.

Overyssel (Wat Staaten van) over het aanhouden der Prinsesse oordeelen, 60.

P.

Patriotten vleyen zich met *Fransche* Hulpe, 132. Hoederzelver staat aan de Hertog van BRUNSWYK afgemaald, 137. Derzelver Onligtgeloovigheid, 179. Vlugt van veelen, 215. Bykomende Oorzaaken van het te niet loopen der pooginge van de *Patriotten*, 259.

Pruisen. (Vorderingen des Konings van) van Satisfactie, wegens het aanhouden zyner Zuster, 101. Gerugten van Toebereidzels des Konings op de Grenzen, 131. Tydingen van *Engelands* zamenwerking met *Pruisen*, 131. Verklaaring van wegen den Koning aan den Gezant van RHEEDE, 133. De *Oostenrykse* Gezant des verstendigt, 133. Als mede de *Fransche* Zaakbezorger ten dien Hove, 134. Het Krygsvolk in beweeging en op de Grenzen gebragt, 145. Vreemde gerustheid der *Patriotten*, wegens derzelver aannadering, 179. Ook der Staatsleden van *Holland*, 180. Berigt van derzelver aannadering, hoe veel ontzettings zulks in den *Haage* veroorzaakt, 181. Verbod om aan dezelve in *Holland* wederstand te doen, 211. Blydschap te *Berlyn* over den inval in *Holland*, 251.

R.

R.

REGULETH (D. A.) doet de Redevoering by 's Prinsen eerſten Kerkgang na diens Herſtelling in 't Stadhouderſchap, 246. Aanmerking hem betreffende, 247.

REEDE (De Baron van) ſchryft hoe de Ophouding der Prinſesſe ten *Pruiſſiſchen* Hove werd ingenomen, 67. Verklaaring des Konings van *Pruiſſen* aan den Gezant, 133. Geeft eene gerustſtelling dat men van de *Franſchen* niets te vreezen hadt, 203.

S.

Schoonhoven (Haare K. Hóogheid verkiest te) te verhagten, 28. Hoe daar ontvangen, 29. Advys dier Stad wegens het aanhouden der Prinſesſe, 52.

Stadhouder (*Concept Inſtructie* voor den), 283. Lyst van de Ampten welke men te zyner Electie zou laaten, 289. Aanmerkingen over het Tractement des Stadhouders, 290. Bedenkingen over de veelvuldige vrydommen van Impoſitien, 293.

T.

THULEMEYER, onderrigt het *Pruiſſiſche* Hof van het aanhouden der Prinſesſe, 65. Diens Vertoog daar over by de Algemeene Staaten. *Ald.* By Staaten van *Holland*, 66. Antwoord der Staaten van *Holland* aan hem, 67. Zyn tweede Vertoog by de hun Ed. Gr. Mog., 79. Doet de Staaten buitengewoon vergaderen, 101. Zyn Oordeel over eene beraamde Bezending, 105.

U.

Utrecht (Staaten van) te *Amersfoort* vergaderd ſchryven aan de Prinſesſe over haare Aanhouding, 56. Schikdingen met die Staaten gemaakt, ten aanzien van het ontvangen der *Pruiſſen*, 145.

V.

VERAE Vreemd gedrag diens *Franſchen* Afgezants, 110. Het vertrek zyns Schoonzoons baart agterdenken, 111. Zyn Oppontboden Vertrek, 112. Oordeelvellingen wegens dit vertrek, 113.

Volksinvloed (Handelingen over het Voorſtel van den) 320. Adresſen daar voor te *Haarlem* ter tekening gelegd, 321. Inhoud van dit Adres aan Staaten van *Holland*. *Ald.* Andere Steden en Dorpen onderſchraagen dit verzoek, 323. Verzoekſchrift aan de Regeering van *Amſterdam*, ten dien einde. *Ald.* Twee verſchillende Benoemingen tot die Commisſie, 324.

324. De Stem van *Amſterdam* beſlist voor 19 Heeren, 329. Geſchil deswegen ter Staatsvergaderinge, 330. Tegenverklaaring der Minderheid. *Ald.* Men oordeelt dit de zaak der Burgeryen te weezen, 331. Het voorgevallene deswegen te *Amſterdam.* Zie *Amſterdam.* Eenige Heeren tot die Commisſie benoemd bedanken, 347. Het verder voorgevallene deswegen te *Haarlem.* Zie *Haarlem.* Wat ten opzigte van de Volksinvloed te *Leyden* geſchiedt, 378. Wat te *Alkmaar*, 388.

W.

Wezel (Lotgevallen der *Hollanderen* na) gevoerd: 250.
WILLEM DE V. ſchryft aan de Algemeene Staaten, wegens het aanhouden der Prinſesſe, 38. Hoe beantwoord door hun Hoog Mog. 40. Verklaaring toen de *Pruiſſen* gereed ſtonden om *Holland* in te rukken, 172. Staatsbeſluit by *Holland* te zyner Herſtellinge, 201. Bekendmaaking hier van in *'s Haage*, 203. By hun Hoog. Mogenden, 204. Wederkomst in den *Haage. Ald.* Verwelkomt door de Algemeene Staaten, 205. Geeft eene Publicatie tegen rustverſtooringen. 207. Verſchynt ter Algemeene Vergadering, aldaar begroet. 228. Hoe door P. CAMPER aangeſprooken als hy in de Raad van Staaten, by zyne wederkomſte, verſcheen, 229. Eer verſchyning in de Kerk en Plegtigheden daar by, 245. *Concept - Inſtructien* voor hem als *Stadhouder, Kapitein, Generaal* en *Admiraal* ontworpen, 283—319. Wat hy gezegd wordt deswegen verklaard hebben, en Oordeelvellingen deswegen in den Lande, 320.
Woerden (Werkzaamheden der Commisſie van Gewapende Burgers te), 5. Een groot aantal Gewapende Burgers trekt derwaards, 179. Burgerleger daar verzameld, 125.

Z.

Zeeland (Staaten van) keuren het gedrag der Staaten van *Holland* wegens het ophouden der Prinſesſe hoogst af, 64.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Onderhoud met haare K. Hoogheid aan de Goejanverwelle-Sluis tegen over . Blz. 26.

't Portrait van des Hertogs van BRUNSWYK 136

——— van Burgemeester HOOFDT. . 340.

De Beëediging van het Regeerings-Reglement te Haarlem . . 370.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

orm 410